

KADININ EL KİTABI

YASALARDAKİ HAKLARIMIZ

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Esra Koç - Av. Ayşegül Kaya

Kadının El Kitabı - Yasalardaki Haklarımız, Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları Girişimi Küçük Ölçekli Proje Programı'nın desteğiyle Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Kadının El Kitabı - Yasalardaki Haklarımız, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından ikinci baskısı yapılmıştır.

Proje Koordinatörü ve Yayına Hazırlayan / Esra Koç
Araştırmacı-Yazar / Av. Ayşegül Kaya
Proje Asistanı / Esra Güçlüer
Düzeltilmiş ve Ek Araştırmalar / Sevgi Özçelik
Sayfa Düzeni / Şöhret Baltaş
Çizimler ve Kapak Tasarımı / Gülay Batur

Katkıda Bulunanlar

Nurcan Şahin Yılmaz (Kadınlarla Dayanışma Vakfı-KADAV Değirmendere)
Nilgün Yıldırım (Diyarbakır Kadın Merkezi-KAMER)
Özlem Aslan Bektaşoğlu (DISK Tekstil-İş Sendikası)

Baskı

Çağın Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. / İstanbul
Tel:0216 442 85 75 www.caginbasim.com - info@caginbasim.com

1. Baskı Kasım 2006
2. Baskı Mayıs 2007

ISBN 9944-5783-0-4

© Helsinki Yurttaşlar Derneği

HELSINKİ
YURTTAŞLAR
DERNEĞİ

Asmalımescit Mh. Şeyhbender Sk. No:18 D:5
34430 Tünel / Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0 212 292 68 42-43 Faks: 0 212 292 68 44
E-posta:info@hyd.org.tr Web:www.hyd.org.tr

This PDF was created using the Sonic PDF Creator.
To remove this watermark, please license this product at www.investintech.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
BÖLÜM 1 / BEDENİMİZ BİZİMDİR	13
A- SAĞLIK	13
a) HAŞTA OLARAK HAKLARIMIZ	
b) DOĞURMAMA HAKKI	
c) KÜRTAJ	
d) ÇOCUK DÜŞÜRTME	
e) CİNSİYET DEĞİŞTİRME	
B- BEDENE SAYGI	20
a) ŞİDDET	
b) VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR	
Kasten Yaralama	
Taksirle (ihmal) Yaralama	
c) İŞKENCE	
d) EZİYET	
e) CİNSEL SALDIRI	
f) CİNSEL ŞİDDETİN DEĞİŞİK YÜZLERİ	
g) BEKÂRET KONTROLÜ	
h) 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASI YASASI	
C- BAŞKA BİR KADINA YAPILAN SALDIRI BİZE YAPILMIŞ GİBİDİR	34
a) YAKINLARIMIZA, KOMŞULARIMIZA DESTEK OLMA GEREĞİ	
b) TANIMADIĞIMIZ KADINLAR SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA DA TANIKLIK YURTTAŞLIK BORCUDUR	
BÖLÜM 2 / EKONOMİK HAKLARIMIZ: ‘Emeğimiz Bizimdir’	37
A- ÇALIŞMA HAKKI	38
a) ÇALIŞMA YAŞAMIMIZDA YASAL HAKLARIMIZLA İLGİLİ BİR SORUNLA KARŞILAŞTIĞIMIZDA NE YAPMALIYIZ?	
b) BİZE YASAK OLAN İŞ ALANLARI VAR MI?	
c) İŞ İLANLARINDA AYIRIMCILIK YAPILIYOR MU?	
d) MESLEKİ İŞ BÖLÜMÜ VE HİYERARŞİDE AYIRIMCILIK	
e) ÇALIŞAN OLMAK	
İşten Çıkarılma: “Son İşe Alınan, İlk İşten Çıkarılan”	
Gebelik İşten Çıkarma Gerekçesi Olabilir mi?	
Kadının Çalışması Kocanın İznine Bağlı mı?	
İşyerinde Cinsel Taciz	
f) İŞVEREN OLMAK	

Teşvik/Kredilerden Yararlanabiliyor muyuz? Vergi Mükellefi Olabilir miyiz?	
B- ÜCRET: “EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET” NE ANLAMA GELİR?	54
C- SOSYAL HAKLAR	55
a) DOĞUM İZİNİ	
b) KREŞ VE YUVA AÇMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	
c) SOSYAL YARDIMLAR	
Devamlılık Taşıyan Sosyal Yardımlar	
Bir Olayın Gerçekleşmesine Bağlı Yardımlar	
d) EV EMEKÇİSİNİN SİGORTALANMASI	
e) EV KADINININ SİGORTALANMASI	
f) PARÇA BAŞI ÇALIŞAN KADININ HAKLARI	
g) BOŞANMA DURUMUNDA KADININ SOSYAL GÜVENCESİ	
h) YAŞLI, MALUL VE SAKATLARA BAKIM	
D- SOSYAL GÜVENLİK	62
E- KADINLARIN EŞLERİNDEN VE BABALARINDAN SAĞLANAN HAKLAR	66
BÖLÜM 3 / MÜLKİYET HAKLARIMIZ	67
A- MİRAS HAKKI	67
a) KIZ ÇOCUĞUN MİRAS HAKKI	
b) SAĞ KALAN EŞ	
B- EVLİLİKTE MAL REJİMLERİ	69
a) EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ	
b) MAL ORTAKLIĞI REJİMİ	
c) MAL AYRILIĞI REJİMİ	
d) PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI	
C- BOŞANMA DURUMUNDA HAKLARIMIZ	75
BÖLÜM 4 / AİLE HUKUKU VE KADIN	77
A- NİŞANLANMA	78
B- EVLENME	78
a) DİNİ NİKÂH	
b) BAŞLIK PARASI	
c) ZORLA EVLENDİRME	
C- BOŞANMA	83
a) ZİNA	
b) HAYATA KAST, PEK KÖTÜ VEYA ONUR KIRICI DAVRANIŞ	
c) SUÇ İŞLEME VE HAYSİYETSİZ HAYAT SÜRME	
d) TERK	
e) AKIL HASTALIĞI	
f) EVLİLİK BİRLİĞİNİN SARSILMASI VEYA MÜŞTEREK HAYATIN YENİDEN KURULAMAMASI	

Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılmış Olması	
Anlaşmalı Boşanma	
Üç Yıl Ayrı Yaşamak ve Birlikteliğin Yeniden Kurulamaması	
D- BOŞANMA DAVASI NASIL AÇILIR?	88
a) BOŞANMA HALİNDE KADININ HAKLARI	
b) BOŞANMA DAVALARINDA YETKİLİ MAHKEME	
E- AYRI YAŞAMA	90
BÖLÜM 5 / KİMLİK HAKLARIMIZ	93
A- SOYADI	94
B- VATANDAŞLIK	95
a) KANUN YOLU İLE KAZANMA	
b) YETKİLİ MAKAMIN KARARI İLE KAZANMA	
Genel Olarak Vatandaşlığa Alınma	
İstisnai Vatandaşlığa Alınma	
<i>Yeniden vatandaşlığa alınma</i>	
<i>Vatandaşlığa Alınmada Usul</i>	
Seçme Hakkı ile Kazanma	
<i>Türk Vatandaşlığını Kaybeden Küçükler</i>	
<i>Evlenme ile Türk Vatandaşlığını Kaybeden Kadınlar</i>	
Vatandaşlığı Kazanmanın Sonuçları	
<i>Vatandaşlığa Alınma</i>	
<i>Türk Vatandaşlığını Seçen Kişinin Eşi ve Çocukları</i>	
<i>Türk Vatandaşlığını Seçen Kadının Çocukları</i>	
<i>Türk Vatandaşlığının İptali</i>	
BÖLÜM 6 / ÇOCUKLARIMIZLA İLGİLİ HAKLARIMIZ	101
A- VELAYET	102
B- NAFKA	104
C- GÖRÜŞME VEYA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜ	107
D- EVLAT EDİNME, EVLAT EDİNİLME, EVLATLIKTAN REDDETME, MİRAS HAKKINDAN YOKSUN BIRAKMA	108
a) KÜÇÜKLERİN EVLAT EDİNİLMESİ	
Evli Kişilerin Evlat Edinmesi	
Tek Başına Evlat Edinme	
b) ERGİNLERİN VE KISITLILARIN EVLAT EDİNİLMESİ	
c) EVLAT EDİNMENİN SONUÇLARI	
E- EĞER ÇOCUK EVLİLİK DIŞI DOĞMUŞSA	110
a) EVLİ VE GEBESİNİZ	
b) BEKÂR VE GEBESİNİZ	
Çocuk Nasıl Tanınır?	
<i>Tanıma</i>	

<i>Mahkeme Kararı</i>	
Tanımanın iptali	
F- BABALIK DAVASI	112
G- AİLE DÜZENİNE KARŞI SUÇLAR	112
a) EVLİLİK İŞLEMİ İLE İLGİLİ SUÇLAR	
b) ÇOCUĞUN SOYBAĞI İLE İLGİLİ SUÇLAR	
c) KÖTÜ MUAMELE	
d) AİLE HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜĞÜN İHLÂLİ	
BÖLÜM 7 / SİYASAL HAKLARIMIZ	115
A- SEÇME VE SEÇİLME HAKKI	116
B- SÖZ VE HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ	117
C- TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ	117
D- ÖRGÜTLENME HAKKIMIZ	118
a) DERNEK KURMA VE ÜYESİ OLMA	
b) SENDİKA KURMA VE ÜYESİ OLMA	
c) PARTİ KURMA VE ÜYESİ OLMA	
BÖLÜM 8 / MAHKEMELERDE HAK ARAYABİLİYOR MUYUZ?	123
A- ULUSAL MAHKEMELER	123
B- ULUSLARARASI MAHKEMELERDE HAK ARAMA	124
C- ADLİ YARDIM	127
Ücretsiz savunma sağlayabilmek için barodan bir avukatın atanması	
Mahkeme masraflarından sorumlu tutulmama	
BÖLÜM 9 / EĞİTİM HAKLARIMIZ	129
A- ANAYASAL HAK	129
B- AYRIMCILIK	130
BÖLÜM 10 / YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ HAKLARIMIZ	133
A- YEREL YÖNETİM NEDİR?	133
B- BİZ NE YAPABİLİRİZ?	135
BÖLÜM 11 / YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜMÜZ	137
A- OTELDE KONAKLAMA	137
B- PASAPORT ALMA	139
BÖLÜM 12 / TRAFİKTE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	
VE YASAL BAŞVURU YOLLARI	141
A- ARAÇ SATIN ALIRKEN VEYA SATARKEN	142

B- SÜRÜCÜ BELGESİ ALMA ZORUNLULUĞU	142
C- BELGE VE PLAKALARIN ARAÇLAR ÜZERİNDE BULUNDURULMASI ZORUNLULUĞU	143
D- TRAFİK KAZASI OLDUĞUNDA	143
E- MALİ SORUMLULUK SİGORTASI YAPTIRMA ZORUNLULUĞU	143
F- SİGORTALI ARACIN DEVREDİLMESİ DURUMU	143
G-TEDAVİ GİDERLERİNİN ÖDENMESİ	144
H- GARANTİ FONU	144
I- TRAFİK KAZALARI İLE İLGİLİ YASAL HAKLARI	
KULLANMA SÜRELERİ	144
İ- TRAFİK DAVALARINDA YETKİLİ MAHKEME	145
J- PARA CEZALARININ ÖDENME SÜRESİ	145
K- KASKO SİGORTASI	145
BÖLÜM 13 / MEDYA KARŞISINDA KADINLIK DURUMU	147
A- KİŞİLİK HAKLARIMIZ	148
B- ARAŞTIRMALAR DİYOR Kİ	149
BÖLÜM 14 / TÜKETİCİ OLARAK HAKLARIMIZ	153
A- TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN	153
B- NELERE DİKKAT ETMELİYİZ?	154
C- SÖZLEŞME YAPTIĞINIZDA	156
D- İLAN VE REKLÂMLAR	156
E- KREDİ SÖZLEŞMELERİ VE KREDİ KARTLARI	157
F- NEREYE BAŞVURALIM?	158
EKLER	159
KADIN VE KADIN YURTTAŞ HAKLARI BİLDİRGESİ Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi Metni (1791)	
ULUSLARARASI KADINLARA KARŞI HERTÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ	
AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN	
BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU	
DİLEKÇE HAKKININ KULLANILMASINA DAİR KANUN	
BAŞVURU MERKEZLERİ	

ÖNSÖZ

Yasalardan söz edildiğinde, genellikle hukuk sistemi içinde yer alan yazılı yasalar kastedilir. Oysa biz kadınların yaşamlarının büyük bölümünü yazılı olmayan yasalar belirler. Gelenek, örf ve adet gibi sözlü yasalar, en az yazılı yasalar kadar önemli yer tutar hayatımızda. Çünkü pek çoğumuzun “nasıl ve hangi yaşta evleneceğimiz”, “kaç çocuk doğuracağımız”, “okula gidip gitmeyeceğimiz”, “kiminle ve ne sürelerle birlikte yaşayacağımız”, hatta “kimlerle arkadaşlık edeceğimiz” yazılı olmayan bu yasalarla belirlenir. Son yıllarda daha çok görünür hale gelen; “imam nikâhı ile evlenmeler”, “namus kisvesi altında işlenen cinayetler”, “ölen kocanın kardeşi ile zorla evlendirmeler” yazılı olmayan yasaların en hayati örnekleri.

Yasalarla belirlenmiş hakları kullanabilmemiz ve yazılı olmayan yasalara karşı çıkabilmemiz, söze **BEN** diye başlayabildiğimizde mümkün olur.

Bir “kadın birey” olarak var olabilmemiz önemli. Çünkü kadınların birey olarak yaşamaları ve kendilerini gerçekleştirmelerinin önünde, görünür ve görünmez pek çok engel var. Öncelikle bir erkeğin durumuna göre bilinir ve var oluruz. Bir erkeğin “kızı”, bir erkeğin “karısı”, bir erkeğin “annesi”, bir erkeğin “gelini” diye tanımlanırız.

Öte yandan yaşamımızı “sorumluluk” adı altında sarmalayan, binlerce gözle görülmez duygusal ilmek var. Sorumluluklarımıza en küçük karşı çıkış “hayırsızlık”, “vefasızlık”, “itaatsizlik” diye tanımlanır. İşte bu yüzden **HAYIR** demek, bizim için çok zordur. Hangimiz, “hayırsız evlat”, “vefasız eş”, “kötü anne”, “itaatsiz çalışan” olmayı gönül rahatlığıyla göze alabiliriz ki?

Haydi göze aldık diyelim; içinde yaşadığımız aile, mahalle, akrabalar, arkadaşlar, iş yeri ve nihayet tüm toplum tarafından dışlanmak, ötelenmek, terk edilmek tehlikesi var bu “HAYIR”ın sonunda. Kadınlarla ilgili olumsuz mesajlar taşıyan atasözlerine, bütün dillere yerleştirilmiş olan aşağılama sözcüklerine, dışlanma ve hatta ölüm tehditlerine aldırılmamak gerçekten çok zor.

Ama “HAYIR” demeden de hak aramak mümkün değil. Bu nedenle, boyun eğmeyeceğini belirtebilmek, hakları kullanmaya başlamanın en önemli koşulu olarak çıkıyor karşımıza.

Kısacası, bir kadın yurttaş olarak haklarımızı kullanabilmek için kendimizi birey olarak algılayıp, görebilmemiz; bunun için de öncelikle “BEN” ve “-HAYIR” diyebilmemiz gerekiyor.

Haklarımızı korumanın önündeki en önemli engellerden birinin sözlü yasalar, yani gelenekler olduğundan söz etmiştik. Çok uzun bir tarihten beri, kadınları ikinci sınıf yaratıklar olarak yaşamaya mahkûm etmiş olan bu yasalar, yeryüzünde var olan bütün toplumlarda yürürlükte. Toplamların kültürel farklılıklarına paralel olarak ufak tefek değişikliklerle, ama özünde bir ve aynı şeyi vurgular gelenekler: **İKİNCİ PLANDA KAL.**

Gelenek ve görenekler, öyle güzel bir biçimde hayatımızı düzenler ki biz de böyle arka planda olmak gerektiğine fazlasıyla inandığımız gibi, çocuklarımıza ve torunlarımıza da bu “doğru”yu öğretiriz. Ve böylece kadınların yok sayıldığı bir düzenin sürdürülmesinde araç oluruz. Bu yaşamın bize **KADER** olarak dayatılması ve bizim bunu içimize sindirmiş olmamız, kadın yurttaş olarak haklarımıza sahip çıkmamızın önündeki en önemli engeldir.

Bu engeli aşmaya çalışan kadınları tehdit eden, geri durmalarına neden olan birçok tuzak yine örf, adet ve gelenekler yoluyla beynimize ve ruhumuza kazınmıştır.

Hepimize küçük yaşlardan itibaren kadın olduğumuz için yapamayacağımız şeyler öğretilir. “Kızlar öyle oturmaz, kızlar ağaca çıkmaz, kızlar bisiklete binmez, kızlar gece sokağa çıkmaz...” listesi bir kâbus gibi hala rüyalarım giriyor. “Sen kızsın yapamazsın”, “Sen kadınsın gidemezsin” cümleleriyle aşılana **KENDİNE GÜVENSİZLİK**, bütün bir yaşam süresince bizi takip eder. Yapabileceklerimizden önce yapamayacaklarımızı öğretirken ailemiz ve toplum, yeni bir şey yapmıyor, sadece kendisine öğretilenleri tekrar ediyordur. Böylece kadınların kendine güven geliştirmesi engellenir ve ileride gelişebilecek bir hak arama talebinin önü erkenden kesilmiş olur.

Örf, adet ve geleneksel uygulamaların bize kurduğu tuzaklardan birisi de kadınların kendilerini yaşadıkları ortamlarda **YALNIZ HİSSETMELERİNİ** sağlamaktır. Küçük yaşlardan itibaren, ev ve evlilik içi ilişkilerin çok özel olduğunu ve kimse ile paylaşılmaması gerektiğini öğreniriz. “Kol kırılır yen içinde kalır”, “Kan tükürülür kızılık şerbeti içtim denir” atasözleri ile suskunlaşırız. Aile içinde anne, baba, koca, kayınvalide, enişte, ağabey, amca, kayın-peder ile ilgili yaşadığımız hiçbir olumsuzluğu bir başkası ile paylaşamayız.

Tecavüze uğrarız, sesimiz çıkmaz. Dayak yeriz, sesimiz çıkmaz. Çocuklarımıza herkesin önünde sarılamayız, sesimiz çıkmaz. Ve bunların sadece kendi başımıza gelen olaylar olduğunu düşünürüz. Çünkü yan komşumuzdan, annemizden, ablamızdan benzer öyküler duyamayız. Biz de kimseye anlatmayız. Hatta kız çocuklarımıza bile. Başımıza gelenleri “kendi kabahatimiz” gibi yaşarız. Öyle ya “Kimsenin başına gelmiyor, bir tek benim başıma geliyorsa bir nedeni vardır elbet. Hata yapmışımdır, yanlış bendedir...”

O zaman itiraz etmek, hak aramak yerine “yanlış düzeltmeye” yöneliriz. Yanlış, hatalı diye bize belletilen kendimiz, kendi davranışlarımız olduğu için

de, düzeltmemiz gerekenin kendimiz olduğunu düşünür, kendi kendimizi terbiye etmeye gireriz. Bize söyleneni yapar, boyun eğeriz.

Bu nedenle kadınlar arasında **DENEYİM PAYLAŞMAK**, son derece önemli ve gerekli. Çünkü sorunlarımızı paylaştığımızda diğer kadınların da benzer sorunlar yaşadığını görüp tek başına olmadığımızı fark edecek, suçluluk duymak yerine, ortak çözüm yolları aramaya yöneleceğiz.

Ailede, çevrede olan biten her kötü şeyin bizden kaynaklandığı duygusu, benliğimize çok küçük yaşlardan beri ince ince, nakış nakış işlenir. Kadın her durumda ve hiç de kendisinden kaynaklanmayan nedenlerle gerçekleşen olaylarda bile suçludur. **SUÇLULUK DUYGUSU** hepimizin içine işlemiştir. Tacize uğrayan kadın bu duruma meydan verdiği için suçlu, ev dışında çalışan kadın evine ve çocuklarına iyi bakmadığı için suçlu, dışarıda çalışmayan kadın tembel olduğu için suçlu, ihanete uğrayan kadın kocasını evine bağlamadığı için suçlu, boşanan kadın koşullara boyun eğmediği için suçludur... Ve bu liste uzar gider... Oysa erkekler için durum tam tersidir. Her olayın onların dışında bir sorumlu ve suçlusu vardır.

Anlatmamak, paylaşmamak yalnızlaşmanın yanı sıra aramızda muhtelif **REKABET** biçimleri oluşmasına da neden olur. Dayanışma ve yardımlaşmaya engel olan bu çekişmeleri hayatın her alanında görürüz: Anne-kız, gelin-görümce, gelin-kayınvalide, etiler arasında, işyerinde çalışan, hatta politika ile uğraşan kadınlar arasındaki bu rekabetten her zaman erkekler yararlanır.

Sorunları paylaşmamamızın en önemli nedenlerinden biri de **YARGILAMAKTIR**. Oysa bizim birbirimizi dinlemeye ve anlamaya ihtiyacımız var. "Öteki kadını" acımasızca yargılarken belki de içten içe yerimizi sağlamlaştırdığımızı düşünürüz. Ama "öteki" olmak her birimiz için o kadar kolaydır ki! Çünkü yerimiz erkeğe göre belirlenmiştir ve hayatımız onun iki dudağı arasındadır. Birbirimizi erkeklerin koyduğu kurallara, onların belirlediği doğru ve yanlışlara göre yargılar, kimi zaman erkeklerin vereceği cezadan daha ağırını, biz kadınlar veririz... Birbirimizin ev kadınlığındaki maharetini, anneliğini, arkadaşlarını, namusunu, gittiği yerleri erkeklerden önce biz, kendimiz takip eder, birbirimizin gardiyanlığını herkesten önce yaparız. Erkeklerin ve yazılı olmayan yasaların ezdiği kadınlarla dayanışmak yerine, onları dışlarız.

BİLGİSİZLİK, bir yandan gelenek dediğimiz sözlü yasaların egemenliğinin devam etmesine, öte yandan yazılı yasalardan yararlanmamamıza neden olur. Tüm geleneksel yapılara ve kurallara baktığımız zaman, özellikle bilgiden ve öğrenmekten alıkonulduğumuzu görürüz. Çünkü bilmek, kendimize güvenmemize ve yaşamımızı değiştirmemize yol açar. Bilgi, zaten "kötülüklerle" gebe oldukları yüzyıllarca söylenmiş olan kadınların elinde olursa, elbette ürkütücüdür. Hani laf aramızda; bilirse kullanacağımız da

kesindir. Bilgiyi kullanarak içinde bulunduğumuz durumu eleştirebilir, değiştirebilir, dönüştürmek konusunda tüm enerjimizi kullanabiliriz.

Sözlü ya da yazılı yasalar değişebilir, değiştirilebilir. Bunların değişmesi, kadınlar lehine geliştirilmesi bizim çabalarımızla olacaktır. Ne kadar güç olursa olsun, kadınların hayatı kendilerinden yana değiştirmeye enerjileri vardır.

Bu nedenle sizi yan yana durmaya, güçlerimizi birleştirmeye, yaşamımızı tehdit eden sözlü yasalara 'HAYIR' demeye, bir kadın yurttaş olarak yasalarla belirlenmiş haklarımızı bilmeye, bunları yeri geldiğinde kullanmaya ve yetmedikleri yerde değiştirmeye çağırıyoruz.

BÖLÜM 1

BEDENİMİZ BİZİMDİR

Siz hiç gerilmeden, huzursuzluk duymadan, gönül rahatlığı ile kadın hastalıkları uzmanına muayene olmaya giden bir kadın duydunuz mu? En zorunlu hallerde bile ayaklarımız geri geri gider. Çünkü muayene ve tedavi yöntemleri rahatsız edici ve zaman zaman özensizdir.

Hatta muayene ve doğum sırasında hakaret ve azarlamalara muhatap olan çok sayıda kadın olduğunu da biliyoruz. Hepimizin bu konuda anlatacak, ya kendimizin ya da yakınlarımızın başından geçmiş birçok acı deney vardır mutlaka...

*Bekâret kontrolü ya da muayene tehdidi, bir başka kâbus. Genç kızlara uygulanan bekâret kontrolünün neden olduğu intihar olayları zaman zaman gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alır ve unutulur gider. Akkranız olmayan bir erkekle beraber gece vakti karakolluk olan genç bir kadınsanız, polis ilk aklına gelen sizi muayeneye göndermektir. Konu ile alaka kurmaya çalışmayın boşuna... Yapılmak istenen şey **YASAL DEĞİL**. Ama o koşullarda itiraz etmek hem cesaret hem de bilgi işi. Her ikisine de ulaşabiliriz ama önce bedenimize saygı duyup ondan utanmamayı ve bedenimizle gurur duymayı öğrenmeliyiz.*

Evlilik içinde veya öncesinde, baba, ağabey, erkek kardeş, dayı, enişte vb. erkek akrabalar yani sevdiğine inanıp güvendiğimiz erkekler tarafından tokat, yumruk, tekme ile dövülüyor, kötü muamele görüyor, üzerimize bir aletle saldırılıyor, yaralanıyor, sakat kalıyor, işkence görüyorsak fiziksel şiddet altındayız demektir. Sonunda ölebiliriz... Saldırgan, bir devlet görevlisi de olsa şiddet görüyorsak yasalar bizden yana...

Kendimizi ve çevremizi şiddetten korumak için yasaların uygulanmasını sağlayıp, haklarımızın takipçisi olmalıyız...

A- SAĞLIK

a) HASTA OLARAK HAKLARIMIZ

Her insan, sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptir. Tedavi masraflarını karşılayamayacak durumda olanlara bu hizmet, devlet tarafından verilir. Ülkemizdeki "**Yeşil Kart**" uygulaması bu maksatla kullanılır.

Hasta hakları, en genel tanımıyla, sağlık hizmetleri sunulurken, temel insan haklarının güvenceye alınması ve insan onurunun korunması anlamına gelir.

Hasta hakları ülkemizde de yürürlükteki sistemde ve Anayasa'da ifadesini bulan, insan haklarının kapsamına girer. Konu ayrıca medeni hukuk, özel hukuk, ceza hukuku gibi alanlarda çeşitli düzenlemelerle ele alınmıştır. Anayasa'nın 56.maddesi, sağlık hizmetlerinde, devlete geniş ve etkin ödevler yüklemiştir. İşte devlet, yurttaşlarına karşı kendisine yüklenen bu ödev gereği; sağlık hizmetlerinin kuruluşundan, düzenlenmesinden ve işleyişinden ortaya çıkan bozukluktan, aksaklıktan ve boşluktan sorumludur.

Hizmetin hiç işlememesi, hizmetin geç ve kötü işlemesi halleri hizmet kusuru sayılır ve bu nedenlerle zarar gören yurttaşlar devletten zararlarının tazmin edilmesini isteyebilir.

Tıbbi müdahale öncesinde ve müdahale sırasında, hasta ve hasta yakınlarının hastanın sağlık durumu hakkında bilgilendirilmeleri, uygulama ile ilgili olarak hastanın, veli (ana-baba) ya da vasinin izninin bu bilgilendirmeden sonra alınması yasa gereğidir.

Hastalandığımızda;

- ı Hasta olarak saygı ve özen içerisinde, güler yüzlü, nazik, şefkatli sağlık hizmeti almak,
- ı Adaletli ve hakkaniyete uygun koruyucu hizmetlerden yararlanmak,
- ı Sağlık hizmeti alırken, din, cins, ırk, etnik, kültürel ve benzeri hiçbir konuda ayrıma uğramamak,
- ı Sağlık ve hastalıklarla ilgili süreçler hakkında bilgilendirilmek, aydınlatılmak;
- ı Uygulanacak tüm tıbbi girişimler konusunda rızası alınmak;
- ı Gizliliğe uygun bir biçimde her tür sağlık hizmetinden yararlanmak
- ı Kişinin ruh ve beden bütünlüğüne saygı gösterilmesini beklemek,
- ı Hastalık hakkında bilgilendikten ve tedavi yöntemlerini öğrendikten sonra, tedaviyi kabul etmek veya reddetmek
- ı Sağlık kuruluşu ve sağlık personelinin değiştirilmesini istemek ya da seçtiğimiz kurum ve personelin hizmetinden yararlanmak,
- ı Tıbbi yanlışlık ve hatalardan meydana gelebilecek zararlardan korunmak ve yüksek güvenlik koşullarının sağlanmasını istemek hakkımız vardır.
- ı Hastalığın türüne ve şiddetine göre, fiziksel işlevlerimizden ve normal sosyal sorumluluklarımızdan affedilmek, durumumuzdan sorumlu tutulmamak, bakımımızın sağlanmasını talep etmek hakkımızdır.

Kendisine İnsanca Davranılmayan Hasta Ne Yapabilir?

- ı Doktoruna güven duymayan bir kişi, başka bir doktor talep edebilir.
- ı Doktor ihmali sonucu beden ve ruh bütünlüğüne bir zarar gelmişse

doktor aleyhine ceza davası ile doktor, hastane ve Sağlık Bakanlığı aleyhine maddi ve manevi tazminat davaları açabilir.

ı Ayrıca, kişisel sorumlulukları bulunan doktorlar, hemşireler vb. kişilere karşı; ceza davası açılması için, olayın meydana geldiği yerdeki cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunabilir.

ı Hastaya verilen zararın büyüklüğüne göre, ceza davası sonuçlandırılarak sanıklar cezalandırılır.

Hastalar Neler İster?

ı Hasta, saygı görmek ister.

Bu saygıyı devletten, sistemden, doktordan ve sağlık personelinden görmek ister. Hasta olarak gittiğimiz bir poliklinikte derdimizi anlatmaya çalışırken, “Fazla uzatma, ne söyleyeceksen söyle” diyen bir doktor ya da bize hakaret eden, kaba davranan, sorularımızı yanıtız bırakan bir personelle karşı karşıya kalmak şikâyetlerimizi birkaç kat artıracaktır.

ı Hasta, özgürce doktorunu seçmek ister.

Hastasına iyi bakan, onu dinleyen ve bilimsel gelişmeleri takip eden bir doktor ile hastasına bağırın ya da ameliyat etmeden evvel mutlaka özel muayenehanesine de gitmesini isteyen bir doktor, arasında seçim yapmak ister.

ı Hasta, hastalığı ile ilgili yeterli ve doyurucu bilgi almak ister.

Bu bilgilendirmeyi yapmak sağlık görevlilerinin en önemli yükümlülüğüdür. Doktora hastalığı ile ilgili sorduğu soruların yanıtız kalması, örneğin; geçireceği ameliyat hakkında yeterli açıklamanın yapılmaması, tedavi seçenekleri konusunda bilgilendirilmemesi durumunda hasta, iyileşse bile hep daha ucuz, daha kolay daha acısız daha kısa sürede iyileşebileceken, bu fırsatı kaçırdığı duygusuna kapılacaktır.

ı Hasta, sağlık kurumlarında kendisine yeterli süre ayrılmasını ister.

Devlet kurumlarına ait hastanelerde doktorlar, günde 80-100 hastayı muayene etmek zorunda kalırlar. Bu seri muayene sırasında, doğru teşhis konya bile -ki çoğu zaman yanlış ya da eksik teşhis konur- hasta tatmin olmaz, dikkate alınmadığını düşünür. Bu da psikolojik olarak tedaviyi uzatır, engeller.

ı Hasta, kolay ulaşabileceği temiz ve çağdaş sağlık tesisleri ister.

Saatlerce kuyrukta beklemek, aylarca hastaneye yatmak ya da ameliyat olmak için sıra beklemek istemez. Hasta, teknolojik yeniliklerden yararlanmak ister. En önemlisi de doktoru ile arasına “para” konusunun girmesini istemez.

Devletin, halkına karşı sorumluluğu olduğu gibi doktorların da verdikleri hizmet sırasındaki kusur ve eksikliklerinden dolayı sorumlulukları vardır. Doktorların hastalarına karşı sorumlulukları, Tıbbi Deontoloji Tüzüğü, Türk Tabipler Birliği tarafından gerekli yenilikler, güncellemeler ve değişiklikler yapıldıktan sonra, 1999 Şubat ayında “Hekimlik Meslek Etiği Kuralları” adı altında yayınlanarak işler kılınmıştır. Bu kurallar ülkemizde tıp mesleğini yapan tüm doktorlar için -askeri olanlar da dâhil- bağlayıcı niteliktedir. Tüm doktorlar mesleki açıdan bu kurallara uymak, uymadıklarında ise yaptırımlarına maruz kalmak durumundadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Hekimler Birliği (WMA), hasta ve doktorların sağlık sorunları ile ilgilenen iki ayrı uluslararası kurumdur. 1981 yılında tıp mesleğinin hastalara sağlamaya çalıştığı kimi temel hakları dile getirmek amacıyla yayınlanan ve “Hasta Hakları Bildirgesi” diye de bilinen “Lizbon Bildirgesi” WMA tarafından kaleme alınmıştır. Temel hasta haklarını daha ayrıntılı bir şekilde ele alan Avrupa’da “Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi” ya da kısa adıyla “Amsterdam Bildirgesi” Amsterdam’da, Mart 1994’te kabul edilmiştir. “Lizbon Bildirgesi”nin gözden geçirilmiş ve daha ayrıntılı yazılmış şekli olan “Bali Bildirgesi” ise, Dünya Hekimler Birliği’nin Eylül 1995’te Endonezya Bali’de yapılan toplantısında kabul edilmiştir. “Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü (Ana Sözleşmesi)” ise, hasta haklarına yönelik yapılmış son çalışma olup Kasım 2002’de Roma’da kabul edilmiştir.

LİZBON HASTA HAKLARI BİLDİRGESİ

- ı Hastanın hekimini özgürce seçme hakkı vardır.
- ı Hastanın dışardan herhangi bir müdahale olmaksızın klinik ve ahlaki yargılara özgürce varabilen bir hekim tarafından bakılmaya hakkı vardır.
- ı Hastanın, yeterli bilgi aldıktan sonra tedaviyi kabul etme ya da etmeme hakkı vardır.
- ı Hastanın kendisiyle ilgili tıbbi ve kişisel bilgilerin gizliliğine gereken saygıyı göstermesini hekimden bekleme hakkı vardır.
- ı Hastanın saygın bir şekilde ölme hakkı vardır.
- ı Hastanın, bir din adamının yardımı da içinde olmak üzere, ruhsal ve ahlaki teselliye isteme ya da istememe hakkı vardır.

Kadın doğum hastalıklarına ilişkin muayene ve tedavi yöntemlerinin rahatsız edici ve özensiz oluşu, kadınları doktora gitmekten alıkoyar. Bu nedenle de erken teşhisle giderilebilecek pek çok hastalık, dönüşü olmayan aşama-

larda doktora intikal eder. Örneğin, tüm kadın hastaların rahatsız olduğu yatay muayene ve doğum yapma biçimi tıp dünyasında tartışılan bir konudur. Birçok tıp uzmanı, farklı muayene ve doğum yöntemleri önermektedir. Muayene için gittiğiniz bir doktora, farklı bir yöntemle muayene olmak istediğinizi belirttiğinizde, en hafifinden alayla karşılaşırsınız. Halbuki muayene koşullarının iyileştirilmesini istemek en doğal hakkımızdır. Ayrıca, muayene ve doğum sırasında maruz kaldığımız hakaret ve azarlamalara karşı çıkmak da en doğal hakkımızdır. Ama bu hakkı kullanabilmek için öncelikle, kendimiz bedenimize saygı duyup ondan utanmamayı ve bedenimizle gurur duymayı öğrenmeliyiz. Aksi halde hep yaptığımız gibi tüm hakaretleri sessizce kabullenmeye devam ederiz.

Kadınların gündelik ve sosyal yaşamda karşı karşıya geldikleri bir başka haksız durum da bekâret kontrolü ve diğer resmi genital muayenelerdir. Bir kadın herhangi bir nedenle karakola götürüldüğünde, özellikle bir erkekle beraberse ya da öğrenci yurdunda kalıyorsa polisin çoğunlukla ilk yaptığı şey muayeneye göndermektir. Halbuki bekâret kontrolü ve diğer muayenelerin yapılmasını yasallaştıran hiçbir hukuki gerekçe ve dayanak yoktur. Böyle durumlarda hem adli kurumlara hem de muayeneyi yapan doktora itiraz etme ve ayrıca cezalandırılması için başvurma hakkımız vardır.

Anayasa'nın 17. maddesi, tıbbi zorunluluklar ve yasalarda belirtilen sebepler dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağını söyler. Ancak, yaşamımız boyunca bedenimize sahip çıkma mücadelesi veririz.

b) DOĞURMAMA HAKKI

Kadınların istediği sayıda çocuk sahibi olmaya hakkı vardır. Nüfus Planlaması Yasası, nüfus planlaması esaslarını, gebeliğin sonlandırılması ya da sterilizasyon (kısırlaştırma) ameliyatlarının usul ve şekillerini düzenlemiştir. Çeşitli ilaç ya da araçlar ile gebe kalma yeteneği geçici olarak engellenebileceği gibi, gebeliğe sürekli olarak da engel olunabilir. İlaç ve araçların kullanımında uyulması gereken herhangi bir yasal düzenleme yoktur. Ancak kısırlaştırmanın hangi koşullarda yapılacağı Nüfus Planlaması Yasası ve buna bağlı olarak hazırlanmış olan "Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük" tarafından düzenlenmiştir. Yasa, gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyonun, devlet gözetim ve denetimi altında yapılacağını söylemektedir.

Devletin, kadınların istedikleri sayıda çocuk sahibi olmalarına destek olmak için gebeliği önleyici bilgi, ilaç ve araçlara ulaşabilmelerini temin ve gerekirse bunları üretmek zorunluluğu vardır. Gereğinde bu araçların, parasız şekilde temin edilmesini sağlamak zorundadır. Gebeliğin önlenmesi için yeterli sayıda sağlık personeli doktor, ebe, hemşire yetiştirmek de yine dev-

letin yapmak zorunda olduğu bir görevdir. Bu hizmetlerden yararlanmak için Ana Çocuk Sağlığı Merkezleri ile hastanelerin Aile Planlaması Kliniklerine başvurabilirsiniz.

Bir erkek veya kadının, cinsel gereksinimlerinin tatminine engel olmayacak şekilde, çocuk yapma yeteneklerinin yok edilmesine ‘kısırlaştırma’ denir. Nüfus Planlaması Yasası 4. maddesinde buna “sterilizasyon” adı verilmektedir. Kısırlaştırma müdahalesi tıbbi sakınca olmadığı takdirde, reşit kişinin isteği üzerine her zaman yapılabilir. Reşit olmayan kişinin kısırlaştırılması mümkün değildir. Yani velisi ya da vasisi onaylasa dahi reşit olmayan kişi kısırlaştırılmaz. Ancak, reşit olmasına rağmen temyiz kudreti yerinde olmayan (akıl hastası gibi) kişinin kısırlaştırılması, veli ya da vasisinin rızası ile mümkün olabilir.

Reşit bir kadın kendi rızasıyla kısırlaştırılabilir. Evli kadının bu işlemi yaptırabilmesi için kendi rızasının yanında kocasının da izni gerekir, aynı şekilde kocanın kısırlaştırılabilmesi karısının rızasına bağlıdır. Halk arasında “tüp bağlama” diye bilinen kısırlaştırılma işlemleri değişik tıbbi yöntemler kullanılarak kadınlara ve erkeklere uygulanabilir. Ancak uygulama ne yazık ki daha çok kadınlara yönelik olmaktadır. Diğerlerinde olduğu gibi kısırlaştırılma da çoğunlukla kadınlar tarafından kullanılan ve böyle olması doğal karşılanan bir doğum kontrolü yöntemidir. Halbuki tıbbi bakımdan her iki cinsin doğum kontrolü uygulaması mümkündür.

Ceza Yasamızın 101.maddesine göre bir kişiyi iradesi dışında kısırlaştırılan kimse, hapis cezası ile cezalandırılır. Kişinin iradesi olsa bile, kısırlaştırma fiilinin yetkili olmayan bir kişi tarafından işlenmesi hâlinde de hapis cezası verilir.

c) KÜRTAJ

Gebeliğin durdurulmasına “kürtaj” denir. **1972 yılına kadar yasak olan kürtaja** ilişkin yasaların değişmesi ile birçok kadın, hiç olmazsa sağlıklı koşullarda gebeliği sonlandırabilme olanağına kavuştu.

Kürtajın ne zaman ve nasıl yapılacağı Nüfus Planlaması Yasası’nda ve bu yasaya bağlı ‘Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük’te düzenlenmiştir. Eskiden suç olan çocuk düşürme ve düşürtme, bu yasanın getirdiği değişiklikle belli koşulların varlığı halinde suç olmaktan çıktı.

Gebelik, kadın bedeninde gerçekleşen doğal bir olaydır. Bu nedenle gebeliği sürdürmeye de sonlandırmaya da kadınların karar vermesi gerekir.

Kürtaj için her durumda mutlaka kadının rızasının olması gerekir. Ancak, hayati tehlikenin söz konusu olduğu çok acil hallerde, doktor izin almaksızın müdahale etmek zorunda kalırsa, bu durumu derhal resmi mercilere ihbar etmek ve rapor vermek zorundadır.

Kadın evli değilse gebeliğin on haftadan az olması kaydıyla kürtaj yaptır-maya her zaman hakkı vardır.

Kadın evli ise kürtaj için, kendi rızasının yanında kocasının da rızası olma-lıdır. Kocanın izin vermemesi halinde kürtaj yapılamaz. Kadının rızası olma-dıkça koca istese de kürtaj yapılamaz. Kadının isteği olmadan gebeliğe son verilmesi suçtur ve cezalandırılır.

Kadın akıl hastası ise veya şuuru yerinde değilse rızasına bakılmaz.

Kadın reşit değilse, kendi rızası ile birlikte velisinin de rızası olmalıdır. Ana ve baba ayırırsa, velayet hakkına sahip olanın rızası aranır.

Kadın vesayet altında ise vasi ile birlikte sulh yargıcının da izin vermesi gereklidir.

Kürtaj, tıbbi zorunluluklar nedeniyle yapılabildiği gibi isteğe bağlı olarak da yapılabilir. İsteğe bağlı kürtaj için öncelikle gebeliğin 10 haftadan fazla olma-ması şartı aranır. Tıbbi bir zorunluluk olmadıkça, 10 haftayı aşkın gebelikte iste-ğe bağlı kürtaj mümkün değildir. Türk Ceza Kanunu'nun 100.maddesine göre gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi hâlinde, kadın bir yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılır.

Gebelik bir tecavüz sonucu meydana gelmişse ve kadın evli değilse kür-taj için gene yalnız kendi rızası yeterlidir. Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması hâlinde kürtaj 20 haftayı aşmamış olmak koşulu ile gerçekleştirilebilir.

d) ÇOCUK DÜŞÜRTME

Türk Ceza Kanunu'nun 99. maddesi, rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişiyi, 5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırır.

Tıbbî zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi 10 haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, 2 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu durumda, çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında da 1 yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

Kadının çocuğunun düşürtülmesi, beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa ya da hayatını yitirmesine yol açmışsa, kişi daha ağır cezalandırılır.

Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması hâlinde, süresi 20 haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak, bunun için gebeliğin uzman doktor tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.

e) CİNSİYET DEĞİŞTİRME

Medeni Yasa'da, kişilerin cinsiyet değişikliğine ilişkin haklarına da yer verilmiştir. Medeni Yasa'nın 40. maddesine göre; cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemeden cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, izin verilebilmesi için, istem sahibinin 18 yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması gerekir. Ayrıca transseksüel olduğunu, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olduğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu, bir eğitim ve araştırma hastanesinden verilecek resmî sağlık kurulu raporu ile belgelemesi şarttır.

Verilen izne bağlı olarak, amaca ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporu ile doğrulanması hâlinde mahkeme, nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verir.

Erkek olarak doğmuş olunmasına karşın, ameliyat ile kadın kimliği almak mümkündür. Ancak, Medeni Yasa cinsiyet değişikliği yapmayı sıkı kurallara bağlamıştır. Yasa, bu ameliyatı üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunan kişilerin (kısır) yaptırabileceğini vurgulayarak cinsiyet değiştirmeyi neredeyse imkânsız hale getirmiştir.

B- BEDENE SAYGI

Maddi ya da manevi her türlü cinsiyetçi aşağılanma bedenimize yapılmış saldırıdır. Dövülüyor, tecavüze uğruyor, cinsiyetimiz nedeniyle hakarete uğru-

yor, aşağılanıyorsak saldırı kimden gelirse gelsin beden ve ruh bütünlüğümüz tehdit altında demektir.

a) ŞİDDET

Şiddet, bir insanın belirli bir biçimde davranmasını ya da davranmamasını sağlamak amacıyla uygulanan, her türlü baskıdır. Fiziksel, cinsel, sözel, duygusal, ekonomik olmak üzere çeşitli biçimlerde olabilir.

Kadına yönelik aile içi şiddet; baba, ağabey, erkek kardeş, dayı, enişte gibi erkek akrabalar ile evlilik içinde veya öncesinde ya da nikâhsız beraberliklerde kadına karşı, sevdiğini zannettiği ya da kendisini sevdiğine inandığı ve güvendiği erkek ve onun akrabaları tarafından yöneltilen şiddettir. Daha geniş bir tanımlamayla aile içi şiddet, aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan herhangi bir davranıştır.

Tokat, yumruk, tekme ile dövülüyor, hatta bunlardan sadece birine maruz kalarak kötü muamele görüyor, size bir aletle saldırılıyor, yaralanıyor, sakat kalıyor ve işkence görüyorsanız fiziksel şiddet altındasınız demektir. Sonunda ölebilirsiniz...

Cinsel şiddet kapsamına tecavüz, zorla cinsel ilişki, kadının istemediği biçimlerde cinsel ilişki (yaygın adıyla ters ilişki) ve ensest (kan bağı olanlar arasındaki cinsel ilişki) girer.

Psikolojik şiddet, kadının aşağılanması, küçümsenmesi, hakarete maruz kalması, ad takılması, küfür, tehdit, çeşitli cezalar, yasaklar, çocuklardan uzaklaştırma, evden atma şeklinde olabilir.

Ekonomik şiddet, erkeğin ekonomik gücünü sizin üzerinizde bir baskı ve denetim aracı olarak kullanması veya maddi olanaklar yeterli olduğu halde, az para ile idare etmeniz için sizi zorlamasıdır. Kadının elindeki para veya malı çeşitli biçimlerde onun elinden alması, kadının ekonomik olarak güçlenmesini engelleyecek her türlü yöntemlerdir.

Aile büyüklerimizin ve bizim, çocuklara geleneksel olarak terbiye, eğitim vb. amacıyla yönelttiğimiz çeşitli davranış biçimleri de şiddet içerir. Böyle bir terbiye alarak yetiştiğimizden aile içi şiddete uğradığımızda genellikle bu durumu kabullenir ve herhangi bir şikâyette bulunmayız. Halbuki yasalarda şiddet uygulamak, suç olarak tanımlanmıştır. Bazı hallerde, şiddetin aile içinde olması suçun cezasını artırır. Kadına yönelik şiddet biçimlerinin tümü, Türk Ceza Kanunu'nda ağır biçimlerde cezalandırılır. Ailenin Korunması Yasası başta olmak üzere, Ceza Kanunu ve diğer yasalar kadınları şiddetten koruyucu birçok düzenleme içerir.

Türk Ceza Kanunu, bedenimize yönelik saldırıları değişik bölümlerinde cezalandırırken bu suçlara ağır cezalar vermiştir.

b) VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR

Ceza Kanunu “Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar” başlığı altında fiziksel şiddeti cezalandıran maddelere yer vermiştir. Yaralama, eziyet, işkence, cinsel saldırı (tecavüz) bu kapsamda değerlendirilir.

Kasten Yaralama

Ceza Kanunu'nun 86. maddesinde, kasten başkasının vücuduna acı veren ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişinin, 1 yıldan 3 yıla kadar cezalandırılacağı belirtilir. Eğer bu suç; üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı, yani yakın akrabalar arasında işlenmişse ceza, 2 yıldan 5 yıla kadar artırılır. Bu şekilde yasa, akrabalar arasındaki fiziksel şiddet olaylarının daha ağır cezalar ile cezalandırılacağını açıkça ortaya koymuştur.

Olayın kişi üzerindeki etkisi, basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif ise mağdurun şikâyeti üzerine, 4 aydan 1 yıla kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur. İhmal sonucu işlenmesi hâlinde, kasten yaralamaya verilecek ceza 1/3 oranında indirilebilir.

ı Yaralama eğer mağdurun duyarlarından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

ı Konuşmasında sürekli zorluğa,

ı Yüzünde iyileşmesi mümkün olmayan iz kalmasına,

ı Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

ı Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olmuşsa ceza, bir kat artırılır. Ancak verilecek ceza, bazı hâllerde 3 yıldan, bazı hâllerde 5 yıldan az olamaz.

ı Kasten yaralama fiili, mağdurun; iyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa yakalanmasına veya bitkisel hayata girmesine,

ı Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

ı Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

ı Yüzünde kalıcı değişikliğe,

ı Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine, neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, 2 kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, bazı hâllerde 5 yıldan, bazı hâllerde 8 yıldan az olamaz.

ı Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına neden olması hâlinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre, 1 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

ı Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin bazı hâllerde 8 yıldan 12 yıla kadar, bazı hâllerde ise 12 yıldan 16 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Taksirle (ihmal) Yaralama

Ceza Kanunu'nun 89. maddesine göre, taksirle başkasının vücuduna acı

veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, 3 aydan 1 yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

- ı Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
  - ı Vücudunda kemik kırılmasına,
  - ı Konuşmasında sürekli zorluğa,
  - ı Yüzünde sabit ize,
  - ı Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
  - ı Gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olmuşsa, belirlenen ceza artırılır.
- Taksirle yaralama fiili, mağdurun;
- ı İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,
  - ı Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yiti-

rilmesine,

- ı Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
- ı Yüzünde kalıcı değişikliğe,
- ı Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine neden olmuşsa ceza, bir kat artırılır.

Birden fazla kişinin yaralanmasına neden olunması hâlinde, 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bilinçli taksir hâli hariç olmak üzere, bu maddenin kapsamına giren suçların soruşturulması ve kovuşturulması **şikâyete** bağlıdır.

c) İŞKENCE

Türkiye'nin de üyesi olduğu Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından, 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilen, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"nin 5. maddesi; "Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayri insani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz" hükmünü getirdi. 4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Komisyonu'na üye ülkeler tarafından imzalanan "Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi" ile işkencenin cezalandırılması konusunda bağlayıcı kararlar alındı. 10 Aralık 1984 tarihinde BM Genel Kurul kararı ile kabul edilen; "İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin 1. maddesinde de; işkence kavramı tanımlandı, kapsamı belirlendi ve işkenceye izin verilmeyeceği bildirildi. 1987 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmeyi, Türkiye, 1988 yılında imzaladı. Son olarak 2002 yılında yürürlüğe giren "İhtiyari Ek Protokol" ile de Sözleşme güçlendirildi.

Şiddetin bir başka biçimi olan işkence, Ceza Kanunu'nun 3. bölümünde "İşkence" başlığı altında yer alır. Türk Ceza Kanunu'nun 94. ve 95.maddelerine göre; "Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesi-ne, aşağılanması yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında, 3 yıldan 12 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

İşkence suçu;

1 Çocuklara, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişilere ya da gebe kadınlara karşı işlenirse,

1 Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla işlenirse, bu suçu işleyen kişiye, 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilir.

Yasa'da, işkenceye ilişkin dikkat çeken başka bir ayrıntı ise; işkence suçu-nun ihmali davranışla işlenmesi hâlinde verilecek cezada herhangi bir indirimin yapılmayacağına açıkça belirtilmiş olmasıdır.

Yöntemleri ne olursa olsun işkence suçu mağdurun;

1 Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına yol açarsa,

1 Konuşmasında sürekli zorluk ortaya çıkarırsa,

1 Yüzünde kalıcı bir iz bırakırsa,

1 Yaşamını tehlikeye sokan bir halin ortaya çıkmasına neden olursa,

1 Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına yol açarsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, artırılır.

İşkence suçu mağdurun;

1 İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine yol açarsa,

1 Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine neden olursa,

1 Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına yol açarsa,

1 Yüzünde kalıcı değişikliğe neden olursa,

1 Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine yol açarsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılarak uygulanır.

İşkence suçu; vücutta kemik kırılmasına neden olursa, kırığın hayat fonksiyonlardaki etkisine göre 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

İşkence suçu; cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşirse bu durumda, işkenceciye, 10 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilir.

İşkence ve tüm diğer konularda uğradığımız haksızlıklarla baş edebilmek için yasalarda yapılan düzenlemelerin yeterli olmadığını, önemli olanın bu

düzenlemelerin hayata geçirilebilmesi ve uygulanmasının olduğunu yaşıyor ve görüyoruz. Özellikle işkence konusunda açılan davaların, sonuçsuz kaldığı veya zamanaşımı süresi dolana kadar uzatıldığı birçok örnek var. Ancak son yıllarda çeşitli ulusal ve uluslararası kurumların yayınladığı raporlarda işkenceye uğrayan kişilerin sayısında azalma olduğu da bir gerçek. Bu nedenle ısrar ve inatla yapılan mücadelenin karşılıksız kalmadığını yaşayarak görüyoruz.

d) EZİYET

Ceza Kanunu yeni düzenlemesinde, şiddetin sistematik ve sürekli uygulanması halini “Eziyet” başlığı altında toplamıştır. Ceza Kanunu’na yeni giren bu kavrama göre, insan onuru ile bağdaşmayan, bedensel ya da ruhsal açıdan acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunulması halinde; o kişiye eziyet uygulandığı kabul edilmektedir. Eziyet fiilleri, kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyabilir. Ancak dikkat edilmesi gereken, bu fiillerin ani olarak değil, belli süre içinde; sistematik ve sürekli devam eden bir biçimde uygulanmasıdır. Bir eylemin eziyet olarak tanımlanabilmesi için, mağdurun psikolojisi ve ruh sağlığı üzerinde, ağır zarar verici etkisi olmalıdır. Etkilerinin yaşam boyu devam edebilecek olması nedeniyle, eziyet suçu, fiziksel şiddete ilişkin suçlardan daha ağır biçimde cezalandırılmayı gerektirmiştir.

Ceza Kanunu’nun 96. maddesine göre, bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında, 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Eziyet suçu:

- ı Çocuğa karşı işlenirse,
- ı Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenirse,
- ı Gebe kadına karşı işlenirse,
- ı Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa yahut eşe karşı işlenirse sanığa 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası verilir.

e) CİNSEL SALDIRI

Türk Ceza Kanunu, tecavüz, tecavüze teşebbüs gibi suçların tanımlanması ve cezalandırılmasını, “Cinsel Saldırı” başlığı altında toplamıştır. Tecavüz (-ırza geçme) eylemi, kadın üzerinde egemen olmak veya egemenliğini sürdürmek için erkeğin kullandığı yöntemlerden biridir ve cinsel şiddetin en ağır biçimidir.

Tecavüz, bir erkeğin bir kadınla, erkekle ya da çocukla kısacası kendinden daha güçsüz bir insanla, onun isteği ve rızası dışında, cinsel beraberliğidir. Bu tanım esas alındığında evlilik içinde de tecavüzden söz etmek gerekir. Cinsel şiddetin en uç uygulaması olan tecavüzün tanımı, Yargıtay kararlarında da çok ayrıntılı biçimde yapılmış ve Türk Ceza Kanunu’nda, çeşitli kategorilerde cezalandırmıştır. Tecavüz suçunun cezası mağdurun yaşına, konumuna, kullanılan yönteme göre farklılıklar gösterir.

Ceza Kanunu’nun 102.maddesi, “Cinsel birleşmeye varmayan ancak cinsel arzuları tatmine yönelik her tür davranışla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlâl eden kişi, mağdurun şikâyeti üzerine 2 yıldan 7 yıla kadar hapis ile cezalandırılır” demektedir.

Yasanın aynı maddesinin ikinci fıkrasında, cinsel saldırının, vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmiş olabileceğini, hangi araçla gerçekleştirilmiş olursa olsun, tecavüz suçunun cezasının 7 yıldan 12 yıla kadar hapis ile cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Evli bir kadın, eşi tarafından tecavüze uğrarsa durumu polise, jandarmaya ya da doğrudan Cumhuriyet Savcılığı’na şikâyet yolu ile ulaştırmalıdır.

UNUTMAYIN: Ceza Yasası tecavüzün, evli olunan eşe karşı işlenmesi durumunda, soruşturma ve kovuşturmanın yapılmasını mağdurun şikâyetine bağlamıştır.

Cinsel saldırı suçu:

- ı Bedensel ya da ruhsal olarak kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- ı Kamu görevi ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılarak,
- ı Üçüncü derece dâhil kendi ya da eşinin akrabaları olan kişiye karşı,
- ı Silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde, sanık-

İÇİMİZDEN BİRİ

Fatma, bekâr bir kadın. Babasından yoğun şiddet ve taciz görüyordu. Evini terk etti. Akrabaları tarafından yalancılık ve iftira ile suçlanıyor, ölümle tehdit ediliyordu. Can güvenliği olmadığı halde annesinin desteğini alarak;

1 *Babası hakkında suç duyurusunda bulundu.*

1 *Siğınma evine gitmek istedi ve siğınma evine yerleştirildi.*

1 *Babası mahkemede suçunu itiraf etti, pişman olduğunu söyleyerek kızının evine dönmemesini istedi.*

1 *Fatma, hiçbir şekilde babasıyla görüşmek ve evine dönmek istemedi.*

1 *Ailesinden ayrı bir yerde yaşamını sürdürüyor.*

lar daha ağır cezalar görürler.

1 Mağdurun, aynı zamanda ağır şiddet görmesi halinde sanık, ayrıca kasten yaralama suçundan da cezalandırılır.

1 Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükümlenir.

1 Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlenir.

Bu bölümde özellikle cezaların sürelerine de yer verdik. Çünkü zannedildiğinin tersine Türk Ceza Kanunu'nda cezalar az ya da hafif değildir. Cezalar son derece ağır olmasına rağmen sorun, yasanın uygulamasındaki zorluklardadır. Kadınların, haklarını bilmeleri, saldırıya uğradıklarında hemen şikâyetçi olmaları, durumu yargı makamlarına ulaştırmaları çok önemlidir. Suçluların cezalandırılmasında en önemli etken, kadınların girişimde bulunmalarıdır.

Tecavüz ve her tür cinsel saldırıda en önemli noktalardan birisi de delillerin, kanıtların toplanmasında kadınların bilinçli olmaları meselesidir. Tecavüze veya tecavüz amaçlı bir saldırıya uğradığının, mağdur (genellikle kadın) tarafından ispat edilmesi gerekir. Çoğunlukla tanıkların olmadığı bir ortamda gerçekleşen bu olayın ispatı, elbette ki çok güçtür. Hatta bazen mümkün değildir. Bu durumda mahkemeler karar vermek için delilleri değerlendirir. Bu nedenle tecavüze uğrayan kadın, eğer kendisine tecavüz eden kişinin cezalandırılmasını istiyorsa, delilleri korumak zorundadır.

Tecavüze uğrayan kadınların çoğu korku ve şaşkınlık dışında, aile-çevre ya da toplumsal değer yargılarının yarattığı baskıdan ötürü, tecavüze uğradığını ya hiç söylemez ya da aradan çok zaman geçtikten sonra açıklayıp, suç duyurusunda bulunur. Böyle durumlarda da, aradan geçen zaman delillerin yok olmasına sebep olduğundan, tecavüzcü çoğu zaman tespit edilip cezalandırılmaz. Tecavüzde en önemli delil doktor raporudur. Doktor raporu ile tecavüzün olup olmadığı, zor kullanılıp kullanılmadığı anlaşılabilir. Tecavüze uğrayan kişi üzerinde, tecavüz edene ait sperm, kıl, saç, doku kalıntıları kalır. Bu kalıntılarla tecavüz eden kişi tespit edilebilir. Bu nedenle tecavüze uğra-

yan kadın, kendisine tecavüz eden kişinin bulunup cezalandırılmasını istiyorsa tecavüzden sonra yıkanmamalı, bedenini temizlememeli, hemen karakol ya da savcılığa başvurarak kendisini adli tıbbı veya bir hastaneye sevk ettirerek rapor almalıdır.

UNUTMAYIN: Cinsel saldırıya uğrarsanız, delillerin kaybolmaması, saldırıya uğradığınız yerdeki delillerin tespit edilebilmesi için kesinlikle, etrafı toplamayın, yıkanıp temizlenmeyin. Olay yerindeki ve kadının üzerindeki her tür bulgunun tespit edilmesi suçluların cezalandırılabilmesi için çok önemlidir.

f) CİNSEL ŞİDDETİN DEĞİŞİK YÜZLERİ

“Erkek adamın erkek oğlu olur!”

Ne anlamsız bir cümle değil mi? Ama bu cümle yüzünden kim bilir kaç kadının hayatı kararı? Kaç kadın tarifsiz hayal kırıklıkları yaşadı? Erkeklerin gururla söyleyip geçiverdikleri bu cümle, pek çok kadın için evliliğini tehdit eden bir kâbus olabilir. Sanki kız ya da oğlan çocuk doğurmak yalnızca kadınların becerisine kalmış gibi. Hem düşünebiliyor musunuz, doğan bütün çocuklar erkek olsa insan nesli nasıl devam edebilirdi? Bu konuda söylenecek çok şey var elbette, ama biz daha çok hukuki sonuçları üzerinde duralım.

Gazete ve televizyonlarda bazen şöyle haberlere rastlarız “...Oğlu olana

“CİNSEL ŞİDDET KADINLARI UTANDIRIYOR”

Cinsel Tıp Derneği'nin 1000 kadınla yaptığı anket, kadınların cinsel şiddeti gizlediklerini ortaya koydu. En fazla kocalarından şiddet gören kadınların ekonomik özgürlükleri yok. Keçe: “Kadınlar toplumsal baskı ve özgüven eksikliğinden şikâyet etmiyor” diyor.

Cinsel Tıp Derneği'nden (CTD) Cem Keçe, “Cinsel şiddet gören kadınların şikayetçi olmamalarının nedenlerinde kanunların yetersizliği ve toplumsal baskı ağır basıyor” diyor.

Keçe: kadınlar cinsel şiddeti gizliyor

Keçe, CTD'nin Ankara'da yaptığı anket çalışmasından çıkan sonuçların bu doğrultuda olduğunu söylüyor. Kadınların yüzde 60'ının cinsel şiddetten sonra psikolojik ve tıbbi tedavi görmedikleri gibi herhangi bir şikayette bulunmadıklarını söylüyor.

“Neden şikayet etmiyor?” diye sorduğumuzdaysa Keçe, “Bunun birkaç nedeni var” diyor.

“Kadınlar polise şikayette bulduklarında, polisin de erkek olduğunu, erkeklerin birbirini koruyacaklarını düşünüyorlar. Şiddetin türü cinsellik olduğu için utanıyorlar. Bu nedenle uğradıkları cinsel şiddeti gizlemeyi tercih ediyorlar.”

Toplumsal baskının ağırlığı

Keçe, kadınların şikayette bulunmamalarının nedenlerinden birinin de “korku” olduğunu söylüyor. “Burada söz konusu olan toplumsal baskı. Ahlâki nedenlerle toplumdan dışlanacakları kaygısıyla şikayetten kaçınıyor. Toplum tarafından ‘ahlaksızlıkla’ suçlanmak istemiyorlar.”

Cinsel şiddetle ilgili örnek davaların olmamasının kadınların şikayet etmeme nedenlerinden biri. Keçe, “Kadınlar şikayet ettiklerinde bir sonuç çıkmayacağını düşünüyor. Şikayet edenleri görüyorlar. Süreci takip ettiklerinde kanunlarda bir yaptırımın olmadığını, şiddet uygulayanın sokakta olduğunu biliyorlar. Bu yönde bir güvensizlikleri var. ‘Ne olacak ki?’ diye düşünüyor” diyor.

Kadınların özgüven eksikliği

Keçe, kadınların özgüven duygularının gelişmediğini, cinsel şiddete uğradıklarında psikolojik yardım alamadıklarını söylüyor.

“Kadınların özgüvenleri gelişmiş olsa, zaten şiddet konusunda bu noktaya gelmezlerdi.”

Şiddet sonrası kadınların durumu

Cinsel şiddete uğrayan kadınların % 53'nün sessiz kaldıkları gözleniyor. % 20'si ailesine veya bir arkadaşına sığınırken, % 15'i mahkemeye, % 12'si karakola başvuruyor.

Ankete göre kadınların % 30'u cinsel şiddete karşı koyarken, % 25'i sesini çıkartmıyor. % 24'ü korkuyor, % 16'sı kendini suçluyor, % 5'i ise kavgaya ediyor.

Cinsel şiddet sonrası psikolojik tedavi gören ve tıbbi yardım alan kadınların oranı ise % 40.

Ayşe Durukan / BİA Haber Merkezi, 23.06.2006

kadar karısına çocuk doğurttu.”, “Oğlan çocuk doğurmadığı için karısını boşadı...”, “Oğlan çocuk doğurmadığı gerekçesiyle üzerine kuma getiren kocasını öldürdü...”

Her şeyden önce bilmek gerekir ki, yaratılış gereği çocuğu doğuran kadın olsa da cinsiyeti belirleyemez. Cinsiyet tek başına bir cins tarafından belirlenemez. Doğanın kendine özgü bir dengesi vardır.

Herkesin kendi beden sağlığını korumaya hakkı vardır. Her doğum kadın bedeninden ve sağlığından bir şeyler alıp götürür. Bu yüzden hiçbir kadın kocası tarafından çok çocuk doğurmaya zorlanamaz. Üstelik oğlan çocuk doğurmaya hiç zorlanamaz. Bu, hem hukuka hem doğaya aykırıdır. Bir erkeğin oğlan çocuk doğurmadığı gerekçesi ile karısını boşaması mümkün değildir. Koca böyle bir dava açsa bile reddedilir. Daha ilerideki bölümlerde göreceğiniz gibi “boşanma nedenleri” arasında oğlan çocuk doğuramamak yoktur.

Sık rastlanan tehditlerden biri de “**kadınlık görevlerini yerine getirmediği**” gerekçesi ile boşama tehdididir. Erkek, her gece ya da daha sık olarak cinsel ilişki kurma talebinde bulunduğu anda, kadının bunu reddetmesi eşinin onu boşama gerekçesi değildir. Ama bu durum kadın açısından boşanma gerekçesi olabilir. Yani kadın, istemediği halde, her gece kocası tarafından cinsel ilişkiye zorlanıyorsa ve bu durum kadın için çekilmez bir hal yaratıyorsa boşanma davası açılabilir.

Eşler arasında cinsel ilişkinin hiç olamaması ya da cinsel uyumsuzluğun birlikte yaşamayı çekilmez hale getirmesi, hem kadın hem erkek için boşanma gerekçesidir. Ayrıca, erkek zorla cinsel ilişki kurmak konusunda ısrarcı ise şikâyet edilebilir. Evli olsanız bile cinsel ilişki ancak karşılıklı istek ile gerçekleşebilir. Aksi halde tecavüzdür. Tecavüz edilen kadın, erkeği şikâyet ederek hapis cezası almasını sağlayabilir. Ceza Yasası bu konuda çok açıktır. Tecavüz, cinsel saldırı kim tarafından yapılırsa yapılsın cezalandırılır.(Türk Ceza Kanunu, 102. madde)

g) BEKÂRET KONTROLÜ

Gelişigüzel nedenlerle jinekolojik (genital) muayeneye gönderilmek istendiğinizde, buna karşı çıkabilirsiniz. Örneğin, aileden olmayan bir erkekle تنها bir yerde veya özel arabanızda otururken, öğrenci yurdunda iseniz yurda dönmediğinizde, aranan bir erkeğin karısı iseniz kocanızla görüşüp görüşmediğinizi saptamak için ya da kadın sanıkların polise yönelik “ırza geçme” iddialarını çürütmek amacıyla muayeneye zorlandığınızda!

Türk Ceza Kanunu, genital muayenenin hangi koşullarda yapılabileceğini belirlemiştir. Haksız ve yasaya aykırı bir uygulama yapılırsa bunun da cezalandırılacağını bildirmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 287. maddesi; "Yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında, 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur" demektedir. Görevliler tarafından, kimlik tespiti yapmak kadar olağan bir uygulamaymış gibi sunulan ve halk arasında genel olarak "bekâret kontrolü" diye adlandırılan bu muayene, yasal dayanağı olmadığı halde yaygın uygulanan bir soruşturma biçimidir.

Fuhşu denetlemek, fuhş nedeniyle bulaşan cinsel hastalıkların yayılmasına ve bu yüzden kamu düzeninin bozulmasına engel olmak üzere iki kuruluş oluşturulmuştur. 19 / 04 /1961 tarih ve 10786 sayılı "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" uyarınca oluşturulan bu kuruluşlardan bir tanesi, söz konusu Tüzük'ün 1. maddesi uyarınca "Zührevi Hastalıklar ve Fuhşla Mücadele Komisyonu" diğeri ise "Zührevi Hastalıklar ve Fuhşla Mücadele Komisyonları'na Yardım Kurullarıdır." Bu komisyon ve kurulların görevleri, tüzükte ayrıntılı biçimde anlatılmıştır.

Aynı tüzükle, "genel kadınların tespit, tescil, muayene ve tedavileri" de düzenlenmiştir. Birden fazla erkekle ve birçok defa cinsel ilişkide bulunması dolayısıyla, bir kadının fuhşu sanat edindiğinden şüphe edilir ve hakkında gizli ve etraflıca inceleme ile elde edilen kanıtlarla kendisinin "genel kadın" olduğuna karar verilirse, 23. madde uyarınca hakkında sağlık tedbirleri alınır.

Bu tedbirler çerçevesinde 26. madde uyarınca; "Resmi muayeneyi kabul etmiş olan genel kadınlar, zührevi hastalıklar doktoru tarafından, bu gibi muayeneler için ayrılan yerde muayene edilir". Kendilerinde cinsel temasla bulaşan bir hastalık saptanırsa, 32. ve devam eden maddeler uyarınca tedavi edilir veya çalışmaları yasaklanır.

UNUTMAYIN:: Bir kadının genital muayenesi, ancak yukarıda anlattığımız koşullar altında gerçekleştirilebilir. Bunun dışında, kadın bedenine yönelik cinsel suçlarla ilgili davalarda, kadınlar sadece yargıç kararı ile muayeneden geçirilebilirler.

Fakat uygulamaya baktığımızda, polisin yetkilerini kötüye kullanması hallerinde, genç kız ve kadınların iradeleri dışında ve kendilerine rağmen, genital muayeneye gönderildikleri de bir gerçektir. Tamamen insan haklarına aykırı olan bu uygulama, aynı zamanda hukukun üstünlüğü kuralının da ihlalidir.

Bu tür bir muayeneye zorlanan kadınların, kendilerini savunmaları, muayeneye mani olamadıklarında ise ceza davası ve tazminat davası açmalarını öneririz. Gerekirse konunun uluslararası platformlara taşınması da son derece yararlı olacaktır.

h) 4320 SAYILI AİLENİN KORUNMASI YASASI

1998 yılında yürürlüğe giren bu yasa, bizim için çok önemlidir. Bu tarihten önce şiddet gören kadınlar evden ayrıldıklarında hem şiddet görmüş hem de yersiz yurtsuz kalmış oluyorlardı. Bu yasayla birlikte şiddet uygulayan kişi, alınan tedbir kararıyla evden uzaklaştırıldığı için ve çoğunlukla bu kişi de erkek olduğu için mağdur kadınlar evlerinde kalabiliyor.

Yasanın uygulanması için şikâyet başvurusunun, şiddete uğrayan kadın tarafından yapılması zorunluluğu yok. Durumdan haberdar olan akrabalar, yakınlar, komşular, öğretmen, doktor olmak üzere herkes polise veya jandarmaya bildirebilir. Polis ya da jandarma ihbarı değerlendirmek, işlemi başlatmak ve müdahale etmek zorundadır. Yasa, eşinizin ya da birlikte yaşadığınız diğer kişilerin şiddet uygulaması halinde, her tür önlemi almak görevini aile mahkemelerine vermiştir.

Aynı çatı altında yaşadığınız kişilerin size karşı şiddet uygulanması halinde, herhangi bir ödeme (harç) yapmaksızın polis, jandarma, savcılık ya da mahkemeye başvurarak bu yasanın getirdiği koruma tedbirlerinden yararlanabilirsiniz. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, her türlü şiddet için gerekli korumayı sağlar. Size uygulanan şiddet, ister fiziksel ister diğer şiddet biçimlerinde olsun, bu yasa kapsamındadır. Örneğin, eve kapatılıyor ve dışarı çıkmanıza engel olunuyorsa bu durum da fiziksel olmamakla birlikte bir şiddet biçimidir (tecrit).

UNUTMAYIN: Size şiddet uygulandığında; en yakın karakola (polis ya da jandarma), cumhuriyet savcılığına ya da aile mahkemesine şikâyetle bulunabilirsiniz. Yaptığınız bu şikâyetin, tarih ve numarasını ya da tutanağın bir kopyasını mutlaka istemelisiniz.

UNUTMAYIN: Yasanın uygulanması için şikâyet başvurusunun, şiddete uğrayan kadın tarafından yapılması zorunluluğu yok. Durumdan haberdar olan akrabalar, yakınlar, komşular, öğretmen, doktor olmak üzere herkes şikâyetle bulunabilir.

Polis ya da en yakın jandarma karakolunda, yaşadığınız şiddeti anlatarak tutanağa geçirilmesini isteyebilirsiniz. Ya da şikâyet dilekçesi yazarak şikâyetinizin işleme konulmasını sağlayabilirsiniz. Cumhuriyet savcılığı ya da aile mahkemesine başvurunuzu bir dilekçe ile yapmanız ve koruma tedbiri alınması için talepte bulunmanız gerekiyor. Savcılık veya mahkemeye verdiğiniz dilekçenin bir kopyasını saklayın, başvuru tarih ve numarasını mutlaka saklayın.

Şiddet nedeni ile evinizin bulunduğu yerden kaçmak, uzaklaşmak zorunda kalmışsanız, yaşamaya başladığınız yerde de bu yasadan yararlanmak üzere başvurabilirsiniz. Yasa sizin bulunduğunuz her yerde güvende olabileceğiniz şekilde düzenlenmiştir.

4320 Sayılı Yasadan yararlanmak için avukat tarafından yazılan dilekçe örneği:

**ŞİŞLİ AİLE MAHKEMESİ HÂKİMLİĞİ'NE
4320 S.Y. gereği "KORUMA KARARI" İSTEMİDİR**

DAVACI: Lale Eloğlu

VEKİLİ: Av.....
Adres...

DAVALI: Vahit Eloğlu
Adres...

KONU: ACİLİYETLE "KORUMA KARARI" verilerek, davalı eşin evden uzaklaştırılması, müvekkileme ve çocuklara zarar vermemesi için önlem alınması istemidir.

AÇIKLAMALAR:

1. Davalı ile müvekkilem, 20 yıldır evlidirler ve bu evlilikten müşterek 19, 16 ve 12 yaşlarında çocukları vardır.
2. Evliliğin başından itibaren anlaşmazlıklar olmuştur. Müvekkilem eş olarak tüm görevlerini yerine getirmiş olmasına karşın davalının kötü muamelesine maruz kalmıştır.
3. Müvekkilem uzun süre bu kötü muameleye tahammül etmek zorunda kalmıştır. 2003 yılında, Şişli 1.Sulh Hukuk Mahkemesi 2003/ 174 E. Dosyası ile Vasi tayini davası açmış ancak davalının tehditleri nedeniyle davayı izleyememiştir.
4. Davalı, müvekkileme sürekli şiddet uygulayan bir kişidir. Müvekkilemin, muhtelif karakol başvuruları ve şiddet raporları vardır. Ancak, başvuracak yeri bilemeyen müvekkilem sonuçta İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezine başvurarak can güvenliği olmadığını bildirmiş ve kanıtlamış ve Adli Müzaharetten yararlanarak mahkemeye başvurabilmiştir.
5. Müvekkilemi, çalıştıran davalı bütün paralarına el koymuştur. Müvekkilem, davalının işyerinde de tehdit ve şiddetlerine maruz kalmaktadır. Zor durumdadır. Aciliyetle, davalının evden uzaklaştırılması, müvekkilemi ve çocuklarını tehdit ve taciz etmemesi konusunda 4320 sayılı yasa kapsamında KORUMA kararı verilmesini isteme zorunluluğu doğmuştur.
6. Davalı, saldırgan ve müvekkileme ve çocuklarına kötü davranan birisi olması nedeniyle daha önceden de şikâyetçi olmuş ancak bir belge ya da dava açılması sağlanamamıştır. Bu nedenle 4320 Sayılı Yasa gereği **davalının eve yaklaşmaması, müvekkileme ve çocuklara zarar vermemesi, tehdit etmemesi** konusunda KORUMA KARARI verilmesini isteme zorunluluğumuz doğmuştur.

HUKUKSAL NEDENLER: 4320 Sayılı Yasa, MK., HUMK ve ilgili mevzuat.

DELİLLER: Nüfus Kayıtları, Şişli 1.Sulh Hukuk Mahkemesi 2003/174 esas E.dosyası, Şişli 1.Aile Mah.2004/61 E.sayılı dosyası, Şişli Cumhuriyet Savcılığı 2002/165334 Hz.dosyası,Adli Tıp Kurumu Şişli Şb.2003/5325 sayı ve 07.06.2003 tarihli raporu,tanık, her tür bilgi, belge delil.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca izah edilen nedenlerle; ACİLİYETLE müvekkilemin ve çocukların can güvenliği göz önüne alınarak; **Davalının eve yaklaşmaması, müvekkileme zarar vermemesi, tehdit etmemesi için KORUMA KARARI verilmesini** saygı ile vekâleten arz ve talep ederim.

Davacı Vekili
Av.....

Tarih:
İmza:

4320 Sayılı Yasadan yararlanmak için şikayetçi tarafından yazılan dilekçe örneği:

**ŞİŞLİ AİLE MAHKEMESİ HÂKİMLİĞİ'NE
4320 S.Y. gereği "KORUMA KARARI" İSTEMİDİR**

DAVACI: Beyza İlke
Adres...

DAVALI: İlhan İlke
Adres...

KONU: 4320 sayılı Yasa gereği "**KORUMA KARARI**" verilerek, davalı eşimin evden uzaklaştırılması, iş yerime yaklaşmaması, telefonla tehdit ve taciz etmemesi, bana ve çocuğuma zarar vermemesi için önlem alınması istemidir.

AÇIKLAMALAR:

1. Eşim ile 5 yıldır evliyiz. 2003 doğumlu bir kızımız var.
2. Evlendiğimizde bir sorunumuz yoktu ama 3 yıl önce kızımın doğumundan beri bana şiddet uyguluyor. Ailem ve komşular engel olmaya çalışsalar da bana hakaret, tehdit ve dayak uygulamaya devam ediyor.
3. Uzun süre bu kötü muameleye tahammül etmek zorunda kaldım. Daha önce hiç şikâyetçi olmadım ama artık dayanamayacağım. Hayatım tehlikede ve beni çocuğumla beraber evden kovuyor. Gidecek yerim yok.
4. Zor durumdayım. Bir an önce eşimin evden uzaklaştırılması, iş yerime yaklaşmaması, telefonla tehdit ve taciz etmemesi konusunda 4320 sayılı yasa kapsamında KORUMA kararı verilmesini istemek zorunda kaldım.
- 5) Ayrıca, eşimin, benim için aylık 400,00.YTL ve çocuğum içinde 400,00. YTL nafaka ödemesine karar verilmesini istiyorum.

HUKUKSAL NEDENLER: 4320 Sayılı Yasa, MK., HUMK ve ilgili mevzuat.

DELİLLER: Nüfus Kayıtları, tanık, her tür bilgi, belge delail.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca anlatılan nedenlerle; benim ve çocuğumun can güvenliği göz önüne alınarak; **davalının eve yaklaşmaması, işyerime yaklaşmaması, tehdit ve tacizde bulunmaması için KORUMA KARARI verilmesini** saygı ile talep ederim.

Tarih:

Davacı Ad Soyad

İmza

Şikâyetle bulunmak ve koruma kararı istemek için **kimlik belgesi** dışında hiçbir evrak vermeniz gerekmiyor. Ayrıca sizin, yaşadığınız şiddeti kanıtlanmanız da gerekmiyor. Şikâyetinizi alan mahkemenin yapması gereken şey, derhal **tedbir kararı** vermektir.

Fiziksel şiddet görmeniz ya da tecavüze uğramanız halinde, durumun tespit edilmesi ve delillerin kaybolmaması için karakolda, mutlaka, adli tabip raporu istediğinizi söyleyin. Karakol, doktor raporu almanızı sağlamak zorundadır. Bu rapor sizin için gereklidir.

İster karakola, ister cumhuriyet savcılığına yapmış olun, her iki halde de şikâyetiniz, derhal aile mahkemesine ulaştırılacaktır.

İÇİMİZDEN BİRİ

Ayşe, imam nikâhıyla, ikinci eş olarak evlendirildi. Eşi, bir süre sonra ayrı yaşadığı birinci eşiyile barıştı ve yeniden birlikte yaşamaya başladı. 'İlk eşimden intikam almak için seninle evlendim. Şimdi onunla olmak istiyorum, seni istemiyorum' diyen eşi, Ayşe'ye ağır fiziksel şiddet uyguladı. Ayşe, birkaç aylık olan bebeğini bırakarak evden ayrılmaya zorlandı. Kadın Merkezi'nden destek istedi. Ayşe'ye derhal;

1 Eşinden şiddet gördüğü için, darp izlerini gösteren sağlık raporu alındı

1 Şiddet uygulayan eş hakkında suç duyurusunda bulunuldu

1 Çocuğunu geri almak için dava açtı, kısa bir süre sonra çocuğunu aldı

Eş, 3 gün gözaltına alındı ve 4320 sayılı yasa gereği evden uzaklaştırılmasına karar verildi. Ayşe, çocuğuyla birlikte evine döndü.

Aile mahkemesi, 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu gereği, sizin yaşadığınız şiddetin biçimi ne gibi önlemler alınmasını gerektiriyorsa onları uygulamakla yükümlüdür:

Şiddeti uygulayan kişinin;

1 Evden uzaklaştırılması, eve yaklaşmaması,

1 Şiddete yönelik davranışlarda bulunmaması,

1 Telefon ya da diğer iletişim araçları ile sizi rahatsız etmemesi,

1 Evdeki eşyalara zarar vermemesi,

1 Tehdit ya da korku uyandıracak davranışlarda bulunmaması,

1 Sizi tehdit ettiği silah ve benzeri araçlarını teslim etmesi,

1 Alkol veya uyuşturucu kullanmaması,

1 İşyerinize gelerek sizi rahatsız ediyorsa bunu yapmaması, işyerinize yaklaşmamasına yönünde karar verebilir.

Sizin durumunuz, birden fazla önlem içeren koruma kararı gerektiriyorsa mahkeme, bu kararları da verebilir.

Mahkemenin çok geniş yetkileri vardır. Mahkemenin tedbir kararı, karşı tarafa yani şiddet uygulayana bildirilir. Bu kararda, alınan önlemler ve kuru-

ma kararına uyulmaması halinde, şiddet uygulayana hapis cezası verileceği de bildirilir.

Şiddet uygulayan, kararda yazılı koruma önlemlerine uymaz, yapılan hapis ihtarına rağmen; eve yaklaşır, size ya da çocuklarınıza zarar verir, mahkemenin yapmasını ya da yapmamasını istediği şeyi uygulamazsa, bu durumda, polis veya jandarma durumu derhal cumhuriyet savcılığına bildirir.

Koruma kararına aykırı davranan kişiye, üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Aile mahkemesi, vereceği koruma kararında, size şiddet uygulayanın nafaka ödemesine de kendiliğinden karar verecektir. Böylece yasa, şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması halinde, sizin parasız kalmanıza engel olur. Karar verilen bu nafaka bir ***tedbir nafakasıdır***.

Size uygulanmış olan şiddet, Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un yanı sıra Türk Ceza Kanunu'nun başka bazı maddelerini de ihlal ediyor ise bu durumda, saldırgan aleyhinde ayrıca ceza davası açılabilir. Örneğin: Size fiziksel şiddet uygulamış ise, saldırgan aleyhinde Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 86, 87, 102. veya başkaca maddelerine göre dava açılacak ve o kişi hapis ile cezalandırılacaktır.

UNUTMAYIN: 4320 sayılı Kanun ve Türk Ceza Kanunu'ndan yararlanmanız, şiddet uygulayan kişi eşiniz ise doğrudan eşinizden boşanmanızı sağlamaz. Ceza Kanunu ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun boşanmanızı sağlamaz. Eğer eşinizden boşanmak isterseniz, aile mahkemesinde bu tedbir isteğinin dışında, ayrıca boşanma davası açmanız gerekir.

C- BAŞKA BİR KADINA YAPILAN SALDIRI BİZE YAPILMIŞ GİBİDİR

Kadınlar, ekonomik ve sosyal konumları dışında sadece cinsiyetleri nedeniyle de baskıya, sömürüye, aşağılanmaya, şiddete maruz kalırlar. Hangi sınıf, grup, ırktan olursa olsun kadınların hepsinin ortak bir özelliği, üzerlerindeki erkek egemenliğidir. Sırf kadın oldukları için dünyanın her yerindeki kadınlar benzer acılar çekerler. Üstelik kadınlar çoğunlukla yaşadıkları acının ve mutsuzluğun kaynağının kendileri olduğunu sanırlar. Her şey onların hataları nedeniyle olmuştur. Şöyle ya da böyle davranmasalar, kocaları ya da çevrelerindeki erkekler onları aşağılamaz, dövmez zannederler.

Halbuki sorunlarımız ortaktır. Yeryüzünde binlerce kadın, benzer nedenlerle dövülüyor. Bu yüzden de başka bir kadına yapılan saldırı, bize yapılmış gibidir. Şiddet gören, baskı altında olan kadın ve çocukların durumunu, en yakınınızda bulunan polis ya da jandarma karakoluna ya da cumhuriyet savcılığına bildirebilirsiniz. Ülkemizde özellikle kırsal kesimde çok görülen bir uy-

gulama olan “kız çocukların okutulmaması” da böyle bir davranış biçimidir.

Yeryüzünde milyonlarca çocuk sadece “kız” oldukları için okuyamıyorlar. Okula gönderilmeyen kız çocuklarının olduğu aileleri en yakın karakola bildirerek onların eğitimine katkıda bulunabilirsiniz.

a) YAKINLARIMIZA, KOMŞULARIMIZA DESTEK OLMA GEREĞİ

Bazen baba, koca, erkek kardeş, bazen patron, iş ya da okul arkadaşı, bazen satıcı, kapıcı tarafından çeşitli biçimlerde taciz ediliriz. Sırf kadın olduğumuz için zor durumda bırakılırız. Mağdur olduğumuz halde “olaya” meydan vermiş olmakla suçlanırız. Bizi en çok da hemcinslerimiz suçlar. Her şey bir yana en fazla kadınların bu tutumundan etkileniriz. Kendimizi bu koca dünyada yapayalnız ve çaresiz hissederiz.

Kimimiz ‘kader’ deyip böyle yaşamayı kabullenir kimimiz ise isyan eder. Ne yapacağını bilemeyen, kendini çaresiz hisseden kadınlara destek olmalıyız. Onlar en yakınımızdakiler, annemiz, kardeşimiz olabildiği gibi komşumuz, iş arkadaşımız ya da yeni tanıştığımız bize uzak biri de olabilir.

Babamızın annemizi dövmesine karşı çıkmalıyız. Komşu evden yükselen çığlıklara kulağımızı tıkamamalı, kapıyı çalmalı, gerekirse polis çağırmalıyız.

Sığınmak için kapımızı çalan komşumuzu dışarıda bırakmamalı, istiyorsa onunla birlikte karakola, hastaneye, avukata giderek çabasına destek vermemeliyiz.

Ailesine sığınan kadınların bir kısmı, ailenin destek olmaması nedeniyle aynı şiddet ortamına geri dönmek zorunda kalıyor. Oysa ailenin vereceği destek saldırının devam etmesini engelleyebilir.

b) TANIMADIĞIMIZ KADINLAR SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA DA TANIKLIK YURTTAŞLIK BORCUDUR

Bir olaya tanık olanlar, bir olay hakkında görgü ve bilgisi olanlar, çağrıldıkları zaman mahkemeye gitmek, gördüklerini ve bildiklerini aktarmak zorundadır. Yalnızca, olayın taraflarının en yakın akrabaları ile bazı meslek sahiple-

ri (avukat, doktor gibi) tanıklık yapmaktan, gördüklerini ve bildiklerini mahkeme önünde anlatmaktan kaçınabilirler.

Tanıklık, zorunlu bir yurttaşlık görevi olduğu için çağrıldığında gitmeyen, gördüklerini ve bildiklerini anlatmayan ya da yanlış aktaranlar cezalandırılır.

Sokakta tanımadığı biri tarafından saldırıya uğrayan kadın için tek delil, sokaktakilerin tanıklığıdır. Karakol ve mahkemelerdeki işlemlerin uzun sürmesi, buralarda karşılaştığımız muamele, bazen de vurdumduymazlık nedeniyle çoğu kadın tanıklık yapmaktan kaçınır. Halbuki tanığı olmayan kadın; saldırıya uğradığını, taciz edildiğini ispatlayamaz. Benzeri bir saldırı ile karşılaştığımızda bizim de tanığa ihtiyacımız olacaktır. Bu konuda da başka kadınlara yardım, kendimize yardım demektir. Kısacası tanıklık insani, vicdani ve yasal bir yurttaşlık görevidir.

Ayrıca siz de bir konuda tanık olduğunuzu bildiğiniz bir kişinin, ismini ve adresini vererek mahkemeye çağrılmasını isteyebilirsiniz. Herkes tanıklık yapmak zorunda olduğundan, siz değil, mahkeme çağırıldığı için, o kişi gerekirse, polis ya da jandarma aracılığı ile mahkemeye zorla getirilerek dinlenir.

Kadınlar çoğu zaman “tanıklarım var ama tanıklık yapmıyor”, “söyledim gelmek istemiyor” diye dertlenir ve kendilerini çaresiz hissederler. Hatta bazen “tanığım yok” diyerek, dava açıp haklarını aramaktan vazgeçerler. Oysa buna hiç gerek yoktur. O kişinin ya da kişilerin adını ve adresini verdiğinizde, sizin yapmanız gereken başka bir şey kalmaz. Geri kalan kısmı yani tanığın mahkemeye çağrılması ve dinlenmesi, mahkemenin görevidir. Şahitlik yapmak üzere çağrılan herkes, mahkeme önüne gelmeye mecburdur.

(Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 43. ve benzeri maddeleri, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun (HUMK) 245. ve benzeri maddeleri)

D İ K K A T !

Polis, jandarma, doktor vb. görevliler, bir suçun işlendiğinden haberdar olduklarında hemen yetkili makamlara bu durumu bildirmek zorundadırlar. Suçun işlendiğini bildikleri halde yetkili makamları haberdar etmeyen görevliler, Türk Ceza Yasası’nın 279 ve 280. maddelerine göre hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Örneğin: Şiddet gördünüz ve karakola gittiniz, polis derhal işlem yapmak zorundadır. Sizinle ilgili işlemi başlatmaz ve size evinize gitmenizi söylerse suç işlemiş olur ve hapis cezası alır. Dayak yediniz ve bir doktora muayene oldunuz. Doktor, sizi muayene ettikten sonra şiddet gördüğünüzü ilgili makamlarabildirmezse bu durumda doktor hapis cezası alır.

BÖLÜM 2

EKONOMİK HAKLARIMIZ:

‘Emeğimiz Bizimdir’

Her geçen gün, daha çok kadın ev dışında çalışır konuma geliyor. Ekonomik gerçekler bunu zorunlu kılıyor. Ama evde, tarlada çalışmak, kadınlık ve annelik rolü için önemli bir sorun yaratmazken, ev dışında çalışan kadının toplumdaki geleneksel yeri sorgulanıyor. Kadın anne ve eş olarak görevlerini yerine getirmekle suçlanıyor. Bu suçlamadan kurtulmak için iki kat çaba harcayan kadının -uyku dışında- günün % 80'ini çalışarak geçirmesi, olağan karşılanıyor.. Halbuki biz de eşlerimiz gibi dışarıda çalışıyor ancak, yorucu iş gününün sonunda eve gelip; yemek, temizlik, ütü yapıyor, bulaşık yıkıyor, çocuk ve yaşlılara bakıyoruz. Sonunda, ev içinde yaptıklarımız zaten hiç göze görülmezken, dışarıdaki çalışmamız da ev ekonomisine doğrudan değil dolaylı katkı sayılıyor. Tarlada çalışan kadınlarda olduğu gibi, ev dışında çalışan çoğumuzun emeğinin karşılığını babası, eşi alıyor. Yani harcama hakkı ve keyfi onlara ait.

Sadece çalışarak değil, ekonomik bağımsızlığımızı kazanarak “özgür”leşebiliriz. Emeğimizin karşılığını kendi avuçlarımıza almaya başladığımızda, “ikinci sınıf” olmaktan kurtuluşa doğru ilk adımı atmış oluruz. Ancak uzun ve yorucu bir sürecin başlangıcıdır bu ilk adım. Şimdi de çalışma hayatında ‘kadın’ olmanın zorlukları ile boğuşmak zorundayız...

Öyle her istediğimiz işte çalışamayız. İş ilanlarına baktığımızda bize kapalı olan işlerin, “askerliğini yapmış” kelimeleri ile sınırlandırıldığını fark ederiz. Ayrıca ille de “prezantabl” olmak gereklidir.

Bin bir naz niyazla işe alındık diyelim; aynı işi yaptığımız erkek iş arkadaşlarımızdan daha az para aldığımızı, ne kadar başarılı olsak ta onlar kadar yükselemediğimizi fark ederiz hayretle... Her zaman “son işe alınan ama ilk işten çıkarılan” biz oluruz. Evlenmek, gebe kalmak, doğum iznine ayrılmak, emzikli olmak, çocukların sağlık, okul gibi sorunları ile ilgilenmek işten atılmak için bahane olabilir.

Çalışırken enerjimizin büyük bölümünü patronun, ustabaşının ya da iş arkadaşımızın dikkatini çekmemek için harcarız. Biliriz ki işyerinde cinsel tacize uğrayabiliriz ve bu duruma itiraz ettiğimiz takdirde işten atılabiliriz.

Sosyal güvenlikten yoksun, sendikasız ve sigortasız çalışır, haklarımızın

yendiğinin farkına varmadan didinir dururuz. Sigorta, sağlık güvencesi, kreş, sendikali olmayı talep etmek şöyle dursun, tek derdimiz kimsenin gözüne batmadan çalışmak, güç bela bulduğumuz işimizi kaybetmemektir.

Teselli olur mu bilmem ama yalnız değiliz... Dünyada, her gün, milyonlarca kadın bu haksızlığa uğruyor ve hakkını aramak için yasaları zorluyor. Biz de yapabiliriz...

A- ÇALIŞMA HAKKI

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda kabul edilen yasalarda, Türkiyeli kadının hakları Avrupalı hemcinslerine oranla daha fazla idi. Ne var ki bugün geldiğimiz noktada, Türkiyeli kadının çalışma hayatına katılımı ve ekonomik statüsü, İslam ülkelerinin tümünden iyi, ancak aynı gelişmişlik düzeyindeki batılı ülkelere geridir.

Dünyadaki gelişmeye paralel olarak Türkiye'de de işgücü piyasasında kadın çalışanların sayısı artarken, toplumdaki cinsiyet ayrımına dayalı işbölümündeki eşitsizlik daha dikkat çekici hale geldi.

İstatistiklere göre; Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranı, 1990 yılında yüzde 33 iken 2005 yılında yüzde 24,7 ye gerilemiştir. Oysa Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran, yüzde 50'nin üzerindedir. Krizler ve ekonomik zorlukların yaşandığı 2006 yılında bu oran daha da düşmüştür. Çünkü krizler sırasında işyerlerinde kapı önüne ilk konular yine kadın çalışanlardır.

Ülkemizde, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 2002 yılı verilerine göre, 18,5 milyon dolayında olan çalışan nüfusun, 9,5 milyonu aktif sigortalı değil-

dir. Kentte çalışan kadınların yüzde 56'sının kayıt dışı, yani tüm sosyal haklardan yoksun olarak, çalıştığını görüyoruz. Tarım sektöründe çalışan kadın oranı yüzde 90'dır. Yani, kırdan yaşayan her 100 kadından 90'ı tarım alanında fiilen çalışmaktadır. Bunların da yüzde 77'si, sosyal güvenceden yoksun, ücretsiz aile işçisi durumundadır.

Kadınların sendikalaşma oranı, Sosyal Sigortalar Kurumu istatistiklerine göre yüzde 10 civarındadır. Bu oranın çok düşük olduğunu dikkate alacak olursak, nüfusumuzun yarısını oluşturan kadınların, emeklerinin karşılığını alamadıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Sosyal güvenlikten yoksun, sendikasız ve sigortasız çalışan kadın işçiler, haklarının yendiğinin farkında olsalar da ellerinden bir şey gelmeyeceği düşüncesi ile durumu değiştirecek girişimlerde bulunmazlar. İşte bu yüzden, yoksulluk sınırının altında yaşayan tüm bu kadınların, devlet politikaları ile desteklenmeleri acil bir zorunluluktur.

Anayasa ve çalışma yaşamını düzenleyen yasalarda, genel olarak sosyal ve ekonomik haklar açısından kadın, erkek ayrımı yapılmıyor. Ayrıca uluslararası sözleşmeler ve yeni yasal düzenlemeler de ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamalar içeriyor.

Birçok işkolunda kadına getirilen çalışma yasağı ve kadın işçilerle ilgili özel düzenlemelerde gerekçe; kadının bedenen daha zayıf olması ve analık vasfı yönünden korunması gerekliliğidir. Ancak, kadını koruma amacıyla getirilen bu düzenlemeler (örneğin, yasaklanan iş alanları) bugün, kadının aleyhine işler durumdadır.

Diğer alanlarda olduğu gibi çalışma yaşamında da kadın sorunu, yasal olmaktan çok uygulama sorunu şeklinde karşımıza çıkıyor: Çünkü

ı Anayasa'nın 10. maddesi, herkesin, cinsiyet farkı gözetilmeksizin yasalar önünde eşit olduğunu vurgular,

ı Çalışma Hakkı ve Ödevi başlıklı 49. maddesi, "Çalışma herkesin hakkı ve görevidir" "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır",

ı 50. maddesi ise "Kimse yaşına, cinsiyetine ve gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar", diyerek haklarımızı güvence altına almıştır.

4857 sayılı İş Kanunu'nda da işçinin tanımı, iş sözleşmesi ve genel olarak işçiler için öngörülen düzenlemelerde kadın-erkek işçi ayrımı yoktur. Hatta Kanun'un 5. maddesi; "İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamayacağı, işverenin, çok esaslı gerekçeler olmadıkça, tam süreli çalışan işçi karşısında

kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye, farklı işlem yapamayacağı” belirtilmiştir.

Aynı Yasa, “işveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçinin, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, **cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz**. Aynı veya eşit değerde bir iş için **cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz**. İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz” diyerek açıkça, kadınlar aleyhine uygulamalara yasaklar getirmiştir.

Yine 4857 sayılı İş Kanunu, cinsiyet nedeniyle yapılacak ayrımcı uygulamaları yaptırma bağlamıştır. İş ilişkisinin devamı sırasında veya sona ermesinde yukarıdaki sıralanan yasaklara aykırı davranan işverenin, haksız davrandığı işçiye;

- ı İşçinin dört aya kadar ücreti tutarındaki uygun bir **tazminat** ödemesini,
- ı Ayrıca, işçinin yoksun bırakıldığı hakları da vermesini, hüküm altına almıştır.

Çalışan kadınlar için büyük sorun olan **cinsiyete dayalı farklı ücret politikası, iş yasası ile yasaklanmıştır**. İş Yasası bu anlamda, yasa hükmünde olan ve usulüne uygun olarak onaylanarak yürürlüğe giren uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmiştir.

14.10.1985 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”; taraf devletlere, çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması için gerekli önlemleri alma zorunluluğu getirmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü de (ILO) birçok sözleşmesinde, istihdamda ayrıcalığı yasaklayan (Sözleşme 111), eşit ücreti zorunlu tutan (Sözleşme 100), kadın işçilere eşit uygulama isteyen (1975 Deklarasyonu), mesleki eğitimde kadınlara da eşit haklar tanınmasını öngören (142 sayılı Tavsiye Kararı), cinsiyete göre ayrımcılık yapılamayacağına ilişkin (83, 101, 136 sayılı Tavsiye Kararları ile 110 ve 117 numaralı Sözleşmeler) düzenlemeler getirir.

a) ÇALIŞMA YAŞAMIMIZDA YASAL HAKLARIMIZLA İLGİLİ BİR SORUNLA KARŞILAŞTIĞIMIZDA NE YAPMALIYIZ?

Böyle bir durumda yapacağımız ilk iş, sendikadan yardım istemektir. Sendikalı değilsek ya da sendikamız ilgilenmiyorsa, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na ya da bağlı bulunduğumuz bölge çalışma müdürlüğüne şikâyet başvurusunda bulunuruz. Bölge çalışma müdürlükleri işyerlerinin denetlenmesi ve haklarınızın korunması ile görevlidir.

Söz gelimi, size ayrımcılık uygulandığında; bölge çalışma müdürlüğü,

şikâyetinizi inceler, tutanak düzenler ve bazı düzeltmelerin yapılmasını sağlayabilir. Ancak, size haklarınızı almak için mahkemeye gitmenizi de söyleyebilir. Çünkü bazı durumların düzeltilmesi ya da sizin hakkınızın alınması konusunda mahkemeler karar verebilecektir. Bu durumda almış olacağınız tutanağı açacağınız davada kullanabilirsiniz. Ayrıca yaşadığınız olayı yargıya götürerek haklarınızı almak üzere doğrudan dava da açabilirsiniz.

İş güvenliği, sağlık, gebelik, kreş gibi sorunlarınız için başvurmanız gereken yer de bölge çalışma müdürlüğüdür. Ancak, bütün bunları tek başınıza yapmak yerine, işyerinde örgütlenerek ya da varsa sendika aracılığı ile yapmak iş güvenceniz açısından önemlidir. Nereye başvuracağınızı bilemediğiniz konularda yine, bölge çalışma müdürlüklerine giderek iş müfettişlerinden bilgi alabilirsiniz.

UNUTMAYIN: 4857 sayılı Kanun'un 8.maddesinde; "süresi bir yıl ve daha fazla olan iş sözleşmelerinin, yazılı olması zorunluluğu" getirilmiştir. İşe girişinizde işverenle yazılı bir sözleşme yapmalısınız. Yaptığınız yazılı sözleşmenin bir örneğini mutlaka almalısınız. Çünkü ileride doğacak herhangi bir sorunda, nasıl bir sözleşme imzalamış olduğunuz önem taşıyacak, hakkınızı savunurken size yardımcı olacaktır.

Yazılı sözleşme yapılmayan hallerde, "işverenin işçiye en geç iki ay içinde genel ve özel çalışma koşullarını, günlük ya da haftalık çalışma süresini, temel ücreti ve varsa ücret eklerini, ücret ödeme dönemini, süresi belirli ise sözleşme süresini, feshi halinde tarafların uymak zorunda oldukları hükümleri gösteren bir belge vermesi zorunluluğu" getirilmiştir.

İşveren sizi **deneme süreli** olarak işe alabilir. İş sözleşmesine bir deneme kaydı konulduğunda, bunun süresi en çok iki ay olabilir. Sendikalı iseniz deneme süresi, toplu iş sözleşmesiyle 4 aya kadar uzatılabilir.

Deneme süresi içinde, iş sözleşmesinin tarafı olan işçi ya da işveren, iş sözleşmesini herhangi bir bildirimle gerek olmaksızın ve tazminatsız feshedebilir. Ancak iş sözleşmesi feshedilmiş olsa bile çalıştığınız günler için ücret ve diğer haklarınız saklıdır. Bu haklar işverenden talep edilebilir.

Eğer devlet memuru iseniz ne yapacaksınız? Bu durumda, çalışma yaşamınızla ilgili sorunları önce iş yerinizde bağlı olduğunuz amirliğe iletmelisiniz. Sonuç alamazsanız, İdare Mahkemesi'ne başvurup yargı yolu ile hakkınızı aramanız gerekir.

b) BİZE YASAK OLAN İŞ ALANLARI VAR MI?

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Anayasa'nın 50. maddesi kimsenin, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağını hatta küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanların, çalışma şartları bakımın-

dan, özel olarak korunmalarını güvence altına almıştır.

İş Kanunu'nun 72. maddesi; maden ocakları, kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında ve su altında çalışılacak işlerde, her yaştaki kadınların çalıştırılmasını yasaklar. İş Kanunu'nun 85.maddesi uyarınca çıkartılan "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği", bazı işlerde genel olarak kadınların çalıştırılmasını yasaklamış ancak, ihtisas ve meslek öğrenimi veren okulları ya da ilgili bakanlıklarca yeterliliği kabul edilen kursları bitirip, o konudaki işi meslek edinmiş kadınların, bu mesleklerde de çalışabileceğini kabul etmiştir.

Yönetmelik kapsamındaki işlerde çalışan kadınlar, ay hali dönemlerinde beş gün, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmazlar. Gün sayısı doktor raporuyla artırılabilir. İznin başlangıcı kadının ihbar tarihidir.

Konuya açıklık getiren yasa maddeleri, İş Kanunu'nun 72. ve 85. maddeleri ile Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nin 4. 5. ve 6. maddeleridir.

153 kalem olarak sayılan ağır ve tehlikeli işlerin, yalnızca 67'sinde, kadınlarla erkeklere eşit çalışma olanağı tanınmaktadır. Gerekli eğitimi almamış olan kadınlara yasaklanmış alanlar:

- ı Arama ve sondaj işleri,
- ı Metalürji sanayi ile ilgili işler,
- ı Taş ve toprak sanayi ile ilgili işler,
- ı Metal ve metalden mamul eşya sanayisi ile ilgili işler,
- ı Ağaç ve bunlardan mamul eşya sanayisi ile ilgili işler,
- ı Yapı işleri,
- ı Kimya sanayisi ile ilgili işler,
- ı Petrol, doğalgaz ve bunlara ilişkin imalat işleri,
- ı Bina, duvar, set ile baraj, köprü, iskele, liman ve havaalanı yapı işleri,
- ı Kâğıt ve selüloz sanayi ile ilgili işler,
- ı Enerji üretimi, nakli ve dağıtım ile ilgili işler,
- ı Nakliye benzeri işler,
- ı Ardiye ve antrepoculuk,
- ı Balıkçılık, itfaiye, lağım, çöpçülük gibi çeşitli işlerdir.

Görüldüğü gibi, sanayiye ait hemen her iş kolunda, çeşitli işler kadınlara kapalıdır.

2004 yılında kabul edilen yönetmelik, analık durumunu da kapsayarak tehlikeli, sağlığa zararlı, güç gerektiren işlerde kadını korumaya yönelik iyi niyetli bir yaklaşımla hazırlanmış olsa da günümüzde, teknolojinin baş döndürücü gelişimi ile birlikte, kadın için tehlikeli görülen işlerin birçoğu, son derece basit ve güvenli hale gelmiştir. Denilebilir ki yönetmelik, kadının yararına değil zararına işlemektedir. Teknolojideki gelişmelere uygun yasal değişikliklerin yapılmamasındaki ısrarlı tavır, yüksek ücretli bu işlerin erkeklerin

tekeline kalmasını sağlayan ve kadınlara karşı olan bir tavrıdır.

Diğer yandan, yönetmeliğin kabulü tarihinde, eskiden beri tehlikesi olmayan, ancak toplumda kadına uygun görülmeyen işler de vardır. Bunlar arasında çöpçülük, hayvansal gübre ve mezbaha işleri sayılabilir.

“Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” uyarınca kadınların bu alandaki çalışmalarına da bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Kadın işçiler gece vardiyasında da çalışabilirler ancak, gece kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, işverenin uyması gereken yükümlülükler vardır:

- ı İşveren, gece postasında kadın işçi çalıştırmak istediğini, isim listesi ile birlikte bağlı olduğu Bölge Müdürlüğü’ne bildirmelidir
  - ı Yönetmeliğin 5. maddesine göre kadın işçiler, gece çalışmalarında 7,5 saatten fazla çalıştırılmamalıdır,
  - ı Gece çalışan kadınlar için, şehrin belirli merkezlerine servis sağlanmalıdır,
  - ı Kadın işçiler için, gece çalışmasında sakınca olmadığına dair doktor raporu alınmalı ve bu rapor her altı ayda yenilenmelidir,
  - ı Kadın işçiler işverenden:
    - a) Kocasını da vardiyalı çalıştırıyor, çalışma saatlerinin kocanın çalıştığı gece postasına rastlamayacak şekilde düzenlenmesini,
    - b) Ya da kocasını ile aynı gece postasında birlikte çalışacak şekilde düzenlenmesini isteyebilir. İşveren, olanakları ölçüsünde bu düzenlemeyi yapar.
- Bu durumlarda kadının kocasının da aynı işyerinde çalışıyor olması koşulu aranmaz.
- ı Hamile oldukları doktor raporu ile tespit edilen kadın işçiler, hamileliğin kaçınıcı ayında olduğuna bakılmaksızın doğuma kadar gece çalıştırılmamalıdır.
  - ı Emzikli kadınlar, doğum tarihinden itibaren altı ay süreyle gece çalıştırılmamalıdır.

c) İŞ İLANLARINDA AYIRIMCILIK YAPILIYOR MU?

İş ilanlarında ayırimcilik elbette ki yapılıyor. Ama “kadınlara mahsus” ya da “erkekler için” diye belirtilmeden. Özellikle vitrine yönelik işlerde yani görüntünün, ilk etkinin önemli olduğu işlerde, kadın elemana rağbet edildiğinden, bu tür işler “prezantabl” tanımıyla ifade edilir. Erkek işleri ise “askerliğini yapmış” tanımı ile vurgulanır.

“Prezantabl”, gösterişli, iyi görümlü anlamına gelen Fransızca bir sözcüktür. Bu tanımla verilen iş ilanlarından yararlanabilmek için, boylu poslu, güzel, iyi giyimli, bakımlı, ayrıca 30 yaşını aşmamış olmak gerekir. Bu özellikleri olanlar arasında, yabancı dil, bilgisayar ve değişik büro makineleri kul-

lanmayı bilenler tercih edilir. Ama “prezantabl” değilseniz, istediğiniz kadar akıllı, zeki, becerikli olun; hatta beş yabancı dil bilen bir bilgisayar dahisi bile olsanız fayda yok. Bu özelliklerinizin işe yarayacağı işler “prezantabl” ya da “askerliğini yapmış” elemanlar tarafından paylaşılır.

İş ilanlarında ve işe alınmalarda var olan bu ayrımcılık çok defa dile getirilmesine karşın, bugüne kadar bir eylemin konusu olmamıştı. Ancak, kitabı yayına hazırladığımız sırada kadın mühendisler “İş Yaşamında Cinsiyet Ayrımcılığına Son” başlıklı bir kampanya (Haziran 2006) başlattılar. Bazı meslekler için verilen ilanlarda, “erkek adaylara açık” ya da “tercihan bay” ibarelerinin bulunmasını eleştiren kadın mühendisler, işyerlerinde kreşlerin kalkmamasını ve TBMM’de “kadınlarla erkeklerin fırsat eşitliği” konusunda çalışacak bir komisyonun kurulmasını talep ettiler.

d) MESLEKİ İŞ BÖLÜMÜ VE HİYERARŞİDE AYRIMCILIK

Günümüzde, toplumdaki işbölümü ve görev dağılımının da objektif ölçülere, örneğin başarıya, yeteneğe göre belirlenmesi beklenir. Oysa çalışma yaşamında kadın işi, erkek işi diyerek “cinsiyet ayrımcılığı” yapılır. Devlet görevlerine, örneğin; devletin kimi mühendis kadrolarına alınacak personel ilanlarında, işe alınacak kişilerin erkek olmasının istenmesi, 2006 Türkiye’sinde süre giden cinsiyetçi politikanın en açık örneğidir.

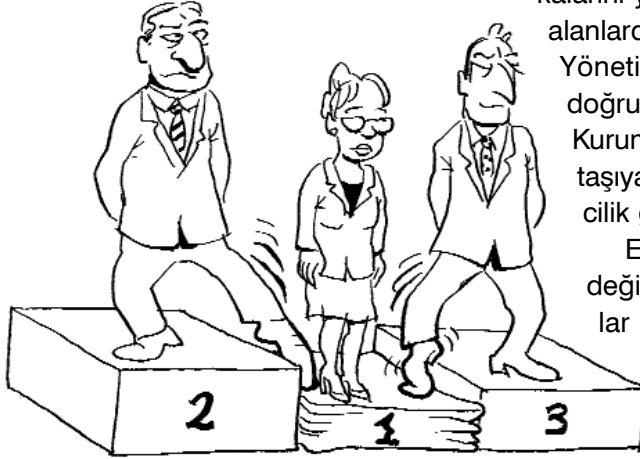
Kadınlar, üretilen servet ve kaynakların dağılımında, haksızlığa uğrarlar. Yönetici konumda yer alabilen kadın sayısı az olduğu için üretilen değerlerin ve paranın paylaşılmasında söz sahibi olamaz, paylaşımından haklarını alamazlar. Düşük ücretli işlerde çalıştırılırlar, yüksek ücretli işlerde çalışabilseler de en alt kademelerde görevlendirilirler. Böylece paraya, mal ve mülke ulaşma, bunları kullanma ve kendi yaşamlarına katma olanakları engellenir.

Küçük yaştan itibaren bazı mesleklere yönlendirilmemizin, daha az beceri isteyen, erkekler tarafından tercih edilmeyen işlerde çalıştırılmamızın nedeni budur. Tarım, hizmet sektörünün bazı alanları, sağlık, eğitim, dokuma-giyim, gıda, ambalaj sanayi kadınların yoğun olarak çalıştırıldığı iş kollarıdır.

Kamu yönetiminde, kadınların çoğu, öncelikle daktilo, sekreter, büro görevlisi, santral memuru ve hemşire olarak çalışırlar. Dikkat edileceği gibi bunlar, yaratıcı olmaktan çok yardımcı nitelik taşıyan ve yönetsel hiyerarşinin alt düzeyindeki işlerdir. Yakın zamana kadar şoförlük, bekçilik, müfettişlik, kaymakamlık yalnızca erkeklerin istihdam edildiği alanlardı. Artık bu alanlarda az sayıda da olsa kadınlar görev alabiliyorlar..

Sağlık alanında ise kadın doktorlar, çocuk hastalıkları ve kadın doğum dalında uzmanlaşır. Kalp ve beyin cerrahisi erkeklerin tekelinde. Sanayide de durum pek farklı değil. Toplumun önemli saydığı gemi, otomobil, uçak sanayisinde değil de bisküvi, konserve, çorap üretimi gibi gıda ve tekstil dalların-

da kadın işçi yoğunluğu var. Ülkemizde, teknik eleman, bilim kadını ve serbest meslek sahibi olarak çalışan kadınların oranı da son derece düşük. Baş-

kalarını yönetmenin söz konusu olduğu alanlarda bu oran daha da düşüyor. Yönetim kademelerinde yukarılara doğru çıktıkça, kadın sayısı azalıyor. Kurum için kritik ve yaşamsal önem taşıyan birimlerde, kadınlara yöneticilik görevi verilmiyor.

Elinizdeki kitabı hazırlarken değişik kaynakları tarayarak kadınlar üzerine yapılmış istatistikleri araştırdık. Ne yazık ki bu konuda tatmin edici verilere ulaşamadık. Kadınların çalışma hayatına katılımıyla

ilgili rakamlar, istatistik ve araştırmalar son derece az. Neredeyse kadınların kayıtlara geçmediğini görüyoruz.

Türk-İş'in 2005 yılında yayınladığı rapora göre:

Çalışan kadınların % 49'u, çalışan erkeklerin % 8,2'si ücretsiz aile işçisi niteliğinde.

Ücretsiz aile işçiliği esas itibarıyla kırsal kesime özgü olup, tarım kesiminde çalışan kadınların % 73,7'si ücretsiz aile işçisi.

Kentlerde ise asıl olan ücretli çalışma ve kadınların % 81,6'sı ücretli ve yevmiyeli olarak çalışıyor. Toplamda kadın çalışanların % 38,1'i, erkeklerin % 55,5'i ücretli ve yevmiyeli çalışıyor.

Kendi hesabına ve işveren konumunda çalışan kadın % 12,9, erkek ise % 36,3 oranında.

DİE Hane Halkı İşgücü Anketi'ne göre 2003 yılı itibarıyla, ülkemizde çalışan kadınların, % 52,1'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı değil.

İstihdam ve meslekteki ayrımcılık, genel olarak toplumda uygulanmakta olan ayrımcılıkla orantılı. Daha eğitim aşamasında başlayan ve kadının tüm yaşamına damgasını vuran ayrımcılık, kadınların belirli mesleklere yöneltmesi ile sürüyor. Çalışan kadının terfi etmesi ya da normal hakkı olan yöneticilik kadrosuna gelmesi sırasında en geniş boyutuna ulaşıyor.

Kadınlar, kadın ağırlıklı iş ya da mesleklerde bile yüksek düzeyli yetki alanlarında değil en fazla orta düzeyli yetki alanlarında temsil ediliyorlar. Kariyer yapma konusunda, yasal düzenlemelerde cinsiyetler arasında bir ayrımcılık söz konusu olmadığı halde, uygulamada durum böyle değil.

Sonuç: Kadın işgücü, zekâ ve yeteneğinde savurganlık.

Kamu yönetiminin kadına bakış açısını araştıran bir çalışmanın sonuçlarına göre; yöneticilerde -kadınlar da dâhil- çalışan kadınla ilgili şu önyargılar hâkim:

- ı Kadınların çalışma yaşamı evlilik, gebelik, çocuk bakımı, hasta bakımı nedeniyle sık sık kesilir,
- ı Göreve bağlılıkları erkeklerden azdır,
- ı İşte erkekler kadar güvenilir değillerdir,
- ı Erkekler kadar çalışkan değillerdir,
- ı Yolculuk gerektiren işlere uygun değillerdir,

Kadınların erkeklere üstün gösterildiği tek husus uysallık ve itaatkârlık olmuştur.

Öte yandan:

- ı Başarılı erkeğin aile ve kişisel yaşamı sorgulanmazken, çalışan kadına ailesini, çocuklarını ihmal ediyor gözü ile bakılır, bu nedenle kadın hep suçluluk hisseder,
- ı Erkeğin yükselme hırsı desteklenir, kadınıninki engellenir,
- ı Erkeğin yorgunluğu anlaşılır, kadınıninki eleştirilir,
- ı Başarılı erkeğin karısı durumdan hoşnuttur, başarılı kadının kocası ise genellikle değildir,
- ı Bir erkek tüm enerjisini işine verebilir, kadın ise enerjisini iş, ev, çocuk, hasta ve yaşlılar arasında paylaşmak zorundadır,
- ı Erkeğe hiçbir şey fazla görülmez, kadın için ise ölçüler, kalıplar vardır. Çok hırslı, çok akıllı, çok işini bilir, gibi tanımlamalar kadınlar için yergi yüküdür,
- ı Astarları kadın yönetici ile çalışmak istemez. Bu durumdaki erkekler, kendilerini aşağılanmış hissederken bir erkek tarafından yönetilmeye alışkın olan kadınlar, kadın yöneticiyi dirayetsiz bulur.

Gerçek şu ki, kadınların iş ve çalışma yaşamından, hiyerarşi ve iktidar alanlarından uzak tutulması tesadüf değildir. Kadınları, toplumda kendilerine tanınan tek sosyal güvenlik aracı ya da sigorta sistemi olan evlilik kurumu içerisine göndermenin de bir yoludur. Evlilik kurumunun desteklenmesi için yukarıdan beri saydığımız engellerin yanı sıra, annelik görevi de çalışma hayatında bir engel olarak kadınların karşısında durmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklar arasında, evde çalışmaktan ertesi işgününe yeteri kadar hazırlanamayan kadının, çalışma hayatında başarılı olabilmesi "mucize" değil mi?

İşin hoş tarafı bu mucizeyi gerçekleştiren kadınların sayısı her geçen gün hızla artıyor.

e) ÇALIŞAN OLMAK

İşten Çıkarılma: “Son İşe Alınan, İlk İşten Çıkarılan”

Ekonomik kriz, kapasite daralması gibi

gerekçelerle işçi çıkartılması gündeme geldiğinde, ilk tercih edilenler kadınlardır. “Ayrımcılık” burada da en yakıcı biçimiyle kendini gösterir. İş Kanunu’nun 17. maddesi, işverene neredeyse tazminatını peşin ödeme koşuluyla istediği zaman, istediği kişiyi işten çıkartma hakkı verir. Kadın ve erkek ayrımı olmaksızın tüm işçilerin iş güvencelerini ortadan kaldıran 13. maddeye göre;

İşi 6 aydan az sürmüş bir işçi

için bildirimden başlayarak 2 hafta sonra,

İşi 6 ay-1,5 yıl arası sürmüş işçi için bildirimden başlayarak 4 hafta sonra,

İşi 1,5 yıl-3 yıl arası sürmüş işçi için bildirimden başlayarak 6 hafta sonra,

İşi 3 yıldan fazla sürmüş işçi için bildirimden başlayarak 8 hafta işi sona ermiş olur.

İşveren, ihbar sürelerinin ücretini peşin ödeyerek hizmet sözleşmesini feshedebilir. İşveren, işçiyi işten çıkarmak için haklı sebeplere dayanmak zorundadır. Aşağıdakiler işten çıkartma gerekçesi olamaz:

İ Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında veya işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak,

İ İşyeri sendika temsilciliği yapmak,

İ Haklarını takip için işveren aleyhine idari veya adli makamlara şikâyetlerini iletmek ya da dava açmak,

İ Irk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler,

İ Kadın işçilerin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde işe gelmemek,

İ Hastalık veya kaza nedeniyle işe geçici devamsızlık.

İş Kanunu’nun 25.maddesi, işverenin çalışanın işine son verebilmesi için haklı kabul edilen halleri, şöyle sıralamıştır:

İşveren, sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin:

Sağlık Sebepleri:

İ İşçinin kendisinin sebep olduğu bir hastalığa veya sakatlığa uğraması

İÇİMİZDEN BİRİ

Hafize, Selma, Saadet, bir devlet dairesinde, sözleşmeli müteahhit elemanı olarak 3 yıldan beri çalışıyorlardı. Sözleşmeleri dört yıllıktı. Üçüncü yılın sonunda sözleşmeleri, devam ettiği halde, devlet kurumu o yıl aldığı kararla, 3 yıl boyunca yaptıkları işin niteliklerini değiştirerek (Büro elemanı iken, temizlik işçiliği yapmaya zorladı.) işten çıkarıldılar. Hakları olan, ihbar ve kıdem tazminatları ile diğer hakları, müteahhit şirketi tarafından da devlet kurumu tarafından da ödenmedi. İşten çıkarılma nedenleri nitelikli eleman olmalarıydı. Bir kadın örgütüne başvurarak destek istediler. Kadın örgütünün, hukuk danışmanı ile görüşüp; dava açtılar ve kazandılar.

HAKLARIMIZI ALABİLMEMİZ İÇİN ÖRGÜTLENMELİYİZ!

durumunda ardı ardına 3 iş günü veya bir ayda 5 iş gününden fazla işe gelmemesi,

1 İşçinin tutulduğu hastalığın tedavi edilemeyecek nitelikte olduğu ve işyerinde çalışmasında sakınca bulunduğu sağlık kurulunca saptanması durumunda.

Ahlak ve İyi Niyet Kurallarına Uymayan Haller ve Benzerleri:

1 İş sözleşmesi yapıldığı sırada gerekli vasıflar veya şartlar konusunda gerçeğe uygun olmayan bilgilerle işverenin yanıltılması,

1 İşçinin, işveren ya da ailesinin şeref ve namusuna dokunacak sözler veya davranışlarda bulunması,

1 İşveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve suçlamalarda bulunması,

1 İşçinin işverenin başka bir işçisine cinsel tacizde bulunması,

1 İşçinin, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması,

1 İşçinin, işyerinde, 7 günden fazla hapisle cezalandırılan ve cezası ertelenmeyen bir suç işlemesi,

1 İşçinin işverenden izin almaksızın veya haklı bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına 2 iş günü veya bir ay içinde 2 defa herhangi bir tatil gününden sonraki iş günü yahut bir ayda 3 iş günü işine devam etmemesi,

1 İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri yapmamakta ısrar etmesi,

1 İşçinin, işin güvenliğini tehlikeye düşürmesi, işyerinin makineleri, tesisatı veya başka eşya ve maddeleri 30 günlük ücretinin tutarıyla ödeyemeyecek derecede hasara ve kayba uğratması.

Zorlayıcı Sebepler:

İşçiyi işyerinde bir haftadan fazla süre ile çalışmaktan alıkoyan zorlayıcı

bir sebebin ortaya çıkması.

Adli Sorunlar:

İşçinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde devamsızlığın uzun sürmesi.

İşçi, işten çıkarılmasının yasada sayılan sebeplere uygun olmadığı iddiası ile 18, 20 ve 21. madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurabilir.

İşyerine sarhoş veya uyuşturucu madde almış olarak gelmek ve işyerinde alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanmak İş Kanunu'nun 84. maddesi ile engellenmiştir.

Öte yandan, yaptığı işin işçinin sağlığını bozması, çalıştığı işyerinde bir başka işçinin ya da işverenin bulaşıcı bir hastalığa tutulması ya da işverenin ahlak ve iyi niyet kurallarına uygun olmayan davranışlarda bulunması, ücreti geç ya da eksik ödemesi hallerinde, işçi de ihbar sürelerini beklemeksizin, kıdem tazminatı talep ederek işten ayrılma hakkına sahiptir.

İşçinin haklı olarak işten ayrılma gerekçeleri de Kanun'un 24. maddesinde sıralanmıştır. Burada dikkat etmemiz gereken çok önemli bir konu; yasada, kadın işçinin hakaret, tehdit, cinsel tacize uğraması hallerinin dikkate alınmasıdır.

- ı İşveren işçinin veya ailesi üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak şekilde sözler söyler, davranışlarda bulunursa,
- ı İşveren, işçiye cinsel tacizde bulunursa,
- ı İşveren işçiye veya aile üyelerinden birine karşı sataşmada bulunur veya gözdağı verirse,
- ı İşçiye veya aile üyelerinden birini kanuna karşı davranışa özendirir, kışkırtır, sürüklerse,
- ı İşçiye ve aile üyelerinden birine karşı hapsi gerektiren bir suç işlerse,
- ı İşçi hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ithamlarda bulunursa,
- ı İşçi diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğrar ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmazsa; iş sözleşmesinin, kadın işçi tarafından haklı sebeple feshedildiği kabul edilir. Çalışan kadın, yasanın öngördüğü haklarını alır. Ayrıca, kadın işçinin şikâyeti üzerine, işverenin yaptığı eyleme uygun yaptırımlar, İş Yasası ve Türk Ceza Kanunu çerçevesinde, ayrı ayrı uygulanır.

Gebelik İşten Çıkarma Gerekçesi Olabilir mi?

Gebelik, yasalarda işten çıkartılma nedenleri arasında sayılmadığı gibi bu uygulama, 4857 sayılı Yasa'nın 5. maddesi ile de yasaklanmıştır. Bu madde; "İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya

dolaylı, farklı işlem yapamaz” demektedir. Uygulamada ise işverenler, gebe ya da emzikli kadınları daha sık işten çıkarırlar. Gösterdikleri gerekçeler şunlardır:

- ı Gebe kadının muayene, gebeliğe bağlı rahatsızlıklar gibi nedenlerle istirahat alması;
- ı Doğum ve emzirme izinleri nedeniyle sık sık çalışmaya ara vermesi ve işin aksamasına neden olması;
- ı Emzikli kadının geceleri uykusuz kalması, bebeğini bırakmanın verdiği huzursuzlukla işine kendini verememesi ve bu nedenle verimin düşmesi;
- ı Doğum parası, çocuk zammı gibi sosyal yardımların maliyeti arttırması.

Bu gerekçeler toplumda pek de sorgulanmaz ve onay görür. Gebelik ve emzirme, iş güvencesi olmayan kadın için kâbusa dönüşür. Kadın işçi, her gün işten çıkartılacağı kaygısı duyar. Oysa patron olmasa, aynı kişi analığın kutsal olduğunu düşünür. Kısacası; analık kutsaldır ama kadın çalışıyorsa, işine son verilerek analığın cezalandırılmasını da hak etmiştir.

İşveren, gebelikle ilgili işten çıkarmalarda, İş Yasası'nın 5.maddesi ile tazminat ödemek zorunda bırakılmıştır. Kadın işçi çalışırken veya işi sona erdiğinde gebelik, başlı başına işsiz kalmasına neden olmuşsa, 4 aya kadar ücreti tutarında uygun bir tazminattan başka, yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir.

İş Kanunu'nun 74.maddesi kadın işçilerin, doğumdan önce 8 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere, 16 haftalık süre içinde çalıştırılmalarını yasaklar. Çoğul gebelik halinde bu 8 haftalık süreye, 2 hafta daha eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ve kadın işçi isterse doğumdan önceki 3 haftaya kadar, işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin doğum öncesinde çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir. Söz konusu süreler işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. Ancak bu durum doktor raporu ile belirlenir. Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir.

Doktor raporu ile gerekli görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi, sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde işçinin ücretinde bir indirim yapılmaz. İsteği halinde kadın işçiye, 16 haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde, 18 haftalık süreden sonra 6 aya kadar ücretsiz izin verilir. Bu süre, yıllık ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmaz.

Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam 1,5 saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölüme ayrılarak kullanılacağını işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır.

Kadının Çalışması Kocanın İznine Bağlı mı?

Kadın ve erkek yurttaşlar arasındaki eşitlik ilkesine aykırı olan ve kadının

çalışma hayatını yakından ilgilendiren, Eski Medeni Kanun'un 159. maddesi, 29.11.1990 tarihinde iptal edildi ve 2.7.1992 gün ve 21 272 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilerek yürürlükten kalktı. İptal edilen bu maddeye göre, koca isterse karısının çalışmasına izin vermeyebiliyordu. Buna karşın, yargıç izin almadan çalışan kadını haklı bulmazsa, şiddetli geçimsizliğe neden olduğu gerekçesiyle, boşanma davasında kusurlu sayabiliyordu.

Anayasa Mahkemesi bu maddeyi, Anayasa'nın 10. maddesindeki "İki Cinsin Eşitliği" ve 43.maddedeki "Çalışma Hakkı" kurallarına aykırı bularak iptal etti. Bu iptal kararıyla birlikte artık, kadınların çalışması kocanın iznine bağlı olmaktan çıktı. 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun'un 192.maddesine göre; "Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir." Bu hükümlerle, evli kadının çalışma hayatını etkileyen önemli bir hukuk engeli ortadan kalkmış oldu.

Doğaldır ki bu yasal engelin aşılmış olması, uygulamayı birden bire değiştirmedir. Geleneksel aile alışkanlığını sürdüren ailelerde ve özellikle kırsal kesimde kadınlar, çalışabilmek için hâlâ kocalarının iznini almak zorunda bırakılmaktadır. Bu alışkanlık, yasadan kalkmış olsa da çalışma izninin, kocalar tarafından bir tehdit unsuru olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

Ayrıca, Medeni Kanun'un 192. maddesinin 2.cümlesinde "Ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur" denilerek, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla sağlanmış olan genişlik daraltılmıştır. Toplumsal önyargılar da düşünülürse "ailenin huzur ve yararı" ibaresi, kadın aleyhinde yorumlara yol açacaktır.

İşyerinde Cinsel Taciz:

İşyerinde cinsel taciz, yasalarımıza göre yasaktır ve cezalandırılmıştır. Cinsel taciz, kadınlara yöneltilen şiddetin bir biçimidir ve kadınların ezilen konumunda olduğu iktidar ilişkisinden kaynaklanır. Kadınlar, çoğu zaman erkek olan amir ya da patronları tarafından taciz edilirler. Bu taciz bazen bir bakış, alaylı bir gülümseme bazen çok daha ötesi de şeklinde de olabilir. Ama sonuçta rahatsızlık verici ve sindiricidir. Bir işe girmek için başvurduğumuz andan itibaren karşılaştığımız bu davranışlar yeteneklerimizi, becerilerimizi rahatça ortaya koymamızı, doğal ve içimizden geldiği gibi davranmamızı engeller.

İş yerlerinde çalışmakta olduğumuz alan kadar, tacize uğramamak veya tacizden kurtulmak için de kafa patlatırız. Sürekli tetikte olmak ve uygun davranış biçimleri geliştirmek zorunda bırakılırız. Bir taciz söz konusu olduğunda ise sessiz kalıp karşı çıkmadıkça, işteki verimimizi düşürecek ölçüde etkileniriz. Öte yandan, karşı çıktığımızda da iş arkadaşlarımız, ailemiz ve çevremiz tarafından, en hafifinden anlayışsızlıkla karşılanmak ve işimizi kaybetmek tehlikesi vardır. Halbuki yasalarda sözlü ya da fiziki cinsel taciz, suç olarak

tanımlanmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu, işyerinde cinsel tacizin üzerinde özellikle durmuş ve ister işveren, isterse çalışan diğer kişilerden gelsin, önlenmesinden işvereni sorumlu tutmuştur. Yasa, cinsel tacize uğrayan çalışanın işi haklı nedenle bırakabileceğini de kabul etmiştir.

İş yerinde cinsel tacize uğrayan kadının şikâyet etme hakkı vardır. Türk Ceza Kanunu'nun 102. maddesi "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında, cinsel saldırı suçlarını cezalandırmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 105. maddesi de cinsel taciz suçlarını cezalandırmaktadır. Bu yasalarda, cinsel taciz, işyeri ilişkisine bağlı hiyerarşi ve hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuzun kötüye kullanılması ve aynı işyerinde çalışmanın kolaylıklarından yararlanılarak işlendiği takdirde, cezanın arttırılarak verileceği açıkça ifade edilmiştir. Cinsel tacize uğrayan kadın, bu nedenle işten ayrılmak zorunda kalmışsa sorumlu olan kişiye verilecek hapis cezası, bir yıldan az olamayacaktır. Ayrıca hakaret söz konusu ise; Türk Ceza Kanunu'nun 125.maddesi bunu da ayrıca cezalandırmaktadır.

Türk Ceza Kanunu, kapsamlı bir cinsel taciz tanımı yapmamıştır. Cinsel amaçlı her tür rahatsızlık verici davranış ya da durum, kişinin kabul edemeyeceği her türden davranış, cinsel taciz olarak cezalandırılabilir.

f) İŞVEREN OLMAK

DiE 2003 yılı Hane Halkı İş gücü Anketi'ne göre ülkemizde istihdam edilen kadınların, yüzde 32'si kendi hesabına, yüzde 38'i ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta.

Son yıllarda yapılan anketler, kadınların giderek girişimci yanlarını ortaya koyma eğiliminde olduklarını gösteriyor. Girişimci kadınlar, bağımsızlığı yeğlediklerini ifade ediyorlar.

Girişimci kadınların bir ortak tespiti de; geleneksel değerlerin kendileri ile birlikte değişmesidir. Bu duruma en güzel örnek, ev kadınına karşı geleneksel bakışını değiştirmeyen kasaba erkeğinin, işyerinin yanında dükkân açan girişimci kadına saygı gösterip, destek olmasıdır.

Teşvik/Kredilerden Yararlanabiliyor muyuz?

Kitabın birçok bölümünde tekrarlamak zorunda kaldığımız gibi, kadınların kendi işlerini kurmaları önünde de yasal bir engel yok. Ancak, toplumsal engelleri aşsalar bile kadınlar, iş kurmak için sermayeye yani paraya ihtiyaç duyarlar. Oysa tüm dünyada, kadınların taşınır ya da taşınmaz zenginliklere sahip olabilme oranı çok düşüktür. Bu nedenle, kadın girişimcilerin oranı dünyada da ülkemizde de son derece düşüktür.

Son yıllarda kadın girişimciliği resmi kanallardan, kadın gruplarından ve hatta iş dünyası tarafından desteklenmeye başladı. Sanayi ve Ticaret Bakan-

lığı'nın Resmi Gazete'de yayınladığı, 31.3.1993 tarihli ve 93/4 sayılı karar, evde oturan ama iş yapmak isteyen kadına kredi olanağı sağlıyor. Kadın girişimciliğinin özendirilmesine yönelik, çok düşük faizli bu kredinin kullanım koşulları, Halk Bankası şubelerinden öğrenilebilir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından, kadın girişimcilere yönelik programlar uygulanmaktadır. KOSGEB 1999 yılından bu yana kadınlara destek programları düzenlerken, KOSGEB İş Merkezleri ile de yeni kurulan işletmelere destek hizmeti sağlanmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP) ve kırsal kesimde yaşayan kadınlara yönelik oluşturulan diğer proje ve programlarla birlikte, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) de kadın girişimciliğini destekleyen faaliyetler yürütmektedir.

Kadın girişimciliğini destekleyen bazı programlar, sivil toplum örgütleri tarafından da uygulanmaktadır. Buna örnek olarak, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı'nı (KEDV) gösterebiliriz. Kendi işini kurmak isteyen kadınlara kredi, eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlayan KEDV, 1995 ve 1998 yılları arasında bir "mikro kredi projesi" yürütmüş, proje yedi bölgede uygulanmıştır.

Son yıllarda bankaların, düşük gelirli kadınların yararlanabileceği mikro krediler vererek kadın girişimcilere destek olması konusunda tartışmalar yapılıyor. Bu sistem yoksul ülkelerde uygulanan ve başarılı olduğu belirtilen bir yöntem olmakla birlikte, kadınları evlerinin içinde çalışmaya özendirilmesi, iş yaşamına katılmasını engellemesi, bu nedenle de sosyal güvencelere ve sendika gibi iş örgütlerine ulaşmasını güçleştirmesi yüzünden eleştiriler almaktadır.

Bu kredi sistemi, evde, kırsal alanda ekonomik gücü ve bağımsızlığı olmayan kadına nefes aldırırken öte yandan yapılan işlerin; triko, konfeksiyon, halı dokumacılığı ve makine ile üretilebilecek gıda maddeleri alanında olması, kısıtlayıcı ve kadını geleneksel rolüne uygun bir alana hapsediyor. Bu nedenle, kredinin evde ya da küçük işletme açarak kullanılması yukarıdaki sakıncaları ortadan kaldırmıyor. **Küçük ve Orta Ölçekli İşyerlerini Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) büroları bu konuda bilgilenebilir.** Ayrıntılı bilgileri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü/Ankara, KOSGEB, GAP İdaresi birimleri, KEDV, Van Kadın Derneği, Kadın Merkezi (KA-MER) Diyarbakır, Kadın Girişimci İş Geliştirme Merkezi (KAGİDER) gibi kuruluşlardan edinebilirsiniz.

Vergi Mükellefi Olabilir miyiz?

Yasalara göre ticari faaliyette bulunan, taşınır ya da taşınmaz sermaye geliri olan, herhangi bir işte ücretli olarak çalışan, arazi, emlak, taşıt gibi malları olan kişiler cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin vergi mükellefi olabilirler. Vergi mükellefi olarak kadınlara uygulanan herhangi bir ayrıcalık ya da ayrımcılık yoktur.

Serbest meslek sahibi evli kadının, kocası da çalışıyorsa, Gelir Vergisi Yasası'na göre bağımsız vergi mükellefi olabilmesi, ancak 22.07.1998 tarihinde, Yasa'da yapılan değişiklikle mümkün olabildi. Evli kadınların kocalarından ayrı olarak beyanname düzenleyip gelir vergisi ödemesi şeklinde olan bu değişiklikten önce, vergi dilimini yükseltmek amacıyla kadının geliri kocasınıninkine eklenir ve onun üzerinden vergi gerçekleştirilirdi. Dolayısıyla Gelir Vergisi Yasa'sı açısından kadınlar aleyhine ayrımcılık söz konusuydu.

Vergi mükellefi olma koşullarına sahip evli olmayan kadınlar da erkekler gibi vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi konusunda, önemli bir başka düzenleme de 4358 sayılı, vergi kimlik numarası kullanımının yaygınlaştırılması hakkında çıkarılan yasadır. Buna göre bütün vatandaşlar, bir vergi kimlik numarası almak zorundadır. Aksi halde mal alıp satmak, kredi almak gibi birçok yasal işlem gerçekleştirilemez.

Örneğin; mülk almak istediğinizde eğer vergi kimlik numaranız yoksa tapu memurları işlem yapamayacağı için, tapunuzu alamazsınız. Vergi kimlik numaranızı size en yakın vergi dairesinden öğrenebilirsiniz.

Dikkat: Vergi numaranızı unutmamak için kolayca bakabileceğiniz bir yere not etmenizde yarar var.

B- ÜCRET: “EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET” NE ANLAMA GELİR?

Çoğu işyerinde kadınlar, aynı işi yapan erkekler kadar ücret almazlar. Kadın, kendi emeğine ve ücretine sahip çıkmadıkça da bu uygulamanın değişmesi mümkün değildir. “Eşit işe eşit ücret” konusunda verilen uzun mücadeleler sonucu, kadınların aynı işi yapan erkeğe göre, az ücret alması Anayasa'nın 55. ve İş Kanunu'nun 5.maddesi ile engellendi.

Anayasa 55. maddesinde ücretlerin adil olması gerektiğini belirtmiştir. İş Kanunu'nun 5.maddesi ise çalışanlar arasındaki eşitsizliği yasaklamış ve “Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz. İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz” diyerek bu tutumunu açıkça vurgulamıştır.

Yasalara göre çalışanların, yaptıkları işe uygun, adaletli ücret almaları gerekir. Bir işyerinde, aynı nitelikte işlerde ve eşit verimle çalışan kadın ve erkek işçilere, sadece cinsiyet ayrılığı sebebiyle, farklı ücret verilemeyeceğini, toplu iş sözleşmesi ve hizmet akitlerinde, buna aykırı davranılmayacağı

hükme bağlanmıştır. Çalışma hayatının günlük uygulamalarında bu hükümler çok etkili olmuyor. Çünkü

Erkekler; “bu işi bir kadın benim kadar iyi yapamaz” diye düşünür ve kadınlar da bunu kabullenir. Ücret, yapılacak işe ve verime göre belirlenmez,

Yasalarda her iki eşe de eşit sorumluluk verilmiş olmasına rağmen, toplumda hala “aileye bakma yükümlülüğü erkeğin sorumluluğudur” anlayışı egemendir. Kadının aile bütçesine sadece katkı yaptığı inancı, işe alınırken ve ücretler belirlenirken önceliğin erkeklere verilmesine haklılık kazandırır.

İşsizliğin yoğun olduğu ülkemizde işveren, ücret konusunu işe almama tehdidi olarak kullanır. Vasıfsız işlerde ve ilk işe girişte asgari ücret uygulaması nedeniyle, kadın ile erkek çalışanların ücretleri arasındaki fark kısmen kalksa da ilerleyen yıllarda, ücretler arasındaki fark iyice açılır. Erkek çalışanlar ile kadın çalışanların ücretleri arasındaki fark, özel sektörde iyice belirgindir. Kadınların rağbet ettiği iş yerlerinde çalışanların çoğu, sigortasız ve sendikasızdır. Aynı işe daha düşük ücret ödenmesi, yalnızca işverenin çıkarıdır.

UNUTMAYIN: Aynı işi yaptığı halde erkek işçiden düşük ücret alan kadın işçinin, bu nedenle dava açarak, kendi ücretinin yükseltilmesini isteme hakkı vardır. Uygulanmayan bu hakkı kadınlar dava açarak kazanmalıdır. Çünkü İş Yasası'na göre, işverenin yapacağı ayırım, kadın çalışan tarafından ispatlanırsa, 4 aylık ücret karşılığı tazminat alabilme hakkı doğar.

C- SOSYAL HAKLAR

a) DOĞUM İZİNİ

İş Kanunu'nun 74. maddesine göre kadın işçilerin, doğumdan önce 8 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere, toplam 16 hafta çalıştırılmamaları esastır.

Çoğul gebelik halinde, doğumdan önceki 8 haftalık süreye, 2 hafta daha eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse, doğumdan önceki 3 haftaya kadar işyerinde çalışabilir.

Bu durumda kadın işçinin çalıştığı süreler, doğum sonrasında çalışmaya-

cağı süreler eklenir.

Yukarıda öngörülen süreler, işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre, doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. Bu durum doktor raporu ile belirlenir.

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir.

Doktor raporu ile belgelenerek, gerekli görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde işçinin ücretinde bir indirim yapılmaz. Kadın işçiye isteği halinde, 16 haftalık veya çoğul gebelik halinde 18 haftalık sürenin tamamlanmasından sonra, 6 aya kadar ücretsiz izin verilir. Bu süre, yıllık ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmaz.

Kadın işçilere, bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam 1,5 saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölüme kullanılabileceğini işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır.

İş Kanunu'nun 88. maddesi; "Gebe veya çocuk emziren kadınların çalıştırılmalarının yasak olduğu ve çalışmalarında sakınca olmayan işlerde ise hangi usullere uyulacağı, emzirme odaları veya çocuk bakım yerlerinin (kreş) açılması yönetmelikle düzenlenir" der.

657 sayılı Yasa'ya tabi olarak çalışan devlet memurlarının, doğum izinleri, bu yasanın 104. maddesi ile düzenlenmiştir. "Memura doğumdan önce 8 hafta ve doğum yaptığı tarihten itibaren 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta süre ile aylıklı izin verilir. Çoğul gebelik halinde, doğumdan önceki 8 haftalık süreye 2 hafta daha eklenir. Ancak sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile memur isterse doğumdan önceki 3 haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, memurun çalıştığı süreler, doğum sonrası sürelerle eklenir. Yukarıda öngörülen süreler memurun sağlık durumuna göre, doktor raporunda belirlenecek miktarda uzatılabilir. Memurlara, bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam 1,5 saat süt izni verilir. Süt izninin kullanımında annenin saat seçimi hakkı vardır."

Erkek memura, karısının doğum yapması sebebiyle isteği üzerine üç gün izin verilir.

Eşlerin her ikisine de benzer haklar tanınması gerekirken, bu düzenlemelerle çocuğun bakımı yine kadına terk edilmiştir. Oysa birçok ülkede devlet, çocuğun bakımı konusunda, hem kendi yükümlülüklerini yerine getirir (Örneğin babaların da çocuk bakımını paylaşabilmesi için babalara izin hakkı tanımak) hem de çocukların bakımı için gerekli ve yeterli bakım kurumları açar.

b) KREŞ VE YUVA AÇMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik, yeni haliyle 2004 yılında yayınlanmıştır. Yönetmelik; gebe, yeni doğum yapmış veya emziren kadınların, işye-

rinde güvenlik ve sağlığının korunması ve geliştirilmesini destekleyecek önlemlerin alınmasını düzenler. Bu durumdaki işçilerin, hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştıramayacağını, çalışabilecekleri işlerde hangi şart ve usullere uyulacağını, emzirme odalarının veya kreşlerin nasıl kurulacağını ve hangi şartları taşıyacağını belirler. Buna göre;

ı Bir işyerinde, kaç yaşında olursa olsun, bekâr ya da evli 100-150 kadın işçi çalışıyorsa; bir yaşından küçük çocukların bırakılması ve bakılması ve emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için, işveren tarafından, işyeri dışında, ancak işyerine en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odası kurulması zorunludur.

ı Bir işyerinde, kaç yaşında olursa olsun, bekâr ya da evli 100-150 kadın işçi çalışıyorsa, 0-6 yaşındaki çocukların bırakılması ve bakılması, emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için, işveren tarafından, işyeri dışında ve işyerine yakın bir kreşin kurulması zorunludur.

ı İşveren kreşin yanı sıra anaokulu da açmak zorundadır.

ı Kreş ya da anaokulu, işyerine 250 metreden daha uzaksa bu durumda işveren, taşıt sağlamakla yükümlüdür.

ı İşverenler kendi aralarında anlaşarak, birkaç işyeri için ortaklaşa oda ve kreş kurabilecekleri gibi, söz konusu yönetmelikte öngörülen koşulları taşıyan kreş ya da anaokulları ile anlaşma da yapabilirler. Yani kendileri açamıyorsa var olan kreş ya da anaokullarının işyerleri tarafından kullanılması da mümkündür.

ı Oda ve kreşlerden, kadın işçilerin çocukları ile erkek işçilerin annesi ölmüş veya velayeti babaya verilmiş çocukları faydalanır.

ı Çocuklar oda ve kreşlere, işbaşı yapılmadan önce bırakılır, işin bitiminde

alınır. Anne ve babalar, odaların ve yurtların disiplin ve yönetimine dair kurallara uymak şartıyla, dinlenme arasında çocuklarını görüp bakımlarıyla ilgilenebilirler.

ı Bir anlaşmazlık durumunda işveren, çalışanları, işçi kadın sayısını azaltmakla tehdit eder ya da görevini yerine getirmez ise çalışma müdürlüğüne şikâyet edilebilir

Kreş ve anaokullarının yarım gün çalışması da çalışan anneler için büyük güçlükler yaratır. Oysa kadının çalışmasına uygun bir kreş ve bakım kurumu temini, kadınların iş yaşamları açısından son derece önemlidir.

c) SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal yardımlar; çalışanları ekonomik, sosyal ve moral yönden güçlendirmek ve kimi gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla, bireysel ya da toplu iş sözleşmeleriyle veya devlet memurları için, yönetmeliklerle düzenlenir. Aynı (havlu, sabun, gıda maddesi gibi) ya da nakdi (çocuk zammı, konut yardımı gibi) olabilen ve çok çeşitli amaç ve biçimler alabilen sosyal yardımların, uygulamada karşılaşılan bazı çeşitleri şunlardır:

Devamlılık Taşıyan Sosyal Yardımlar:

- ı Yemek yardımı (yemek, erzak ya da para olarak)
- ı Süt ve yoğurt yardımı (özellikle zehirli, gazlı ve ağır işlerde çalışan işçilere)
- ı Taşıt yardımı (servis aracı tahsis ederek, ulaşım araçları için kart vererek ya da yol parası ödenerek)
- ı Yakacak yardımı (yakacak dağıtarak ya da parası ödenerek)
- ı Aile yardımı (işçilerin eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü oldukları anne ve babaları dikkate alınarak)
- ı Çocuk zammı (çocuk sayısı ve öğrenim durumları göz önünde bulundurularak)
- ı Eğitim-öğretim yardımı (çocuklar için, öğrenimleri dikkate alınarak)
- ı İzin harçlığı/ikramiyesi (yıllık izne çıkarken ücrete ek olarak ödenir)
- ı Giyim ve ayakkabı yardımı (koruyucu giysi ve malzemeler dışında yapılan giyecek yardımları)
- ı Havlu ve sabun yardımı (işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü uyarınca)
- ı Konut yardımı (lojman sağlanması ya da kirasının tamamı veya bir kısmının ödenmesi biçiminde)
- ı İşçinin ürettiği üründen yararlanma yardımı (bazı işverenler, işyerinde üretilen ürünlerden bedelsiz ya da düşük bedelle yararlandırır. İşverenle anlaşmalı mağaza ya da marketlerden indirimli alışveriş yapma olanağı da bu kapsamdadır)

Bir Olayın Gerçekleşmesine Bağlı Yardımlar:

- ı Evlenme yardımı (evlenme halinde genellikle ikramiye biçiminde ödenir)
- ı Doğum yardımı (doğum yapan kadın işçiye ya da eşi doğum yapan erkek işçiye)
- ı Ölüm yardımı (ölen işçinin ailesine ya da yakınlarından birinin ölümü halinde işçiye)
- ı Askerlik yardımı (askere giden işçiye)
- ı İlaç ve sağlık yardımı (doktor ve tedavi ücretlerinin ödenmesi, gerekli ilaçların veya paralarının verilmesi biçiminde)
- ı İşsizlik yardımı (işten ayrılan işçiye verilmesi gereken iş arama izni ve ücretine ek olarak)

d) EV EMEKÇİSİNİN SİGORTALANMASI

Ev hizmetlerinde çalışanlar da sosyal güvenlik sistemi içerisindedir. Bu nedenle ev hizmetlileri, uzun ve sürekli çalıştıkları işyerleri tarafından, sosyal hakların tamamından yararlandırılmak zorundadır. Sosyal güvenlikle ilgili yasaya göre bu yasadan yararlandırılmayan çalışan, dava açarak çalışma süresinin tespit edilmesini sağlar. Bu davanın kazanılmasından sonra, sigortalı olmakla kazanılan tüm haklardan yararlanabilir.

Ayrıca, “**isteğe bağlı sigortalılıktan**” yararlanması mümkündür. İsteğe bağlı sigortalılık için başvuru yaparak, sosyal güvenlik sisteminden yararlanabilir.

Çalışma düzenine ilişkin diğer yasal düzenlemelerde olduğu gibi, bu konuya ilişkin yasadan yararlanmak konusunda da erkek ve kadın yurttaş açısından bir ayırım yoktur.

e) EV KADINININ SİGORTALANMASI

5510 sayılı yeni Yasa'ya göre ev kadınları, Sosyal Güvenlik Kurumu'na isteğe bağlı sigortalı olabilmek için başvurabilir. Ev kadınları, 2007 yılında yürürlüğe girecek yasaya göre:

- ı Zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmıyorsa,
  - ı Kendi çalışmalarından dolayı aylık bağlanmamış ise,
  - ı 18 yaşını doldurmuşsa,
  - ı Genel sağlık sigortasına prim ödemediğine dair belgesi varsa,
  - ı İsteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle kuruma başvuruda bulunursa,
- prim ödeyerek “isteğe bağlı sigortalı” olabilir.

f) PARÇA BAŞI ÇALIŞAN KADININ HAKLARI

Yapılan işin sonucuna, biten parça sayısına göre ücretin hesaplandığı hallerde, parça başı iş söz konusudur. Bir presçinin bastığı kapak sayısına, bir işçinin ördüğü kazak sayısına ya da bir işçinin boyadığı bezin uzunluğuna göre ücretin hesaplanması halinde “akort ücretten” söz edilir. Gündelik

yaşamda parça başı iş olarak tanımlanan bu sistemde ücret, işçinin ürettiği parça sayısı, büyüklük, uzunluk, ağırlık gibi birimlere göre hesaplanır. Parça başı ücret uygulamasında işçinin daha becerikli ve hızlı çalışması istenir. İşveren ise yapılan işin her parçası için ücret ödemiş olur.

İşçiye yapabileceğinin altında iş verilmesi halinde, işçi zarar görür ve zamana göre hesaplanan ücrete oranla daha az kazanır. Ayrıca parça başı ücretin, işçiyi aşırı çalışmaya sevk edip yorduğu, yıprattığı da bir gerçektir. İşçiye yapabileceği sayıdan az iş verilmesi ve aradaki ücret farkının işveren

tarafından karşılanmaması halinde, işçi, iş akdini haklı nedenlerle feshedip kıdem tazminatı alabilir.

Türkiye’de, parça başı çalışmanın en yaygın görüldüğü alan ev kadınlarının parça başı çalıştırılmasıdır. Bu sistemde kadın, işverenin çalışanı olarak bir sözleşme ile bağlı sayılmaz. Kaçak çalıştırılır. Sigortası, vergisi ödenmez. Bu nedenle de evde parça başı çalışan kadın, hemen hiçbir sosyal güvenceden yararlanamaz.

g) BOŞANMA DURUMUNDA KADININ SOSYAL GÜVENCESİ

Kadın, kocasına bağlı olarak sahip olduğu haklarını, boşanma ile kaybeder. Bunlardan en önemlisi, sosyal güvence hakkıdır. Çalışmayan kadın, sigortalı kocasının sağlık sigortasından yararlanabilir. Kocanın ölümü halinde emeklilik haklarından da yararlanabilir.

Sigortalı kocanın eşi ve bakmakla yükümlü olduğu çocukları, hastalıkları halinde sosyal güvenlik sisteminde belirtilen sağlık yardımlarından ve kocanın ölümü halinde emeklilik haklarından yararlanabilir. Boşanma ile bu haklar çocuklar için devam ederken boşanan kadın için sona erer.

h) YAŞLI, MALUL VE SAKATLARA BAKIM

Yaşlılık

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 60. maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu vurgular. 61. maddesinde ise “Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Yaşlılar devletçe korunur.” belirlemesini yaparak bu vurguya açıklık kazandırır. Sosyal güvenlik sistemi içerisinde emeklilik hakkı kazanamamış olanlar, “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç,

Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yasa” gereği korunmak durumundadırlar. Bu yardımın sağlanabilmesi için yaşlı, malul veya sakat olmak, muhtaç sayılmak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak ve başvuruda bulunmak gereklidir.

Malullük

Yaşlı sayılabilmek için öngörülen yaş sınırı 65’dir. 65 yaşını doldurmamış ancak malul sayılan kişiler de yaşlılarla aynı haklara sahiptir. Bu gruba “kalıcı iş görmezler” denir. Kalıcı iş görmezler için “sakat” ve “malul” ayrımı yapılmıştır. Buna göre, çalışma gücünü yüzde 40 ile yüzde 70 oranında kaybedenlere ‘sakat’, yüzde 70’in üzerinde kaybedenlere “malul” denilmektedir. Maluller başkasının yardımı olmaksızın yaşamlarını sürdüremeyecek kişiler olarak değerlendirilirken sakatların, çalışma potansiyeli olduğu kabul edilir. Bu nedenle sakat kişi durumuna uygun bir işe yerleştirilemiyorsa sosyal yardım talebine hak kazanır.

Muhtaç Olma

Mal varlığı bulunmayan veya temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde menkul-gayrimenkul veya bunun dışında bir geliri bulunmayan kişiler “muhtaç” sayılır.

Adı geçen yasa gereği, sosyal yardım sağlanabilmesi için, bir dilekçe ile başvurmak gerekir. Başvuruda dilekçeye; mal bildirim belgesi, muhtaçlık belgesi, ikametgâh belgesi, nüfus sureti, sağlık raporu ve üç fotoğraf eklenmelidir.

Başvurusu kabul gören muhtaç kişiye aylık bağlanır ve hastanelerden ücretsiz yararlanma hakkı tanınır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 27.05.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla; korunmaya, bakıma ya da yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetler ve bu faaliyetlerin nasıl uygulanacağı düzenlenir.

Yasa, muhtaç yaşlı kişiyi, “sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olup, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç kişi” olarak tanımlar. Huzurevleri, “muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.” Bakım ve rehabilitasyon merkezleri ise “bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve sosyal yaşam içerisinde kendine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanmayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları” olarak tarif edilir.

Yaşlı ve sakatların hayatlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmelerini sağlamak, devlet adına, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun görevidir. Kurum bu amaçla, korunmaya muhtaç sakatlar için, "rehabilitasyon ve bakım merkezleri", yaşlıların korunması, bakılması, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması için de yatılı "huzurevleri" kurar. Ayrıca, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler, İl Özel İdareleri, dernek ve vakıflar da bu tür hizmetlerde bulunabilirler.

Bu alanda çalışmakta olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernek ve vakıfları gibi sivil toplum örgütlerinin, son yıllarda yoğun çalışmalar yürüttükleri bir gerçek. İllerde valiler, ilçelerde kaymakama bağlı çalışan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları da konu ile ilgili çalışmalara hız verdiler. Ancak bu sorun, devlet tarafından, sosyal devlet anlayışına uygun kurumlar oluşturulmadan üstesinden gelinemeyecek kadar büyük ve acildir. Çünkü bugün ülkemizde yaşlı ve sakatların gerçek bir sosyal güvenlik şemsiyesi altında olduğundan söz etmek mümkün değildir. Toplumsal yaşam içinde, devletin bu anayasal yükümlülüğü bu güne dek hep kadınların sırtına yüklenmiştir.

D- SOSYAL GÜVENLİK

Sosyal güvenlik sistemlerinin temel amacı yaşlılık, malullük, muhtaçlık, hastalık gibi zor dönemlerinde, insanları yoksulluk ve yoksunluk risklerine karşı korumaktır. Yani, sosyal güvenlik sistemleri toplumun zor durumdaki bireylerine yardım etmeyi, daha iyi durumda olan kişilerin vicdanına terk etmeyerek toplumsal dayanışmayı kurumsallaştırır. Yurttaşlara sosyal güvenliği bir hak olarak sunar.

Yurttaşın sosyal güvenliğini sağlamakla devlet görevlidir. İşte bu nedenle Anayasa'nın 60. maddesi, sosyal güvenlik hakkını düzenlemiş ve devlete bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alma ve örgütlenmeyi yapma görevini yüklemiştir.

2006 yılında, sosyal güvenlik alanında bizi çok ilgilendiren ve önemli değişiklikler getiren iki yasa yürürlüğe girdi. 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Yasası ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası. Bu yasalarla şimdiye kadar yararlanmakta olduğumuz sosyal güvenlik kurumlarının hepsi, yani Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur birleştirilerek tek çatı altında toplandı. Bu durumda, işçi, memur çalışan tüm kesimlerin, sosyal güvenliğe ilişkin ihtiyaçlarının tek bir kurum tarafından yürütülmesi söz konusu.

5510 sayılı Yasa, bazı maddelerine itiraz eden Cumhurbaşkanı tarafından, yeniden görüşülmesi talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri gönderildi. Bu konuda Cumhurbaşkanlığı Basın Daire'sinin açıklaması şöyle: "Sayın

Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 19 Nisan 2006 tarihinde kabul edilen 5489 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun, 3, 28, 29, 31, 40, 46, 55, 63, 80, 82, geçici 1, geçici 2, geçici 4, geçici 6 ve geçici 9. maddelerinin bir kez daha görüşülmesi için 10 Mayıs 2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri göndermişlerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 31 Mayıs 2006 tarihinde yeniden görüşülerek aynen kabul edilmiş olan, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Anayasa'nın 89. ve 104. maddeleri uyarınca yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı, Yasa'nın kimi maddelerinin iptali ve yürürlüklerinin durdurulması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açacaklarını ifade etmişlerdir." Yani yasanın nasıl şekilleneceği henüz kesinleşmemiştir. Devletin sosyal güvenliğe ilişkin görev ve sorumlulukları, son derece önemlidir. Çünkü Anayasa devletin "sosyal bir hukuk devleti" olduğunu söyler. Devletin sosyal görevlerini yerine getirmemesi Anayasa'ya aykırıdır. Cumhurbaşkanı yeni düzenlemenin sosyal hukuk devleti ilkesine uygun olmadığını, devletin sorumluluklarının azaltıldığını düşünmektedir. Bu konu, Anayasa Mahkemesi'nde tartışılacak ve çözüme bağlanacaktır. Anayasa Mahkemesi'nin kararı bu alandaki düzenlemeler için bağlayıcı olacaktır.

Sosyal güvenliğe ilişkin bazı başlıklara göz atacak olursak:

Ortadan kaldırılan Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur yerine 5502 sayılı Yasa ile kurulan "Sosyal Güvenlik Kurumu", Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak daha önceki kurumların yerine geçiyor. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası ile kapatılan üç kurumun ayrı ayrı uyguladıkları yasalar da ortadan kaldırılıyor. Yani, SSK'nın işçiler için uyguladığı 506 sayılı, Bağ-Kur'un esnaf-tüccarlar için uyguladığı 1479 sayılı yasalar geçersiz oluyor. Emekli Sandığı'nın kamu görevlileri için uyguladığı 5434 sayılı, Bağ-Kur'un çiftçiler için uyguladığı 2926 sayılı, SSK'nın tarımda amele olarak çalışanlara uyguladığı 2925 sayılı yasalar da aynı çerçevede tarihe karışıyor. Banka ve borsaların özel sandıklarının uygulama senetleri geçerliliğini kaybederken, hepsini kapsayan Sosyal Sigortalar ile Genel Sağlık Sigortası Yasası geliyor. Böylece her bir kurum ve kanunun değişik ölçüt ve normlara göre hesaplamalar yapması ve değişik hizmetler sunması ortadan kalkmış oluyor. Hizmetler aynılaştırılıyor ve standart hale geliyor. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası, 1 Ocak 2007 sonrasında ilk defa işe girecekleri kapsıyor.

Ancak bu yasa için, sosyal sigortalılığa ilişkin hakları daralttığı, devletin sosyal sigortalılık konusundaki yükümlülüklerini azalttığı yönünde ağır eleştiriler var.

SOSYAL GÜVENLİKLE İLGİLİ HAKLARIMIZ:

Sosyal güvenlikle ilgili haklarda cinsiyete yönelik bir ayrımcılık söz konusu değildir. Örneğin erkek olan eş de; çalışan karısının ölümü halinde, sosyal güvenlik haklarından yararlanarak dul maaşı alabilir. İş kazaları ile meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, emeklilik, yaşlılık, ölüm, hallerinde sosyal yardımlar sağlanır. Bu yardımlardan yararlanmak için bulunduğunuz il ya da ilçelerdeki bağlı bulunduğunuz sosyal yardım kuruluşunun (yeni yasaya göre “Sosyal Güvenlik Kurumu”, eski yasaya göre Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ya da Bağ-Kur) müdürlüklerine başvurmak gerekir.

Emeklilik

Yaşlılık sigortası olarak da ifade edebileceğimiz emeklilik, yaşlanma sonucu çalışmayacak durumda olan kişilerin ekonomik kayıplarının telafi edilmesi, yaşamları boyunca yaptıkları çalışmalardan sonra, yaşlılıklarında kimseye muhtaç olmaksızın yaşamlarının sağlanması amacıyla düzenlenmiştir.

Emeklilik doğrudan ilgili kişinin yararlandığı bir haktır. Ancak emeklilik nedeniyle sosyal güvenlik sisteminin yan haklar olarak sunduğu olanaklardan çalışanların eşleri ve çocukları yararlanır.

Sağlık Yardımı

Çalışanlara, devletin sosyal güvenlik örgütü tarafından sağlanan en önemli yardımdır. Bu yardımın kapsamı içine; tedavi, ilaç ve yol giderleri, kan ve kan ürünleri bedelleri, diş hastalıkları tedavisi, doğum yardımı, tüp bebek, göz tedavisi, işitme cihazı, çeşitli protezler, taş kırırma tedavileri, diyaliz tedavileri, organ nakilleri girer. Ancak yine son zamanlarda yapılan düzenlemelerle devletin sosyal yardım kapsamındaki bu görevlerinde kısıntıya gittiği görülmektedir.

Aile Yardımı

TÜP BEBEK: Kısırlık tedavisinde, bir tedavi yöntemi olarak kabul edilen tüp bebek uygulamaları, doğal yolla çocuk sahibi olamayanların, üremelerine yardımcı tıbbi tedavi yöntemleriyle çocuk sahibi olmalarının sağlanmasıdır.

Çalışanın eşi ve çocukları için ödenir.

Ölüm Yardımı

Sosyal güvenlik sistemi içerisinde olan çalışanın ölümü halinde, yakınlarına bir defada yapılan ödemedir.

Emekli Aylığı

Çalışanın emekli olması durumunda ödenen bu aylık ücret, istek üzerine emeklilik, re'sen emeklilik ve yaş haddinden emeklilik durumlarında da verilir.

Malullük Aylığı

Çalışanın herhangi bir nedenle çalışamayacak duruma gelmesine, malulük denir. Tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurulu raporları ile malul oldukları saptanmış kişilere, verilen aylıktır.

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigortası

İş kazası, sosyal güvenlik sistemi içerisinde olan çalışanı, hemen ya da sonradan beden ve ruh bakımından arızaya uğratan olaydır. Yasada hangi hal ve durumların iş kazası olduğu belirtilmiştir. Burada özel olarak kadın yurттаşı ilgilendiren hal, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanda, iş kazasına uğraması halidir. Bu durumda erkek çalışanlardan farklı sosyal yardımlardan yararlanır.

Meslek hastalığı, işin yürütülmesi koşulları yüzünden çalışanın uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halidir. Bu durumlarda sağlanan sosyal yardımlar şunlardır:

İş kazası nedeniyle ölüm durumunda sigortalının gelirinden yararlanabilmeleri için oğlan çocuk kız çocuk ayrımı kaldırılmıştır. 18 yaşını doldurmuş, 25 yaşını doldurmamış çocukların öğrenci olmaları, yaşları ne olursa olsun, çalışamayacak derecede malul olmaları gerekir. Ancak bütün bu hallerde bile sosyal sigorta ya da emekli sandıklarına bağlı çalışmalarından gelir ya da aylık almamaları zorunludur.

Analık Sigortası

Anne olan kadına ya da kendisi sigortalı olmayıp kocası sigortalı olan kadına, şu yardımlar yapılır;

- ı Gebelik muayenesinde ve doğumda gerekli sağlık yardımları,
- ı Emzirme yardımı parasının verilmesi (süt parası),
- ı Sigortalı kadının doğumdan önce ve sonra işinden kaldığı günler için ödenek verilmesi, bu durum 5510 sayılı Yasa ile esnaf kadınlar için de uygulanmaya başlanacak.
- ı Kadın esnafa da doğumdan önceki 8 ve doğumdan sonraki 8 hafta süresinde yevmiye ödenmesi,
- ı Sigortalıya hastalık veya analık hallerine bağlı olarak ortaya çıkan iş göremezlik süresince, günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi.
- ı Sigortalı kadının analığı halinde, doğumdan önceki bir yıl içinde en az 90 gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması şartıyla, doğumdan önceki ve sonraki sekizer haftalık sürede, çoğul gebelik halinde ise doğumdan önceki sekiz haftalık süreye iki haftalık süre ilave edilerek çalışmadığı her gün için günlük kazançlarının 2/3'ü oranında geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi.

Ölüm Sigortası

Bu sigortadan sağlanan yardımlar şunlardır;

- 1 Ölen sigortalının yakınlarına aylık bağlanması,
- 1 Ölen sigortalı için cenaze masrafı verilmesi.

E- KADINLARIN EŞLERİNDEN VE BABALARINDAN SAĞLANAN HAKLAR

Anayasa'nın 60. maddesi herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu ve devletin bu güvenliği sağlayacak tedbirler alacağını belirtir. Eş ve çocuklara gelir bağlanması konusunda, Yeni Sosyal Güvenlik Yasası henüz kesinleşmemiş olduğundan ayrıntı veremiyoruz.

5510 sayılı Yasa ile ortak bir uygulama olarak, gelir veya aylık almakta iken evlenen eş ve çocuklara bir yıllık gelir veya aylıkları tutarında evlenme yardımı getiriliyor.

Emekli Sandığı'ndan oğlu veya kızı üzerinden aylık alan analara verilmekte olan evlilik yardımı kaldırılıyor, bugüne kadar çeyiz parası denilen evlenme yardımını alamayan Bağ-Kur'luların eşleri ile çocukları da evlenme yardımı almaya hak kazanıyor.

Ayrıca yeni uygulama ile bugüne kadar sadece kız çocuklarına verilen evlenme yardımından, oğlan çocuklar da yararlanma hakkı kazanıyor.

Daha önce SSK'lılara ödenen süt parası, yeni kanun ile "SSK'lı, Bağ-Kur'lu ve memur ayrımı yapılmaksızın, her doğum için sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, çocuğun yaşaması şartıyla, doğumdan sonraki altı ay süresince her ay, doğum tarihinde geçerli olan asgarî ücretin 2/3 tutarında emzirme ödeneği verilecektir." şeklinde değiştiriliyor.

BÖLÜM 3

MÜLKİYET HAKLARIMIZ

Özellikle turizme açılan bölgelerde kulaktan kulağa hoş bir öykü anlatılır: Ege ve Akdeniz kıyılarında verimsiz, tuzlu, kayalık tarlalarını kız çocuklarına miras bırakarak oğullarını kayıran ama kıyılarda gelişen turizm sektörü nedeniyle istemeden kız evlatlarını zengin eden babaların komik öyküsüdür bu. Aslında zorla veya hile ile miras payımıza el konulmuşsa, delillerle ispat etmek koşuluyla, mahkemeye başvurabilir ve hakkımızı alabiliriz. Hatta miras bırakan kişi sağlıklıysa, mallarını erkek evlatlara ya da diğer mirasçılara devrederek sırf kız çocuk olduğumuz için bizden kaçırmışsa, miras bırakanın ölümünden sonra mahkemeye başvurup bu işlemin bizden pay kaçırmak için yapıldığını ispat ederek hakkımızı alabiliriz.

Çoğumuzun ailesinde buna benzer haksızlıklar yaşanmıştır. İtiraz edip bütün ailemizi karşımıza almayı göze alamayız. Evlenirken mal rejimleri konusunda tercih belirtmekten “paragöz” derler kaygısı ile çekiniriz. Nişanlanırken, evlenirken, boşanırken, eşimiz öldüğünde, mal mülk, para pul işleri en son aklımıza gelendir. Biz konunun duygusal taraflarıyla ilgilenirken kendimizi evsiz, barksız ve parasız kalmış buluveririz. “Benim başıma gelmez”, “Ben farklıyım” diye düşünüp geleceğimizle ilgili kararları ertelemek ya da ihmal etmekle kendimize ne büyük kötülük ettiğimizi anladığımızda iş işten geçmiştir.

Halbuki yasalarla güvence altına alınmış haklarımız var. Bütün mesele onları zamanı geldiğinde kullanma bilgisine ulaşabilmekte.

A- MİRAS HAKKI

a) KIZ ÇOCUĞUN MİRAS HAKKI

Medeni Kanun’un 495. maddesi çocukların eşit olarak mirasçı olduklarını belirtmektedir. Yani, kız çocuğun miras hakkı ile erkek çocuğun miras hakkı arasında bir fark yoktur. Birçok ailede, miras paylaşılırken yasa, eşitlik hakkı tanımış olmasına rağmen, kadınlara ya hiç pay verilmez ya da az bir pay verilir. Örneğin, tarlaların en verimlileri erkek evlatlar arasında paylaşılır. Kadınların çoğu eşit hakka sahip olduklarını dahi bilmediklerinden,

bu duruma ses çıkarmazlar. Kadının hakkı olan miras payı, bazen zorla bazen de güveni kötüye kullanılarak elinden alınır.

Şöyle ki; çoğu zaman erkek kardeş tarafından, veraset işlemlerinin yürütülmesi bahanesiyle, bir vekâletname alınır. Bu vekâletnamede kadın, kendisine düşen miras payı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi verirse erkek kardeş, kadına düşen payı, kendi adına tescil ettirebilir veya başkasına satabilir. Vekâletname yasal düzenlemeye uygun olarak ve noterde verilmişse, yitirilen payı geri almak, neredeyse olanaksızdır. Bazen de intikal işlemleri yapılmaksızın, kadının miras payı erkek kardeş tarafından fiilen kullanılır. Bu durumda kadının mahkemeye başvurarak kendine ait payı alması mümkündür. Yani, yasal olarak hakkı olan mal ya da mülke sahip çıkmak için çoğu başka konuda olduğu gibi, kadının mücadele etmesi gerekir.

Zorla veya hile ile miras payınıza el konulmuşsa, bunu delillerle ispat etmek koşuluyla, mahkemeye başvurabilir ve hakkınızı alabilirsiniz. Hatta miras bırakan kişi sağlığında, sırf kız çocuklara vermemek için mallarının bir bölümünü ya da tümünü erkek evlatlara ya da diğer mirasçılara devretmiş ve sizden kaçırmışsa, miras bırakanın ölümünden sonra mahkemeye başvurup bu işlemin, mirasçidan yani sizden kaçırmak için yapıldığını ispat ederek miras payınızı alabilirsiniz. Bu davalarda miras sizden kaçırıldığı için; karşı tarafın bu mal devrinin normal olduğunu, miras kaçırmak için yapılmadığını ispat etmesi gerekir.

b) SAĞ KALAN EŞ

Sağ kalan eşe gelince; eğer sağ kalan eş ile ölen eşin ortak çocukları yoksa sağ kalan eş, ölenin anne ve babası veya kardeşleri ile birlikte mirasçı olur. Bu durumda, mirasın yarısını alır. Ölenin çocukları ile birlikte mirasçı olmuşsa, mirasın 1/4'ünü, ölenin anası babası veya bunların çocukları ile birlikte mirasçı olmuşsa, mirasın yarısını alır. Büyükbabası ve büyükannesi ile mirasçı olmuşsa 3/4'ünü, bunlar yoksa tamamını alır.

Medeni Kanun, bir eşin ölümü halinde, eşlerin birlikte yaşadıkları, hatıralarının yer aldığı ortak konutu sağ kalan eşe kullandırmayı uygun bulmuştur. Eşini kaybetmenin yanı sıra yuvasını da kaybedecek olan insanın yıpranması ve kayıp duygusunun büyüklüğünü dikkate alan yasa, sağ kalan eşin, aile konutu ve ev eşyasını korumak için şöyle bir formül geliştirmiştir:

Öncelikle sağ kalan eşin mal paylaşım sistemine göre hissesi hesaplanır. Bu hissenin dışında bir de eşinden kalan mirastaki hisse hesaplanır. Sağ kalan eş bu iki hissenin toplamı kadar pay alır mirastan. Sonuç olarak iki kademedede hesaplama yapmak gerekiyor. Birincisi evlilik içinde tabi oldukları mal paylaşımı hissesi, ikincisi de ölüm nedeniyle yapılacak miras hissesinin hesaplanması.

Eşini kaybetmiş olmakla zaten bir yoksunluğa düştüğü için Medeni Kanun sağ kalan eşe, eski yaşantısını devam ettirebilmesi için, ölen eşine ait olup birlikte yaşadıkları konutta oturmaya devam etme hakkı tanımıştır. Eş eğer başka mirasçılar ile birlikte mirası paylaşacak ise bu evde yaşamaya devam etmek istediğini söyleyebilir. Kendisine, mal paylaşımı durumuna göre hisse alacağına mahsup edilmek, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle, intifa veya oturma hakkı tanınmasını isteyebilir. Sağ kalan eş, aynı koşullar altında ev eşyası üzerinde de kendisine mülkiyet hakkı tanınmasını isteyebilir.

Haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya ölen eşin yasal mirasçılarının istemiyle, intifa (başkasına ait bir maldan yararlanma) veya oturma hakkı yerine, konut üzerinde mülkiyet hakkı tanınabilir

Evlatlık ve evlatlık ölmüşse evlatlığın çocukları, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar. Ayrıca evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder. Ancak evlat edinene ve hısımları, evlatlığa mirasçı olamazlar. Hiç mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirası devlete kalır. Boşanma halinde boşanmış olan eşler birbirlerinin mirasçısı olamazlar.

B- EVLİLİKTE MAL REJİMLERİ

Evlenmekle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar. Taraflar evlenmeden önce ya da nikâhtan sonra mallarının paylaşımı konusunda bir sözleşme yapabilirler. Malların bölüşülmesine ilişkin sözleşme, noterde ve yazılı olarak

yapılır. Ancak taraflar, evlenme başvurusu sırasında da hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak bildirebilirler. Böyle bir sözleşme yapmamışlarsa doğrudan hiçbir işlem yapmalarına gerek olmadan; Medeni Kanun'un kabul ettiği "Edinilmiş Mallara Katılma" rejimini kabul etmiş sayılırlar.

UNUTMAYIN: Hangi mal rejimini seçmek istediğinize, evlenmeden önce müstakbel eşinizle açıkça konuşarak ve çok dikkatle düşünerek karar vermelisiniz.

Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku bölümünde, dört çeşit mal rejimi vardır. Ayrılık ya da ölüm halinde bu mal rejimlerinden hangisinin yasal yani sözleşme yapmaksızın ya da seçmek zorunda kalmaksızın kendiliğinden uygulanacağı önemlidir. Eski Medeni Kanun'da, yasal mal rejimi "Mal Ayrılığı" sistemiydi. Bu yüzden de kadınlar, ölüm ya da ayrılık halinde evlilik süresince edinilmiş olan mallara dokunmadan, beş parasız ayrılmak zorunda kalıyorlardı.

Yeni yasa ile getirilen mal rejimleri:

- a. Edinilmiş Mallara Katılma,
- b. Mal Ortaklığı,
- c. Mal Ayrılığı,
- d. Paylaşmalı Mal Ayrılığı rejimleri olmak üzere dört çeşittir.

Bu rejimlerden "Edinilmiş Mallara Katılma" rejimi yasal mal rejimi olarak kabul edildiği için evlilik sırasında herhangi bir sözleşme yapmaya gerek olmaksızın kendiliğinden bütün evlilikler için uygulanır. Diğer üç seçenek ile yasaya girmiş olan mal rejimlerinde ise evlenen kişiler, evlilik sırasında ya da sonrasında, evlendirme memuru ya da noter huzurunda kendilerinin tercih ettiği sistemi seçerek evlilikleri için uygulanmasını sağlarlar.

a) EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ

Evliliğin ölüm ya da boşanma ile sona ermesi halinde malların nasıl bölüşüleceğini gösteren bir sistemdir. Bu rejimde; **edinilmiş mallar** ve **kişisel mallar** olmak üzere iki çeşit mal vardır.

Kişisel mallar, eşler arasında bölüşülmeyecek ancak evliliğin başından itibaren edinilmiş olan mallar taraflar arasında eşit olarak bölüşülecektir. Boşanma sırasında eşler kişisel mallar dâhil edilmeksizin, edinilmiş mallarının yarısını alır. Ölüm halinde ise sağ kalan eş önce evlilik sırasında edinilmiş mallardan payına düşen yüzde 50 hisseyi alır, miras olarak kalan öteki yarım paydan da diğer mirasçılar ile birlikte payına düşen bölümü alır. Diğer bir deyişle, hem yüzde 50 payını hem de kalan bir miras payı var ise miras hissesini birlikte almış olur ki bu çok önemlidir.

Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi'nde eşler arasında bölüşülmeyecek olan kişisel mallar:

- ı Evlenme tarihinden önce alınan mallar kimin üzerinde ise onun malıdır.
- ı Eşlerin her birisine düşen miras payları kendilerine ait olup, paylaşılmaz,
- ı Eşlerin bağış yoluyla elde ettikleri mal varlıkları da paylaşılmaz, kimin ise ona ait olarak kalır,
- ı Manevi tazminat alacakları da kişiseldir, paylaşılmaz,
- ı Eşlerden birisinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşyalar da paylaşamaz,

Bölüşüme girecek olan ve eşler arasında yüzde 50 oranında paylaşılacak olan edinilmiş mallar şunlardır:

- ı Evlenme tarihinden sonra, eşlerin çalışarak, emek vererek elde ettikleri bütün gelirler,
- ı Sosyal yardım kuruluşlarından ödenen gelirler,
- ı Ödenen tazminatlar,
- ı Kişisel malların gelirleri,
- ı Edinilmiş malların yerine geçen değerler (Örneğin, eşlerin evlendikten sonra çalışarak aldıkları bir ev vardı ve satıldı ise bu evin satış parası paylaşmaya dâhildir.).

Eşler, bir sözleşme yaparak, “bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebi ile edinilmiş mallara dâhil olması gereken mal varlığı değerlerinin, kişisel mal sayılacağını” veya “kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil edilmeyeceğini” kararlaştırabilirler.

Eşler veya mirasçılar arasında bir mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda, aşağıdaki mahkemeler yetkilidir:

1. Mal rejiminin ölümle sona ermesi durumunda ölenin, ölmeden önce oturduğu yerleşim yeri mahkemesi,
2. Boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığına karar verilmesi durumunda, bu davalarda yetkili olan mahkeme,
3. Diğer durumlarda davalı eşin yerleşim yeri mahkemesi.

Eşlerin seçmiş oldukları mal rejimi, birbirlerine karşı borçlanmalarına engel değildir. Ancak, eşlerden birisinin, diğer eşe olan borcunu ödemesi, borçlu eşi evlilik birliğini tehlikeye düşürecek derecede önemli güçlüklerle sokacaksa bu eş, ödeme için süre isteyebilir. Bu durumda, yargıç, alacağı ödeyemeyen eşin teminat göstermesine karar verir.

b) MAL ORTAKLIĞI REJİMİ

Medeni Kanun'un 256. ve devam maddeleri ile düzenlenen bu rejimde, karı ve koca birliğe giren tüm mallara, bölünmemiş bir bütün olarak sahip olurlar. Hiç biri, kendi payında bağımsız olarak tasarruf yetkisine sahip değildir.

Mal ortaklığı rejimi, sanki iki kişinin ortaklığı gibidir. Gelirler, giderler, sorumluluklar ve yönetim kararları yani her şey ortaktır. Taraflar ortağı olduk-

KADININ EL KİTABI

ları bu malların nasıl idare edileceği konusunda birlikte karar almak zorundadırlar. Eşler, ortaklık mallarını evlilik birliğinin yararına uygun olarak yönetirler.

Sıradan konularda, her eş, ortaklığı yükümlülük altına sokabilir ve ortak mallarda tasarrufta bulunabilir. Önemli konularda ise eşler, ancak birlikte veya biri diğerinin rızasını alarak ortaklığı yükümlülük altına sokabilir veya mallarda tasarrufta bulunabilir.

Eşlerden biri, diğerinin rızası olmaksızın ortaklık mallarına girecek olan mirası reddedemez. Kendisine miras hissesi kalan eş, bu miras borca batık- sa mirası kabul edemez.

Mal ortaklığı rejiminin devamı sırasında, malların yönetimi ile ilgili giderler ortaklık mallarından karşılanır.

Eşlerden birinin ölümü ya da başka bir mal rejiminin kabul edilmesi ile mal ortaklığının sona ermesi hâlinde, her eşe veya mirasçılara ortaklık mallarının yarısı verilir. Mal ortaklığının eşlerden birinin ölümüyle sona ermesi hâlinde sağ kalan eş, edinilmiş mallara katılma rejiminde kişisel malı sayılabilecek olanların payına mahsuben kendisine verilmesini isteyebilir.

Mal rejimi sözleşmesiyle başka bir paylaşma oranı kararlaştırılabilir. Boşanma, evliliğin iptali, yasada gösterilen haller veya mahkeme kararı ile mal ayrı-

lığına geçişte, her eş kendi kişisel malı sayılacak olanları ortaklık mallarından geri alır. Geri kalan ortaklık malları, eşler arasında yarı yarıya paylaşılır.

Yukarıda kısaca anlattığımız, yasal paylaşma şekillerinde değişiklik yapmak ve başka türlü bir paylaşma sistemi uygulanabilmesi için, bu durumun eşlerin aralarında yapmış oldukları mal rejimi sözleşmesinde açıkça belirtilmiş olması gereklidir.

c) MAL AYRILIĞI REJİMİ

Medeni Kanun'un 242. maddesi ve devamı maddeleri ile düzenlenen bu rejimde; taraflar evlenirken mal rejimi konusunda bir sözleşme yaparak kendilerine, Mal Ayrılığı Rejimi'nin uygulanmasını istediklerini beyan etmişlerse paylaşma şekli bu sistemdir. Bu rejimi seçtiklerini evlilik sözleşmesinde de belirtebilirler.

Bu rejimde her bir eş ayrı ayrı kendi mal ve gelirinin sahibidir. Her bir taraf kendi mallarının mülkiyet, idare ve intifa haklarını saklı tutar. Mal Ayrılığı Rejimi'nde eşlerden her biri, yasal sınırlar içerisinde kendi malvarlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf haklarını korur. Yani kısaca herkesin malı kendisindedir. Dilediği gibi tasarrufta bulunabilir, istediği yere sarf edebilir. Diğer eşin bir müdahalesi olamaz.

d) PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI

Bu paylaşım sisteminde; eşler kendi malvarlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf haklarını korur. Eşlerden her biri, kendi borçlarından bütün malvarlığıyla sorumludur. Bir eşin şahsi borcu diğerini ilgilendirmez.

ı Mal rejimi, eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulüyle sona erer.

ı Mahkeme tarafından, evliliğin iptal veya boşanma sebebiyle sona erdirilmesine veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi hâllerinde de mal rejimi, dava tarihinden geçerli olmak üzere sona erer. Evliliğin sona ermesinde, her bir eş diğer eşte bulunan mallarını geri alır.

Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi sona erdiğinde, üstün yararı olduğunu ispat eden eş, diğer önlemler yanında, eşine payının ödeme günündeki karşılığını vererek paylı mülkiyetteki malın kendisine verilmesini isteyebilir.

Eşlerden biri diğerine ait olup, paylaşım dışı kalan bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, örneğin; eşin kişisel malı olan oturdukları eve tadilat yaptırarak iyi duruma getirmişse, bu amaçla harcadığı parasını geri alabilir. Mal rejiminin sona ermesi hâlinde, katkısı oranında hakkaniyete uygun bir bedel ödenmesini isteyebilir.

Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi'nin getirdiği en önemli tanım; bir şeyin "**Aileye Özgülenmesi**" durumudur. Aileye özgülenen mallar, diğer bir

deyişle, aile için olan mallar paylaşılır. Eşlerin kendilerine ait mallar, yani kişisel mallar, paylaşma dışı kalır. O halde şöyle söyleyebiliriz:

ı Evlilikten sonra edinilmiş,
ı Ailenin ortak kullanım ve yararlanmasına özgülenmiş mallar,
ı Ailenin ekonomik geleceğini güvence altına almaya yönelik yatırımlar veya bunların yerine geçen değerler, eşler arasında eşit olarak paylaşılır. Paylaşmaya dâhil olmayan şeyler ise şunlardır:

ı Manevî tazminat alacakları,
ı Miras yoluyla edinilen mallar,
ı Bağış yoluyla edinilen mallar
ı Vasiyet ya da miras sözleşmesi yolu ile edinilen mallar, kişisel olup paylaşmaya katılmaz. Bunlar eşlerden hangisine aitse onundur.

Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi'ne dâhil bir evlilikte, eşlerden biri diğer eşin payını azaltmak amacıyla, paylaşmadan önce bir malı karşılıksız olarak elden çıkarırsa; hâkim, diğer eşin alacağı payın bedelini, hakkaniyete uygun olarak ve mağdur eşin durumunu da dikkate alarak belirler.

Mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde, eşlerden birinin rızası olmadan, olağan hediyeler dışında yapılan karşılıksız kazandırmaların, rızası olmayan eşin payını azaltmak kastıyla yapıldığı varsayılır.

Zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâlinde hâkim, kusurlu eşin payının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir.

Paylaştırma; malların eşler arasında aynı olarak, yani eşlere dağıtılarak yapılması gerekir. Fakat buna olanak yoksa ve malların tam olarak bölünüp taraflara verilmesi mümkün değilse; satılarak parasının paylaşılması da mümkündür. Eşlerden birinin diğerine ödeyeceği bedel de hesap edilir.

AYRIMCILIK *Evliliklerdeki, kadın-erkek eşitsizliklerini kaldıran 4721 sayılı MEDENİ YASA 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu yasanın nasıl uygulanacağını gösteren 4722 sayılı Medeni Yasa'nın Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Yasa, tüm evli kadınlar için çok önemli olan 'Mal Paylaşımı' konusunda hükümler taşıyor. Yasanın 10.maddesi, 01.01.2002 tarihinden önce evlenenlerin eski durumlarının devam edeceğini hükme bağlıyor. Böylece, yasa yürürlüğe girdikten sonra evlenen kadınlar mal paylaşımındaki yeni düzenlemeden yararlanabilecek, bu tarihten önce evlenmiş olan kadınlar ise yararlanamayacak. Bu durum kadınlar arasında çok açık bir ayrıma neden oldu. Bu ayırım, Anayasa'ya aykırıdır. Kadınlar arasındaki ayırımın kaldırılması ve 2002 tarihinden önce evlenen kadınların da yeni yasanın getirdiği mal paylaşımı rejiminden yararlanabilmesi için; Anayasa Mahkemesi'nde davalar açıldı. Ayrıca TBMM'de de bu konu ile ilgili bir kanun teklifi bulunmaktadır.*

Denkleştirme bedelinin derhal ödenmesi kendisi için ciddî güçlükler doğuracaksa, borçlu eş ödemelerin uygun bir süre ertelenmesini isteyebilir.

Evliliğin iptali veya boşanma ile sona ermesi hâlinde, ailenin ortak kullanımına özgülenmiş ve eşler arasında eşit olarak paylaşma konusu olan konutta kalmaya ve ev eşyasını kullanmaya hangisinin devam edeceği konusunda eşler anlaşabilirler. Konutta kalma hakkını elde eden eş, bu hakkın tapu kütüğüne şerh edilmesini isteyebilir.

Eşlerin aile konutunda kimin kalmaya ve ev eşyasını kimin kullanmaya devam edeceği konusunda anlaşamamaları hâlinde hâkim, olayın özelliklerini, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini göz önünde bulundurarak bu hakka hangisinin sahip olacağına iptal veya boşanma kararıyla birlikte re'sen (kendiliğinden) karar verir. Kararda, kalma ve kullanma süresi belirlenerek tapu memurluğuna bildirilir.

Eşler konutta kira ile oturuyorlarsa hâkim, gerektiğinde konutta kiracı sıfatı taşımayan eşin kalmasına karar verebilir.

Eşlerden birinin ölümü hâlinde, paylaşma konusu olan mallar arasında ev eşyası veya eşlerin birlikte yaşadıkları konut varsa sağ kalan eş, bunlar üzerinde miras ve paylaşmadan doğan hakkına karşılık olmak üzere, bu hakkı yetmezse fazladan bir bedel eklenmek suretiyle, kendisine mülkiyet hakkı tanınmasını isteyebilir. Sağ kalan eşin veya ölenin diğer yasal mirasçılardan birinin istemi üzerine, mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı tanınmasına da karar verilebilir.

C- BOŞANMA DURUMUNDA HAKLARIMIZ

Evlenme öncesinde ya da sonrasında Paylaşmalı Mal Ortaklığı, Mal Ortaklığı veya Mal Ayrılığı Rejimi seçilmemişse, yasal olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi geçerlidir. Yani, evlilik süresince kadının mallarının, nasıl değerlendirileceği, hangi malların boşanma ya da eşin ölümü halinde, nasıl bir miras payının belirleneceği konusu, seçilecek olan mal paylaşımı rejimine bağlı olarak değişecektir.

Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi söz konusu ise: Evlilikten sonra edinilen mallardan kişisel olanlar hariç, paylaşmaya dâhil edilmiş malların, denkleştirmelerden sonra net olarak kalan kısmının yarısı, kadına verilir.

Mal Ortaklığı Rejimi söz konusu ise: Boşanma halinde her şey yarı yarıya bölüşülür.

Mal Ayrılığı Rejimi söz konusu ise: Herkesin malı kendisine düşer

Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi söz konusu ise: Öncelikle aileye özgülenen, ailenin geleceği için edinilen, ailenin kullanımına sunulmuş olan mallar paylaşmaya girer. Bunların yarısı kadının olur. Tazminat, miras, evlenmeden önce edinilmiş mallar, bağış yoluyla gelen mallar hariç tutulur paylaşmaya girmez.

Yukarıda anlattığımız mal rejimlerinin çok özel ayrıntıları vardır. Bu metin, ayrıntılara girmeden, kabaca fikir sahibi olabileceğiniz biçimde yazıldı. Bulduğunuz yere en yakın baroya veya bir avukata başvurarak, daha hızlı ve haklarınızı çiğnetmeyecek çözümlere ulaşabilirsiniz.

AİLE
KONUTU

BİR YENİLİK

MADDE 194.- Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz.

Rızayı sağlayamayan veya haklı bir sebep olmadan kendisine rıza verilmeyen eş, hâkimin müdahalesini isteyebilir.

Aile konutu olarak özgülünen taşınmaz malın maliki olmayan eş, tapu kütüğüne konutla ilgili gerekli şerhin verilmesini isteyebilir.

Aile konutu şerhi için başvurduğunuzda sizden herhangi bir harç veya vergi alınmaz. Belgelerle birlikte başvurmanız yeterlidir.

Aile konutu eşlerden biri tarafından kira ile sağlanmışsa, sözleşmenin tarafı olmayan eş, kiralayana yapacağı bildirimle sözleşmenin tarafı hâline gelir ve bildirimde bulunan eş diğeri ile müteselsilen sorumlu olur.

DİKKAT : Tapu sicil müdürlüğüne giderek oturmakta olduğunuz evin aile konutu olduğunu bildirerek kayıt yaptırırsanız, eşiniz sizin haberiniz olmadan evi satamaz, kiralayana bu evin aile konutu olduğu bildirim yapıldığında da kira sözleşmesini ortadan kaldıramaz. Medeni yasadaki bu hak, haberiniz olmadan yapılan bir işlem ile sokakta kalmanıza engel olmak için getirilmiştir.

Tapu sicil müdürlüğüne başvurulduğunuzda gerekli olan belgeler :

- 1- Aile konutunun bulunduğu yerin muhtarından alınmış ikametgâh belgesi,*
- 2- Evlenme cüzdanı ya da nüfus müdürlüğünden evli olduğunuza ilişkin belge,*
- 3- Nüfus cüzdanı veya pasaport.*

BÖLÜM 4

AİLE HUKUKU VE KADIN

Hepimiz evlilik törenlerine güle oynaya sevinçle gideriz. Söz, nişan, her iki tarafın uzak yakın akrabalarında, konu komşularında bir heyecan, bir telaş yaratır. İşin en heyecanlı ama en çok tartışmaya neden olan bölümü ise hediyeeler bölümüdür. Kim kime ne yollamış? Ne takmış? Bu yüzden atılan yüzüklerin, kırılan kalplerin, dökülen gözyaşının haddi hesabı yoktur. Hatta bazen iş ciddiye biner, can bile yakılır.

İstmeden aile kararı ile yapılan evlilikler, başlık parası, kız kaçırma, namus adına işlenen cinayetler hep bu aile hukukunun yazılı ya da yazısız kuralları çerçevesinde cereyan eder. Yazısız kurallar, adetler, gelenekler çok eski yaşam biçimlerinin ve ilişkilerin kalıntısı olduğundan bugüne uymazlar, uydurulmaya çalışıldığında da can yakarlar. Tek çare yasalara, yazılı kurallara sığınmak, onların koruma alanına girmektir. Ama çoğu zaman o da yetmez, güle oynaya bin bir umutla kurulan yuvalardan, öfkeli sesler gelmeye başlar. Gülen gözler birbirine hınçla çevrilir. Çareyi boşanmakta ararlar. Herkes ama en çok kadınlar ve çocuklar mutsuz olur.

Yoksa sorun bu çok eski ve geleneksel evlilik kurumunun kendisinde mi? Yasalar evlilikte, eşlere karşılıklı haklar ve sorumluluklar yükler. Eşler evliliğin mutluluğunu elbirliği ile sağlamakla yükümlü tutulurlar. Aile birliğini eşler beraberce yönetmeli ve birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmalıdırlar.

Tabii ki çoğu zaman böyle olmaz, bir taraf, genellikle de kadın mağdur olur. Ya parasız pulsuz, gelecek güvencesi olmadan kendini, bazen yalnız bazen de çocukları ile birlikte, kapı önünde bulur. Daha da kötüsü bu duruma düşmek korkusu ile istemediği bir hayatı sürükler ömür boyu.

Halbuki yapılabilecek çok şey var... Yasalar, kadınlar için, birçok güvenceler sağlıyor. Kadın örgütleri tek tek kadınları bir araya gelmeye ve kendileri için bir şeyler yapmaya çağırıyor... Çevremizde, sağımızda solumuzda bizden önce benzer yollardan geçmiş kadınlar var. Deneylerini yazarak, film yaparak, resim çizerek anlatıyorlar. Bize düşen, öteki kadınlara kulağımızı, gözümüzü açmak. Paylaşarak hayatı zenginleştirmek.

A- NİŞANLANMA

Medeni Kanun'un 118. maddesi ile düzenlenmiş olan "nişanlanma", evlenme vaaadinin çevreye duyurulması anlamını taşır. Nişanlanabilmek, yani evlenmeye karar verebilmek için "reşit olmak" gerekir. 18 yaşından küçükler, yasal temsilcilerinin izni ile nişanlanabilir. Küçüğün temsilcisi anne ve babasıdır. Anne ve baba yoksa vasisinin, o da yoksa kayyumun izni gerekir. Bu kişilerin izni olmaksızın yapılan nişan geçersizdir. Nişanlanma, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez. Nişanın bozulması halinde taraflar, tazminat ödeneceği yolunda bir anlaşma yapmışsa bu da geçersizdir.

Nişanlılardan biri, haklı bir nedeni olmadan nişanı bozarsa veya nişan taraflardan birinin kusuru ile bozulursa, kusuru olan taraf diğer tarafa, ana babasına veya nişan konusunda ana-baba gibi davranarak iyi niyetle, nikâhın yapılacağını inanarak masraf yapan kimseye, o masrafa karşılık bir tazminat ödemekle yükümlüdür. Bu tazminat, nikâhın yapılacağına inanarak dikilen nişan elbisesi, nikâh davetiyelerinin basımı için ödenen para gibi yapılan masrafın karşılığıdır.

Tazminat, ilk olarak karşılıklı görüşmeyle istenir. Karşı taraf bu parayı iade etmezse, yasal yollara başvurulur. Dava açmadan önce karşı tarafa, noterden, uğranılan zararın ödenmesi aksi halde dava açılacağını bildiren bir ihtarname gönderilir. İstenilen süre içinde karşı taraf ödeme yapmazsa, talep edilen tazminatın miktarına göre, sulh veya asliye hukuk mahkemesinde dava açılır. Davanın, karşı tarafın ikametgâhının olduğu yerde açılması gerekir. Davada karşı tarafın kusurlu olduğu ve yapılan masraflar ispat edilmelidir. Taraflardan biri nişanın bozulması nedeniyle şahsen ağır bir şekilde zarara uğramışsa ayrıca manevi tazminat da isteyebilir.

Nişanın bozulması halinde, karşılıklı olarak verilen hediyelerin alışılmışın dışında kalanları geri istenebilir. Eğer verilen hediye aynen iade edilemiyorsa o zaman para olarak karşılığı iade edilir. Ancak, taraflardan birinin ölmesi halinde verilen hediyeler geri istenemez.

Başlık parası verilmişse, nişanın bozulması durumunda çoğu zaman geri istenir. Ancak, başlık parasının yasal bir dayanağı yoktur. Yargıtay bir kararında, başlık parasını "ahlaka ve adaba aykırı" bir ödeme olarak kabul etmiştir. Bu nedenle iade edilmemesi durumunda, dava açılmaz.

Nişanın bozulmasından doğan davalar, nişanın bozulmasından başlayarak bir yıl içinde açılır. Bir yılın geçmesinden sonra bu hak zamanaşımına uğrar.

B- EVLENME

Evlenme; birlikte yaşamak, hayatlarını birleştirmek isteyen bir kadın ve bir erkeğin, bu talebinin resmen onaylanmasıdır. Belediye başkanı veya onun bu işle görevlendirdiği vekili olarak, nikâh memuru tarafından yerine getirilen

bu işlem, iki kişi arasında yapılan resmi bir sözleşmedir. Köylerde muhtarlar nikâh kıyar.

Yabancı bir ülkede evlenecekler için, her ikisi de T.C uyruklu ise, konsoloslar yetkilidir. Taraflardan birinin yabancı uyruklu olması halinde, o anda bulunulan ülkenin yasalarına uygun olarak, resmi makamlar önünde yapılan evlenmeler, T.C hukuk sistemine aykırı olmamak kaydı ile Türkiye’de de geçerlidir.

Türkiye’de, T.C vatandaşı bir kişi ile yabancı uyruklu bir kişinin evlenmesi veya aynı devlet

vatandaşı olmayan iki kişinin evlenmesi, yetkili nikâh memuru tarafından kıyılacak nikâh ile mümkündür.

Türkiye’de evlenebilmek için öncelikle iki ayrı cinsiyetten olmak gerekir. Yani bir kadın ve bir erkek evlenebilirler. Oysa Danimarka, İngiltere ve İsveç gibi bazı ülkelerde, aynı cinsiyetten insanlara da evlenme hakkı tanınmıştır.

Evlenebilmek için erkek ve kadın 17 yaşını doldurmuş olmalıdır. Ancak olağanüstü bir durum ve çok önemli nedenler varsa yargıç, 16 yaşını doldurmuş erkeğin veya 16 yaşını doldurmuş kadının evlenmesine izin verebilir. Örneğin; kadın 16, erkek de 16 yaşını doldurmuşsa ve kadın gebe ise evlenmek için yargıçtan izin almaları gerekir. Bu durumda yargıç, karar vermeden önce ana, baba veya onlar yoksa vasiyi de dinleyecektir.

Yalnızca temyiz (ayırt etme) kudretine sahip olanlar evlenebilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemezler. Çünkü evlilik karşılıklı hak ve yükümlülükler getiren bir birlikte yaşama halini doğuracaktır. Bu yükümlülük ve sorumluluğu alamayacak durumdaki kişiler evlenemezler.

Yasa, bazı durumlarda evlenmeye izin vermez. Anne ile oğul, baba ile kızı, dayı, amca ile yeğen, teyze, hala ile yeğen, büyükanne, büyükbaba ile torunlar, üvey (anne aynı, baba ayrı veya baba aynı anne ayrı) kardeşler evlenemez. Ayrıca, evlilik sona ermiş olsa bile, kadın ile kocanın ana, baba ve çocukları, koca ile eski karısının ana, baba veya çocukları ve evlatlık ile evlat edinen ve bunların koca ya da karısı birbiri ile ve birbirlerinin çocukları ile evlenemezler. Evlenmeleri halinde, bu evlilik geçersiz sayılır.

Akil hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.

Kimse birden fazla kişiyle evlenemez.

Yeniden evlenmek isteyenler, mevcut evliliklerinin sona erdiğini ispat etmek zorundadırlar.

Evlilik sona erdiğinde kadın, evliliğin sona ermesinin üzerinden 300 gün

geçmedikçe evlenemez. Bu kadınlar için uygulanan bir evlenme yasağıdır. Kadın hamile ise ve doğum yaparsa, doğum anından itibaren yasaklılık süresi sona erer ve kadın yeniden evlenebilir. Evliliğin sona ermesinden sonraki 300 gün içerisinde doğan bebeğin babası, biten evlilikteki erkektir. Kadın, hamile olmadığını mahkemeye doktor raporu ile ispat ederse yargıç, 300 gün bekleme süresini ortadan kaldıran bir karar verebilir. Bu durumda da kadın yeniden evlenebilir.

Evliliğin geçerli olabilmesi için yasaların belirttiği şekil şartlarına uygun yapılması gerekir. Evli olduğu halde, başkası ile yeniden evlenme işlemi yaptırılanlar, kimliği hakkında yanıltıcı bilgiler vererek evlenme işlemi yaptırılanlar hakkında Türk Ceza Kanunu 230. maddesinde, hapis cezası öngörmüştür.

Evlenmeye karar verildiğinde yapılacak işlemler şunlardır;

1 Birbirleri ile evlenecek erkek veya kadının oturduğu yerin bağlı bulunduğu evlendirme dairesine; birlikte başvurularak gerekli form doldurulur.

1 Her iki tarafın nüfus cüzdanı, muhtarlıktan alınmış ikametgâh belgesi, önceden bir evlilik var ise; evliliğin sona erdiğine ilişkin belge, evliliğe engel bir hastalığın bulunmadığına ilişkin belge, evlendirme memurluğuna verilir. Evlendirme memuru bu başvuruyu koşullar uygunsa kabul eder. Evleneceklere; Evlenme İzin Belgesi verir. Evlenmelerinde sakınca olanların başvurularını reddeder.

Evlenme, en az iki şahit huzurunda gerçekleştirilir. Evlendirme memuru her iki tarafa da birbirleri ile evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Bu önemlidir. Çünkü evlenme işlemi; kişilerin kendi iradeleri ile ve gerçekten evlenmek istiyorlarsa gerçekleşebilir. Evlendirmeye yetkili kişinin de, tarafların baskı ve tehdit altında olmadıklarını şahitlerle birlikte görmesi gerekir.

Bir kadın çeşitli maddi ya da manevi baskılarla evlendirilmiş ise:

1 Evliliğin öngördüğü cinsel birleşmeyi reddedebilir. Buna rağmen, bu bir-

BERDEL

Berdel, iki ailenin, karşılıklı olarak bir kızlarını, diğer ailenin oğlu ile evlendirmeleridir. Yani, iki gelin, birbirlerinin karşılığıdır. İki ailenin kız çocukları değiş tokuş yapılır.

Hatice, berdel olarak evlendirildi. Ağır şiddet yaşıyordu. Boşanması, berdel karşılığı evlenmiş olan kardeşinin de eşinden boşanmasına yol açacağından ailesinden, destek alamadı. Evliliğini sürdürmesi için ailesinden ağır baskı görüyordu.

Yaşadığı fiziksel şiddet sebebiyle Kadın Merkezi'ne başvurdu. Üç çocuğu olan Hatice,

1 *Vücudundaki darp izleri sebebiyle sağlık raporu aldı.*

1 *Sığınma evine yerleşti.*

1 *Boşanma davası açarak boşandı.*

leşme zor kullanılarak sağlanırsa o zaman savcılığa başvurarak “kendisine cebir ve şiddet uygulanarak cinsel ilişkiye zorlandığı” konusunda şikâyetle bulunabilir.

ı Zorla evlendirildiğinden bahisle, duruma göre Medeni Kanun’un 148, 149, 150, 151. maddelerinden birine dayanarak, evliliğin feshi davası açabilir.

Görüldüğü gibi evlenme kadının temel bir hakkıdır ve evli kadının:

ı İsterse kendi aile soyadını, isterse eşinin soyadını taşıma hakkı ve zorunluluğu,

ı Oturacakları evi eşi ile birlikte seçme ve gidip o evde oturma hakkı,

ı Eşinin aile sorumluluklarını, para kazanıp eve ilişkin sorumluluklarını yerine getirmesini isteme hakkı,

ı Yargıçtan, “eve bakmayan kocasının ücretinin, işveren tarafından kendisine ödenmesine karar verilmesini” isteme hakkı vardır,

ı Eşinin, tek başına karar almaya yetkili olduğu konularda, kendisine danışmadan karar almamasını isteme hakkı vardır.

ı Ev işlerini görürken, bu işlerin evliliğin bir gereği olması nedeniyle, kocasının da eşit oranda ev işlerini yapmasını isteme hakkı vardır.

ı Kocasından cinsel yakınlık görmek, şefkat ve sadakat beklemek ve istemek hakkı vardır.

ı Ortak yaşantı nedeniyle ya da şöhretinin tehlikeye düşmesi halinde, ayrı bir mesken edinme hakkı vardır.

Sayıları arttırılabilecek bu “**haklar**”, hukukumuzun kadına genel olarak biçtiği toplumsal-cinsel kimlikten türeyen sonuçlardır. Bu kimlik aile temelinde belirlenmiştir. Hukukumuz açısından kadın, evlilik birliğinin yani “ailenin” bir unsurudur. Hukuk bugün kadını, evlilik birliği yani “**ail**e” içinde, erkekle aynı haklarla donatmış, ekonomik açıdan erkeğe bağımlı olmayan, erkek ile eşit bir yurttaş olarak konumlandırmıştır.

Ancak günümüzde, yukarıda sayılan bu “hakların” varlığı, kadının kimlik kazanmasına yetmez. Hakların hayata geçirilmesi ve kadınlar lehine uygulamaların yaygınlaştırılması gerekir. Kısacası bu hakların kullanılması gereklidir. Bunun başarılabilmesinin yolu ise yine kadınların haklarını bilmeleri ve uygulanması için çaba harcamalarından geçer.

Medeni Kanun’un uygulanmasında zaman zaman eşler uyuşmazlığa düşebilirler. Bu durumda yargıcın müdahalesini istemek her zaman mümkündür. Eşlerden biri, birliği temsil yetkisini aşar veya bu yetkiyi kullanmada yetersiz kalırsa yargıç, diğer eşin istemi üzerine temsil yetkisini kaldırabilir veya sınırlayabilir. İstemde bulunan eş, temsil yetkisinin kaldırdığını veya sınırlandığını, üçüncü kişilere sadece kişisel duyuru yoluyla bildirebilir. Temsil yetkisinin geri verilmesi, koşullar değiştiğinde, eşlerden birinin istemi üzerine yargıç tarafından gerçekleştirilir.

a) DİNİ NİKÂH

Dini nikâhın yasalara göre geçerliliği yoktur. Dini nikâh ancak resmi nikâhın yapılmasından sonra kıyılabilir. Aksi, Türk Ceza Kanunu'nun 230. maddesine göre suçtur. Dini nikâh, kadınların evliliğe ilişkin haklarını alamadıkları, resmi olarak Medeni Kanun ve diğer yasalar önünde kabul görmeyen bir evliliktir. Ancak dini inançlara gösterilen "saygı" gereği inanç sahibi kişiler açısından sembolik bir anlamı vardır.

Dini Nikâh Kadına Hak Sağlamaz

- ı Birlikte yaşamakta iken eşinin ölümü halinde, kadın, resmi olarak yasalar karşısında evli gözükmediğinden; eşinin mirasçısı olamaz.
- ı Kadın, dini nikâhlı eşinden ayrıldığı takdirde, nafaka ve tazminat isteyemez.
- ı Dini nikâhlı eşi ile ortak çocukları, nüfusa kaydettirilmemiş ise çocuk da babadan nafaka alamaz. Alabilmesi için davalar açıp baba ile çocuk arasındaki soy bağının mahkeme tarafından karar altına alınmış olması ya da babanın tanıma ile çocuğun nüfus kayıtlarında baba olarak gözükmesi gerekir.
- ı Çocuk, dini nikâhlı bir evlilikte doğmuş ise babasının mirasçısı olamaz. Çocuğun, babanın mirasçısı olması için, baba ile olan soybağının ispatlanması gerekir.

b) BAŞLIK PARASI

Erkeğin, evleneceği kadının babasına ya da ailesine ödediği paradır "başlık parası". Kadının o güne kadar büyütülüp beslenmesinin ve babanın, o günden sonra kızının hizmetinden yoksun kalmasının, bedeli olarak istenir.

Başlık parası gelenek ve göreneklerle yürütülür ancak hiçbir hukuki geçerliliği olmadığı gibi yasalarda da yeri yoktur.

Kadın, başlık parasına her zaman karşı çıkabilir. Başlık parası ödemeyen bir erkekle evlenebildiği gibi, kendisine yüksek başlık parası ödediği için evlenmeye zorlandığı erkeği reddedebilir. Yalnızca başlık parası nedeniyle evlenmeye zorlanmışsa, Medeni Kanun'un 148, 149, 150, 151. maddeleri gereği evliliğinin feshini isteyebilir.

Evlenecek erkeğin, evleneceği kadının babasına ödediği başlık parasının hiçbir hukuksal geçerliliği yoktur. Ödenmesi istenen bu para yasal değildir. Bu konuda yapılacak sözlü veya yazılı anlaşmaların hatta yapılan ödeme

senetlerinin geçerliliği yoktur. Başlık parası karşılığı imzalanmış herhangi belgenin dava açılarak tahsil edilmesi istenir ise bu paranın ödenmesine karşı çıkılabilir. Bu gibi borçlara, ödenmek zorunda olunmayan “tabii borç” denir.

c) ZORLA EVLENDİRME

Ülkemizde, herkesin istediği erkek ya da kadınla evlenme hakkı, yasalarla güvence altına alınmıştır. Herkesin serbest iradesi ile evliliğe karar vermesi gerektiğini belirten Medeni Kanun’a göre; kadın ya da erkek reşit olsun olmasın, işlemleri tamamlayarak evlendirme memurunun karşısına geldiğinde, “evlenmeyi isteyip istemediği” sorusuna “HAYIR” diyebilir. Bu durumda nikâh işlemi durdurulur.

Ancak, yine ülkemizde oldukça sık rastlanan bir uygulama da reşit olsun ya da olmasın kadınların, kendi rıza ve istekleri dışında, aile ya da babalarının kararıyla, evlendirilmeleridir. Zorla evlendirme diye adlandırılan bu uygulamanın hiçbir yasal dayanağı yoktur.

Reşit olmayan yurttaşların evlenebilmeleri için önce kendisinin, sonra anne ve babasının birlikte rızası ile yargıç kararı gerekir.

Reşit olsun ya da olmasın kadın, kendisini başlık parası verildiği için istemediği biriyle zorla evlendirdiklerini ifade ederek “evliliğin feshini” isteyebilir.

Zorla evlendirilen kadın, evliliğin öngördüğü cinsel birleşmeyi reddedebilir. Buna rağmen birleşme zor kullanılarak sağlanırsa, o zaman kendisine şiddet uygulanarak birleşme sağlandığı yolunda savcılığa şikâyette bulunabilir.

Zorla evlendirildiği ifadesi ile Kanun’un hata, hile ve tehdit halinde yapılan evlenmelerin feshedilebileceğine dair hükümlerine dayanarak dava açabilir. Evliliğin feshi davası, kişinin üzerindeki baskı, tehdit ortadan kalktıktan sonra 6 ay içerisinde ve evlilik tarihinden itibaren en geç 5 yıl bitmeden açılmalıdır. Aksi halde bu sebebe bağlı olarak evliliğin feshi davası açma hakkınız düşer. Ancak, buna rağmen evlenmeyi bitirmek istiyorsanız diğer boşanma sebeplerine dayanarak boşanma davası ile evliliği bitirebilirsiniz.

C- BOŞANMA

Son yıllarda olumlu yönde değişiklikler olmasına karşın, kadınların, mutsuz oldukları evlilikleri sürdürmeleri konusunda baskılar hala devam ediyor. Geleneksel aile yapısı içerisinde kadınların ezilmeye devam etmeleri isteniyor. Kadınlara, evliliklerini bitirirlerse çok kötü durumlarla karşılaşacakları, zarar görecekleri anlatılıyor. Hatta kendi çocuklarının dahi zaman zaman kadınlara karşı bu konuda kullanıldıkları oluyor. Oysa sözünü ettiğimiz gibi yasalar, kadınların mutlu bir yaşam sürdürmeleri için kurallar koymuş; mutlu değiller ise bu evlilikleri hangi yollarla bitirebileceklerini de anlatmıştır.

Boşanma, resmi olarak gerçekleştirilmiş olan bir evliliğin, mahkeme kararı ile ortadan kaldırılmasıdır. Medeni Kanun, boşanma durumunda tarafları eşit olarak görür. Haklar ve yükümlülükleri de eşler arasında eşit olarak düzenler.

Boşanma davası, kural olarak daha az kusuru olan eş tarafından, daha çok kusuru olan taraf aleyhine açılır.

Medeni Kanun boşanma nedenlerini tek tek sıralamış; bu boşanma sebeplerinin ispatı konusunda tek tek açıklamalara yer vermiştir.

Medeni Kanun'a göre, taraflardan birinin boşanmayı istememesi halinde, boşanabilmek için aşağıdaki koşullardan birinin var olması ve ispat edilmesi gerekir:

a) ZINA

Taraflardan birinin zina yapması, diğeri için boşanma davası açma ve boşanma nedenidir. Medeni Kanun'un 161. maddesi ile belirlenen bu durumda, kadınla, erkek arasında ayırım yapılmaz. Medeni Kanun'da erkeğin zinası kadınıki ile eşittir ve sadece bir ilişki bile bu nedenle boşanma davası açmak için yeterlidir. Burada önemli olan taraflardan birinin sadakatsizliğinin ispat edilmesidir. Bu nedenle boşanma davası, olayın öğrenilmesinden başlayarak 6 ay ve her halde 5 yıl içinde açılmalıdır. Yani, zina olayının üzerinden diyelim altı yıl geçtikten sonra, eş zinayı öğrenirse, bu nedene dayanarak açacağı boşanma davası dinlenmez.

Zinayı öğrendikten sonra eşini affetmiş olan tarafın, dava hakkı yoktur.

Zina uzun yıllar Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş şikâyete bağlı suçlardan birisiydi. Ancak Anayasa Mahkemesi, Aralık 1996'da yayınlanan ve bir yıl sonra yürürlüğe giren kararı ile erkek için zinayı düzenleyen 441. maddeyi, Mart 1996'da yayınlanan ve hemen yürürlüğe giren bir diğer kararı ile de kadının zinasını düzenleyen 440. maddeyi iptal etmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu da zinayı bir suç olarak düzenlememiştir. Erkek ya da kadın, eş aleyhine ceza almasını sağlamak için zina davası açamaz. Zina yaptığı iddia edilen eş aleyhine ceza davası açılmamasına rağmen; zina yapan eş aleyhinde boşanma davası açılabilir.

UNUTMAYIN: Yasalarımıza göre zina, cezalandırılması gereken bir suç değildir. Yani, eşiniz, imam nikâhı ile olsun ya da olmasın, bir başka kadınla yaşıyor ise zina yaptığı için ceza davası açamaz ve cezalandırılmaz. Siz sadece ayrılmak için zina nedeniyle boşanma davası açabilirsiniz.

Ayrıca, resmi evliliği olmayan kadınlara şunu söyleyebiliriz; imam nikâhı ve kuma uygulamasının yasalarımıza göre hiçbir hukuki geçerliği yoktur.

- ı Resmi nikâhlı eşin, zina nedeniyle boşanma davası açma hakkı vardır.
- ı Resmi nikâhlı eşin, zina nedeni ile açılacak boşanma davasında maddi, manevi tazminat isteme hakkı vardır.
- ı Resmi nikâhlı eşin, kendisi ve çocukları için nafaka isteme hakkı vardır.

Ancak yasalarımızda, yalnızca resmi nikâhlı eşler koruma altında oldukları için; imam nikâhlı eşin hiçbir hakkı bulunmamaktadır. İmam nikâhlı eş, resmi boşanma hakkına sahip olmadığı için; eşi zina yapar ve kendisini aldatırsa yapabileceği yasal bir şey yoktur. Bu nedenle de yukarıda saydığımız, boşanma davası açma, maddi ve manevi tazminat isteme, nafaka isteme hakları da bulunmamaktadır.

b) HAYATA KAST, PEK KÖTÜ VEYA ONUR KIRICI DAVRANIŞ

Boşanma sebeplerinden birisi olan; şiddet uygulamak, dövme, öldürmeye teşebbüs etmek, kötü davranmak, intihara teşvik etmek gibi davranışlar; “cana kast ve pek fena muamele” başlığı altında toplanır. Bu maddeye dayanılarak açılması gereken davaların birçoğu, bu boşanma nedeni çok bilinmediği için, “**şiddetli geçimsizlik**” gerekçesine dayanılarak açılır. Cana kast ve pek fena muamele gerçekten bir şiddetli geçimsizlik yaratır. Ancak bu maddeye dayalı davaların mahkemede ispatı daha kolaydır. Oysa şiddetli geçimsizlik gerekçesi ile açılacak davada genel bir tartışma yapılacağından ispat güçleşebilir. Medeni Kanun'un, 162. maddesine göre, bu nedene dayanan davanın, olayın öğrenilmesinden itibaren 6 ay ve her halde olayın meydana gelmesinden itibaren 5 yıl içinde açılması gereklidir. Aksi halde bu

gerekçe ile açılan dava dinlenmez.

Eşlerin birbirlerine karşı onur kırıcı davranışta bulunmaları da boşanma nedenidir.

Eşlerin birbirlerini, öldürmeye kast etmeleri, kötü davranmaları, onur kırıcı davranışta bulunmaları halinde, dava açıldığında, boşanmanın dışında ayrıca **manevi** tazminat isteme hakları da vardır.

c) SUÇ İŞLEME VE HAYSIYETSİZ HAYAT SÜRME

Medeni Kanun'a göre hiç kimse suç işleyen ve onursuz bir yaşam sürdüren eşine katlanmak zorunda değildir. Medeni Kanun'un 163.maddesine göre eşlerden her biri, küçük düşürücü bir suç işleyen veya kendisi ile yaşamayı çekilmez bir hale getirecek düzeyde haysiyetsiz hayat sürdüren, diğer eş aleyhine boşanma davası açabilir. Örneğin; hırsızlıktan mahkûm olmuş bir adamın karısı, kocası aleyhine boşanma davası açabilir.

d) TERK

Eşlerden her biri, karşılıklı olarak evlilik birliğinin gerektirdiği görevleri yerine getirmek zorundadır. Evlilik birliğinin yüklediği görevleri yerine getirmeyen eşe katlanmak ve evliliği sürdürmesini istemek de Medeni Kanun'un kabul etmediği bir durumdur.

Eşlerden biri; evlenmenin kendisine yüklediği görevleri yerine getirmek istemediği için, eşini terk ederse ve haklı bir nedeni olmadan evine dönmezse, ayrılık en az 6 ay sürmüş ve devam etmekte ise, bu durumda mahkeme eşe evine dönmesi için bir ihtar gönderir. Terk eden eş, mahkemenin ihtarına rağmen yine de dönmez ise bu durumda terk edilen taraf Medeni Kanun'un 164. maddesine göre "terk" nedeniyle boşanma davası açabilir. Davanın açılabilmesi için yukarıdaki sürelerle mutlaka uyulması gereklidir.

Eşi tarafından terk edilmiş bir kadın için, önemli olan kocasından ayrılmayı isteyip istememesidir. Eğer boşanmayı istiyorsa Medeni Kanun'un göre "terk" bir boşanma sebebidir.

Boşanmak istemiyorsa evi terk eden eş aleyhine, sadece nafaka davası açılabilir. Çünkü eşin evin geçimine katkıda bulunma zorunluluğu vardır.

e) AKIL HASTALIĞI

Eşlerden biri, akıl hastalığına yakalanmışsa ve bu akıl hastalığı ortak yaşamın devamını karşı taraf için çekilmez hale getirmişse, uzmanlar tarafından da bu hastalığın iyileşmeyeceği raporla onaylanmış ise akıl hastalığı bir boşanma nedenidir. Akıl hastası eşten boşanmak için dava açılabilir.

f) EVLİLİK BİRLİĞİNİN SARSILMASI VEYA MÜŞTEREK HAYATIN YENİDEN KURULAMAMASI

Medeni Kanun'un 166. maddesinde yer alan bu maddede birden fazla boşanma şekli yer alır.

Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılmış Olması:

Eşler mutsuz olur ve evliliği yani ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Bu evliliğin, temelinden sarsılmış olup olmadığına yargıç karar verir. Taraflar, tüm delillerini, tanıklarını mahkemeye sunar ve anlatırlar, ancak karar vermek yargıca kalmıştır.

Açılan boşanma davasında, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Ancak, yargıç, evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmadığına ikna olursa boşanmaya karar verilebilir.

Anlaşmalı Boşanma:

Evli bir çift anlaşarak boşanmak istiyorlarsa;

- ı Evliliğin en az bir yıl sürmüş olması,
- ı Eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi,
- ı Tarafların mahkemede hâkimin önünde boşanmak istediklerini söylemeleri,
- ı Hâkimin iki tarafın da iradelerinin serbestçe açıklandığına, baskı altında olmadıklarına kanaat getirmesi,
- ı 18 yaşından küçük çocukları var ise velayet konusunda anlaşmış olmaları,
- ı Hâkimin, çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması,
- ı Nafaka, maddi ve manevi tazminat ya da malların paylaşılması konusunda tarafların anlaşmış olmaları gerekir. Bu durumda yargıç, evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğunu kabul ederek boşanma kararı verir. Yargıç, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur.

Üç Yıl Ayrı Yaşamak ve Birlikteliğin Yeniden Kurulamaması:

Bu yolla boşanabilmek için;

- ı Eşlerden birisinin boşanma sebeplerinden herhangi biri yoluyla boşanma davası açmış olması,
- ı Açılan bu davanın reddedilmiş olması,
- ı Davanın reddi kararının kesinleşmesi tarihi üzerinden üç yıl geçmiş olması,

ı Üç yıldan beri ortak yaşamın yeniden kurulamamış ve tarafların bir araya gelememiş olması gerekir. Bu şartlar gerçekleştiğinde evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır. Önce açılan ve reddedilen boşanma davasını kim açmış olursa olsun, eşlerden birinin ortak yaşamın yeniden kurulamadığını söyleyerek üç yıl sonra boşanma davası açması üzerine, boşanmaya karar verilir.

Medeni Kanun'da, kadının boşandığı erkekle tekrar evlenmesi, resmi olarak evlenmeden birlikte yaşanması gibi konularda hiçbir kısıtlama getirilmemiştir.

Türkiye'de evlilik, tarafların cinsel taleplerinin de karşılandığı, cinselliğin gelenek, görenek ve yasalara uygun yaşandığı kabul edilen bir kurumdur. Bu nedenle, eğer taraflardan birisi, cinsel beraberliği sürekli olarak reddediyorsa örneğin, erkek karısını artık yalnızca kız kardeşi veya annesi gibi gördüğünü ifade ediyorsa, bu şiddetli geçimsizliğe yol açan bir boşanma nedeni olur.

D- BOŞANMA DAVASI NASIL AÇILIR?

ı Önce ilgili aile mahkemesine hitaben bir dilekçe yazmak gerekir. Bu dilekçe üç kopya olmalıdır.

ı Yazdığınız dilekçenin iki kopyasını, yerleşim yerinizin bağlı olduğu nöbetçi aile mahkemesi yazı işleri müdürlüğüne götürüp havale ettirmelisiniz. Bu, nöbetçi aile mahkemesi yargıcı ya da yazı işleri müdürünün dilekçeniz üzerine o günün tarihini atıp imzalaması demektir.

ı Yazı işleri dilekçenizi harçlandırmalı, siz de o harç parasını götürüp vezneye yatırmalısınız.

ı Ayrıca, yazı işlerine; bir tane telli dosya, üç tane iadeli taahhütlü posta pulu, üç tane davetiye zarfı da vermelisiniz. Dilekçenin üçüncü kopyası -ne yazdığınızı bilmeniz açısından- sizde kalsa iyi olur. Bu dilekçeyi ve dava öncesinde ve sonrasında topladığınız tüm evrak ve belgelerin bir kopyasını dosya halinde saklamalısınız.

Dava açmak için yapmanız gereken işlemler bu kadar.

Daha sonra nöbetçi mahkeme, dilekçenizi davanın görüleceği esas mahkemeye gönderir. Oradan size, duruşma gün ve saatini bildiren bir davetiye gelir. Bu davetiyede, davanın açıldığı yıl ve mahkemenin sizin davanıza verdiği numara da belirtilir.

Boşanma davası bittiğinde size kısa bir duruşma tutanağı verilir. Daha sonra, uzun ve gerekçeli olarak yargıç tarafından yazılacak olan boşanma kararını, gidip mahkemeden almalısınız. Karar yazıldıktan sonra, eğer varsa ek harç ve posta ücreti ödenerek, boşanma kararı karşı tarafa gönderilir. Tarafların boşanma kararını almalarından başlayarak 15 gün içinde, **“temyiz etme”** hakları vardır. Bu süre içinde temyiz etmezlerse, boşanma kararı kesinleşir.

Boşanma kararı verilmesine rağmen, karar mahkemeden alınmaz veya taraflardan biri posta parasını ödeyerek kararın diğer tarafa posta aracılığı ile

Avukat tarafından yazılan Boşanma Davası Dilekçesi Örneği:

ŞİŞLİ AİLE MAHKEMESİ YARGIÇLIĞI'NA
4320 Sayılı Yasa gereği KORUMA KARARI İSTEMLİDİR

DAVACI: AYL A ÇETİN

VEKİLİ: Av.....

Adres...

DAVALI: MELİH ÇETİN

Adres...

KONU: Tarafların BOŞANMALARINA, maddi ve manevi tazminat ile nafaka taleplerimizin kabulüne karar verilmesi istemidir.

AÇIKLAMALAR:

1. Davalı ile müvekkilem, 1995 yılında evlenmişler ve bu evlilikten müşterek çocukları olmamıştır.

2. Evliliğin başından itibaren anlaşmazlıklar olmuştur. Müvekkilem eş olarak tüm görevlerini yerine getirmiş olmasına karşın davalının kötü muamelesine maruz kalmıştır.

3. Gidecek yeri olmaması nedeniyle müvekkilem uzun süre bu kötü muameleye tahammül etmek zorunda kalmıştır. 2001 yılında, Şişli 1.Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/ 328 E. Dosyası ile boşanma davası açmış; ancak davalının tehditleri nedeniyle davayı izleyememiştir.

4. Davalı, müvekkilemi de yasa dışı işlere sürükleyen, defalarca ceza evine girip çıkmış bir kişidir.

5. Müvekkilemi çalıştıran davalı, bütün paralarına el koymuştur. Bu nedenle davalının 25.000.00 YTL maddi, 25.000.00YTL manevi tazminat ile aylık 1.000.00 YTL nafaka ödemesine karar verilmesini, kararın kesinleşmesinden itibaren yoksulluk nafakası olarak devamına karar verilmesi talebimiz vardır.

6. Davalı saldırgan ve müvekkileme kötü davranan birisi olması nedeniyle daha önceden de Feriköy Karakoluna müvekkilem defalarca şikâyetçi olmuş ancak bir belge ya da dava açılması sağlanamamıştır. Bu nedenle 4320 Sayılı Yasa gereği davalının eve yaklaşmaması, müvekkileme zarar vermemesi, tehdit etmemesi konusunda KORUMA KARARI verilmesini isteme zorunluluğumuz vardır.

7. Fiilen sona ermiş bu evliliğin resmen de sona erdirilmesi için tarafların BOŞANMALARINA karar verilmesi gerekmektedir.

HUKUKSAL NEDENLER: MK., HUMK ve ilgili mevzuat.

DELİLLER: Nüfus Kayıtları, Şişli 1.Asliye Hukuk Mahkemesi 2001/328 E. Davalının tüm sabıka kayıtları, tanık, her tür bilgi, belge delail.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca izah edilen nedenlerle; Öncelikle müvekkilemin can güvenliği göz önüne alınarak Davalının eve yaklaşmaması, müvekkileme zarar vermemesi, tehdit etmemesi için KORUMA KARARI verilmesi, tarafların **BOŞANMALARINA**, müvekkilem için **25.000.00YTL maddi, 25.000.00YTL manevi tazminat ve aylık 1.000.00YTL tedbir nafakasına, bu nafakanın boşanma kararının kesinleşmesinden sonra yoksulluk nafakası olarak devamına karar verilmesini** saygı ile vekaleten arz ve talep ederim.

Davacı Vekili

Tarih:

Av.....

İmza:

Boşanma Davası Dilekçesi Örneği:

ŞİŞLİ AİLE MAHKEMESİ YARGIÇLIĞI'NA

DAVACI: Hülya Karaveli

Adres...

DAVALI: Hilmi Karaveli

Adres...

KONU: Boşanma kararı verilmesi istemidir.

AÇIKLAMALAR:

1. Davalı ile 1996 yılında evlendik. Bu evlilikten, müşterek 11.06.1997 doğumlu Ayla ve 17.08.1999 doğumlu Hülya isimli çocuklarımız dünyaya geldi.
2. Evliliğimizin başından bu yana şiddet yaşamaktayım. Anlaşmazlık ve geçimsizliğimiz evliliğimizin başından bu yana sürmektedir.
3. Evlendiğimizde ikimizde yurtdışında ikamet etmekteydik. Ailelerimizin zorlaması ile bu evliliği yapmıştık.
4. Davalı, Hilmi Karaveli, 2000 yılında Almanya'da bir banka soygununa karışmış ve bu nedenle 3 yıl hürriyeti bağlayıcı ceza almış ve sonrasında sınır dışı edilmiştir.
5. Davalı eşim, kısa süren birlikteliğimizde, evlilik birliğinin kendisinden beklediği yükümlülükleri yerine getirmemiş, içki ve kumar gibi alışkanlıklar edinmiş ve beni ve çocukları ihmal etmiştir. Öyle ki; müşterek çocuklarımız kendisini tanımamaktadırlar.
6. Davalı bana sürekli olarak şiddet uygulamış ve evliliğin çekilmez hale gelmesine neden olmuştur.
7. Almanya'da cezaevinde iken yaptığımız görüşmeden sonra kendisinden bir haber alamamıştır. Kendisi çocuklarını dahi aradan geçen bu uzun yıllar boyunca arayıp sormamıştır.
8. Bu nedenle fiilen sona ermiş bu evliliğin resmen de sona ermesi zorunluluğu doğmuştur.

HUKUKSAL NEDENLER: MK., HUMK ve ilgili mevzuat.

DELİLLER: Nüfus Kayıtları, Freiburg I.Federal Cumhuriyet Tutukluluk Kurumu 10.06.2000 tarih ve IV/59/93 sayılı tutukluluk belgesi, Viyana Floridsdorf Mahalli Mahkemesi 432 031/93-7 sayılı vasilik kararı, Tanık beyanları ve her tür bilgi, belge delail.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca izah edilen nedenlerle; **BOŞANMAMIZA** karar verilerek, **küçük Ayla ve Hülya'nın velayetlerinin tarafıma** verilmesine, **aylık 200.000.000 TL tedbir nafakasına**, karar kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası olarak devamına, **küçük çocukların her biri için aylık 100.000.000 TL iştirak nafakasına** hükmedilmesine ve yargılama giderleri ile vekâlet ücretinin davalıya yükletilmesini saygı ile talep ederim.

Tarih:

İmza:

Davacı:Hülya Karaveli

Nüfus Kaydı: Samsun, Ayan Tepe

Hane-cilt-Sayfa No: 40/14-069/02-17

bildirilmesini sağlamazsa, tarafların boşanmaları kesinleşmez ve nüfus kayıtlarına boşanmış oldukları yazılamaz.

Mahkeme yazı işleri, harçları ödenip, her iki taraf gönderildikten ve karar kesinleştikten sonra boşanma kararını ilgili nüfus müdürlüğüne gönderir. Böylece çiftin bir arada olan nüfus kütükleri ayrılmış ve boşanma, nüfus kayıtlarına da işlenmiş olur. Boşanan kadının nüfus kayıtları, kocanın nüfus kayıtlarının olduğu yerden, babasının nüfus kaydının olduğu nüfus müdürlüğüne gönderilir.

Kadın boşandıktan sonra da kocasının soyadını kullanmaya devam etmek istiyorsa, boşanma davası sırasında -hatta boşanma dilekçesinde- bunu belirtmeli ve yargıcın bu konuda, kendisi lehinde karar vermesini sağlamalıdır. **Kadının, boşandığı eşinin soyadını kullanabilmesi, kocanın iznine bağlıdır.** Buradan da anlayacağınız gibi, mahkeme kararı ile eski kocanın soyadını "kullanma izni" alınmış olur. Nüfus kayıtları gene babanın nüfus kütüğüne gönderilir. Baba kütüğünde, babanın soyadı kurşun kalemle çizilip kocanın soyadı yazılır ve bütün belgelerde kocanın soyadı kalır.

a) BOŞANMA HALİNDE KADININ HAKLARI

ı Boşanıyorsanız mal rejimlerine göre mülkiyeti size ait olan bütün malları alabilirsiniz,

ı Boşanma davası sırasında tedbir nafakası isteyebilirsiniz. Boşanmaya sizin kusurunuz nedeniyle karar alınmamışsa boşanmadan sonra "yoksulluk nafakası" isteyebilirsiniz.

ı Boşanmadan dolayı maddi kayıplarınız söz konusu ise maddi tazminat alabilirsiniz,

ı Boşanma nedeniyle büyük manevi zararlara uğramışsanız manevi tazminat talep edebilirsiniz.

Boşanma davası açmaya hakkı olan taraf, karşı tarafın koşulları uygunsa, boşanma davası ile birlikte **maddi tazminat** talep edebilir. **Manevi tazminat** ya boşanma davası içinde veya mahkeme boşanmaya karar verildikten ve karar kesinleştikten sonra bir yıl içinde dava edilerek istenebilir.

Nafaka talebi; eğer "**tedbir nafakası**" ise boşanma davası ile birlikte istenir. Çocuklar için, "iştirak nafakası" ise boşanma davası açılmasa bile ayrı yaşama sırasında ya da boşanma davası sırasında istenebilir. Eş için "yoksulluk nafakası" boşanma davası sırasında istenir. Boşandıktan sonra da yoksulluk devam ettiği sürece mahkeme bu nafakanın devam etmesine karar verebilir.

Bu arada, kadınların harekete geçmesini engelleyen bir önyargıdan söz etmemiz gerekiyor:

Pek çok kadın, kendilerinin açtığı ya da açmayı düşündükleri boşanma ya da nafaka davasında, kocanın duruşmaya gelmemesi

ya da gelmeyeceği tehdidi söz konusu olduğunda, boşanamayacağını ya da davayı kazanamayacağını zanneder.

Oysa dava açıldıktan sonra mahkeme, adresi bilinemese bile davalı eşi arayacak, bulmaya çalışacaktır. Örneğin, adresi bilinmiyorsa polis araştırması yapılması, yine adres saptanamıyorsa gazete ilanı ile davanın devamı sağlanır. Ve sonuçta boşanma gerçekleştirilebilir.

Eşten çok uzun zamandan beri haber alınamıyorsa ya da bir tehlike veya kaza içinde kaybolmuşsa mahkemeden, “**gaiplik**” kararı alınarak da boşanma gerçekleştirilebilir. Eşin duruşmalara gelmemesi de önemli değildir. Mahkeme sizin delillerinizi değerlendirir, tanıklarınızı dinler ve ikna olursa, eş gelse de gelme de boşanmaya karar verir.

Kadınların boşanmalarına yakınları genellikle karşı çıkar ve kadına destek vermekten kaçınırlar. Oysa hali vakti yerinde olan kişiler zor durumdaki bu yakınlarına yardım etmek zorundadırlar. Yasa bu durumda anneniz, babanız, kardeşlerinizden destek alabilmeniz için de size bir olanak sunmuştur.

Boşanma ile yoksul hale düşüyorsanız ve hali vakti yakınlarınız da size yardım etmekten kaçınıyorlarsa bu durumda mahkemeye başvurarak boşanma davasının dışında yakınlarınızdan da “**nafaka**” talep edebilirsiniz (Medeni Kanun.madde 364)

b) BOŞANMA DAVALARINDA YETKİLİ MAHKEME

Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önceki son altı aydan beri birlikte oturdukları yerdeki “**aile mahkemesidir.**” Dolayısıyla örneğin; kadın evden uzaklaşmış, ailesinin yanına gitmiş ya da ayrı bir konut edinmiş ve eşinden ayrı yaşıyorsa bu durumda, bulunduğu yerdeki aile mahkemesinde de dava açabilir. Bu Medeni Kanun’un 2002 yılında getirdiği çok önemli bir kolaylıktır. Çünkü kadınlar, eski konutlarının olduğu yerde dava açma zorunluluğu nedeniyle, büyük problemler yaşıyor ve dava açmakta zorlanıyorlardı.

E- AYRI YAŞAMA

Bu tanım, farklı yorumlamalar nedeniyle karıştırılmaktadır. Medeni Kanun’da sözü edilen, evli olan çiftlerden birinin açtığı boşanma davasına rağmen, mahkemenin “ayrı yaşama”ya karar vermesi; ya da eşlerden birinin mahkemeye başvurarak boşanma değil de “ayrı yaşama” istemesi durumunda, mahkeme tarafından verilen, resmi ayrı yaşama kararıdır.

Evli bir kadının mahkeme kararı olmadan, eşinden ayrı yaşaması bu anlama gelmez. Resmi bir değeri yoktur. Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanmak, dilerse ayrı yaşamak isteyebilir. Boşanmadan, mahkemeden ayrı yaşama kararı alınması mümkündür. Medeni Kanun’un 170. madde-

si “Boşanma sebeplerinden biri sabit olunca hâkim boşanma veya ayrılığa karar verir” der.

Eşlerden birinin, boşanma nedenlerinin birine dayanarak mahkemeye başvurması halinde, yargıç bir yıldan üç yıla kadar ayrılık kararı verebilir. Boşanma talebi ile mahkemeye başvurulduğunda yargıç, tarafların barışabileceğini düşünüyorsa ayrı yaşamaya karar verebilir. Ama açılan dava yalnızca ayrı yaşama istemi ile açılmış bir dava ise bu durumda yargıç boşanmaya karar veremez.

Mahkemenin kararında belirttiği ayrılık süresinin bitiminde, karar kendiliğinden ortadan kalkar ve evlilik devam eder. Yani, süre bittiğinde, ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ayrılık süresi bitmiş olmasına rağmen, ortak hayat yeniden kurulamamış, eşler bir araya gelememişlerse bu durumda eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Var sayalım ki ayrı yaşama kararından sonra, eşler bir araya gelemedi. Bu durumu çözmek için açılan boşanma davasında, ayrı yaşama kararı verilen davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan yeni durumlar göz önünde tutulur. Ayrı yaşama, Medeni Kanun’un 167-172.maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, ayrı yaşama kararı çok sık gündeme gelen bir talep değildir.

BÖLÜM 5

KİMLİK HAKLARIMIZ

Doğar doğmaz “Aaa, kızmış!” sözcüklerinde saklı bir hayal kırıklığı ile karşılanırsınız. Yani gözümüzü dünyaya ilk açtığımız dakikalarda cinsel ayrımcılıkla yüz yüze geliriz. Çok çocuklu aileler, çoğu zaman çocuk sayılarını ifade ederken yalnızca oğlan çocuklarının sayısını söyler. Kızlar çocuktan sayılmaz, nüfusa kaydedilmez. Bazı ülkelerde durum daha da vahimdir. Kız çocuklar doğar doğmaz ya da ileri teknoloji (!) ile cinsiyeti belli olur olmaz öldürülür.

Birleşmiş Milletler, “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” gibi bağlayıcı anlaşmalar ile bünyesindeki tüm devletleri, kadınlara yapılan haksızlıklarla mücadele etmeye zorluyor. Yıllardır tüm dünya kadınlarının canları pahasına verdikleri mücadele sonucu, yasalara ve uluslararası sözleşmelere giren kazanımlar daha ileri talepler için bize destek oluyor.

Gerek yasal evliliklerde gerekse yasal olmayan beraberliklerde, babanın kabul etmesi halinde çocuk, nüfus kütüğüne babasının soyadı ile kaydolur. Artık bir kimliği vardır. Yaşadığı ülkenin bir vatandaşı olarak bu ülkede geçerli olan tüm vatandaşlık haklarını talep edebilir.

Yakın zamana kadar soyadı başımıza dert olur, evlendiğimizde ve boşandığımızda nüfus kayıtlarımız babamızın ve kocamızın kütükleri arasında gidip gelirdi. Her seferinde nüfus kâğıdı, pasaport, ehliyet gibi kimlik belgelerimiz değişir; tapuda veya diğer resmi dairelerde işlem yapmak için, boşanmaya dair mahkeme kararlarını göstermek, bir sürü açıklama yapmak gerekirdi. İstedığımız soyadını kullanmak için de davalar açmak zorunda kalırdık.

Neyse ki son yıllarda yapılan değişiklikler sayesinde; evlenmekle kocamızın soyadını alabileceğimiz gibi evlendirme memuruna veya nüfus idaresine yapacağımız yazılı başvuruyla kocanın soyadı önünde önceki soyadımızı da kullanabilir duruma geldik. Uluslararası anlaşmalar uyarınca artık kadınlar istedikleri takdirde, evlenseler bile yalnızca evlenmeden önceki soyadlarını kullanabilecek. Ayrıca, evli çiftlerin her biri kendi soyadlarını kullanabileceği gibi aile isminin seçiminde de eşit derecede söz sahibi olabilecek.

Aklımızı karıştıran konulardan biri de, yabancı uyruklu biriyle evlendiği-

mizde ne olacağı. Vatandaşlığımız, çocuklarımızın, eşimizin durumu ne olacak? Zaman zaman bu konularda eksik ya da yanlış bilgiye sahip olduğumuz için kendimizi çok çaresiz hissederiz. Belki bütün sorunlarımıza çare olmaz ama gene de yasalarda ne tür haklarımızın olduğunu bilmek ve yeri geldiğinde bunları arkamıza alarak davranmak bizi güçlü kılacaktır...

Bir de evlenme dâhil çeşitli vaatlerle kandırılarak Türkiye'ye getirilen ve fuhuş yapmaya zorlanan kadınlar var... İnsanlık dışı koşullarda çalıştırılarak üzerlerinden para kazanılan bu kadınlarla dayanışmak da boynumuzun borcudur.

A- SOYADI

Birkaç yıl öncesine kadar evlendiğinde, boşandığında soyadı değişen kadının işi çok zordu.. Her seferinde nüfus kâğıdı, pasaport, ehliyet gibi kimlik belgeleri yeniden değişiyor; tapuda veya diğer resmi dairelerde işlem yapmak için, boşanmaya dair mahkeme kararlarını göstermek, kim olduğunu anlatmak için gereksiz bir sürü açıklama yapmak gerekiyordu. Evlenmeden önceki soyadını kullanmak için de, evlendikten ve boşandıktan sonraki soyadını kullanmak için de davalar açmak zorunda kalıyordu.

2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun'un 187. maddesi; "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir" hükmünü getirerek uygulamada bir parça rahatlama sağladı.

Bu arada, Avukat Ayten Ünal Tekeli, yalnızca, evlenmeden önceki soyadını kullanmak istediğini ancak Türkiye'de var olan yasaların buna izin vermediğini, bu durumun da eşitsizlik yarattığını, çünkü erkeklerin böyle bir güçle karşılaşmadıklarını iddia ederek "Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi" uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM), 20 Aralık 1995 tarihinde (no. 29865/96) dava açtı. AİHM,

"...Bu durumun; benzer konumdaki kişiler arasında cinsiyete dayalı 'farklı muamele' teşkil ettiğini, aile birliğinin erkeğin ismi ile yansıtılması geleneğinin, erkeğin aile içerisinde sahip olduğu birincil ve kadının sahip olduğu ikincil rollerden kaynaklandığını; günümüzde, erkek-kadın eşitliğinin, Türkiye de dâhil,

Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler içerisinde gösterdiği gelişim ve özellikle de ayrımcılık yapmama ilkesine verilen önem nedeniyle bu geleneğin ortadan kaldırılması gerektiğini" belirtti.

Bireylerin seçtikleri isme göre, saygınlık ve itibarla yaşamalarının önemli olduğunu vurgulayan **AİHM, kadınların istedikleri takdirde, evlenseler dahi yalnızca evlenmeden önceki soyadlarını kullanabileceklerini, evli çiftlerin kendi soyadlarını kullanabilme ya da aile isminin seçiminde eşit derecede söz sahibi olma hakkına sahip olduklarını kabul etti.** Bu durumun yasal uygulamasını sağlamaya yönelik yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli önlemleri almayı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bıraktı. Bu şekilde kendi soyadımızı seçme konusunda önümüze çıkarılan bir engelin daha önü açılmış oldu.

Sonuç olarak; bu dava ve AİHM'den çıkan karar, cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılık nedeniyle ortaya çıkan karışıklık ve zorluğu, yılmadan, ancak kendi çabamız ve gücümüzle aşabileceğimizi bir kere daha gösterdi.

B- VATANDAŞLIK

Vatandaşlık, hepimiz için son derece önemli bir kavramdır. Tüm yasal haklarımız, bu hakların kullanılması, bulunduğumuz ülke ile ilişkilerimiz açısından hangi devlete vatandaşlık hakları ile bağlı olduğumuza göre belirlenir. 403 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanunu'na göre: "Türkiye içinde veya dışında, Türk babadan olan ya da Türk anadan doğan çocuklar, doğumlarından başlayarak Türk vatandaşlarıdır."

Vatandaşlık Kanunu'na göre Türk vatandaşlığı üç şekilde kazanılabilir:

a) KANUN YOLU İLE KAZANMA

Yabancı anadan evlilik dışında doğan çocuk,

- ı Soybağının düzeltilmesi,
- ı Babalığın mahkeme hükmü ile karar altına alınması,
- ı Tanıma, yollarından biriyle bir Türk vatandaşına nesep bağı ile bağlanırsa doğumundan başlayarak Türk vatandaşı olur.

Evlât edinme, doğrudan, evlatlığın Türk vatandaşı olmasına yol açmaz. Ancak küçük olan evlatlık, vatansız olur veya anası babası bulunmaz veya hut nerede olduğu bilinmezse bir Türk tarafından evlatlığa alınmakla Türk vatandaşı olur.

Türkiye'de doğan ve vatandaşlığını ana ve babasından doğumla kazanmayan çocuklar, doğumlarından başlayarak Türk vatandaşlarıdır. Türkiye'de bulunmuş çocuklar, aksi sabit olmadıkça, Türkiye'de doğmuş sayılırlar.

Bir Türk vatandaşı ile evlenme, kendiliğinden Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını

kazanmak isteyen yabancılar:

- ı En az üç yıldan beri evli olmaları,
- ı Fiilen birlikte yaşamaları,
- ı Evliliğin devam ediyor olması koşuluyla, yurt içinde en büyük mülki idare

amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. Türk vatandaşı olmak isteğinin bildirilmesi üzerine, İçişleri Bakanlığı tarafından yapılacak araştırmada, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, Türk vatandaşlığını kazanırlar. Türk vatandaşı ile evlenen yabancı, evlenmekle eski vatandaşlığını kaybedecek ise Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır. Evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar, evlenmenin ortadan kalkması halinde, kazanmış oldukları Türk vatandaşlığını korurlar. Ortadan kaldırılmasına karar verilmiş olan evlilikten doğan çocuklar, ana veya babaları iyi niyetli olmasalar dahi Türk vatandaşlığını korurlar.

2003 yılında Vatandaşlık Kanunu'na yapılan bir ekleme ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) yurttaşlarına, T.C. vatandaşlığını kazanmalarında ayrıcalıklı bir konum sağlanmıştır. Buna göre: "Türk vatandaşlığına geçmek isteyen KKTC vatandaşları, yurt dışında Türkiye temsilciliklerine, yurt içinde ise valiliklere başvurarak vatandaş olmak istediklerini beyan ettikleri takdirde, Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanırlar." Aynı eklemede, vatandaşlık bağının uygulanmasına ilişkin, usul ve esasların bir yönetmelikle düzenleneceği de belirtilmiştir.

b) YETKİLİ MAKAMIN KARARI İLE KAZANMA

Genel Olarak Vatandaşlığa Alınma

Türk vatandaşı olmak üzere başvuran kişi:

- ı Kendi ulusal yasasına, vatansız ise T.C. yasalarına göre reşit olmalıdır,
- ı Müracaat tarihinden geriye doğru Türkiye'de 5 yıl ikamet etmiş olmalıdır,
- ı Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışı ile teyit etmiş olmalıdır,
- ı İyi ahlak sahibi olmalıdır,
- ı Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden hastalığı bulunmamalıdır,
- ı Yeteri kadar Türkçe konuşabilmelidir,
- ı Türkiye'de kendisinin ve geçimi ile yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmalıdır. Bu koşulları taşıyan yabancılar, Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığına alınabilirler.

İstisnai Vatandaşlığa Alınma

Aşağıdaki koşulları taşıyanlar, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilirler:

- ı Türk vatandaşlığını herhangi bir şekilde kaybetmiş olanların sonradan doğmuş reşit çocukları,
- ı Bir Türk vatandaşı ile evli olanlarla bunların reşit çocukları,

- ı Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocukları,
- ı Bir Türk vatandaşı ile evlenme kararıyla Türkiye'de yerleşmiş olanlar,
- ı Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren sosyal, ekonomik alanlarda veya bilim, teknik veyahut sanat alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen kimseler,

- ı Vatandaşlığa alınması Bakanlar Kurulu tarafından zorunlu görülenler.

Yeniden Vatandaşlığa Alınma

Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanlardan:

- ı Yabancı ile evlendiği için Türk vatandaşlığını kaybeden kadınlar,
- ı Evlenme nedeni ile Türk vatandaşlığından ayrılan, fakat bu evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yıl içinde Türk vatandaşlığına dönmek için başvurmamış olan kadınlar,
- ı Kendi isteği ile Türk vatandaşlığından çıkanlar, İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile;

Bakanlar Kurulu tarafından, Türk vatandaşlığını kaybettiklerine karar verilenler ise Bakanlar Kurulu kararıyla, nerede yaşadıklarına bakılmaksızın yeniden Türk vatandaşlığına alınabilir.

Şartsız olarak vatandaşlığa alınma, Bakanlar Kurulu kararı tarihinden itibaren geçerlidir.

Bakanlar Kurulu tarafından, bir şarta bağlı olarak vatandaşlığa alınmasına karar verilenler için vatandaşlığa alınma kararı, bu şartın yerine getirildiğinin İçişleri Bakanlığı tarafından tespit edildiği tarihten itibaren geçerlidir. İki yıl içerisinde şartların yerine getirilmemiş olması halinde, vatandaşlığa alınma kararı, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından iptal edilir.

Vatandaşlığa Alınmada Usul

Türk vatandaşlığına alınma başvurusu; ilgilinin oturduğu yerin en büyük mülki idare amirine, yabancı ülkelerde Türk büyükelçiliklerine ya da konsolosluklarına bir dilekçe ile yapılır. Bu makamlarca hazırlattırılacak dosya, gereği yapılmak üzere İçişleri Bakanlığı'na gönderilir.

Vatandaşlığa alınma isteğinde bulunan kişi hakkında, soruşturma yapılarak gerekli şartların bulunup bulunmadığı araştırılır. Durumları uygun görülenlerin vatandaşlığa kabulü için Başbakanlığa teklifte bulunulur, uygun görülmeyenlerin başvuruları, İçişleri Bakanlığı tarafından reddedilir.

Seçme Hakkı ile Kazanma

Türk Vatandaşlığını Kaybeden Küçükler

- ı Annelerine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçükler,
- ı Anne veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçükler, reşit olmalarından başlayarak bir yıl içinde Türk vatandaşlığını seçebilirler.

Evlenme ile Türk Vatandaşlığını Kaybeden Kadınlar

Evlenme ile Türk vatandaşlığından ayrılan kadın, bu evliliğin sona ermesinden başlayarak, üç yıl içinde Türk vatandaşlığına dönebilir.

Vatandaşlığı Kazanmanın Sonuçları

Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan kadının, bu evlenmeden önceki küçük çocukları,

- ı Babanın ölmüş bulunması,
- ı Babanın belli olmaması,
- ı Babanın vatansız bulunması,
- ı Çocuğun vatansız olması,
- ı Velayetin anada bulunması hallerinde, annelerine bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar.

Vatandaşlığa Alınma

Vatandaşlığa alınma eşin vatandaşlığını etkilemez, ancak vatansız kadın, kocasına bağlı olarak Türk vatandaşı olur.

Küçük çocuklar Türk vatandaşlığına alınan babalarına bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar.

Türk vatandaşlığına alınan kadının küçük çocukları;

- ı Babanın ölmüş olması,
- ı Babanın belli olmaması,
- ı Babanın vatansız olması,
- ı Çocuğun vatansız olması,
- ı Velayetin anada bulunması hallerinde, çocuğun vatandaşı olduğu ülkenin yasaları engel olmadığı durumlarda, annelerine bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar.

Türk Vatandaşlığını Seçen Kişinin Eşi ve Çocukları

Türk vatandaşlığına dönen kişilerin eşleri ve küçük çocukları da Türk vatandaşı olurlar.

Türk Vatandaşlığını Seçen Kadının Çocukları

Evlenme ile Türk vatandaşlığından ayrılan annelerine bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçük çocuklar, kadının, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığına dönmesi halinde, annelerine bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar.

Kadına Türk vatandaşlığını kaybettiren evlenmeden olan küçük çocuklar, seçme hakkını kullanan annelerine bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar. Eşlerden birinin vatandaşlıktan çıkması, diğer eşin vatandaşlığını doğrudan etkilemez.

Türk Vatandaşlığının İptali

Vatandaşlığı iptal edilen kişiye bağlı olarak Türk vatandaşı olmuş eş ve çocukların vatandaşlıkları da iptal edilir.

Vatandaşlığı iptal edilenlerin mallarının tasfiyesi ile kendilerinin sınır dışı edilme usulleri, iptal kararında belirtilir. Bu kişiler, en geç bir yıl içinde Türkiye'deki mallarını tasfiye ederek ikametgâh ve iş merkezlerini yurt dışına taşımak ve memleketi terk etmek zorundadır. Aksi halde, malları hazine tarafından satılarak bedelleri milli bir bankaya, adlarına yatırılır ve kendileri de sınır dışı edilir. Bu kişiler, iptal kararı aleyhine Danıştay'a başvurduklarında, mallarının tasfiyesi ve sınır dışı işlemleri dava sonuna bırakılır.

Türk vatandaşlığı hakkında, idari makamlarca verilen kararlar aleyhine, Danıştay'da dava açılabilir. Son yıllarda, özellikle yabancı uyruklu kadınlarla ilgili, insanlık dışı bir uygulamaya tanık oluyoruz. Evlenme de dâhil olmak üzere, çeşitli vaatlerle Türkiye'ye getirilen yabancı uyruklu kadınlar, insan ticareti malzemesi oluyorlar. Köle gibi kullanılan bu kadınlar, yasadışı yollarla fuhuş yapmaya zorlanıyorlar. Bu bir insanlık suçudur. Bu nedenle de Ceza Kanunu bu fiili cezalandırmaktadır. Ceza Kanunu, 79. maddesi ile "**göçmen kaçakçılığını**" ve 80. maddesi ile de "**Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak**" gibi fiillerle, nüfuzu kötüye kullanarak bu kadınları bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kişileri cezalandırır.

Türk Ceza Kanunu'nun 227. maddesine göre, çocuğu ya da bir kadını fuhşa teşvik edenler cezalandırılmaktadır. Bu maddeye göre; fuhşa sürükle-

KADININ EL KİTABI

nen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması fuhşa teşvik sayılır. Fuhuş amacıyla, yabancı ülkelerden çocukların ya da kadınların getirilmesi veya ülke dışına çıkarılmaları da cezalandırılır. Zorla, tehditle, hileyle ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında ceza 2 katına kadar artırılır.

Yukarıda anlattığımız gibi evlenerek yasal bir perde altında, çocuk ve kadınların fuhşa teşvik edilmeleri halinde de ceza arttırılır.

Yasalarda suç olan bu uygulamanın faillerinin yakalanıp yargılanabilmesi için bu kadınlarla dayanışmamız gerekir.

ALO 157 / ACİL DESTEK HATTI

*Türkiye’de, fuhuş sektöründe çalışmaya zorlanan yabancı kadınlar için, acil telefon hattı açıldı. Haftanın her günü, 24 saat çalışan 157 numaralı telefon, **ücretsiz bir yardım hattıdır**. Türkiye’nin her yerinden aranabilir. Uluslararası Göç Örgütü’nden (IOM) Rusça, Romence, İngilizce ve Türkçe bilen profesyoneller bu aramalara yanıt vermektedir. Bu kişiler, polise gitmeye korkan mağdur durumdaki kadınlara, içinde buldukları ortamdan kurtulabilmeleri için yöntemler önerirler. Yardım hattı, yaşamları risk altında olan kadınların adreslerini jandarma veya polise bildirir. Başvurular ve kayıt altına alınan telefon konuşmaları gizli tutulur. Kadınlar, buldukları ortamdan alınarak koruma altında, uçakla ülkelerine gönderilir ve isterlerse ailelerine teslim edilirler.*

BÖLÜM 6

ÇOCUKLARIMIZLA İLGİLİ HAKLARIMIZ

Onları çok severiz... İncinmesinler diye başkaları için yapmayacağımız fedakârlıklar yaparız, istemediğimiz ilişkileri sürdürürüz.... Ama gün gelir bu da yetmez, onların da sağlığı ve esenliğini düşünerek boşanma ya da ayrılma kararı alırız.... İşte kıyamet orada kopar... O zamana kadar önemsenmeyen çocuklarımızın, babaları tarafından koz olarak kullanılmak istenmesi yaygın bir durumdur. En sık kullanılanı “Çocukları göstermem” olmak üzere, “Mahkemede çocukları alamazsın”, “Para vermem, aç kalır sürünürsünüz” gibi tehditlerle kararımız etkilenmeye çalışılır. Bunları gerçek sanıp vazgeçenlerimiz çok olur. Ama tehditle sürdürüldüğü için zaten sarsılmış ilişki daha da yaşanmaz hale gelir. Oysa çoğu zaman yasalar tam tersini söyler. Her türlü anlaşmazlık durumunda yasa, en başta çocuğun yararını korumayı hedeflemiştir ve bunu en iyi annenin yapacağını bilir. Aslında tüm bu tehditler, var olan durumu ne pahasına olursa olsun (çoğu zaman çocukların mutsuzluğu pahasına) devam ettirmek isteyen tarafın güçsüzlüğünü gösterse de haklarımızı bilmediğimiz için üzerimizde etkili olur. Diyelim ki boşandık; bu sefer de nafaka, velayet, kişisel ilişkinin düzenlenmesi gibi bize çok karışık görünse de hayatımızı sürdürebilmek için çözmemiz gereken, sorunlarla karşı karşıya kalırız.

Evlat edinme ya da edinilme, hepimize duygusal olarak pek çok olumlu katkı yapar. Evlat yetiştirmenin zorlukları, ihtiyaç sahibi bir çocuğa yardım etmenin zevki ile dengelenir. Çocuk sahibi olamayan ailelerin evlat edinme yerine çeşitli maddi ve manevi zorlukları göze alarak kısırlık tedavisi ve tüp bebek uygulaması gibi yollarla çocuk sahibi oldukları bilinir. Bu pahalı uygulamalara dökülen paralarla çok zor koşullarda yaşam savaşı veren ne çok çocuğun hayatını kurtarabilirdik. Doğurganlık kadın kimliğinin en önemli işlevi olarak teşvik edildiği sürece, pek çok çocuk bakımsızlıktan ölüp giderken kadınlar, anne olabilmek için çuval dolusu parayı ve yaşamlarını bu yolda harcamaya devam edecekler.

Hangi koşullarda dünyaya gelirse gelsin çocuğun hakları vardır... Medeni Kanun, bekâr anne ve çocuğunun olduğu kadar evli olduğu halde başka birinden çocuk sahibi olan anne ve çocuğunun da haklarını düzenlemiştir. Durumla yüzleşerek sözsüz yasaların üzerimizdeki egemenliğini

kırmak, kendimizin ve çocuğumuzun olduğu kadar aynı sorunla boğuşmak zorunda kalacak başka kadınların da hayatlarını kurtaracaktır. Bunun için en büyük desteği yasalardan ve kadın destek gruplarından alabiliriz...

A- VELAYET

Çocuk reşit oluncaya yani 18 yaşına gelinceye kadar, onun şahsı ve malları üzerinde, ana ve babanın sahip olduğu hak ve yetkilerin tümüne “velayet” denir. Velayetle ilgili hükümler Medeni Kanun’un 335, 336, 337, 338, 339 ve 351. maddeleri ile düzenlenmiştir.

Ana baba, çocuğa kendi istedikleri gibi özen göstermek, onu terbiye etmek, dinsel eğitim vermek, ad koymak, yönlendirmek haklarına sahiptir. Ana ve baba, evliliğin devamı süresince velayet hakkı konusunda eşit haklara sahiptirler ve velayete ilişkin hakları birlikte kullanır, kararları birlikte alırlar. Bu hakkın kullanılması; evliliğin sürmesi, boşanma, ölüm ve ana-babanın yasal kısıtlı sayılması gibi hallerde farklılıklar gösterir. Tarafların evliliklerinin devamı süresince bu hak, anne ve baba tarafından ortaklaşa kullanılır, anlaşmazlık olursa Medeni Kanun, yargıcın gerekli önlemleri alacağını ve çocuk yararına olacak kararları vereceğini, hükme bağlamıştır.

Boşanma veya ayrılık durumunda velayetin koşulları bakımından bir fark yoktur. Böyle durumlarda velayet, çocuğa kim en iyi bakıp gözetecekse ona verilir. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin, çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

Uygulamada velayet büyük çoğunlukla anneye verilir. Yargı sistemimiz, çocukların yararını en iyi annelerinin koruduğu bilgisine sahiptir. Kadınların, çocuğun velayetinin babaya verileceği, erkeklere bu konuda üstünlük tanındığı gibi genel bir endişesi ve temelsiz bir inançları vardır. Çocukların velayetinin, yaş ve cinsiyetine göre ana ya da babaya verildiğine ilişkin yanlış bir bilgi hâkimdir. “Kız çocuk anaya, oğlan çocuk babaya verilir” sanılır. Oysa yasada böyle bir belirleme yapılmamıştır.

Medeni Kanun, çocuğun çıkarı için sosyal ve ekonomik açıdan hangi taraf daha uygunsa, velayetin o tarafa verilmesini öngörür. Çocukların ana ve baba arasında paylaşılması değil, olabildiğince kardeşlerin bir arada büyümelerinin sağlanması gerekir. Çocuğun velayeti konusunda erkeğe hiçbir üstünlük tanınmaz, tanınmaz.

Çocuk kendisine verilmemiş taraf, mali gücüne göre çocuğun bakım ve beslenme giderlerine katılmak zorundadır. Bu katılma parasının adı **İştirak nafakasıdır**. Ayrıca, çocuk ile bireysel ilişkisinin nasıl olacağına da yargıç

karar verir. Buna da **şahsi münasebet tesisi** ya da **kişisel ilişki belirlenmesi** adı verilir.

Evlilik devam ettiği sırada, anne veya babadan biri ölürse, velayet kendiliğinden sağ kalana geçer. Boşanmadan sonra, velayetin anne ya da babaya verilmesine yargıç karar verir.

Anne ve baba evli değiller ise bu durumda resmi evlilik bağı bulunmadığından velayet doğrudan anneye aittir. (Medeni Kanun 337. madde)

Velayetin ana veya babaya verilmiş olması, değiştirilemez bir karar değildir. Koşulların değişmesi halinde, velayet hakkını kullanacak ebeveynin değiştirilmesi için mahkemeye başvurulabilir. Eğer, boşanma halinde çocuklar babaya verilmişse ve babanın koşullarında çocukların çıkarları açısından olumsuz gelişmeler olmuşsa, çocukların velayet hakkının size verilmesi için her zaman dava açabilirsiniz.

Yargıç, aşağıdaki hallerde velâyetin kaldırılmasına karar verir:

ı Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, özürlü olması, başka bir yerde bulunması gibi sebeplerden biriyle velâyet görevini gereği gibi yerine getirememesi.

ı Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması.

Velayet, yargıç tarafından, ana ve babanın her ikisinden de kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır.

Velayet kendisine verilmiş olan ana veya babanın yeniden evlenmesi durumu, tek başına çocuğun velayetinin kendisinden alınması için yeterli bir gerekçe değildir. Ancak, çocuğun menfaati gerektirdiğinde, velâyet sahibi değiştirilebileceği gibi durum ve koşullara göre velâyet kaldırılarak çocuğa vasi de atanabilir.

Çocuk ana ve babası ile birlikte iken çıkarları zarar görüyorsa, gelişmesi tehlikeye düşüyorsa ya da kötü koşullarda yaşamak zorunda kalıyorsa bu durumda yargıç, çocuğun yararı için gerekli her tür önlemi alır. Bir kuruma yerleştirilmesi, koruma altına alınması gibi.

Ana-babanın ekonomik koşulları, alınacak önlemleri karşılaya-

İÇİMİZDEN BİRİ

Namus cinayeti tehlikesi yaşayan Hülya, kocası ve ailesi tarafından öldürülmek isteniyordu. Evden zorluklarla kaçıp Kadın Merkezi'ne başvurdu. Vücudunda darp izleri vardı. 3 çocuğu olan kadın evden kaçarken çocuklarını yanına alamamıştı.

1 *Siğınma evine yerleştirildi.*

1 *Vekâleti alınarak çocuklarını alabilmesi için dava açıldı. Kısa bir süre sonra çocuklarını yanına aldı.*

1 *Çocuklarıyla birlikte siğınma evinde kaldı.*

1 *Hayatını yeniden kurmak için hazırlık yapıyor.*

mayacak ise bu durumda çocuk için alınacak önlemlerin gerektirdiği giderler, devlet tarafından karşılanır. Ancak, çocuk için istenebilecek nafaka konusunda ana ve babanın yükümlülükleri sürer.

Çocuğun kişisel malları var ise bu malların, çocuğun çıkarına idare edilmesi de yine velayet sahibi ebeveynin kontrolü ve denetimi altındadır. Velayet sahibi aynı zamanda çocuğun temsilcisidir ve bu yetkilerinin hiçbirini kötüye kullanmama sorumluluğu altındadır.

Velayet konusunda belirtmemiz gereken bir husus da, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması durumudur. Ceza Kanunu, bir kişinin, kendi çocuğu dahi olsa, çocuğun velayet hakkına sahip ebeveyninden kaçırılmasını cezalandırmıştır. Velayet yetkisi yargıç kararı ile elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil, kan hısımlarının, 16 yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırmayı veya alıkoymayı hâlinde, 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Cebir veya tehdit kullanılacak olursa ya da çocuk henüz 12 yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır.

Yine Ceza Kanunu'na göre, suçu oluşturan koşulların varlığı halinde, mağdurun rızası da geçersiz sayılmaktadır.

B- NAFKA

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşebilecek olan eş, kusuru daha ağır olmamak şartı ile kendisi için diğer eşten, onun mali gücü oranında, süresiz olarak nafaka isteyebilir. Küçük çocuklar için her zaman nafaka istenebilir.

Nafaka ile ilgili hükümler Medeni Kanun'un 169, 175, 176, 364, 365. maddeleri ile düzenlenmiştir.

Kadın, boşanma davası açtığı andan itibaren, kendisi ve kendisiyle birlikte yaşayan çocukları için, **tedbir nafakası** talep edebilir.

Anne çocuğun velayetini aldığı anda, onun geçimi için "**iştirak -katılma-nafakası**" isteyebilir. Çocuk için nafaka davası, çocuk henüz 18 yaşını dol-

durmadıysa, velayetin kendisine verildiği anne tarafından, 18 yaştan sonra ise bizzat çocuğun kendisi tarafından, baba aleyhine açılabilir.

Kesinleşen nafaka borcunu ödemeyen erkek için, mahkeme kararı ile icra müdürlüğüne başvurularak nafakanın ödenmesi sağlanır. Ödenmemesi halinde, borçlu hakkında hapis cezası bile verilebilir.

Nafaka, çocuk 18 yaşını bitirinceye kadar ve hâkimin tayin edeceği zamanlarda peşin olarak verilir. Sosyal durumuna göre, kâfi derecede şahsi geliri olduğu gün, çocuğun nafakası kesilir. Anne, çocukları için nafaka istemediğini beyan etse bile çocuğun, babasından nafaka isteme hakkı kaybolmaz.

Babadan talep edilebilecek haklar, babanın ölmüş olması halinde mirasçılara karşı da kullanılabilir. Bununla beraber mirasçılar, çocuğun tanınması halinde mirasçı sıfatıyla alabileceği miktardan fazla taleplerin karşılanmasından sorumlu tutulamazlar.

Boşanma davasını açmak ve hak talep edebilmek için evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek derecede temelden sarsılmış olmalıdır. Bu durumda, eşlerden her birinin boşanma davası açabileceği, Medeni Kanun'un 166. maddesinin ilk fıkrasında belirtilir. İlgili maddenin devamında, davacının kusuru daha ağır ise davalının itiraz hakkı olduğu, ancak bu itiraz hakkının da kötüye kullanılmaması gerektiği belirtilir.

Yani boşanma davası açabilmek için kişinin hiç kusursuz olması gerekmiyor. Eğer evlilik birliğinin devamında, davalı ve çocuklar için korunmaya değer bir yarar kalmamışsa kusurlu taraf açmış olsa da yargıç davayı kabul ederek boşanmaya karar verebilir. Çünkü davalının itirazının kötü niyetli olmaması gereklidir.

Boşanma davası açmak için kusursuzluğu aramayan Medeni Kanun, tazminat konusunda farklı bir yaklaşımla; az kusurlu olan tarafın, boşanma nedeniyle maddi ve manevi tazminat talep edebileceği ve yargıcın da kusurlu eş aleyhine bu tazminatların ödenmesine karar verebileceğini ifade eder. Boşanmaya sebep olan olaylar, az kusurlu tarafın şahsi menfaatlerini ağır bir şekilde ihlal etmişse, bu kişi, karşı taraftan manevi tazminat isteyebilir.

Medeni Kanun'un "Yoksulluk Nafakası" başlıklı 175. maddesi, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşulu ile diğer taraftan, geçimi için, mali gücü oranında, süresiz olarak nafaka isteyebileceğini hüküm altına almıştır.

Maddi tazminatın veya nafakanın nasıl ödeneceğine, taraflar, aralarında yaptıkları bir sözleşme ile karar verebilirler. Anlaşma olmazsa mahkeme karar verir. Ödeme, toptan olabileceği gibi, gelir biçiminde de olabilir.

- ı Alacaklı tarafın yeniden evlenmesi,
- ı Taraflardan birinin ölümü hallerinde, **kendiliğinden**,

ı Alacaklı tarafın, evlenme olmaksızın bir kişi ile fiilen evliymiş gibi birlikte yaşaması,

ı Nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması,

ı Haysiyetsiz yaşam sürme, koşullarının gerçekleşmesi halinde ise **mahkeme kararı ile** nafaka kesilir.

Bunun dışında; maddi tazminatı ve nafakayı gerektiren koşullar ortadan kalkar veya azalır, borçlunun maddi gücü önemli ölçüde azalır, mahkemeye başvurularak nafakanın indirilmesi istenilebileceği gibi, borçlunun maddi durumunun önemli ölçüde iyileşmesi halinde, nafakanın arttırılması da talep edilebilir. Nafaka, sadece boşanma halinde söz konusu değildir. Kardeşlerden, ana babadan veya çocuklardan da nafaka istenebilir.

Nafaka Nasıl Tespit Edilir?

Nafakanın çeşitleri vardır:

ı Boşanma davası devam ederken tedbir olarak eşin barınmasına, geçimine ve çocukların bakımına ilişkin takdir edilen **tedbir nafakası**,

ı Müşterek küçük çocuğun velayetini taşıyan eş tarafından yapılan bakım, geçim ve öğretim masraflarına katılma yükümlülüğü sağlayan, **iştirak nafakası**,

ı Boşanma neticesinde ağır kusurlu olmamak kaydı ile yoksulluğa düşecek eşlerden diğerine -kadının dahi erkeğe- ödemekle yükümlü tutulduğu, **yoksulluk nafakası**,

ı Yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan büyük çocuklar ve anne-baba ve erkek-kız kardeşlere yardım etme yükümlülüğünden kaynaklanan, **yardım nafakası**.

İÇİMİZDEN BİRİ

Elif, şiddetin her türüne maruz kalmıştı. 4 çocuklu bir anne olan Elif, Kadın Merkezi'nden destek istedi. Hukuksal konularda bilgilendirildi. Haklarını öğrendi.

Yasal yollara başvurmayı kendisi istedi.

1 4320 sayılı Yasa'dan faydalanmak için başvuru yaptı.

1 Kocasını evden uzaklaştırıldı.

1 Resmi evliliği devam ettiği halde nafaka alma hakkından yararlandı. Kendisi ve çocukları için nafaka alıyor.

Kadın Merkezi iş bulmasına destek oldu. Çalışıyor, kendisi ve çocuklarının daha iyi koşullarda yaşaması için çaba harcıyor.

Nafaka haciz, rehin ve takas edilemez. Nafaka aile hukuku çerçevesinde birbirine bağlı olan kişiler arasında, tarafların diğerinin geçimine yardım yükümlülüğüdür. Şartlar ortadan kalkınca sona erer, şartlar yeniden doğunca tekrar başlatılabilir.

Nafakanın takdirinde hâkim, günün koşullarını, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını, nafaka takdir edilecek kişinin ihtiyaçlarını, nafaka takdirinin taraflardan birinin fakirleşmesine, diğerinin de zenginleşmesine neden olmasını koşulları gözetir. Ancak ülkemiz koşullarında gerçeğe uygun bir şekilde nafakaya hükmedilmemektedir.

Gerek tedbir nafakasından gerekse yoksulluk nafakasından hâkim, nafakayı Türk Lirası olarak tayin etmek durumundadır. Borçlar Kanunu 83. maddesi, sözleşmelerde yabancı para ile ödemeyi kabul etmektedir. Ancak, tedbir nafakası, yoksulluk nafakası, maddi ve manevi tazminat taleplerinin Yargıtay'ın uygulamalarında kabul edildiği gibi Türk parası olarak ödenmesi gerekmektedir. Bu konuda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin içtihatları vardır.

C- GÖRÜŞME VEYA KİŞİSEL İLİŞKİ KURMA HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Velayet konusunda söylememiz gereken bir husus da çocuğun kaçırılması ve alıkonulması halidir. Ceza Kanunu bir kişinin, kendi çocuğu bile olsa velayet hakkı sahibi ebeveyninden kaçırılmasını cezalandırmıştır. Velayet yetkisi yargıç kararı ile elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil kan hısımının, 16 yaşını bitirmemiş bir çocuğu vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunduğu kimsenin yanından, cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması hâlinde, 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası verilir. Çocuk kaçırılır ya da alıkonulurken, zor kullanılırsa veya tehditle kaçırılır ya da alıkonulursa veya çocuk henüz 12 yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında ağırlştırılır.

Babaların, kimi zaman kadınları, velayeti anneye verilmiş olan çocuklarını

kaçıracağı, bir daha anneleri ile görüştürmeyeceği tehditleri ile baskı altında tutuklarını görüyoruz. Oysa Ceza Kanunu, hiç kimsenin bir çocuğu, velayet hakkına sahip kişiden kaçırmamasına izin vermez. Bu nedenle kadınların bu tehditlere boyun eğmemesi gerekir. Baba, çocuğu kaçırsa bile bu ceza maddesi gereği çocuğun babadan alınıp anneye verilmesi ve babanın da cezalandırılması gerekecektir.

D- EVLAT EDİNME, EVLAT EDİNİLME, EVLATLIKTAN REDDETME, MİRAS HAKKINDAN YOKSUN BIRAKMA

Medeni Kanun, evlat edinmeyi 306, 320. maddeleri arasında düzenlemiştir. Bu düzenlemede, küçüklerin ve erginlerin evlat edinilmesi koşulları ayrı ayrı kurallara bağlanmıştır. Evlat edinenin kendi çocuklarının bulunması evlat edinmeye engel değildir.

a) KÜÇÜKLERİN EVLAT EDİNİLMESİ

Bir küçüğün evlat edinilebilmesi için:

- 1 Evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması,
- 1 Evlat edinmenin, küçüğün yararına bulunması,
- 1 Evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarının zedelenmemesi gerekir.

Evli Kişilerin Evlat Edinmesi

Medeni Kanun'a göre, eşler yani evli olan kişiler ancak birlikte evlat edinebilirler. Evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmeleri mümkün değildir. Birlikte evlat edinecek eşlerin; en az 5 yıldan beri evli olmaları veya 30 yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir.

Eşlerden birisi diğer eşin çocuğunu evlat edinebilir. Bunun için; eşlerin en az 2 yıldan beri evli olmaları veya evlat edinecek olanın 30 yaşını doldurmuş bulunması koşulu aranır.

İstisna: Evli kişilerin ancak birlikte evlat edinebileceğini yukarıda söylemiştik. Bunun tek istinası şu şekilde hüküm altına almıştır:

Evlat edinmek isteyen eş, 30 yaşını doldurmuş ise:

- 1 Diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu
- 1 Diğer eşin 2 yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi
- 1 Mahkeme kararıyla 2 yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden, birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlat edinebilir.

Tek Başına Evlat Edinme

- 1 Evli olmayan kişi 30 yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilir.
- 1 Evlat edinilenin, evlat edinenden en az 18 yaş küçük olması şarttır.
- 1 Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlat edinilemez.
- 1 Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılır.

maksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebilir.

ı Evlat edinme, varsa küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir. Rıza, küçüğün veya ana babasının oturdukları yer mahkemesinde, sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir.

b) ERGİNLERİN VE KISITLILARIN EVLAT EDİNİLMESİ

Evlat edinenin çocuğu bulunmaması koşuluyla, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hâllerde evlat edinilebilir:

ı Bedensel veya zihinsel özü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az 5 yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,

ı Evlat edinen tarafından, küçükken en az 5 yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,

ı Diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az 5 yıldan beri evlat edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise.

Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlat edinilebilir. Bunlar dışında küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

c) EVLAT EDİNMENİN SONUÇLARI

Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur. Medeni Kanun'un 282. maddesine göre evlat edinen ile evlatlık arasında soybağı kurulmuş olur

Evlatlık küçük ise evlat edinenin soyadını alır. Evlat edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlat edinilme sırasında dilerse evlat edinenin soyadını alabilir.

Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin, nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.

Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.

Bir kişinin miras hakkından yoksun bırakılmasının çok önemli nedenleri olması gerekir. Medeni Kanun'un 510. maddesi ile düzenlenen bu durumda, miras bırakana veya yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi ya da yasal açıdan yükümlü olduğu görevleri yerine getirmede büyük bir kusur işlemiş olması halinde, kişi mirastan yoksun bırakılabilir. Mirasçılıktan çıkarılan evlatlık, mirastan pay alamayacaktır.

Medeni Kanun'un 500.maddesi, evlâtlık ve evlatlığın çocuklarının ve torunlarının, evlat edinene tıpkı evlat edinenin kendi çocukları imiş gibi yani

kan hısımları gibi mirasçı olacaklarını belirtmektedir. Ayrıca, evlâtlığın kendi ailesindeki miras haklarının tamamının da aynen devam edeceği belirtilmiştir. Ancak, yasa evlat edinen ve hısımlarının, evlâtlığa mirasçı olamayacaklarını bildirmiştir.

E- EĞER ÇOCUK EVLİLİK DIŞI DOĞMUŞSA

Çocuğun, ana ile arasındaki soybağı doğumla kurulur. Ancak, çocuğun baba ile arasındaki soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulabilir. Şimdiye kadar evlilik içi doğan çocuklarla ilgili haklarımızdan söz ettik. Bundan farklı durumlarla da karşılaşabiliriz.

a) EVLİ VE GEBESİNİZ

Evlisiniz, gebesiniz ancak çocuğunuzun babası kocanız değil ve siz çocuğunuzun gerçek babasının soyadını almasını istiyorsunuz. İşimiz zor!

Medeni Kanun'un 285. maddesine göre evlilik içinde doğan çocuğun babası kocadır. Evlenme tarihinden başlayarak en az 180 gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla 300 gün içinde doğan çocuk, evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.

Evliliğin bitmesinden başlayarak 300 gün içinde doğan çocuğun da babası kocadır. 300 günden sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür. Kadın eğer bu 300 günlük sürede evlenmişse yasaya göre çocuk, ikinci evlilik sırasında doğacağı için ikinci evlilikteki eşin çocuğu olarak kabul edilecektir.

Evliliğinizde halde çocuğunuzun babası eşiniz değilse, resmi olarak baba gözüken koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır. Bu durumda ana ya da çocuk, gerçek babaya karşı babalık davası açabilirler. Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava da ana ve kocaya karşı açılır.

Çocuğun asıl babasının nüfusuna kaydedilebilmesi için, çocuğun doğumunun koca tarafından öğrenilmesinden sonra koca tarafından reddedilmesi gerekir. Yani koca, bu çocuğun kendi çocuğu olmadığını iddia ediyorsa, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak 1 yıl, her hâlde doğumdan başlayarak 5 yıl içinde açmak zorundadır. Bu süreler içinde dava açmaz ise kendisi baba kabul edilir.

Çocuk, koca tarafından reddedilmedikçe bir başka erkeğin nüfusuna kabul edilemez.

Bu durum zaman zaman kadınların aleyhine sonuçlara neden olur. Çünkü koca, çocuğun kendisine ait olmadığını bildiği halde, intikam duygusu ile çocuğu reddetmeyerek asıl babanın nüfusuna geçmesini engeller.

b) BEKÂR VE GEBESİNİZ

Bekâr olduğunuz halde gebe kaldınız. Yani, çocuğunuz evlilik dışı doğacak ve siz bu çocuğunuzun, babasının nüfusuna kaydedilmesini istiyorsunuz.

Medeni Kanun'un 292. maddesine göre evlilik dışında doğan çocuk, ana, babasının evlenmesi ile kendiliğinden evlilik içinde doğan çocukların yasal haklarına sahip olur. Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar. Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez.

Ana, baba evlenmezse o zaman çocuğun, babasının nüfusuna kaydedilip onun soyadını alarak mirasından yararlanabilmesi için, baba tarafından tanınması gerekir.

Çocuk Nasıl Tanınır?

Çocuğun annesi onu doğuran kadındır. Peki, ya babası? Medeni Kanun'a göre baba; "**tanıma**" veya "**mahkeme kararı**" ile belirlenir.

Tanıma

Babanın,
 ı Nüfus müdürlüğü veya mahkemeye yazılı başvurusu,
 ı Noter tarafından düzenlenen bir resmi senet,
 ı Ölüme bağlı tasarruf ile (vasiyetname veya miras mukavelesi) yapılır.

Bunun için: Çocuk doğduğu sırada hem ananın hem de babanın, bekâr olduğuna dair nüfus müdürlüğünden bir yazı alınır.

Anne ya da baba, çocuk doğduğu sırada başkası ile evli ise o çocuk tanınmaz. Ancak, zaman zaman bu konuda çıkarılan af yasaları ile düzenleme yapılabilmektedir.

Babanın çocuğu tanınması, nüfus müdürlüğüne bildirildiğinde, nüfus belgeleri tıpkı yeni doğmuş bir bebeğin bildiriminde olduğu gibi tescil edilir. Nüfusa kaydedilen çocuk için bir nüfus cüzdanı çıkartılır.

Mahkeme Kararı

Babanın çocuğu tanınması bir mahkeme kararı ile de olabilir. Soybağının kurulmasına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri aile mahkemesinde açılır.

Tanımanın İptali

Tanımanın iptali için baba, kendisinin yanıltıldığını, aldatıldığını, korkutulduğunu söyleyerek dava açabilir. Ayrıca anne, çocuk, çocuğun ölümü halinde altsoyu veya üst soyu, cumhuriyet savcısı, hazine ve diğer ilgili kişi ya da kurumlar, tanımadan dolayı menfaatleri zarar görmüşse iptal davası açabilirler. Bu dava için süre, tanımanın ilgililer tarafından öğrenilmesi ya da korku ve baskının ortadan kalkmasından sonra 1 yıl ve her durumda 5 yıldır.

F- BABALIK DAVASI

Evlilik dışında doğan çocuğun annesi, baba veya babanın mirasçıları aleyhine "**Babalık Davası**" açabilir. Bu dava, çocuk ile babanın soybağının mahkeme tarafından kurulmasının istenmesi anlamına gelir.

Medeni Kanun'un 300. maddesine göre bu davayı bizzat çocuğun kendisi de açabilir. Ancak bu durumda, çocuğu anne temsil edemez. Onun için önce, mahkemeden çocuğun haklarını koruyacak bir "**kayyum**" belirlemesi istenir. Çocuk adına davayı bu kayyum açar.

Babalık davası, çocuk doğmadan önce veya doğduktan sonra en çok 1 yıl içinde açılır. Çocuk tarafından açılacak davada, yılın başlangıcı, kayyumun atandığı tarihtir. Eğer çocuğa kayyum tayin edilmemişse bu süre çocuğun 18 yaşını tamamlamasından sonra başlar. Aleyhinde babalık davası açılan kişinin bekâr ya da evli olmasının önemi yoktur.

Medeni Kanun'un 283. maddesine göre; soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Soybağına ilişkin davalarda DNA testlerinin önemi büyüktür. Davayı açan tarafın da, baba olduğu iddia edilen kişinin de mahkemenin bildirdiği tahlil, test ya da diğer uygulamaları yaptırmayı, mahkemenin doğru karar vermesi için gereklidir.

Çocuğun babası nasıl belirlenmiş olursa olsun, arada soybağı kurulduktan sonra evlilik içinde ya da dışında doğmuş çocuklar arasında, hakları açısından bir farklılık yoktur. Çocuğa ilişkin babanın sorumluluğu, nafaka miras payları ya da diğer haklar çocuklar arasında eşittir.

G- AİLE DÜZENİNE KARŞI SUÇLAR

Türk Ceza Kanunu'nun yer verdiği bölümlerden birisi de Aile Düzenine Karşı Suçlar başlığını taşımaktadır. Yasa, aile ilişkisinin kurulması biçimleri-

ne uymayan veya aile sorumluluklarını yerine getirmeyenlere, Ceza Kanunu'nun 230, 231, 232, 233. maddelerinde ceza vereceğini bildirmiştir.

a) EVLİLİK İŞLEMİ İLE İLGİLİ SUÇLAR

- Resmi evliliği varken ikinci bir evlenme işlemi yaptıran,
- Bekâr olup, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran,
- Gerçek kimliğini saklayarak evlenme işlemi yaptıran,
- Resmi nikâh yaptırmadan önce dini nikâh yaptıran kişiler cezalandırılır.

Ayrıca, resmi nikâh yapılmadan önce dini nikâhı kıyan kişiye de hapis cezası verilir.

b) ÇOCUĞUN SOYBAĞI İLE İLGİLİ SUÇLAR

- Bir çocuğun soybağını değiştiren veya gizleyen kişi, hapis cezası ile cezalandırılır.
- Sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olan kişi, hapis cezası ile cezalandırılır.

c) KÖTÜ MUAMELE

- Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimseye, hapis cezası verilir.

ı İdaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye de ceza verilir.

d- AİLE HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜĞÜN İHLÂLİ

ı Aile fertlerinin, bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiye, hapis cezası verilir.

ı Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kaldığını bildiği evli olmayan bir kadını, çaresiz durumda terk eden kimseye, hapis cezası verilir.

ı Velâyet hakları kaldırılmış olsa da sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bağımlılık derecesinde kullanması nedeniyle, çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, hapis ile cezalandırılır.

ı Onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevî özen noksanlığı nedeniyle, çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba da hapis cezası ile cezalandırılır.

Aile hukukuna ilişkin görevler ve sorumluluklar son derece önemlidir. Bu nedenle şiddet uygulamasa bile babalık ya da eşlik görevlerini yapmayan kişi hakkında, bu maddeler gereği, cezalandırılması için, yetkili makamlara bildirimde bulunmalı, şikâyet etmelisiniz.

BÖLÜM 7

SIYASAL HAKLARIMIZ

Siyasal hak ne demektir?

Köyde, mahallede, kentte bir arada yaşarken birbirimizle ilişki kurarız. Bahçelerimiz birbirine karışır, sularımız, hayvanlarımız, kullandığımız yollar karışır. Çocuklarımız birlikte büyür, oyun oynar, okula gider. Hastalanır birbirimize muhtaç oluruz, sel olur, yangın olur, kar olur, deprem olur birbirimizin sıcak elini ararız. Doğururken olduğu kadar cenazelerimizde de bir ses, bir nefes, bir bakış yüreğimizi ısıtır.

Ama bu ilişki sırasında birbirimizin haklarını gözetmek, ötekine saygı duymak, kendimize yapılmasını istemediğimiz şeyleri başkalarına yapmamak zorundayız. Bütün bu ilişkileri kapsayan toplumsal olaylar bizim özel hayatlarımızı da etkiler.

Devlet bu ilişkileri düzene koyan üst kurumdur. Ve bu düzenlemeler de yasalarla yapılır. Yasalar, temel haklarımızı güvence altına alır, bizi yönetenlerin hukuka bağlı kalıp kalmadığını denetler. Yasaların üstünlüğünün tartışılmaz olduğu devlet, hukuk devletidir.

Demokratik hukuk devletinde her yurttaş, yürütmeyi üstlenen kişiler üzerinde, kullandığı oy ile söz sahibidir. Bu nedenle kendi özgür irademizle yapacağımız seçimler ve bunların gerçekleşmesi için kullanacağımız oylar çok önemlidir.

Biliyoruz ki toplumda olduğu gibi aile içinde de haklarımız ve taleplerimiz bazen babamızın, kocamızın, oğlumuzun ya da ağabeyimizin çıkarları ile çatışır. Kendi haklarımızı korumak için yapmamız gereken şey, başkalarının istekleri doğrultusunda değil, kendi aklımız ve sağduyumuzla oy kullanmak, kendi uygun gördüğümüz kişileri, partileri seçmektir.

Ama en önemlisi her kademedeki yürütmeye aday olmaktır. Muhtar olmalıyız, ihtiyar heyetinde görev almalı, belediye encümenine girmeli, başkan olmalı, milletvekili olmalı, parti başkanı olmalı, meclisleri doldurmalı hayatımızı düzenleyen yasaları kendimiz yapmalıyız.

Kısacası siyasal haklarımızı kullanmalı ve politik hayata katılmalıyız.

A- SEÇME VE SEÇİLME HAKKI

Anayasa'nın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Bu nedenle bizi yönetenleri "**seçme**" hakkımız vardır. Aynı zamanda "**seçilme**" ve "siyasi faaliyette bulunma" hakkımız da vardır. Seçim hakkımızı kullanarak, yöneticilerin iyi yönetip yönetmediklerini denetleriz.

Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkımızı kullanırken toplumsal yaşama müdahale eder, ona düşüncelerimizle katkıda bulunuruz. İşte yaptığımız tüm bu faaliyetler siyasidir. Bu faaliyete katılma hakkı da siyasi hakktır.

1982 Anayasası'nın 67. maddesi seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını düzenlemiştir. Buna göre; yurttaşlar kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız ya da bir siyasi parti içinde, siyasi faaliyette bulunma ve halkoymasına katılma hakkına sahiptir. Bunun için 18 yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Anayasa'nın 68. maddesine göre her T.C yurttaşı, siyasi parti kurma, siyasi bir partiye üye olma ve partiden çıkma hakkına sahiptir. Siyasi partiler, demokratik ve siyasal yaşamın

vazgeçilmez unsurlarıdır. Hiç kimse birden fazla siyasi partiye aynı anda üye olamaz.

Anayasa'nın 76. maddesine göre; "30 yaşını dolduran her T.C. vatandaşı milletvekili seçilebilir.

Bunun için:

- ı En az ilkokul mezunu olmak,
- ı Kısıtlı olmamak,
- ı Askerlik yapmış olmak,
- ı Kamu hizmetinden yasaklı olmamak,
- ı Taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis cezasına hüküm giymemiş olmak,
- ı Zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarını işlememiş olmak gereklidir."

Devlet sırlarını açığa vurmaktan hüküm giymiş olanlar ile terör eylemlerden hüküm giymiş olanlar, affa uğrasalar bile milletvekili seçilemezler.

Kadın yurttaşlar açısından "**seçme ve seçilme hakkı**", Avrupa ülkelerine göre oldukça erken tarihte yasalaşmıştır. Kadınlara, 5 Aralık 1934'te mil-

**TBMM
ERKEK BİR MECLİS**

*Çünkü,
Mecliste bulunan 550 milletvekili
içinde yer alan kadın sayısı 24.
Mecliste % 4,4 oranında kadın
var. Bu oranla dünyadaki 187
ülke arasında 165. sıradayız.*

letvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip 30 T.C vatandaşı bir araya gelerek bir siyasi parti kurabilir. Siyasi Partiler Yasası'nda parti kurmaya ilişkin düzenlemeler yer almıştır.

Siyasi haklarımızı kullanmamız engellenmesi Türk Ceza Kanunu'nun 114.

maddesi ile cezalandırılmaktadır.

B- SÖZ VE HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ

1982 Anayasası'nın "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlığı taşıyan ikinci bölümünde haberleşme özgürlüğü, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü düzenlenmiştir.

Haberleşme özgürlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 22. maddesine göre; "Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı, 24 saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim kararını 48 saat içinde açıklar, aksi halde karar kendiliğinden kalır." Görüldüğü gibi haberleşmenin gizliliği esas olmakla beraber, bazı durumlarda yurttaşlar, bu özgürlüklerden ya hâkim kararı ya da yetkili merciin kararı ile yoksun bırakılabilir.

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ise Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; "Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla, tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir". Aynı madde bu özgürlüğün hangi hallerde ve nasıl sınırlandırılacağını da açıklamaktadır.

25. maddede ise; "Herkes düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz" denmektedir.

C- TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Anayasa'nın 34. maddesi yurttaşlara; önceden izin almadan, silahlı ve saldırsız, toplanma ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı verir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, ancak millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin

önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na göre; "Herkes, önceden izin almaksızın, bu kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak, kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir." Bu yasaya 2002 yılında eklenen bir paragraf ile yabancıların, Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme koşulları da belirlenmiştir. "Yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlıdır. Yabancıların, düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımaları, toplantının yapılacağı mahallin en büyük mülkî idare amirliğine, toplantıdan en az 48 saat önce bildirmeleri ile mümkündür."

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır. Toplantı ya da gösteri, 7 kişiden oluşan bir "**düzenleme kurulu**" tarafından düzenlenir. Bu kurulda yer alanların; fiil ehliyetine sahip ve 18 yaşını doldurmuş olmaları gerekir. Düzenleme kurulu, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar. Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az 48 saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir. Bu bildirimde;

- ı Toplantının amacı,
- ı Toplantının yapılacağı yer, gün, başlangıç ve bitiş saatleri,
- ı Düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri,

ikametgâhları ve çalışma yerleri belirtilir. Bildirime yönetmelikte gösterilecek belgeler eklenir. Bu bildirim karşılığında idarenin, bildirim verildiği gün ve saati gösteren alındı belgesi vermesi zorunludur. Bu bildirim, valilik veya kaymakamlık tarafından kabul edilmez veya karşılığında alındı belgesi verilmez ise durum tutanakla tespit edilir ve noter vasıtasıyla ihbar yapılır. İhbar saati bildirim verilmeye başlandığı saat sayılır.

Vali veya kaymakam; millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, bir toplantıyı 1 ayı aşmamak üzere erteleyebilir. Suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde de yasaklayabilir

D- ÖRGÜTLENME HAKKIMIZ

Örgütlenme, belirli amaçları gerçekleştirmek üzere bir araya gelme yollarıdır. Tek başına yapamayacağımız işleri dernek, sendika, parti, gibi kurum-

lar aracılığı ile daha kolay yapabiliriz. Bu nedenle çağdaş, demokratik toplumlarda bireyler; saptadıkları amaçlar, menfaatlerini ilgilendiren konular ya da toplumun yönetiminde söz sahibi olmak için çalışma yapmak hak ve özgürlüğüne sahiptir.

Bu hakkın kullanımında yasalara göre kadın ve erkek yurttaş arasında bir ayırım yoktur. Ayrıca kadınların her hangi bir parti, dernek, sendika ya da sivil toplum örgütüne üye olması eşinin iznine bağlı değildir.

Örgütlenme hakkımız bizi yaşama ve topluma karşı güçlü kılar. Bu hakkı kullanarak girdiğimiz örgüt, örneğin sendika ise iş yaşamındaki haklarımızı almamıza katkıda bulunacaktır. Kişisel gelişimimiz açısından da daha verimli bir yaşam sürdürmemize katkıda bulunacaktır.

Kadınların son yıllarda kooperatif ve ticaret şirketi biçiminde de örgütlendiklerini görüyoruz. Bunun nedeni, diğer örgütlenme biçimlerinde ticari gelir elde etme olanağının olmamasıdır. Kooperatifler genellikle, kadınların bir araya gelerek tek tek ürettikleri ürünlerin pazarlanmasında kolaylıklar sağladığı ve dayanışmayı güçlendirdiği için tercih edilmektedir.

a) DERNEK KURMA VE ÜYESİ OLMA

Dernek kurma hakkı; kazanç paylaşımı dışında, yasalarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az 7 gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelebilmeleri demektir. Dernek, gerçek veya tüzel kişilerin oluşturduğu, bu kişilerden bağımsız bir tüzel kişiliktir. 18 yaşını bitirmişsek ve

medeni hakları kullanma ehliyetine sahipsek önceden izin almaksızın dernek kurabiliriz. Herkes istediği sayıda derneğe üye olabilir.

Dernek kurma özgürlüğü, Anayasa'nın 33. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir." Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili makama verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili makam, derneğin faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur. Dernek kurmak için gerekli belgeler, valilikler bünyesindeki il dernekler müdürlüğünden öğrenilebilir.

Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Tüzükte, derneğin adı, amacı, kurucuların kimler olduğu, gelir kaynakları, üyelik koşulları, organları ve geçici yönetim kurulu belirtilir. Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette veya işbirliğinde bulunabilir, yurt dışında temsilcilik veya şube açabilir, yurt dışında dernek veya üst kuruluş kurabilir veya yurt dışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara katılabilirler.

Yabancı dernekler, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette veya işbirliğinde bulunabilir, temsilcilik veya şube açabilir, dernek veya üst kuruluş kurabilir veya kurulmuş dernek veya üst kuruluşlara katılabilirler.

Türkiye'de yerleşme hakkına sahip olan yabancılar da dernek kurabilir veya kurulmuş derneklere üye olabilir.

Derneklerin en önemli gelir kaynakları üye aidatı, yardım ve bağışlardır. Genellikle bu gelirler gerçekleştirilmek istenen amaçlar için çok yetersiz kalır. Kadın dernekleri sığınak, işlik, gelir getirici işletmeler gibi çalışmalarını hedefler, fakat maddi yetersizlikler nedeniyle gerçekleştiremezler. Bu nedenle, sosyal bir görev yerine getiren kadın derneklerinin, amaçlarını gerçekleştirmek üzere, devlet, belediye ve kamu kurumları tarafından desteklenmeleri gereklidir.

b) SENDİKA KURMA VE ÜYESİ OLMA

Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenmiş olan bu hak, bireylerin çalışma hayatını çok yakından ilgilendirir.

Buna göre; "***İşçiler ve işverenler çalışma hayatında, üyelerinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için, önceden izin almaksızın, sendika ve sendika üst kuruluşları kurma hakkına sahiptir.***"

İşçi ve işveren sendikalarının yanı sıra memurların da sendika kurma hakları vardır. 25.6.2001 tarihinde kabul edilen 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu; kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve yararlarının korunması, geliştirilmesi için kurabilecekleri sendika ve konfe-

derasyonlar ile kamu işveren kurulu arasında yürütülecek toplu görüşmele- re ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. 2. madde, yasanın kimler hakkın- da uygulanacağını ve kimlerin kamu görevlisi sayılacağını belirtmiştir. Kamu görevlilerinin, sendikalara üye olmaları serbesttir. Çalıştıkları işyerinin girdiği hizmet kolunda kurulu bir sendikaya üye olabilirler. Sendikaya üyelik, kamu görevlisinin 3 nüsha olarak doldurup imzaladığı üye formu ile sendikaya başvurması ve başvurunun sendika yetkili organı tarafından kabulü ile kaza- nılır. 4688 sayılı Yasa, kamu çalışanlarına, toplu pazarlık ve grev hakkı tanı- mamıştır.

İşçi ve işveren sendikaları için 2821 sayılı Sendikalar Kanunu uygulanır. Bu yasa toplu pazarlık ve grev haklarına da yer vermiştir.

Bir sendikanın kurucusu olabilmek için;

ı T.C. yurttaşı olmak,

ı Medeni hakları kullanmaya ehil ve sendikanın kurulacağı işkolunda fiilen çalışır olmak,

ı Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak,

ı Türkçe okur-yazar olmak gibi koşulların yanında, Türk Ceza Kanu- nu'ndaki bazı suçlardan hüküm giymemiş olmak da gereklidir.

Sendika üyesi olabilmek için;

ı 16 yaşını doldurmak,

ı İşçi olmak,

ı 16 yaşını doldurmamışlar için kanuni temsilcisinin iznini almak gereklidir.

Hiç kimse sendika kurmaya veya kurmamaya zorlanamaz.

Üye olmaya hak kazanabilmek için, imzalı ve noter tasdikli 5 adet üye kayıt fişinin sendikaya verilmesi ve tüzükteki yetkili organ tarafından üyelik kararının onaylanması gereklidir.

Üyelikten ayrılma işlemi de noter kanalıyla gönderilecek "**çekilme bildi- rimi**" ile yapılır.

Sendika üyesinin, sendikadan çıkarılması genel kurul kararına bağlıdır. Bu kararın haksız bulunması durumunda, kararın tebliğ edilmesinden itiba- ren 30 gün içinde mahalli iş mahkemesine başvurulmalıdır. Mahkeme, 2 ay içinde karar verir.

Sendikaların temel faaliyetleri, toplu iş sözleşmesi imzalamak, grev ve lokavta karar vermek ve idare etmektir.

c) PARTİ KURMA VE ÜYESİ OLMA

Siyasi Partiler Kanunu'na göre, vatandaşlar siyasi parti kurma hakkına sahiptirler. Siyasi parti kurmak için hiçbir kurum ya da kuruluştan, önceden izin almak gerekmez.

Yasal engeli bulunmayan ve 18 yaşını doldurmuş bulunan, kadın ya da

KADININ EL KİTABI

---

erkek her T.C. yurttaşı, siyasi parti kurabilir ve bir siyasi partiye üye olabilir. Parti kurmak için önceden izin alınması gerekmez.

Siyasi partiler, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip en az 30 kişinin, parti bildirgesi ve ek belgeleri İçişleri Bakanlığı'na vermesi ile kurulur.

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasa'da nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Her T.C vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir. Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasi partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasi partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır.

Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye kaydolamaz, aksi halde son kayıt tarihinden önce yapılmış olan üyelik kayıtları geçersizdir.

BÖLÜM 8

MAHKEMELERDE HAK ARAYABİLİYOR MUYUZ?

“Bu işin sonu mahkemede biter!” cümlesi bir anda kanımızı dondurmaya yeter. Karakol, mahkeme ve her çeşit devlet dairesi ile aramız pek bozuktur. Sırtımızda taş taşırız “gıkımız” çıkmaz, ama devlet kapısına işimiz düşünce dizlerimizin bağı çözülür...

Durum genel anlamda böyle iken bir de söz konusu olan boşanma davası ise işler daha vahimdir. Aile sırlarımızın tanımadığımız bir sürü kişinin önünde ortalığa saçılması karşısında utanç duyarız. O anda fikrimizi sorsalar, canımızdan bezmiş bile olsak hemen davadan vazgeçmeye hazırızdır...

Halbuki hak arama özgürlüğünün güvence altına alınması, insanlığın önemli kazanımlarındandır. Aksi halde, her birey kendi hakkını bizzat almaya kalkar ki, bu da hep güçlü olanın (!) kazanması anlamına gelir.

Haklarımız çiğnendiği zaman ulusal ve uluslararası mahkemelere başvurabiliriz. Yasalarımızda bu konuda ulusal veya uluslararası düzeyde, kadınlara yönelik herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Ayrıca yoksulluk nedeniyle hak arama ve savunma haklarının kısıtlanmasını önlemek amacıyla, “adli yardım” almak gibi bir hakkımız da var. Gerek mahkemelere gerekse barolara sorumluluk getiren bu uygulama, en çok bizim işimize yarar. Bürokratik işlemler uzun sürse de “adli yardım”, tüm sorunlarına karşın, kadınların, en büyük kazanımlarından biridir...

Bu nedenle, “Param yok nasıl dava açarım ?” tuzağına düşmeden, haklarımızı aramalı, hem baro hem de mahkemeden “adli yardım” talep etmeliyiz.

A- ULUSAL MAHKEMELER

Bir kimse, haklarına tecavüz edildiği iddiasında ise Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerine başvurarak hakkının tanınması için hukuki korunma ister. Bu talepte bulunan kişi “davacı”, şikâyet ettiği kişi ya da kurum ise “davalı” diye tanımlanır. Dava açma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Buna göre; herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak sure-

tiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz. Dava açmak için; ilgili nöbetçi mahkemenin kalemine başvuru harcı yatırarak şikayet ve taleplerin açıkça belirtildiği bir dilekçe ile başvurmak yeterlidir.

Kimler dava açma hakkına sahiptir?

ı Akli ve bilinci yerinde olan,
ı 18 yaşını bitirmiş olan (yani yasalara göre reşit olan),
ı Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, israf, ayyaşlık, kötü hal ve idari nedenlerle hakları kısıtlanmamış olan her T.C. yurttaşı dava açma ve hakkını mahkemede arama hakkına sahiptir.

Kadınlar, yalnız başına dava ehliyetine sahiptir.

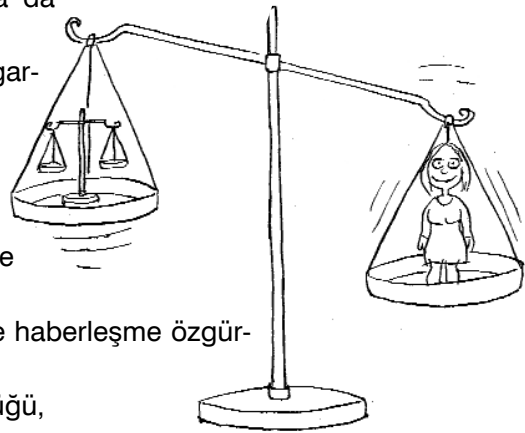
Eşler arasındaki cebri icra yasağı yalnız icra ve iflas takipleri içindir. Bu nedenle eşler, evlilik süresince birbirlerine karşı dava açabilirler. Ancak, eşler arasındaki davalar sonucunda alınan mahkeme kararı, evlilik devam ettiği müddetçe icra aracılığı ile yani devlet gücü ile uygulanmaz.

Türk hukukunda eşler arasındaki yasal mal rejimi, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi'dir. Bu nedenle evli kadının dava ehliyeti mutlakdır. Yani evli kadın, gerek üçüncü kişiler gerekse kocası ile arasındaki davaları kendisi takip eder. Bu nedenle, kadının mal ve haklarına ilişkin davalarda, kocanın karısını temsil yetkisi yoktur.

B- ULUSLARARASI MAHKEMELERDE HAK ARAMA

Türkiye Cumhuriyeti'nin, 19.03.1954 tarihinde onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, aşağıdaki hak ve özgürlükleri kapsamaktadır:

- ı Yaşama hakkı,
- ı İşkenceye, insanlık dışı muameleye ya da cezaya maruz bırakılmama hakkı,
- ı Köleliğe ve zorla çalıştırılmaya ya da angaryaya maruz bırakılmama hakkı,
- ı Özgürlük ve kişi güvenliği hakkı,
- ı Makul bir süre içinde adil bir biçimde yargılanma hakkı,
- ı Ceza yasalarının geriye yürüme etkilerine maruz bırakılmama hakkı,
- ı Özel yaşama ve aile yaşamına, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı gösterilmesi hakkı,
- ı Düşünce, vicdan ve dinsel inanç özgürlüğü,
- ı Düşüncesini açıklama özgürlüğü,

Örnek Suç Duyurusu Dilekçesi:

..... CUMHURİYET SAVCILIĞI'NA

ŞİKÂyetÇİ:

İsim:

Adres:

SANIK:

İsim:

Adres:

KONU: ..... isteminden ibarettir.

AÇIKLAMALAR:

1. ....

2. ....

3. Gerekli soruşturmanın yapılarak karşı taraf hakkında dava açılması için gereğinin yapılmasını talep ediyorum.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca açıklanan nedenlerle karşı taraf hakkında dava açılması için gerekli kovuşturmanın yapılması ve dava açılması için gereğinin yapılmasını saygı ile arz ve talep ederim.

Tarih:

Şikâyet Eden

Adı, soyadı

İmza

Ek belgeler:

Şikâyet Dilekçesi Örneği:

ÜSKÜDAR CUMHURİYET SAVCILIĞI'NA

ŞİKÂYETÇİ: Ahmet Bayan

Yeni Çarşı Mah. 8. No'lu Sok.56/3 Galatasaray / Beyoğlu / İstanbul

SANIK: Metin Serik

Barbaros Mah. Veysi Sok. Ataklar Sitesi, Blok 14 D.8 Üsküdar/İstanbul

KONU: 19.08.2001 Saat: 02.30 ölümle tehdit, hakaret.

AÇIKLAMALAR:

1. Metin Serik'i çok uzun yıllardan beri tanırım. Üsküdar'da, Huzur Apartmanı ..... adresinde ailem oturduğu için yıllar önce tanıştık.

2. Huzur Apartmanında 1983 yılından beri oturmaktayım. Yıllarca da Metin Serik ve ailesi apartmanımızın 7. numaralı dairesinde oturdukları için komşuluk yaptık. Daha sonra başka yere taşınmışlardı.

3. Geçen yıl sanığın eşi olan Nesrin Serik yeniden ailemin oturduğu Huzur apartmanın 7. numaralı dairesine çocukları ile birlikte taşındı ve şu an derdest olan boşanma davasında tanık olmamı istedi. Nesrin Serik'in tanığı olarak Üsküdar 1.Asliye Hukuk Mahkemesi 2002/ 461 Esas sayılı dava dosyasına adım bildirildi.

4. Bu davanın yürümesi sırasında tüm tanıkları tehdit eden ve baskı altına alan Murat Serik beni de tehdit, küfür ve hakaretleri ile yıldırmaya çalıştı. Ancak ben bu baskılara aldırmadım. Yurttaşlık görevim olan tanıklıkta bulundum.

5. Ağır derecede hakaretler ve tehditlerini sürekli devam ettiren sanık benim evde olmadığım bir sırada; 19.08.2001 günü gece saat: 02.30 sıralarında Huzur Apartmanın kapısına gelecek bana yönelik ağza alınmaz küfürler ve ölüm tehditlerinde bulunmuş.

6. O akşam tesadüfen erkek kardeşimin evde olması ve dur geliyorum diyerek hamle yapması nedeniyle olay yerinden sanık ve yanında saldırı amacıyla getirdiği kişiler uzaklaşmışlar.

7. Sanıktan tehdit ve hakaretleri nedeniyle şikâyetçiyim.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca açıklanan nedenlerle Murat Serik hakkında ölümle tehdit, hakaret, haneye tecavüz girişimi nedeniyle şikâyetçiyim. Gerekli kovuşturmanın yapılarak cezalandırılması için gereğini saygı ile arz ve talep ediyorum.

Tarih:

Şikayet Eden Ad Soyad

İmza:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başvuru Dilekçesi

A- BAŞVURU

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45 ve 47. maddeleri uyarınca sunulmuştur.

Bu başvuru hukuki bir belgedir ve hak ve yükümlülüklerinizi etkileyebilir.

TARAFLAR

I- BAŞVURUCUNUN:

- 1- Soyadı .....
- 2- Adı .....
- Cinsiyeti: erkek/kadın
- 3- Milliyeti .....
- 4- Mesleği .....
- 5- Doğum tarihi ve yeri .....
- 6- İkametgahı .....
- 7- Tel. No .....
- 8- Şu anki adresi (6'da belirtilen ikametgahından farklı ise) .....
- 9- Temsilcinin adı .....
- 10- Temsilcinin mesleği .....
- 11- Temsilcinin adresi .....
- 12- Tel No ..... Faks No .....

B- YÜKSEK SÖZLEŞMECİ TARAF

(Aşağıda başvurunun hangi devlet aleyhine yapıldığı belirtilmelidir.)

13- .....

Eğer başvuru temsil ediliyorsa, temsilciyi vekil atayan ve başvurunun imzasını taşıyan bir Yetki Belgesi ekleyiniz.

II- OLAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

14- .....

III- BAŞVURUCU TARAFINDAN İLERİ SÜRÜLEN SÖZLEŞME VE PROTOKOL İHLALLERİ İLE İDDİALARIN DAYANAKLARINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

15- .....

IV- SÖZLEŞMENİN 35. MADDESİNİN 1. FIKRASINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Her şikâyet için, gerektiğinde ayrı bir sayfa kullanarak, aşağıda 16'da 18'e kadar numaralanmış alt bölümlerde istenen bilgileri veriniz)

16- Başvurucu Devlet tarafından verilmiş nihai karar (kararın tarihi, niteliği, Kararı veren merci -adli veya diğer-)

17- Diğer kararlar (tarih sırasına göre her kararın tarihi, niteliği ve kararı veren merci -adli veya diğer- belirtilmelidir.)

18- Başvurmadığınız başka bir çözüm yolu var mı? Eğer varsa, nedir ve neden bu yola başvurulmadı?

V- BAŞVURUNUN AMACINA VE HAKKANİYETE UYGUN TATMİN TALEPLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

19- .....

VI- DİĞER ULUSLARARASI MAKAMLAR ÖNÜNDEKİ USULLERE İLİŞKİN AÇIKLAMA

Bu başvurunuzdaki şikâyetlerinizi başka bir uluslararası makama sundunuz mu?

Eğer sunduysanız, sonuç konusunda ayrıntılı bilgi veriniz.

20- .....

VII- BELGELER LİSTESİ (BELGELERİN ASLI DEĞİL SADECE ÖRNEKLERİ)

(Yukarıdaki IV ve VI. alt bölümlerde belirtilen bütün kararların örneğini ekleyiniz. Eğer bu belgeler elinizde yoksa temin ediniz. Eğer temin edemiyorsanız bunun nedenini açıklayınız. Gönderdiğiniz belgeler size geri verilmeyecektir.

Tarih:

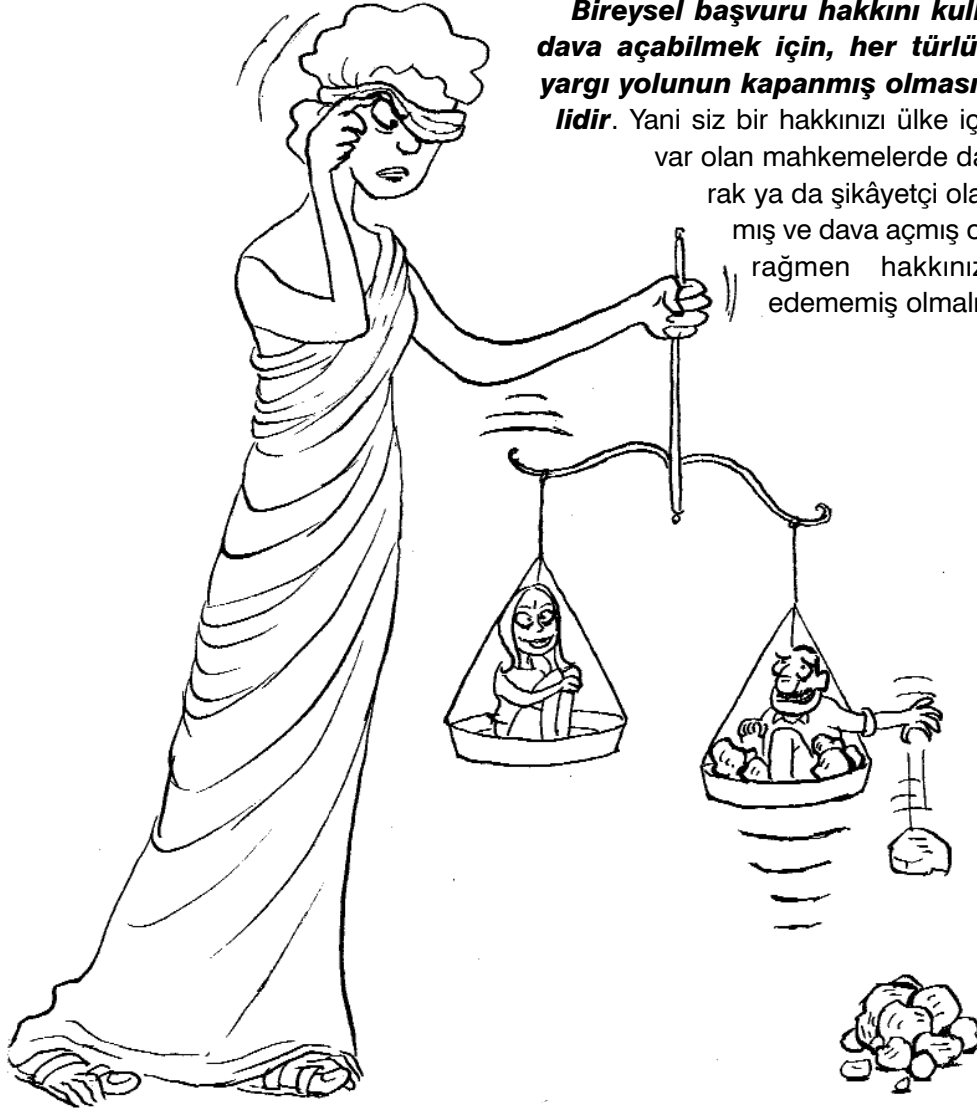
İmza:

- ı Toplanma ve dernek kurma özgürlüğü,
- ı Evlenme ve aile kurma hakkı.

Türkiye Cumhuriyeti, 28.01.1987 tarihinde "**Bireysel Başvuru Hakkı**"nı kabul etmiştir. Bu anlaşma, sonradan kabul edilen protokoller ile kapsamı daha da genişletilmiş olan, İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hakların çiğnenmesi halinde, yurttaşların ulusal ve uluslararası mahkemelerde hak aramasına olanak sağlamıştır. İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen hak ve özgürlüklerin T.C. tarafından ihlal edilmesi halinde her T.C. yurttaşının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmak ve dava açmak hakkı vardır.

Bireysel başvuru hakkını kullanarak dava açabilmek için, her türlü ulusal yargı yolunun kapanmış olması gereklidir. Yani siz bir hakkınızı ülke içerisinde

var olan mahkemelerde dava açarak ya da şikâyetçi olarak aramış ve dava açmış olmanıza rağmen hakkınızı elde edememiş olmalısınız.

Mesela davanız reddedilmiş, şikâyetçi olduğunuz bir konuda dava açtırmayı başaramamış olmalısınız. Türkiye’de gidebileceğiniz bütün mahkeme ya da makamlara gitmiş, tüm yasal yolları tüketmiş olmanız durumunda uluslararası mahkemelere başvurma hakkınız doğar. Başvuru organı olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 11 No’lu Protokol gereğince, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yetkili kılınmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurarak açmış olduğunuz dava için verilecek karar, Türkiye Cumhuriyeti’nin uymak zorunda olduğu, bağlayıcı nitelikte bir karardır. T.C. gerekirse bu kararın ilgili olduğu alanda yeni yasal düzenlemeler yapmak zorunda da kalabilir. Örneğin, soyadı konusunda AİHM’de Avukat Ayten Tekeli’nin açtığı dava böyle bir sonuç yaratmıştır.

Ulusal veya uluslararası düzeyde dava açma hakkı konusunda, kadınlara yönelik herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir.

Kadınların kullanabileceği diğer bir uluslararası yol ise Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’ne başvurudur. Kadın olmaktan kaynaklanan hakları ihlal edildiğinde; Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin Ek Protokolü ile kurulmuş olan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’ne gidilebilir.

Ek Protokol, bu sözleşmeyi imzalamış olan devletlere ki bunlara Türkiye Cumhuriyeti Devleti de dâhildir; Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’ne, yapılacak başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanımıştır.

Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’ne başvurular, taraf devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşme’de yer alan hakların ihlal edildiği iddia edilerek yapılabilir. Tüm başvurular, kimin tarafından yapıldığı belirlenebilecek şekilde ve yazılı olarak yapılır. Komite, Sözleşme’ye taraf olup da bu protokole taraf olmayan bir devleti ilgilendiren başvuruları, kabul etmeyecektir. Komite, iç hukuk yollarının makul olmayan sürede uzadığı ve etkili sonuç verme ihtimalinin olmadığı durumlar dışında, iç hukuk yolları tüketilmeden yapılan başvuruları değerlendirmez.

Komite’nin işleyişi, AİHM’e benzer. Öncelikle bir başvurunun kabul edilebilir olup olmadığı incelenir. Kabul edilebilir bulunursa başvuru incelemeye alınır. Başvuru kabul edildiğinde Komite, Sözleşme’nin ihlal edilip edilmediğini inceler. İhlal edildiğine karar verirse Sözleşme’yi imzalayan ülkeden, yasalarını ya da uygulamasını düzeltmesini ister. Komite, AİHM uygulamasında olduğu gibi, devletin tazminat ödemesine karar veremez. Ancak yine de Komite’de alınan karar, bağlayıcı ve devletin uygulamasını yönlendirici nitelik taşır.

Komiteye yapılacak olan başvurunun, daha önce Komite tarafından veya başka bir uluslararası mahkeme ya da kurum tarafından incelenmiş veya

incelenmekte olması halinde Komite, başvurunun kabul edilemez olduğu kararını verir.

Bu başvuru yolu kadınlar için mutlaka kullanılması gereken bir yoldur. Devlet üzerinde tıpkı AİHM kararlarında olduğu gibi etkili ve uygulamayı yönlendirici bir güç sağlar.

C- ADLİ YARDIM

Herkesin, haklarını almak konusunda girişimde bulunma, dava açma ve kendisine karşı açılan davalarda kendisini savunma hakkı vardır. Hiç kimse parası olmadığı için bu haklardan mahrum bırakılamaz. Bu nedenle yasalarımız, parası olmayan kişinin hukuki yardım alabilmesi için “**adli yardım**” zorunluluğu getirmiştir.

Adli yardımdan, iki ayrı şekilde yararlanılır:

Ücretsiz Savunma Sağlayabilmek İçin Barodan Bir Avukatın Atanması

Bulduğunuz il barosu, isteğiniz halinde, size parasız avukat tayin etme zorundadır. Avukat ile kendinizi savunamayacak kadar yoksul olduğunuzu, bağlı olduğunuz muhtarlıktan alacağınız, “yoksulluk belgesi” ile belgelediğinizde, baro size avukat tayin edecektir.

Mahkeme Masraflarından Sorumlu Tutulmama

Mahkeme masraflarını ödeyemeyecek durumda iseniz, mahkemeden, masrafları ödemekten muaf tutulmanızı isteyebilirsiniz. Bu durumda mahkeme, sizin yoksul olup olmadığınızı araştırdıktan sonra, mahkeme masraflarını ödemekten muaf tutulmanıza karar verecektir. Bu nedenle, “param yok, nasıl dava açarım?” dememeli ve hem baro, hem de mahkemeden adli yardım talep etmelisiniz

BÖLÜM 9

EĞİTİM HAKLARIMIZ

“Kız çocuğunu okutup da ne yapacaksın?”, “Okuyacağına evde annesinden kadınlık öğreysin, evinin kadını olsun” diyen ebeveynlerimiz, akrabalarımız komşularımız olmuştur mutlaka... İşin tuhafı bu öğüdü verirken bizim için “iyi” olanı istiyor gibidirler. Neredeyse onlara inanacağımız gelir. Neyse ki, okula giden ağabey ve erkek kardeşlerimizin anlattıkları, bizi hemen kendimize getirir. Nasıl şen şakrak, nasıl kendilerine güvenli olduklarını fark ederiz. Onlar gibi olmak isteriz. Bize destek çıkanlar; kendileri de okutulmamış annelerimiz, ablalarımız, kadın akrabalarımızdır olsa olsa.

Oysa eğitim, kadın, erkek bütün vatandaşlar için sınıf, cins, dil, etnik grup, ırk ve inanç ayrımı gözetmeden sağlanması gereken temel bir haktır.

Bütün çocuklar doğdukları zaman aynı derecede gelişmeye muhtaçtır. Kız ve oğlan çocuklar, hak, fırsat ve olanaklardan eşit biçimde yararlanmalıdır. Eğitim, kişiliğin gelişmesi ve özgürleşmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için eğitimin, demokratik ve bilimsel ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi gereklidir. Kız ve oğlan çocukların, eğitim düzeylerini eşit biçimde ilerletmek, karar mekanizmalarına ve iş yaşamına katılım düzeylerinin artırılması için bir zorunluluktur. Bu yüzden, bütün toplumlarda, eğitim hakkının gerçekleştirilmesi, devlete yüklenen bir görev olarak anayasalarda açıkça belirtilir.

Buna karşılık, ülkemizde, kadının eğitimdeki yeri ilköğretimden başlayarak azalmakta ve bu azalış, yükseköğretimde büyük bir farklılık oluşturmaktadır. Kız çocuklarının okula gidebilmeleri önündeki engeller henüz ortadan kaldırılamadığı için, çeşitli devlet kurumları ve özel girişimlerle yürütülmekte olan “Baba Beni Okula Gönder”, “Ben de Eğitim Almak İstiyorum”, “Kardelenler” kampanyaları sürmektedir. Bu kampanyalar, kız çocukları ve ailelerinin özendirilmesine hizmet ettiği ve eğitim hakkının önemine vurgu yaptığı için son derece önemli çalışmalardır.

A- ANAYASAL HAK

Eğitim hakkı, çok özel niteliği olan bir haktır. Eğitim, bireye kişiliğini geliştirme, bilincini arttırma, kendini ifade etme, kendine ve çevresine katkıda

bulunma, haklarını kullanma ve yaygınlaştırma, özgürleşme potansiyeli kazandırır. Bu yüzden eğitim, insan haklarının yerleşmesini hem doğrudan, hem de dolaylı olarak etkiler, çalışma hakkı, yaşam hakkı, ifade özgürlüğü gibi hak ve özgürlüklerin kazanılması ve kullanılmasında etkin olur.

Bütün toplumlarda, anayasalarla güvence altına alınmış olan bu hak, bizde de 1982 Anayasası'nın 42. maddesinde "**Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz**", "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır." şeklinde ifade edilmiştir.

Ancak, temel hakların yasalarla belirlenmesinin, onların uygulanmasını sağlamaya yetmediği Türkiye'de, resmi istatistikler, eğitim hakkının gerçekleştirilmesinde eşitsizliklerin, yetersizliklerin, ayrımcılıkların ve çarpıklıkların boyutunu göstermeye yeter.

B- AYRIMCILIK

Eğitim sisteminde kadınlar aleyhine ayrımcılık iki temel alanda kendini gösterir. Bunlardan birincisi, nicel alandır. Kadınların eğitim sisteminin her kademesine katılımlarının erkeklere göre daha az oluşu, okullaşma oranlarında açıkça görülebilir. Kadın nüfusu daha çok olduğu halde, 8 yıllık zorunlu ilköğretime katılan erkek öğrenci sayısı daha çoktur. 4306 sayılı Yasa ile 1997 yılında yasalaşan 8 yıllık zorunlu eğitim, kız çocukları için olumlu

olmakla birlikte, yeterli okullaşma oranını henüz sağlayamamıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre ülkemizde:

- ı Okuryazar olmayanların yüzde 75,53'ü kadın, yüzde 24,46'sı erkektir.
- ı İlkokul mezunlarının yüzde 49,72'u kadın, yüzde 50,28'i erkektir. Görüldüğü gibi ilkokul mezunu kadın ve erkekler neredeyse eşittir.
- ı Yüksek okul mezunu kadınlar yüzde 36,86 iken erkekler yüzde 63,14. Yani, yüksek okul mezunu kadınlar erkeklerin yarısı kadardır.

İlköğretimi takip eden öğretim kademelerinde ilerledikçe, kızların eğitim kurumlarında yer alma oranları düşer.

Örneğin, ilkokulu bitiren öğrencilerin yüzde 34'ü ortaokula devam etmez veya edemezler. Yani ortaokula devam eden öğrencilerin oranı yüzde 66'dır. Kızlar için bu oran, yüzde 57,2 iken erkeklerde yüzde 74,3'tür. Aradaki fark kızlar aleyhine yüzde 17,1'dir. (Milli Eğitim Bakanlığı- 2003)

Yetişkin okuryazar sayıları bakımından kadınlarla erkekleri karşılaştırdığımızda; kadınların yaşadıkları yerin büyük önem kazandığını görüyoruz. Kırsal alanda yetişkin okuryazar kadın oranı yüzde 69,2, erkek oranı ise yüzde 91'dir. Kadın erkek arasındaki fark yüzde 21,8. Oysa kentte bu fark yarı yarıya azalıyor.

Eğitim sistemi içinde bir başka ayırım da farklı öğretim alanlarında görülür. 2001-2002 öğrenim yılında dil edebiyat eğitimi alan öğrencilerin yüzde 60,9'u kadın olduğu halde, teknik bilimler okuyan öğrencilerin yüzde 22,7'si kadındır (Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi istatistikleri). Bu durum iş hayatındaki ayrımcılıkla birlikte düşünüldüğünde kadınlara ayrılan alanların sınırları daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Eğitim sisteminde kadınlar aleyhine cinsiyet kökenli ayrımcılığın öteki alanı ise eğitimin içeriği, bilgilerin aktarılış biçimi, öğretmen davranışları, okulda erkeklerle ve diğer kız öğrencilerle girdikleri ilişkilerde ortaya çıkar. Toplumda kadınlar aleyhine var olan değerler ve kadını baskı altında tutan erkek egemen sistemin değerleri, kız öğrencilerin peşini, eğitim sisteminde de bırakmaz. Üstelik bu yolla pekiştirilir de.

Oysa eğitim süreci cinsiyetçi yapıyı değiştirici bir işlev görebilir. Okullarda geleneksel rollerin değiştirilmesi için duyarlı ve bilinçli düzenlemeler yapılabilir, Devlet, kadınların ve kız çocukların yaşamın her alanında güçlendirilmesi, yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için politikalar üretebilir.

Oysa okullarımızda egemen olan anlayış, aile içinde geri planda olan kadının konumunu sorgulamayan, tam tersine güçlendiren niteliktedir. Erkek egemen toplum gözüyle yazılmış ders kitapları, cinsiyet kökenli ayrımcılığı körükler. Bu kitaplarda, cinsiyet rolleri ile ilgili kalıplar ve yargılar temel alınarak annenin ve babanın, dolayısı ile kadının ve erkeğin toplumdaki yerleri

tanımlanır ve buna uygun görevler pekiştirilir. Bu ayrımcılık ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında değişik biçimler göstermekle birlikte, son tahlilde kadınlara ilişkin değerlerin yeniden üretimine hizmet eder.

Kız çocuklarını bekâret kontrolüne gönderebilen, onları "iffetli-iffetsiz" olarak ayırarak okuldan uzaklaştırabilen anlayış, eğitim sistemimizde hala geçerlidir. Ortaöğrenim Disiplin Yönetmeliği, erkek egemen sistemin, eğitimin ne denli parçası olduğunun çok çarpıcı bir örneğidir.

Özellikle eğitim alanında karşımıza çıkan bir başka ayrımcı uygulama da türbanlı kız öğrencilerin üniversitelere alınmamasıdır. Türban yasağının çok sayıda kadının yüksek öğrenim görmesini ve meslek sahibi olmasını engellediğini savunan insan hakları örgütleri, bu yasakla, kadınların inanç ve eğitim görme hakkının ihlal edildiğini, aynı düşünceyi savunan erkeklere göre kadınlar aleyhine eşitsiz sonuçlara yol açtığını ileri sürmektedir.

Türban konusunda, sosyal ve hukuki gerçeklerin çatışma içinde olduğu, ayrıca yasal metinlerdeki "çağdaş ve uygar kıyafet" tanımının belirsiz olduğu açıktır.

Öte yandan ,Anayasa Mahkemesi (07.03.1989 tarih E.1989/1K, 1989/12 K.sayılı Kararı) ve Danıştay'ın (Örn.Kar.27.06.1988 tarih E.1987/178 K.,1988/512 sayılı Kararı) kararları ile türban,"laklik ilkeleriyle bağdaştırılması zor" ve "kuvvetli bir dini sembol" olarak değerlendirilmiş ve uygulamada, ilgili yasa ve yönetmeliklerde (2547 sayılı.YÖK Kanunu Ek.md 16-17, MEB ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik, Kamu Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,vb.) bağlayıcı olmuştur.

Türkiye'deki tüm yasal yollar tüketilerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de taşınan bu sorun, mahkemenin "türbanın dini sembol olduğuna" hükmetmesi (29.06.2004 tarihli Leyla Şahin Kararı) ile sonuçlanmıştır.

Oysa Anayasa, yasalar ve uluslararası sözleşmeler, devleti cinsler arası eşitliği sağlamaktan sorumlu tutmuştur. Eşitliği sağlamak için sadece düzenleme yapmak da yeterli değildir. Yasalarda yer alan eşitlik kurallarının uygulanmasını, hayata geçirilmesini de sağlamak gereklidir. Bu konuda sayısız güçlükler vardır.

İşte kız ve oğlan çocuklar arasındaki bu ayrımcılıklar nedeniyle; devlet politikası olarak, kız çocuklar için **pozitif ayrımcılık** uygulanmalıdır. Kız çocukların eğitimi için bütçede daha fazla pay ayırmak, burs ve ücretsiz eğitim kontenjanlarını arttırmak devletin öncelikli hedefi olmalıdır.

BÖLÜM 10

YEREL YÖNETİMLERLE İLGİLİ HAKLARIMIZ

Belli bir yerde, bir bölgede birlikte oturan insanların, ortak ve genel ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş idari birimleri, “yerel yönetim” ya da “mahalli idare” diye tanımlıyoruz. Anayasa'nın 127. maddesine göre; “Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişilikleridir.”

Akmayan sular, toplanmayan çöpler, delik deşik ve tozlu yollar, patlayıp da tamir edilmeyen kanalizasyonlar, mahallemize gelmeyen toplu ulaşım araçları, sizin anlayacağınız gündelik hayatımıza dair tüm sorunlar yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girer.

Bu nedenle gündelik sorunlarımızı çözebilecek yerel yöneticiler çok önemlidir. Onları seçerken bir kat daha dikkatli olmak zorundayız. Yerel yöneticileri izlemeli, seçimlerde oylarımızı kazanmak için vaat ettikleri düzenlemeleri talep etmeliyiz.

Daha da iyisi yerel yönetimlere aday olup karar mekanizmalarındaki görevlere talip olmalıyız. Çünkü enerjimizin büyük bölümünü alıp götüren, kendimize, çocuklarımıza, çevremize ayıracağımız zamanı çalan sorunları en iyi biz çözeriz...

A- YEREL YÖNETİM NEDİR?

Türkiye’de yürürlükte olan Anayasa çerçevesinde yerel yönetim birimleri şöyle sıralanmıştır:

İl Özel İdaresi: İl halkının yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuştur. İl Özel İdaresi'nin organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulur. İl özel idaresinin organları: İl genel meclisi, il encümeni ve validir. Vali, il özel idaresinin başı ve temsilcisidir.

İl özel idaresi; sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleri, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla, gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Yurttaşların ve tabii özellikle kadınların, il özel idaresinden yukarıda saydığımız hizmetlerin yapılması konusunda, talepleri olmalıdır. Validen ve il özel idaresinden, yasayla belirlenmiş bu görevlere bütçe ayırması istenmelidir. Ayrıca hizmetlerin kadın ve çocuklara ulaştırılması mutlaka talep edilmelidir. Çünkü bu hizmetlerin yapılması her ne kadar zorunlu bir görev olsa da talep olmadığı zaman uygulanmadığı da bir gerçektir. İl Özel İdaresi Yasası'na göre vali ve il özel idaresi, sosyal hizmetlere ilişkin görevlerini yerine getiren bazı gayrimenkullerini (Madde 64) tahsis edebilir.

D İ K K A T !

Zaman geçirmeden bulunduğumuz il ya da ilçede, kadın sığınaklarının açılması için bir dilekçe ile talepte bulunmak en acil görevimiz olmalıdır. Bazı gayrimenkullerin kadın kurum ve kuruluşlarına tahsis edilmesini biz talep etmezsek kimsenin aklına gelmeyecek, bizim adımıza kimse talep etmeyecektir. Kadın kuruluşları çoğu zaman uygun ve ucuz çalışma mekânı bulunamadığı için işlevsiz kalır ya da kapanır.

İl özel idareleri, hukuken mevcut olsa da, gerek mali kaynaklarının yetersizliği gerek görevlerinin büyük çoğunluğunun sonradan merkezi idare tarafından üstlenilmesi nedeniyle, işlevlerini yerine getiremez durumdadır. İl özel idarelerinin işlev kazanması, bölgesi içerisinde yaşayan insanlara daha çok hizmet üretmesi, sosyal çalışmalar yapabilmesi için düzenlemeler yapılmaktadır.

Belediyeler ve Köyler, bölgelerindeki etkinlikleri açısından daha yakından tanıdığımız yerel yönetim birimleridir. Köyler, çoğunlukla, belediye olabilmek çabasıdadır. Belediye olmaları halinde, daha büyük bütçeleri olacağı için, seçmenlerine daha büyük hizmetler yapabilecekleri iddiasındadırlar. Kısacası yerel yönetim denildiğinde, ilk aklımıza gelen belediyelerdir.

Ülkemizde 81 il özel idaresi, 3226 belediye, 34.600 köy bulunmaktadır.

Peki, nedir belediyelerin görevi?

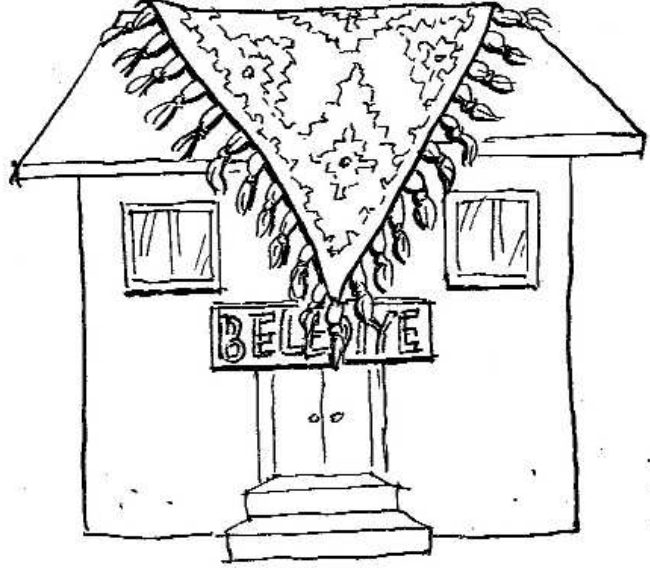
Belediyeler öncelikle, kamu hizmeti olarak nitelendirilen genel sağlığın, dirlik ve esenliğin sağlanması ile korunmasından sorumludur. Belde halkının beslendiği, içtiği, konakladığı mekânlardaki temizlik koşullarının sağlığa uygun olması, park, sokak gibi herkese açık mekânların temizliği, hayvan kesim yerlerinde sağlığa uygun şartların sağlanması, ölü gömme ve mezarlıklarla ilgili hizmetler, belediyeler tarafından yerine getirilmesi gereken görevlerdir. Yangınlara karşı önlem almak, yaşanabilir bir çevre sağlamak, su ve kanalizasyon hizmetlerini sunmak, belde içi ulaşımı düzenlemek de belediyelerden beklenen görevlerdir. Bunlarla ilgili sorunlarla karşılaşıldığında, ilk başvuracağımız yer, içerisinde yaşadığımız bölgenin belediyeleridir.

B- BİZ NE YAPABİLİRİZ?

Sular akmadığında, çöpler toplanmadığında ortaya çıkan aksaklıklar tabii ki ilk olarak ve öncelikle kadınları etkiliyor. Bu nedenle aklımıza ilk gelen soruyu soralım: Belediye üstüne düşen görevleri geç ya da kötü yerine getirdiğinde veya hiç getirmediğinde ne yapabiliriz?

Bu sorumsuzluğun siyasi yaptırımı belediyeyi elinde bulunduran siyasi partiye bir daha oy vermemek, diğer bir ifadeyle seçmemektir. Hukuki yaptırımı ise yargı yoluna başvurmak olabilir. Belediyelere karşı dava açmak istediğimizde başvurulacak yer, idare mahkemesidir.

Diyelim ki sokakta ihmal edilmiş, kapatılmamış bir çukura düştünüz ve ayağınız kırıldı. İlk yapacağınız iş bir dilekçeyle ilgili belediyeye başvurmak ve zararınızın giderilmesini talep etmektir. Bunun için, olayın üzerinden 1 yıl geçmemiş olmalıdır; aksi halde hakkınız düşer, hiçbir talepte bulunamazsınız. Dilekçenize cevap gelirse ve fakat bu cevap sizi tatmin etmezse, cevabın size ulaşmasını izleyen günden itibaren 60 gün içinde ilinizde ya da bağlı olduğunuz ilçedeki idare mahkemesine başvurup, idare hukukundaki ismiyle bir "**tam yargı**" yani "**tazminat davası**" açarak zararlarınızı isteyebilirsiniz. Hiçbir cevap gelmezse 60 gün bekleyin, bu sürenin tamamlanmasıyla belediye kapalı olarak talebinizi reddetmiş sayılır. Bunu izleyen 60 gün içinde, yine aynı davayı açabilirsiniz. Buradaki talepleriniz maddi tazminat yani hastane, ilaç ve işten güçten kalarak uğranan maddi zararların karşılanması olabileceği gibi, çeşitli nedenlerle uğranılan manevi zararların karşılanmasına yönelik de olabilir.

Tabii, yerel yönetimler deyince en başta akla gelen unsurlardan biri de organlarının seçimle işbaşına gelmesidir. Belediye başkanı, belediye meclis üyeleri seçimle işbaşına getirdiğimiz görevlilerdir. Gerek seçimlere yönetime aday olarak katılmak, gerekse seçimlerde oy kullanmak, siyasal katılımı gerçekleştirmenin farklı boyutlarıdır. Bizi çok yakından ilgilendiren yerel yönetim sorunlarının çözülmesine bir katkı da, yönetimlerde yer alan kadınların sayı-

KADININ EL KİTABI

sının artmasıdır. Bu şekilde gündelik hayatın kolaylaşmasına katkıda bulunurken siyasal hayata katılmanın adımlarını da atmış oluruz.

Birer hemşeri olarak bir kentte ya da beldede yaşamamanın bizlere yüklediği sorumluluklar da vardır. Belediyenin getirdiği kurallara titizlikle uymak, içinde yaşadığımız çevreye zarar vermek yerine, katkıda bulunmak, ayrıca hizmetleri gönül rahatlığıyla talep edebilmek için fatura ve vergilerimizi zamanında ödemek bize düşen sorumluluklardır.

SİĞİNAK

- 1 Her tür şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının can güvenliklerinin sağlanması,
- 1 Şiddetten uzak bir ortamda yaşayabilmeleri,
- 1 Şiddetin olmadığı bir ortamda özgüvenlerini yeniden kazanabilmeleri,
- 1 Yeni bir yaşam kurabilmeleri,
- 1 Kendilerini ifade edebilmeleri,
- 1 Sosyal baskı ve ekonomik güçlükleri aşabilecekleri fırsatları bulabilmeleri için **sığınaklara gereksinimleri var.**

Türkiye’de şiddetin yaygınlığı ve kadın nüfusu göz önüne alındığında 8 bin sığınak açılması gerekiyor.

BÖLÜM 11

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜMÜZ

Tek başınıza seyahat ediyorsanız, başınıza geleceklerin en hafifi, üzerinizde yoğunlaşan erkek bakışlarıdır. Sürekli, yardımcı olma bahanesi ile yanınıza yaklaşanlar da işin cabası. Herhangi bir taciz söz konusu olmasa bile, kalkıştığınız işi yardımsız beceremeyeceğiniz duygusu uyandırır, bu ısrarlı yardım önerileri insanda. Bu alışılmadık yardımseverlik sağanağı karşısında şaşkına dönersiniz. Halbuki yapmak istediğiniz, yeryüzünde her gün milyonlarca insanın yapmakta olduğu bir şeydir. "Seyahat etmek..."

İş i oralara kadar götürmeye bile gerek yok. Babanızla, ağabeyinizle, kocanızla, sevgilinizle ya da oğlunuzla otobüse hatta dolmuşa binmeye kalktığınızda, oturacağınız yeri onlar gösterir. İtiraz edecek olursanız en hafifinden kendilerini haksızlığa uğramış hissederler. Ne var ki bunda? İyi ve korunaklı bir yerde oturmanızı istemişlerdir... Siz otobüste oturulacak iyi yeri seçmekten bile aciz olduğunuzdan, yardımcı olmuşlardır!!

Genç bir kadın olarak ailenizden ayrı bir evde yaşamayı istemek, çevre ve aileniz için olmayacak(!) bir taleptir. Hele boşanmış bir kadınsanız işiniz daha zor. Herkesin gözü üzerinizdedir.

Oysa kadın, erkek herkesin yerleşme ve seyahat etme özgürlüğü Anayasa'nın 23. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Ve giderek artan sayıda kadın bu özgürlüğünü kullanmakta kendi başına seyahat etmekte ya da ev tutup yaşamını kurabilmektedir.

A- OTELDE KONAKLAMA

Anayasanın 23. maddesine göre; **herkes, istediği bir yerde yerleşme, ikamet etme ve istediği yere seyahat etme özgürlüğüne sahiptir.** Kadınlar, bütün yurttaşlar gibi, 18 yaşını doldurmalarından itibaren, hiçbir engelle karşılaşmaksızın istedikleri yeri, yurt içinde ya da yurtdışında, yerleşme yeri olarak seçebilir ve istedikleri yere seyahat edebilirler. Hiçbir kişi ya da kurumdan izin almak zorunda değildir.

Herkes, dilediği otel, motel, pansiyon, kamp gibi konaklama tesislerinde kalma hakkına sahiptir. Kalmak istediğiniz tesisle aranızdaki ilişki, 23.3.1983 tarih ve 17996 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Turizm İşletmelerinin Bakanlık, Birbirleriyle ve Müşterileriyle İlişkileri Hakkında Yönetmelik" esas-

larına göre belirlenir. Bu yönetmelik, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası'nın 37. maddesinin (c) fıkrasının 1 numaralı bendi uyarınca düzenlenmiştir.

Yerleşme ve seyahat özgürlüğümüz çok az sayıda nedenle sınırlanabilir. Bu da ancak, ilgili kanun maddesi ya da mahkeme tarafından verilecek bir karar sonucu olabilir. Örneğin, bir suçun soruşturulması sırasında veya bir suç işlenmesini önlemek için bu tip kararlar verilebilir.

Çok sık karşılaştığınız sorunlardan biri otelde, aynı odada kalmak isteyen, bir kadınla erkeğin durumudur. Birçok otelde, bu durumda evlilik cüzdanı sorulur. Eğer evli değilseniz ya da evlilik cüzdanı yanınızda değilse otele kabul etmezler. Oysa bunun hiçbir yasal dayanağı yoktur. Söz konusu yönetmelikte, **otel görevlilerinin kimliğinizi sorma ve resmi defterlerine**

kaydetme hakları vardır, ancak, evli olup olmadığınız konusunda bilgi edinme (soruşturma yapma) hakları yoktur. Yönetmelik gereği, kaldığınız otel, motel gibi işletmelerin, tesislerinde konaklayan kişileri, yetkili kolluk makamlarına, güvenlik nedeniyle bildirmek zorunluluğu olsa da “-**ahlak polisi**” olma görevleri yoktur.

1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu, Polis Vazife Salahiyetleri Kanunu ve daha birçok kanuna dayanarak hazırlanmış olan “Açılması İzne Bağlı Yerlere Uygulanacak İşlemler Hakkında Yönetmelik”, bu konuda sık sık karşımıza çıkar. Resmi Gazete’de 30.12.1999 tarihinde yayınlanan bu yönetmeliğin 38. maddesi: “Otel, motel, kamp ve benzeri her türlü konaklama yeri işleticisi, bu yerlerde yatacak olan yerli veya yabancı herkesin, kimlik ve geliş gidiş kayıtlarını, ücretli veya ücretsiz, gündüz veya gece kalmalarına bakılmaksızın örneğine ve usulüne uygun şekilde, günü gününe tutmak zorundadır” demektedir.

Yukarıda sözü edilen yönetmelikler ve yasalar, turistik tesislerle müşteri arasındaki düzenlemeyi sağlayan yasal dayanaklardır. Ve bu yönetmeliklerde, evlilik cüzdanı gösterilmesinin zorunlu olduğu ya da evli olmayanların otele alınmayacağı, aynı odada kalamayacağı yönünde, herhangi bir belirleme yoktur. Evlilik cüzdanının istenmesi, olmaması halinde işletmeye kabul

edilmemesi, kişinin seyahat özgürlüğünü kısıtlayıcı bir tutumdur. Yasal bir uygulama değildir.

Bazı otellerde evlilik belgesinin aranması, bazılarında ise aranmaması, otelin bulunduğu bölgenin valiliği, bazen da polis veya jandarmadan kaynaklanan bir uygulamadır. “Fuhuşla Mücadele” veya “Genel Güvenlik” gerekçesi ile zaman zaman turistik işletmelere gönderilen genelgelerde, evlilik cüzdanı sorulması yönünde talimat bulunur. Oysa bu talimatın yasal bir bağlayıcılığı yoktur. Tek bağlayıcı yasal düzenleme, yukarıda sözü edilen yönetmeliklerdir.

Böyle bir durumla karşılaştığımız zaman, tatsız bir konuşmayı göze alıp, otel görevlilerinin, seyahat özgürlüğünüzü engelleyen bu davranıştan kaçınmaları konusunda ısrar etmelisiniz. Eğer, önceden yer ayırtmış ve ödeme yapmışsanız; ödediğiniz parayı, faizleri ile birlikte geri almak, açılacak davada tazminat da talep etmek hakkınız vardır. Ayrıca seyahatinizi bir seyahat acentesi aracılığı ile yapıyorsanız; seyahat acentesi da uğrayacağınız haksızlık ve zararlardan sorumludur.

B- PASAPORT ALMA

Seyahat özgürlüğü, yalnızca yurtiçi ile sınırlı değildir. Herkesin yurtdışına gitme ve bunun için pasaport alma hakkı vardır. **Evli bir kadının, pasaport alabilmek için eşinin iznine ihtiyacı yoktur.** Kadının evli, boşanmış, dul olması pasaport konusunda hiçbir kısıtlama getirmez. **Pasaport almaya engel durumlar, kadın ve erkek için aynıdır.** Mahkeme kararı ile yurtdışına çıkışına sınırlama (tahdit) konmuş kişilerle, kamu haklarından yoksun ağırlaştırılmış hapis cezasına çarptırılmış kişiler dışında, her T.C. yurttaşı pasaport alabilir. Aksi bir uygulama ile karşılaşılması halinde, idare mahkemelerine başvurularak dava açılmalıdır.

Pasaport, yurtiçinde il emniyet müdürlükleri, yurtdışında dış temsilciliklerimiz tarafından verilir. Size en yakın il emniyet müdürlüğü pasaport büro amirliği, yurt dışında iseniz, T.C. elçiliğine veya konsolosluğuna başvurmanız yeterlidir. Nüfusa nerede kayıtlı olduğunuzun bir önemi yoktur. Yasal bir engel bulunmadığı koşullarda, başvuru yaptığınız gün ya da ertesi gün pasaportunuzu alabilirsiniz.

Başvuru Sırasında Vermeniz Gereken Evraklar:

Pasaport almak için pasaport başvurusunu şahsen sizin yapmanız gerekir. Başvuru sırasında sizden istenecek evraklar:

- ı Nüfus cüzdanının aslı ve fotokopisi,
- ı 4 adet vesikalık fotoğraf,
- ı Pasaport cüzdan bedeli olarak ödenen harç makbuzu,
- ı Pasaport almak istediğinize dair başvuru formu. (Pasaport dairesinde

KADININ EL KİTABI

---

basılı olarak bulunan bu form, doldurularak diğerevraklarla birlikte ilgiliye verilir.)

Pasaport için alınacak harç miktarı her yıl yeniden belirlenmektedir.

Küçük çocuklarınıza velayetin sizde bulunması koşulu ile pasaport çıkartabilir ya da kendi pasaportunuza kaydedilmelerini sağlayabilirsiniz. Bunun için küçüğün babasından izin ya da bir belge almanız gerekmez. Sadece, boşanma ilamınızı göstererek velayetin sizde olduğunu kanıtlamanız yeterlidir.

BÖLÜM 12

TRAFİKTE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE YASAL BAŞVURU YOLLARI

Araba kullanan kadınların korkulu rüyası, bir kamyon ya da TIR tarafından sıkıştırılmaktır. Kadınların, uzay aracından bisiklete her türlü aracı kullanabildiği çağımızda, bu gerçek, bir kısım erkek tarafından bir türlü kabul edilmek istenmez. Yollarda rastladıkları kadın sürücülerin, üstlerine gelen bu trafik canavarı karşısında dehşete kapılmasından ne tür bir zevk aldıkları bilinmez. Neyse ki kadın sürücülerin sayısındaki artış, bu caydırıcı davranışın etkili olmadığını gösteriyor.

Yüzyılımızın teknoloji ve hız yüzyılı olduğu kesin. Bu yüzyılda her şey akıl almaz bir hızla yaşanmakta. Hepimiz sürekli hızla tükenen, akıp giden hayatı yakalamanın ve kendimize biraz zaman ayırmanın peşindeyiz. Aynı zamanda iş kadını, anne, sevgili, eş olan kadınlar tüm bu nedenlerle her geçen gün daha çok sayıda araç sürücüsü olarak yollarda da var olmaya başladı.

Bu alanda kadınların ortaya çıkışıyla birlikte, onları kabul edemeyen, beceriksiz ve yeteneksiz sanan erkek sürücülerin sayısı giderek arttı. Sonuçta kadınlar, hayatın her alanında olduğu gibi araç sürücüsü olarak da, en temel haklarını bile savunmak zorunda bırakıldı.

Kadınlar araç sürücüsü olarak, var olan haklarına sahip çıkabilmek için öncelikle yürürlükte olan yasa hükümlerine ilişkin çok temel bilgilere sahip olmalıdır. Trafikle ilgili haklarımız “Karayolları Trafik Kanunu” ile düzenlenir. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, sürücüler, araç sahipleri ve yayalar için çok önemli kurallar içerir. Kanununun 1. maddesi, “Bu kanunun amacı, karayollarında can ve mal güvenliği yönünden trafik düzenini sağlamak ve trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemleri belirlemektir” demektedir.

Ancak, her yıl özellikle bayram tatillerinde yoğunlaşan trafik kazaları yüzünden binlerce insanımız ölüyor. Yine binlerce insan da sakat kalıyor. Karayolları ve trafik konusunda son yıllarda bilinç oluşturmak, insanların

kurallara sıkı sıkıya uymasını sağlamak konusunda, kimi girişimler görülmekte ise de henüz tam olarak bir trafik bilincinin yerleştiğinden söz edilemez.

Yürürlükte olan yasaya göre, halen ve 5 yıl sonrasına kadar sürücü ehliyeti alacak olanların, ilkokul mezunu olmaları yeterli sayılır. Eğitim konusundaki ülke koşulları göz önüne alındığında garip gözükme de araçların daha eğitimli kişilerce kullanılması elbette kazaların ve tehlikeli otomobil kullanımının azalması konusunda mesafe almamızı kolaylaştıracaktır.

Yasaya göre araç sahipleri, araçlarını yetkili kuruluşa tescil ettirmek ve tescil belgesi almak zorundadır. Tıpkı gayrimenkul aldığınızda tapuya tescil yaptırmak ve tapu belgesi almak zorunda olmanız gibi. Belgesiz ve tescilsiz araç satın almak mümkün değildir. Diğer bir deyişle aracınızı tescil ettirip belge almadığınızda araç yasal olarak size ait sayılmaz. Bu nedenle daha önceki sahibi adına kayıtlı bir aracı satın alıp kullandığınızda, önceki ama yasal sahibinin bir borcu nedeniyle aracınız haczedilebilir ve önceki sahip adına kayıtlı olduğu için aracınız elinizden alınabilir.

A- ARAÇ SATIN ALIRKEN VEYA SATARKEN

1 Yeni bir araç satın alıyorsanız, satın alma veya gümrükten çekme tarihinden itibaren 3 ay içinde aracınızın tescilini yaptırmanız gerekir. Tescil belgesi, aracın başkasına satış veya devrine, hurdaya çıkarılmasına veya araçta, yönetmelikte belirtilen niteliklerin değişmesine kadar geçerli sayılır.

1 Daha önceden tescil edilmiş ya da ikinci el araç satın veya devir alıyorsanız, gerekli bilgi ve belgeleri sağlayarak ilgili tescil kuruluşundan 1 ay içinde adınıza tescil belgesi almak zorundasınız.

1 Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri noter kanalı ile yapılır. Noter kanalı ile yapılmayan satış ve devir işlemleri geçersizdir.

1 Tescil edilen araca “Trafik Belgesi” ve “Tescil Plakası” verilir. Bu belgeler olmaksızın karayollarına çıkan araçlar trafikten men edilir.

1 Tescil sürelerini geçirdiği tespit edilen araçlar trafikten men edilir.

B- SÜRÜCÜ BELGESİ ALMA ZORUNLULUĞU

Yasanın öngördüğü usullerle sürücü belgesi almaksızın, motorlu araçların, karayollarında sürülmesi ve sürülmesine izin verilmesi yasaktır. Sürücü belgesi sahibi olmadan trafiğe çıkanlara ilk tespitte 1 aydan 2 aya kadar, tekrarı halinde 2 aydan 3 aya kadar hapis cezası verilir. Ayrıca bu kişiler her defasında, para cezası ile de cezalandırılırlar. Bu kişilerin kazaya neden olması halinde, cezaların uygulanması diğer cezaların uygulanmasına engel teşkil etmez. Sürücü aynı zamanda araç sahibi değilse ayrıca tescil plakasına da aynı miktar için ceza tutanağı düzenlenir. Kısaca, sürücü belgeniz olmadan size aracını kullandıran kişiye de ceza verilir.

C- BELGE VE PLAKALARIN ARAÇLAR ÜZERİNDE BULUNDURULMASI ZORUNLULUĞU

Sürücüler, tescil belgesini, trafik belgesini ve tescil plakalarını araç üzerinde ve uygun durumda bulundurmadan trafiğe çıkamazlar. Bu madde hükmüne uymayanlar, cezalandırılır. Örneğin; aracın plakası var, ancak camın önüne yerleştirilmiş. Bu durumda, trafiğe çıkması uygun olmadığından, yakalanırsa ceza alır. Çünkü plaka araca uygun durumda yerleştirilmemiştir.

D- TRAFİK KAZASI OLDUĞUNDA

ı Bir trafik kazasında can ve mal güvenliğini etkileyen bir durum yoksa ilk yapılması gereken, sorumluluğun saptanması bakımından yararlı olacak kanıt ve izleri korumak, yani kaza yerindeki durumu değiştirmemektir.

ı Kazaya karışan kişilerin kimliğini, adresini, sürücü ve trafik belgelerini, sigorta poliçe isim ve numaralarını not etmek unutulmaması gereken bir noktadır.

ı Kazayı, yetkili ve görevli memurlara bildirmek ve kaza yerine gelmelerini beklemek gerekir.

ı Yalnız maddi hasar meydana gelen kazalarda, kazaya karışan kişilerin tümü, anlaşma sağlarsa bu durumu yazılı olarak saptayarak kaza yerinden ayrılabilirler.

ı Anlaşma hali hariç olmak üzere maddi hasarlı, ölümlü veya yaralanmalı trafik kazalarında, zorunlu haller dışında (hastaneye gitmek gibi) görevli memurların izni alınmadan olay yerinden ayrılanlar, para cezasına çarptırılırlar.

E- MALİ SORUMLULUK SİGORTASI YAPTIRMA ZORUNLULUĞU

Araç sahiplerinin, trafik kazalarında karşı tarafa veya üçüncü kişilere verecekleri zararların tazmini için "Mali Sorumluluk Sigortası" yaptırmaları zorunludur. Bu zorunluluğa uyulmadığında araçlara trafik belgesi verilemez. Mali sorumluluk sigortası bulunmayan araçlar trafikten men edilirler. Zarar gören, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde, doğrudan doğruya sigorta şirketine başvurabilir veya zarar verene dava açabilir.

F- SİGORTALI ARACIN DEVREDİLMESİ DURUMU

Kasko sigortası yaptırdığınız aracınızı bir başkasına devredecekseniz, devir işlemlerinin yapılmasından itibaren 15 gün içinde, sigortacı kuruma bu durumu bildirirseniz, aracınızı devralan kişi sigortanızdan yararlanmaya devam edebilir. Sigorta şirketi, durumun kendisine bildirildiği tarihten itibaren 15 gün içinde, sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir.

G- TEDAVİ GİDERLERİNİN ÖDENMESİ

Trafik kazasında verdiğimiz veya bize verilen zararlar ilgili tedavi giderleri nasıl karşılanacak?

Motorlu araçların sebep oldukları kazalarda yaralanan kişilerin ilk yardım, muayene ve kontrol veya yaralanmadan kaynaklanan hastane veya diğer tedavi giderleri, aracın zorunlu mali sigortasını yapan sigorta şirketi tarafından, başvuru tarihinden itibaren 8 işgünü içinde poliçelerdeki sınırlar dâhilinde ödenir.

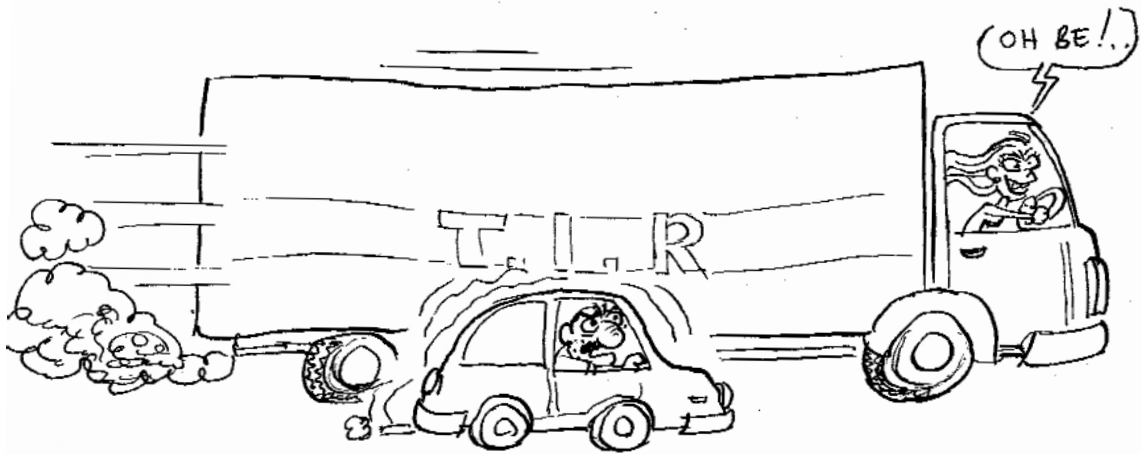
Kazaya sebep olan aracın bilinmemesi, geçerli zorunlu mali sorumluluk sigortasının bulunmaması, sigortacının iflası, çalınan aracın işletenin sorumlu olmadığı hallerde, tedavi giderleri "Garanti Fonu" tarafından ödenir.

H- GARANTİ FONU

Garanti Fonu, T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından oluşturulmuştur. Kazayı yapan aracın tespit edilemediği, zorunlu mali sorumluluk sigortası olmayan bir aracın size zarar verdiği, sigorta şirketinin iflas ettiği hallerde, size verilen zararları zorunlu sigorta tazminatı sınırları içinde karşılamakla yükümlüdür.

I- TRAFİK KAZALARI İLE İLGİLİ YASAL HAKLARI KULLANMA SÜRELERİ

Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazmini ile ilgili davalar, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren 2 yıl ve her halde kaza tarihinden itibaren 10 yıl içinde açılabilir. Dava ceza gerektiren bir fiilden doğarsa ve Türk Ceza Kanunu, bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörürse, bu süre maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.

İ- TRAFİK DAVALARINDA YETKİLİ MAHKEME

Motorlu araç kazalarından doğan hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin bulunduğu yerde veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yerde ya da kazanın olduğu yerdeki mahkemede açılır.

Sürücü belgelerinin geçici olarak geri alınması dışında, Karayolları Trafik Kanunu para cezasını veya bununla birlikte hapis cezasını, belgelerin geri alınması ve iptali veya iş yerlerinin kapatılması cezasını gerektiren suçlarla ilgili davalara trafik mahkemelerinde, bunların bulunmadığı yerlerde yetki verilen sulh ceza mahkemelerinde bakılır. Trafik suçlarına ait kesinleşen karar örnekleri, sürücülerin sicillerine işlenmek üzere mahkemelerce ilgili trafik şubelerine gönderilir.

Trafik para cezaları kredi kartı ile de ödenebilir. Kredi kartı ile yapılan tahsilâtın saymanlık hesaplarına aktarılma süresi ile uygulamaya ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı tarafından belirlenir. (19.07.2003 tarih ve 25173 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4916 sayılı Kanunla değişik)

J- PARA CEZALARININ ÖDENME SÜRESİ

Para cezası ödemesi, derhal yapılmadığı takdirde para cezalarının, tutanağın tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekir. Bir ay içinde ödenmeyen cezalar için her ay yüzde 5 faiz uygulanır. Aylık faizin hesaplanmasında ay kesirleri tam ay olarak dikkate alınır. Bu suretle bulunacak tutar, cezanın iki katını geçemez. (31.07.2004 25539 Resmi Gazete'de yayımlandı. Yürürlük Tarihi 01.01.2005)

Hafif para cezaları dışındaki para cezalarında zaman aşımı süresi 5 yıldır.

K- KASKO SİGORTASI

Aracınızın her tür hasar ve soruna karşı özel sigorta şirketlerince sigortalanmasına kasko sigortası denir. Bu sigorta türü zorunlu olmamakla birlikte, aracınızı kasko sigortası yaptırmanız sizin çıkarınızadır. Kasko sigortası, sigortalı aracın çarpma, çarpışma, devrilme, yanma, çalınma ve çalınmaya teşebbüs sonucu meydana gelecek zararlarını teminat altına alır.

Aracınızı, bir sigorta şirket aracılığı ile kasko sigortası yaptırmanız, her türlü riske karşı güvenceye almanızı sağlar. Şöyle ki:

Aracınıza park veya hareket halinde iken meydana gelebilecek kazalar sonucu uğrayacağı maddi hasarlar, aracın yanması, aracın çalınması, sel, su baskını hasarlarını, yetkili olmayan kişilere çektirilen araca gelen hasarlar ile kurallara uygun olmadan çekilen veya çektirilen araçlara gelen hasarları sigortalı aracın karıştığı bir kaza sonucu, trafik sigortası limitlerinin üstünde

hüküm ifade etmesi koşulu ile 3. şahıslara verilebilecek bedeni ve maddi zararları sigortalı araçta bulunan sürücü ve yolcuların, yolculuk sırasında, park halinde, araca binip inerken veya aracın bakımı yapılırken karşılaşılabilecekleri kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık ve tedavi masrafları karşılar.

İsteğe bağlı olarak poliçe kapsamına grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri ve terörizm, deprem, araç telefonu, aracın orijinalinde bulunmayıp sonradan monte edilmiş radyo teyp ve kolonlar, aracın orijinalinde bulunmayıp sonradan monte edilmiş aksesuarlar, yurtdışı teminatı, yük teminatı ilave edilebilir.

Motorlu araçların sebep oldukları kazalarda yaralanan kişilerin ilk yardım, muayene ve kontrol veya yaralanmadan kaynaklanan hastane gibi diğer tedavi giderleri, aracın zorunlu mali sigortasını yapan sigorta şirketi tarafından, başvuru tarihinden itibaren 8 işgünü içinde poliçelerdeki sınırlar dâhilinde ödenir.

D İ K K A T !

1 Araç satın alırken ve araç satarken bu işlemi mutlaka resmi sözleşme ile yapmalısınız.

1 Bir araç satın aldığınızda, aracınızın mutlaka trafik sicilde tescilini yaptırmalısınız.

1 Araçların her çeşit satış ve devirleri noter kanalı ile yapılır. Noter kanalı ile yapılmayan satış ve devirler geçersizdir.

1 Bir trafik kazasında can ve mal güvenliğini etkileyen bir durum yoksa ilk yapılması gereken, sorumluluğun saptanması bakımından yararlı olacak kanıt ve izleri korumak, yani kaza yerindeki durumu değiştirmemektir.

1 Kazaya karışan kişilerin kimliğini, adresini, sürücü ve trafik belgelerini, aracın plakasını, sigorta poliçe isim ve numaralarını not etmeyi unutmamalısınız.

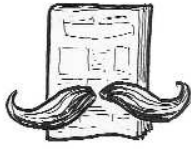
1 Yalnız maddi hasar meydana gelen kazalarda, kazaya dâhil olan kişilerin tümü, anlaşma sağlarsa bu durumu yazılı bir tutanak ile saptayarak kaza yerinden ayrılabilirler. Aracın ve olay yerinin fotoğraflarını da çekebilerseniz iyi olur.

1 Araç sahiplerinin, trafik kazalarında karşı, sigorta yaptırmaları zorunludur. Sigorta yaptırmak sizin için son derece önemli ve ihmal edilmemesi gereken bir şeydir.

1 Trafik kazasında verebileceğiniz veya size verilebilecek zararlarla ilgili tedavi giderleri konusunda da aracınızı sigortalamak çok önemlidir. İhmal etmeyin.

BÖLÜM 13

MEDYA KARŞISINDA KADINLIK DURUMU

Basın yayın organlarında, her vesile ile kadınların sömürüldüğüne, olayların kadının ve kadın cinselliğinin öne çıkartılarak yansıtıldığına şahit oluruz. Trafik kazası haberlerinde, kazazede kadının fotoğraf ya da görüntülerine, trafik kazasına uğrayan araçtan ya da diğer kazazedelerden daha büyük yer verildiğini görüp hayret ederiz.

Birçok gazetenin birinci sayfasında yer alan ve çoğumuzun ilgisini fazla çekmeyecek bir olayın, kadın kahramanının, yarı çıplak fotoğrafına bakıp “Ne alakası var?” diye düşündüğümüz çok olmuştur. Kadın ağırlıklı haberlerde ana tema cinselliktir.

“Aşığıyla bir olup, kocasını öldürdü”, “Koca kurşunu ile can verdi”, “Kıskanç koca kezzap attı” başlıkları kanlı görüntüleri ile hemen her gün bir takım basın organlarının demirbaş haberleridir. Çok satan gazetelerde ya da hemen her özel TV kanalında yer alan “Reality Show” türü programlarda, çoğu zaman kahramanı kadın olan, ilginç(!) haber ya da olaylar karşısında rahatsızlık duyarız. Yazılı ya da görsel medyada, tüylerimizi diken diken eden renkli, büyük fotoğraflar, kanlı görüntüler sıradan olayarmış gibi yer alırken görüp işittiklerimiz uykularımızı kaçıırır.

Mutfak, çocuk, sağlık gibi hizmet alanları ve magazin; kadınlar için uygun haber konuları olurken, siyaset ve ekonomiden uzak tutuluruz. İtiraz edecek olursak; “Basın özgürlüğü var efendim, vatandaşın olup biteni tüm çıplaklığı(!) ile öğrenmeye hakkı var” denir. Bu doğru bir yaklaşım değildir ve bu çarpıtmanın en önemli nedeni haberlerin erkek bakışı ile üretilmesidir.

Haberlerde, kadınlar çoğunlukla mağduriyetleri ile öne çıkarılırlar. Araştırmalar; medyada, % 19 mağdur kadın portresine karşılık, % 9 oranında erkek mağdurun yer aldığını gösteriyor.

Medyanın kadın dünyasına yönelik bir başka olumsuz etkisi de onları sadece tüketici olarak ön plana çıkarması, ancak tüketirlerse mutlu olacakları mesajını vermesidir. Bu mesaj kadınların üretici ve yaratıcı özelliklerini göz ardı eden onları asalak duruma getiren yanlış bir mesajdır.

Medya, kadınların ikinci sınıf yurttaşlar olarak yaşamasını besleyen önemli kurumlardan birisidir.

A- KİŞİLİK HAKLARIMIZ

Zaman zaman, mahalle ya da iş yerinde gerçekleşmiş, ayrıntılarını gayet iyi bildiğimiz bir olayı, gazete ya da TV'lerde yer aldığı haliyle tanıyamaz, başka bir olay gibi okuyup, dinleriz. Komşu veya tanıdık birinin başından geçmiş olay, çarpıtılarak, heyecan uyandırıcı bir şekilde kaleme alınıp, görüntülenir. Örneğin, "şiddetli geçimsizlik" nedeniyle görülmekte olan bir boşanma davası; tümüyle gerçek dışı yorumlarla, ilgisinin "kişilik haklarını" ihlal edecek, onu kamuoyunda küçük düşürecek şekilde yayımlanır.

Bir kısım basın organlarının sorumsuzca yaptıkları bu tür yayınlara karşı, "**kişilik hakları**" ihlal edilen, saldırıya uğrayan kişinin, elbette yasal hakları var. Çoğu kez sanıldığı aksine, basın özgürlüğü gazetelerin, televizyonların her türlü konuyu serbestçe yazabilmeleri, söyleyebilmeleri anlamına gelmez.

Gerçekten de Anayasa ile korunan basın özgürlüğünün amacı; doğru, gerçek haber dolaşımını sağlamak, halkın gerçekleri öğrenme, haber alma hakkını güvence altına almaktır. Öyle olunca da gerçek dışı, heyecan uyandıracak ve kişiyi küçük düşürecek nitelikteki haber/yazı ya da TV programının, basın özgürlüğünün arkasına sığınarak savunulamayacağı açıktır. Bu tür haber-yazı yayınlayan yayın organları, yasalar önünde sorumludurlar.

Nasıl mı?

Gerçek dışı, sansasyonel haber, yazı ya da programa konu olan, diğer bir

deyişle kişilik hakları ihlal edilen kişi; Medeni Kanun'un kişilik haklarına saldırıyla ilgili 24. 25. maddelerine ve Borçlar Kanunu'nun ilgili maddesine göre hakkını arayabilir. Kanun; "...kişilik hakları zarar gören kişinin saldırının önlenmesini, haber, yazı ya da TV yayınının durdurulmasını, uğradığı zararın tazminini, bunlarla birlikte haber ya da yazının gerçek dışı olduğunun, yayın organlarında yayınlanmasını isteyebilir" der.

Yayın organının saldırısı, aynı zamanda suç teşkil ediyorsa örneğin; haber-yazı ya da TV programında kişiye yönelik iftiralar yer almış ya da kişiyi toplumun hakaretine maruz bırakacak ağırlıkta iddialara yer verilmiş ise; tazminat davası ile birlikte, bulunduğu yerdeki cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunabilir. Haksız olduğu anlaşıldığı takdirde, haberi yayınlayanlar hapis ve para cezasına çarptırılır. Suçun basın yoluyla işlenmiş olması, cezanın arttırılarak uygulanmasını sağlar.

Tüm bunlarla birlikte, kişi medyada, kendisi ile ilgili olarak yayınlanan yazı haber ve görüntülere ilişkin olarak görüş ve düşüncelerini, iki ay içerisinde, yayından sorumlu müdüre göndererek yayınlanmasını isteyebilir. Bu "Cevap ve Düzeltme" yazısının yayınlanmaması halinde, mahkemeye başvurarak cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmasına ilişkin karar verilmesini talep edebilir.

Radyo ve televizyon yayınları ile ilgili olarak Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) da uyguladığı yaptırımlar vardır. RTÜK'ün verdiği cezalar hem yayınlardaki ihlaller, hem de cevap ve düzeltme haklarına uygun davranılmaması nedeniyle olabilir.

3984 sayılı RTÜK Kanunu'nun 33. maddesi yaptırımları düzenlemektedir. Aynı kanunun 4. maddesi, radyoların ve televizyonların, kişilerin manevi şahsiyetlerine eleştiri sınırlarının ötesinde saldırıyı, kadınlara karşı ayrımcı yayınları, kadınlara ve çocuklara karşı şiddeti özendirici, şiddeti ve ayrımcılığı teşvik edici yayınları, cevap ve düzeltme hakkına uygun davranılmamasını yasaklar.

Radyo ve televizyonlar aracılığıyla yapılmış yayınlarla ilgili olarak da cevap ve düzeltme ile dava ve şikâyet haklarımız vardır ve sonuçta yayının durdurulması sağlanabilir.

B- ARAŞTIRMALAR DİYOR Kİ...

Son dönemde, medya konusunda, değişik araştırmalar yayınlanıyor. Örneğin; Küresel Medya İzleme Projesi'nin (Global Media Monitoring Project-GMMP) 2005 tarihinde 76 ülkede yaptığı "Haberi Kim Yapıyor" başlıklı araştırması bunlardan birisi:

Araştırma, dünya nüfusunun yüzde 52'sini oluşturan kadınların haberlerde yer alışı oranının ancak yüzde 21 olduğunu gösteriyor. Bu, medya aracılı-

ğıyla kadınların “**görünmez**” kılındığı bir dünya yaratılması demektir. Kadınların basın ve yayın kuruluşlarının karar organlarında temsilinin çok düşük oranlarda görüldüğü araştırmada, kadınların erkeklerden daha çok görev aldıkları tek alanın, yüzde 57 ile TV sunuculuğu olması dikkat çekicidir.

Araştırmanın en önemli noktası, tüm haberlerde kadınların, erkeklere oranla iki kat daha fazla mağdur olarak gösterilmesidir. Haber konularının, sadece yüzde 10'unun kadınlara ilişkin bulunduğu araştırmada, kadınlar sadece yüzde 17 oranında “esas kişi” olarak ele alınıyor. Ekonomi (yüzde 3) ve politika (yüzde 8) haberlerinde ise bu oran çok daha gerilere düşüyor.

Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikler de eşitlikler de haber değeri taşıyor. Medyada bu konuda yapılan haberlerin oranı sadece yüzde 4. Haberlerin içeriklerine bakınca bunların, kadınların zarar gördüğü cinsiyetçi kalıpları yansıtmak ve yıkmak yerine daha da güçlendirici biçimde olduğu görülüyor.

Kadınların en az konu olabildiği haber başlıklarının kadınların uzak tutulduğu “ağır konular” siyaset ve ekonomi olduğu görülen araştırmada yer alan bir başka önemli nokta, politika ve hükümetle ilgili haberlerle ilgili. Politika haberlerinde; 1995 yılında kadınlar yüzde 7, erkekler yüzde 93, 2005 yılında kadınlar yüzde 14, erkekler yüzde 86 oranında yer alıyor. Ekonomi haberlerinde 1995'te yüzde 10 oranında konu olabilen kadınlar, 2005'te bu oranı ancak yüzde 20'ye yükseltebilmiş. Bu alanda da yüzde 80'lik bir erkek egemenliği gözlemleniyor.

Bağımsız İletişim Ağı -BİA Haber Merkezi'nden Ayşe Durukan'ın, 15 Haziran 2006 tarihinde, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Mine Gencil Bek'in yaptığı “**Medya ve Toplumsal Katılım Projesi**” raporuna dayanarak hazırladığı haber, medyada kadının konumunu bütün açıklığı ile gözler önüne seriyor:

ı Türkiye'de en fazla genç kadınlar, en azsa çocuklar ve yaşlılar haber oluyor.

ı Haberlere konu olan kadınlar, erkeklerden sayıca daha fazla. Kadınların tema olduğu haberler cinsel içerikli.

ı Cinsel yönelimi farklı olanların haber olma şansı az.

ı Hürriyet, Sabah, Akşam ve Vatan gazetelerinde Ocak-Ekim 2005 tarihleri arasında yer alan 16.060 haberden 1620'sinde, kadınların teşhir edildiğini görüyoruz. Erkekler 101 teşhir haberinin konusu olmuş. Teşhir, çoğunlukla cinsel içerikli.

ı Medyadaki haberlerde büyük oranda kadınlar var, en az haber olan sosyal gruplar, cinsel yönelimi farklı olanlar ve engelliler. Medyadaki kadınlara yönelik haberlerin çokluğu, kadınlara yönelik duyarlı bir yayıncılık yapıldığı anlamına gelmiyor.

- ı En başta eğlence ve magazin dünyasından ünlüler haber konusu oluyor.
- ı Eğlence-magazin haberlerinde yer alan kadın sayısı, erkeklerin neredeyse iki katı. Medyada konu olan ünlü kadınların oranı yüzde 26,2 iken bu oran erkeklerde yüzde 16'da kalıyor.
- ı Araştırma, haberlerdeki ağırlıklı temanın, yüzde 20 eğlence, yüzde 30 magazin olduğunu gösteriyor.
- ı 16.060 haberin yaş gruplarına göre analizi yapıldığında, haberlere en çok genç kadınların konu olduğu belirtiliyor. Bu da haberlerde erkeğe oranla kadınların yaşının daha çok yazılmasından anlaşılıyor. Erkekler ise daha çok orta yaşlarda habere konu oluyor. En az temsil edilen gruplar çocuk ve yaşlı nüfus.

Bu araştırmalarda yer alan bilgi ve verilerden sonra medya konusunda kadın örgütlerine ve tek tek kadınlara yapacak çok iş düştüğünü ve bu konuda daha fazla çalışmamız gerektiğini söyleyerek bu bölümü kapatabiliriz.

BÖLÜM 14

TÜKETİCİ OLARAK HAKLARIMIZ

Çarşıda pazarda bütün satıcılar mallarını beğendirmek için bağışırken hep söze “Abla, teyze, hanımanne” diye başlarlar. Zaten kalabalık pazaryerlerinde, iş merkezlerinde, çarşılarda gezip dolaşan, alışveriş yapanların çoğunluğu da kadınlardır. Kadınların iş dünyası ya da çalışma hayatında farklı uygulamalarla karşılaştıkları bir türlü kabul edilmezken, tüketici olarak onlara ekonomide çok özel bir yer verilir.

Radyoda, televizyonda, sokak afişlerinde yer alan reklâmların bombardımanı altında kadınlar, birer tüketim nesnesine dönüşür. Tüketmeden mutlu olamayacaklarına inandırılırlar. Nüfusun yarısından fazlasını oluşturan kadınlar, toplumsal hayatın hiçbir alanında, tüketici olarak gördükleri itibarı görmez. Ne ilginçtir ki satıcıların baş tacı tüketici kadınlar, haksızlıklar karşısında itirazlarını belirtmek istediklerinde aynı ilgiyi görmez. Bu nedenle kadınlar, çoğu kez haksızlıklar karşısında itirazlarını açık biçimde seslendirmekten kaçınırlar. Bunun bir nedeni de tüketici hakları konusunda yeterli bilincin yerleşmemiş olmasıdır. Reklâmlara bıktırarak kadar yer ayıran televizyon ve basın kuruluşları da ne yazık ki tüketici hakları konusunda aynı duyarlılığı(!) göstermez.

Aslında devlet, tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını korumak, onları aydınlatmak, eğitmek, zararlarını tazmin etmek, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlamak için önlemler almakla yükümlüdür. Ayrıca tüketicilerin kendilerini koruma girişimlerini özendirerek, bu konuda politikalar oluşmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmek de devletin sorumlulukları arasındadır.

Tüketici haklarına ilişkin her tür başvuruyu yapabilir, istediğiniz davayı rahatça açabilirsiniz. Davalar harçtan muaf olduğu için para ödemeniz de gerekmez. Ayrıca, bilirkişi incelemesi gerektiren özel bir konu değilse; davanız başvurunuzdan itibaren, en geç bir ay içinde karara bağlanır ve herhangi bir ücret alınmaz.

A- TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN

Anayasa'nın 172. maddesi, tüketicileri koruma ve aydınlatıcı tedbirler

alma konusundaki görevin devlete ait olduğunu söyler. Ülkemizde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 1995 yılında kabul edilerek yürürlüğe girdi ve zaman içinde çeşitli değişikliklere uğradı. Bu değişiklikler, kredi kartları ve bankalarla ilişkimiz ile son dönemde gündemimize giren bazı özel alanlar konusundaki düzenlemeleri içermektedir.

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun; ekonominin gereklerine ve kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını korumak, onları aydınlatmak, eğitmek, zararlarını tazmin etmek, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemler almakla yükümlüdür. Ayrıca tüketicilerin kendilerini koruma girişimlerini özendirerek bu konuda politikalar oluşmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemek de bu yasanın kapsamındadır.

Tüketici haklarına ilişkin her tür başvuruyu yapabilir; istediğimiz davayı açabiliriz. Davalar harçtan muaf olduğu için para ödememiz gerekmez. Ayrıca, bilirkişi incelemesi gerektiren özel bir konu değilse; dava, başvurumuzdan itibaren en geç bir ay içinde karara bağlanır ve herhangi bir ücret alınmaz.

B- NELERE DİKKAT ETMELİYİZ?

Herhangi bir mal ya da hizmet satın alırken haksızlığa uğramamak için dikkat etmemiz gereken noktalar vardır. Bu konuda göstereceğimiz çaba, ileride uğrayacağımız zararları telafi etmek için harcamak zorunda kalacağımız çabanın yanında, çok hafif kalır. Dikkatli olmak, herhangi bir sorunla karşılaştığımızda, sorunun daha kolay çözülmesini sağlayabilir.

Bu nedenle:

- 1 Satın aldığınız malı teslim almadan, peşin ödeme yapmayın,
- 1 Sözleşme imzalamak zorunda iseniz, imzaladığınız sözleşmenin ayrıntılarına (teslim tarihi, ödeme miktarı gibi) kontrol edin ve sözleşmenin bir örneğini saklayın,
- 1 Satın aldığınız mala yapacağınız her ödeme için mutlaka makbuz alın,
- 1 İmzalamadan önce sözleşmeyi mutlaka sonuna kadar okuyun. Sözleşme içinde anlamını bilmediğiniz teknik terimler varsa bunların anlamını öğrenmeden sözleşmeyi imzalamayın,
- 1 Sözleşmeyi siz hazırlıyorsanız, peşin ödeme, taksitler, ödeme günleri, gününden önce ödeme durumunda faiz indirimi oranlarını mutlaka belirtin,
- 1 Satışlarda ayrıca borç senedi imzalamanız gerekiyorsa ödeme planına uygun tarihleri taşıyan ayrı ayrı borç senetleri imzalayın. Toplam borcunuz kadar tek bir senet imzalamak aleyhinize olacaktır.
- 1 Ticari bir birliğe, odaya veya derneğe bağlı bir satıcıdan alışveriş yapmaya çalışın,

ı Taksitli satışlar-
da, sözleşmede yer
alan satış fiyatının
hiçbir surette arttırıla-
mayacağını unutmayın.

Kampanyalı satış-
larda, ilan ve taahhüt
edilen mal veya hiz-
metin teslimatının
zamanında yapılma-
ması, fiyat, malın
özellikleri veya mik-
tarında sözleşmeye
aykırı davranılması
durumlarında satıcı,
bayi, acente, temsil-
ci, imalatçı-üretici ve
ithalatçı hepsi birlikte
ve zincirleme sorum-
ludur. **“Bu benim
sorunum değil, ben
buna çözüm bula-
mam”** deyip sizi başlarından atmalarına izin vermeyin.

Satıcının evinize ya da bulunduğunuz yere gelerek yaptığı satışlar, “kapıdan satış” olarak adlandırılır. Son yıllarda çok rastlanan bu satış yöntemi ile tüketicilerin uğradığı haksızlıklar da çok artmıştır. Bu nedenle mümkünse kapıdan satış ya da posta siparişi yöntemleri ile alışveriş yapmayın. Eğer alışveriş yaparsanız iki kat fazla dikkatli olun.

- ı Satıcı ile yapacağınız bütün yazışmalarda ad ve adresinizi yazın,
- ı Posta ve zarfla nakit para göndermeyin. Ödemelerinizi, makbuz karşılığında veya banka havalesi ile gönderin ki daha sonra parayı ödemiş olduğunuz kanıtlanabilsin,
- ı Para ödediğinizde alacağınız makbuzu mutlaka saklayın, kaybetmeyin,
- ı Sipariş verirken bir belge imzalarsanız, belgeyi saklayın ve gönderdiğiniz tarihi üzerine yazın,
- ı Siparişinizi iptal etme koşullarını iyi öğrenin,
- ı Siparişiniz süresinde teslim edilmediği takdirde, siparişi iptal ettiğinizi ve yaptığınız ödemenin iadesini talep ettiğinizi bildiren ihbarname gönderin,

ı Fiyata ilişkin tüm koşulları iyi öğrenin ve yazılı sözleşme yapmaya özen gösterin.

UNUTMAYIN: Söz uçar.

Satıcılar, malı size satıncaya kadar çok konuşur ve vaatte bulunur ama ileride bir pürüz çıktığında, size elinizdeki kâğıtları okumanızı öğütler. “Siz bana böyle dememiştiniz” demenin bir anlamı olmayacaktır.

C- SÖZLEŞME YAPTIĞINIZDA

Satıcının adı, unvanı, adresi, sözleşmenin tarihi, konusu, malın cinsi, miktarı, marka ve modeli, teslim tarihi, fiyatı imzaladığınız belgede mutlaka bulunmalıdır. Satın almak istediğiniz şey, istediğiniz şey değilse ya da kusurlu ise malı iade ederek paranızı geri istemek veya yenisi ile değiştirilmesini istemek haklarınız vardır. Satıcının da bu isteğinizi kabul etmesi gerekir. Satıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici, ithalatçı, satın aldığınız ayıplı maldan, ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan, zincirleme ve hep birlikte sorumludurlar.

Satıcı, aldığınız malın garanti belgesini size teslim etmek zorundadır. Garanti belgesinin imzalanmış ve tarih atılmış olmasına dikkat etmelisiniz. Garanti belgesine tarih ve imza konmamış ise aldığınız mala ait faturayı, mutlaka saklamalısınız. Malın faturasındaki tarih, sizin garanti sürenizin başlangıcı kabul edilecektir.

Satıcı, Türkçe tanıtım ve kullanma kılavuzunu da teslim etmekle zorundadır.

Satıcı, imalatçı ya da ithalatçı olsun, satılan malın bakım, onarım ve servis hizmetlerini yürütecek istasyonları kurmak ve yeterli teknisyen kadrosu ile yedek parça stoku bulundurmak zorundadır.

D- İLAN VE REKLÂMLAR

Sipariş vermenize neden olan ilan ya da reklâmın:

- ı Aldatıcı ya da yanıltıcı,
- ı Tecrübe ve bilgi eksikliğini istismar edici,
- ı Can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü,
- ı Şiddet hareketleri ve suç işlemeyi özendirici,
- ı Kamu sağlığını bozucu,
- ı Hastaları, çocukları ve özürllüleri istismar edici olduğunu düşünüyorsanız, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Reklâm Kurulu'na şikâyet edebilirsiniz. Baş-

vurunuz için söz konusu ilan ile dilekçeniz yeterlidir. Herhangi bir ücret talep edilmez.

E- KREDİ SÖZLEŞMELERİ VE KREDİ KARTLARI

Kredi sözleşmeleri ve kredi kartları, son yıllarda yaşamımıza giren ve neredeyse vazgeçilmez hale gelen bir yenilik. Bir yandan hayatı kolaylaştırırken öte yandan da tüketicilere büyük sorunlar yaratan bu konuda da dikkatli olmakta fayda var.

Kredi sözleşmelerini yazılı olarak yapmalı ve sözleşmenin bir kopyasını almalısınız.

Yazılı sözleşmede;

- ı Yıllık faiz oranı,
- ı Yıllık faiz oranının hangi koşullarda değiştirilebileceği,
- ı Sözleşmenin kapsadığı mal ve hizmetler,
- ı Kredi sözleşmesi kapsamında ödenecek nakit para,
- ı Toplam ödeme ve kredi miktarları, eğer varsa taksitlerin miktarı ve sayısı ile temerrüde düşme tarihleri veya sözleşmenin tamamlandığı tarihte bunların belirlenmesi yöntemleri,

- ı Kredinin vadesinden önce kapatılmasından dolayı müşteriye uygulanacak indirim oranı,
- ı Eğer sahiplik doğrudan müşteriye geçmiyorsa, malın sahibinin kim olduğu ve hangi koşullarda müşterinin bu malların sahibi olacağı,

- ı Talep edilen teminatlar,
- ı Eğer varsa geçiş dönemi kredi limitinin tutarı,
- ı Geri ödemenin koşulları veya belirlemenin koşulları yer almalıdır.

F- NEREYE BAŞVURALIM?

- ı Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri, 81 il merkezinde sanayi ve ticaret il müdürlükleri ve ilçelerde kaymakamlıklar bünyesinde bulunur.
  - ı İllerde sanayi ve ticaret müdürlükleri
  - ı T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü
  - ı Tüketici sorunlarına bakmakla görevli tüketici mahkemeleri, asliye hukuk veya ticaret mahkemeleri
  - ı Tüketicinin korunmasına yönelik faaliyet gösteren dernek veya vakıflar.

Tüketici İçin Örnek Başvuru Dilekçesi

..... KAYMAKAMLIĞI
(Tüketici Sorunları İlçe Hakem Heyeti)

Şikâyetçi: Aydan Gali

Adres: .....

Telefon: 0212 390 57 0

Şikâyet Edilen: .....

Adres: .....

Olay Tarihi: .....

Şikâyetin Konusu: .....

Açıklamalar:

1- .....

2- .....

3- .....

4- .....

Sonuç ve istem: Ayıplı Malın hizmetin yenisi ile değiştirmesini talep ediyorum ve **4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereği işlem yapılmasını arz ve talep ederim.**

- Ekler**
- 1) Fatura / Fiş
  - 2) Garanti Belgesi
  - 3) Teknik Servis Raporu (Onarım için teknik servise verildi ise)
  - 4) Satış Sözleşmesi

Tarih:

Adı - Soyadı

İmza

EKLER

KADIN ve KADIN YURTTAŞ HAKLARI BİLDİRGESİ

Fransız Devrimi'nin kadın öncülerinden Olympe De Gouges, Devrim sonrasında yayınlanan "İnsan Ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"nin kadınları kapsamadığını görerek bir, "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Beyannamesi" kaleme aldı.

Kadınların giyotine gitme hakları olduğuna göre, kürsüye çıkıp politika yapma haklarının da olduğunu savunan Olympe de Gouges, bu görüşleri nedeniyle 1793 yılında giyotinle idam edildi. Olympe de Gouges, kaleme aldığı bildirgeye ek olarak, evlilikte iki cinsin haklarının ve yükümlülüklerinin eşitliğini sağlayabilecek bir tür "Kadın ve Erkek Toplumsal Sözleşmesi" de öneriyordu. Bu sözleşmede, "...kadınların ruhunu yüceltmek için kesin sonuç verecek bir yol teklif ediyorum; bu onları erkeklerin yaptığı tüm işlere ortak etmektir. Eğer erkekler bunun hayata geçirilmesinin imkânsız olduğunu düşünmekte ısrar ediyorsa, servetlerini kadınlarla paylaşsınlar o zaman. Ama kendi kaprislerine göre değil, yasanın çizdiği bilgece yola göre. Önyargılar ölür, ahlak düzelir ve doğa tüm haklarını yeniden elde eder böylece..." diyerek cinsler arası eşitsizliğin kaynağını kurutmayı öneriyordu.

19 Kasım 1793 tarihli Le Moniteur Universal gazetesi, onun ölümünü "Yakın zamanda ve kısa süre içinde devrimci mahkeme, kadınlara büyük bir ders verdi. Bu örnek şüphesiz hafızalarda yaşayacaktır. Olympe de Gouges devlet adamı olmak istedi ve yasa onu cinsine yakışan erdemleri unuttuğundan dolayı cezalandırdı" yorumu ile duyurdu.

Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi Metni (1791)

Başlangıç: Ulusü temsil eden anneler, kızlar ve kız kardeşler Ulusal Meclise katılmak istemektedirler. Halkın mutsuzluklarına ve hükümetlerin yozlaşmasına neden olarak, kadının haklarının unutulmasını ya da çiğnenmesini gördüklerinden, kadının doğal, vazgeçilmez ve kutsal haklarını resmi bir bildirge ile açıklamaya karar verdiler; ta ki bu bildirge, bütün toplum üyelerinin zihninde yer ederek onlara her an görevlerini ve haklarını hatırlatsın; ta ki kadınların ve erkeklerin iktidar tasarruflarını her kurumun kendi amaçlarıyla kıyaslamaya her an olanak vererek bu amaçlara daha iyi uyulmasını sağlasın; ta ki bundan böyle yalın ve tartışılmaz ilkelere dayanacak olan kadın yurttaş şikâyetlerine, her durumda anayasanın korunması ve herkesin mutluluğu doğrultusunda bir çözüm getirilmesine ışık tutsun.

Dolayısıyla, annelik meşakkatindeki cesaretinde olduğu kadar güzellikte de üstün olan cins, Yüce Varlığın huzurunda kadın ve kadın yurttaş haklarını şu şekilde saptar ve açıklar:

Madde I - Kadın özgür doğar, hukuksal olarak erkekle eşittir ve öyle kalır. Toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

Madde 2 - Her siyasal topluluğun amacı kadının ve erkeğin doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3 - Her tür egemenlik ilkesi temel olarak kadınların ve erkeklerin birleşmesinden oluşan ulustan kaynaklanır; hiçbir organ, hiçbir birey açıkça ulustan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4 - Özgürlük ve adalet hak sahiplerine haklarının teslimi esasına dayanır. Kadının doğal haklarının kullanılması ancak erkeğin kadına karşı koyduğu ebedi zulümle sınırlanmıştır. Bu sınırlar doğanın ve aklın yasaları ile yeniden biçimlendirilmelidir.

Madde 5 - Doğanın ve mantığın kanunları topluma zararlı olan her türlü hareketi yasaklar; bu akıllı ve yüce kanunlarla yasaklanmamış hiçbir hareket ise engellenemez ve hiç kimse bu kanunlar tarafından öngörülmeleyen hareketleri yapmaktan kısıtlanamaz.

Madde 6 - Yasa genel iradenin ifadesi olmalıdır. Kadın ve erkek tüm yurttaşların doğrudan ya da temsilcileri aracılığı ile yasa yapmaya katılmaya hakları vardır. Yasa herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olduklarından, tüm kadın ve erkek yurttaşlar her tür yüksek görev, mevki ve kamu görevine eşit olarak, gayretlerine göre ve aralarında erdem ve yetenekleri dışında ayırım gözetilmeksizin alınmalıdır.

Madde 7 - Hiçbir kadın ayrıcalıklı değildir. Kadınlar yasada öngörülen durumlarda suçlanır, tutuklanır ve hapsedilir.

Madde 8 - Yasa ancak açık ve kesin olarak gerekli cezalar getirebilir ve hiç kimse işlenen suçtan önce çıkarılarak ilan edilen ve kadınlara usulüne göre uygulanan bir yasaya dayanmadan cezalandırılmaz.

Madde 9 - Suçlu görülen her kadına yasanın gereği uygulanır.

Madde 10 - Hiç kimse en temel ihtiyaçlarından dolayı olsa bile rahatsız edilemez. Kadının tıpkı idam sehпасına çıkma hakkı olduğu gibi kürsüye çıkma hakkı da olmalıdır; elverir ki davranışları yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

Madde 11 - Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi kadının en önemli haklarından biridir, çünkü bu özgürlük babanın çocuklara karşı olan yasallığını güvence altına alır. Dolayısıyla her kadın yurttaş, barbar bir önyargı onu gerçeği gizlemeye zorlamadan özgürce, bir erkeğe "size ait olan çocuğun annesiyim" diyebilir. Bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

Madde 12 - Kadının ve kadın yurttaşların haklarının güvence altına alınması kamu yararının gereğidir. Bu güvence onu emaneten elinde tutanların kişisel yararı için değil, herkes için sağlanmalıdır.

Madde 13 - Kamu gücünün sürdürülmesi ve idarenin giderlerini karşılamak için kadının ve erkeğin ödeyeceği vergi eşittir. Kadın tüm angaryaları, tüm zahmetle işleri erkeklerle paylaşmaktadır; dolayısıyla tüm mevkilerde, yüksek görevlerde, memuriyetlerde, sanayi ve öteki iş yerlerinde eşit olarak yer almalıdır.

Madde 14 - Kadın ve erkek yurttaşlar kendileri ya da temsilcileri aracılığıyla vergilerin gerekliliğini onamak hakkına sahiptirler. Kadın yurttaşlar buna ancak erkek yurttaşlarla eşit olarak katılabilirler. Bu eşitlik sadece serveti değil, kamu yönetimini, matrahın saptanmasını, verginin toplanmasını da kapsar.

Madde 15 - Vergileri ödemekte erkeklerle işbirliği yapan kadınlar idare örgütünün her memurundan hesap sorma hakkına sahiptirler.

Madde 16 - Hakları güvence altına alınmamış, kuvvetler ayrılığı belirlenmemiş toplumların anayasaları yok demektir; kaleme alınmasında ulusu oluşturan bireylerin çoğunluğunun katkısı olmayan anayasanın hükmü yoktur.

Madde 17 - Mülk birlikte ya da ayrı olan cinse de aittir. Bu mülk hem kadın hem de erkek için kutsal ve dokunulmaz bir haktır. Yasaca belirlenen kamu hizmetleri için açıkça gerekli görülmedikçe, adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe, hiç kimse doğanın ona verdiği gerçek bir servet olan bu haktan yoksun bırakılamaz.

ULUSLARARASI KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ

“Uluslararası Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”, Birleşmiş Milletler Yasası’na İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne, İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ve bugüne kadarki tüm uluslararası sözleşmelere, kararlara ve beyanlara rağmen, kadınlara karşı ayrımcılığın halen devam etmekte olduğundan endişe duyularak düzenlenmiştir.

Sözleşme, kadınların eğitim, çalışma hayatı, uluslararası temsil, tabiiyet, sağlık, sosyal yaşam şartlarına, kırsal kesim kadınları ve fahişelik sorunlarına karşı önlemler içermektedir. Bu anlamda taraf devletlere, kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik bir politika izleme yükümlülüğü getirmektedir.

Sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde ise 24 Temmuz 1985 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanan Sözleşme, 14 Ekim 1985 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak kesinlik kazanmıştır. Beş yıllık gecikme ile onaylanan Sözleşme’nin tüm hükümlerine ne kadar uyulabildiği tartışma konusudur.

30 maddelik sözleşmenin ilk 16 maddesini aşağıda bulabilirsiniz:

Madde 1 - İşbu Sözleşme’ye göre, “kadınlara karşı ayırım” deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahkûmiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 - Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırmaya yönelik bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt eder:

- Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dâhil etmeyi ve yasalarla ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,
- Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırım da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,
- Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırımı karşı etkin himayesini sağlamayı,
- Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,
- Herhangi bir kişi kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,
- Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dâhil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,
- Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal ceza hükümlerini ortadan kaldırmayı.

Madde 3 - Taraf devletler, özellikle politika, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dâhil, bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 -

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşme'de belirtilen cinsten bir ayırım olarak değerlendirilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu Sözleşme'de belirtilenler dâhil, taraf devletlerce alınacak özel önlemler, ayırımı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 - Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b) Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeklerin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her koşulda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak.

Madde 6 - Taraf devletler kadın ticareti ve istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dâhil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7 - Taraf devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b) Hükümet programının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek,

c) Ülkenin kamu ve politik hayatıyla ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılmak.

Madde 8 - Taraf devletler, kadınlara erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9 -

1. Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında, kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocasının tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf devletler çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Madde 10 - Taraf devletler, özellikle aşağıdaki konularda, kadın erkek eşitliği konusunda eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır:

a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde, kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları,

c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karışık eğitimin ve eğitimin diğer şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden göz-

den geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından yararlanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsat tanınması,

e) Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma eğitim programları dâhil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g) Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

h) Kadınların ailelerinin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dâhil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11 -

1. Taraf devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b) İstihdam konusunda eşit seçim kriterleri uygulanması da dâhil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c) Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dâhil, mesleki eğitim ve mükerrer eğitim görme hakkı,

d) Sosyal yardımlar dâhil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e) Ücretli izinle birlikte özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f) Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayırımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır:

a) Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak,

b) Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c) Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev ve sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d) Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında periyodik olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse değiştirilecek, kaldırılacak veya uzatılacaktır.

Madde 12 -

1. Taraf devletler, aile planlaması dâhil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için sağlık bakımından kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır,

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla, taraf devletler, kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

KADININ EL KİTABI

Madde 13 - Taraf devletler, kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında, kadınların erkeklerle eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır:

- Aile zammı hakkı,
- Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,
- Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün yönlerine katılma hakları.

Madde 14 -

1. Taraf devletler, kırsal kesim kadınlarının karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dâhil, ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- Her seviyedeki kalkınma planının müzakere ve uygulanmasına katılmak,
- Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dâhil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,
- Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,
- Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetlerle birlikte fonksiyonel okur-yazarlık dâhil, resmi ve gayri resmi eğitimin her türünden yararlanmak,
- Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla, kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,
- Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,
- Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde, eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak,
- Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

Madde 15 -

- Taraf devletler, kadınlara kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır,
- Taraf devletler, medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle kadınlara, sözleşme yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her safhasında eşit muamele edeceklerdir,
- Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve diğer özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.
- Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16 -

- Taraf devletler, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:
  - Evlenmede erkeklerle eşit hak,
  - Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,
  - Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,

d) Medeni durumlara bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak ancak her hal ve şartta çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir,

e) Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi eğitim ve diğer vasıtalarından yararlanmada eşit haklar,

f) Her hal ve şartta çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,

g) Aile adı, meslek ve işçi seçimi dâhil, karı ve koca için eşit kişisel haklar,

h) Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, kazanımı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında her iki eşe de eşit haklar.

2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ek İhtiyari Protokolü

Sözleşme'yi destekleyici nitelikte olarak yine Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Ek Protokol 1999 yılında imzaya açıldı. Aşağıda söz konusu protokolün tam metnini bulabilirsiniz:

Sözleşmeye taraf devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insan değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bütün insanların onur ve hakları bakımından eşit ve hür doğduklarını ve herkesin bu Bildirgede yer alan hak ve özgürlüklere, cinsiyete dayanan ayırım dâhil olmak üzere, hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın sahip olduklarını ilan etmiş olduğunu kaydederek,

Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve insan haklarına ilişkin diğer uluslar arası belgelerin cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığını hatırlayarak,

Taraf devletlerin Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinde (Sözleşme) kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini kınayarak, her türlü vasıta ile gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi politikası izlemeyi kabul ettiklerini de akılda tutarak,

Kadınların tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanması ve bu hak ve özgürlüklerin ihlalini önlemek için etkili önlemler alma kararlılıklarını yeniden teyit ederek,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır.

Madde 1

Bu Protokole taraf devlet (taraf devlet) Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (Komite) 2. maddeye göre yapılacak başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanır.

Madde 2

Başvurular, taraf devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşmede yer alan hakların ihlal edildiği iddia edilerek yapılabilir. Başvurunun bireyler veya bireylerden oluşan gruplar adına yapıldığı durumlarda, birey veya bireylerden oluşan grupların rızası alınmış olmalıdır. Birey veya bireylerden oluşan gruplar adına yapılan başvurularda, ilgililerin rızalarının

KADININ EL KİTABI

---

alınmamış olması durumunda, başvuruda bulunanın bu eyleminin gerekçelerini açıklayabilir ve savunabilir olması gerekir.

Madde 3

Tüm başvurular kimin tarafından yapıldığı belirlenebilecek şekilde ve yazılı olarak yapılacaktır. Komite, Sözleşmeye taraf olup da bu Protokole taraf olmayan bir devleti ilgilendiren başvuruları kabul etmeyecektir.

Madde 4

1) Komite, iç hukuk yollarının makul olmayan sürede uzadığı ve etkili sonuç verme ihtimalinin olmadığı durumlar dışında, iç hukuk yolları tüketilmeden yapılan başvuruları değerlendirmez.

2) Komite aşağıdaki hallerde başvurunun kabul edilemez olduğunu bildirir:

- a) Aynı başvurunun, daha önce Komite tarafından veya başka bir uluslararası araştırma veya uzlaşma prosedürü çerçevesinde incelenmiş veya incelenmekte olması;
- b) Başvurunun Sözleşme hükümlerine aykırı olması;
- c) Başvurunun bariz biçimde doğru temellere dayandırılmamış veya yeterli dayanaktan yoksun olması;
- d) Başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanılması;
- e) Başvuru konusu olan olguların bu Protokol'ün ilgili taraf devlet açısından yürürlüğe girmesinden önce (yürürlük tarihinden sonra da sürmekte olan olgular hariç) gerçekleştirilmiş olması

Madde 5

1) Başvurunun alınmasından sonra ve esasa ilişkin incelemenin sonuçlanmasından önce, Komite taraf devletten, iddiaya konu olan ihlalin mağdur ya da mağdurlarının telafisi imkânsız zararlar görmesini önlemek için gerekli ara önlemleri acilen almasını talep edebilir.

2) Bu maddenin 1. fıkrasındaki takdir yetkisinin Komite tarafından kullanılması başvurunun kabul edilebilirliği ya da esasına ilişkin karar verildiği anlamına gelmez.

Madde 6

1) Başvurunun ilgili taraf devlete atıfta bulunmaksızın Komite tarafından kabul edilemez bulunması hali dışında ve birey ya da bireylerden oluşan grupların kimliklerinin söz konusu taraf devlete açıklanmasına rıza göstermeleri durumu dışında, Komite yapılan başvuruları gizlilikle ilgili taraf devletin dikkatine sunar.

2) İlgili taraf devlet, tebliğ konusu olan başvuru hakkında açıklamaları ve beyanları, varsa almış olduğu düzeltici önlemleri altı ay içinde yazılı olarak Komiteye bildirir.

Madde 7

1) Protokol çerçevesinde yapılan başvurular, konuya ilişkin bilgilerin ilgili taraflara ulaştırılması kaydıyla, bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından veya onlar adına sağlanan bilgiler ile ilgili taraf devletin verdiği tüm bilgiler ışığında Komite tarafından incelenir.

2) Protokol uyarınca yapılacak başvuru incelemeleri kapalı oturumlarda yapılır.

3) Başvuru incelemesi sonrasında, Komite başvuruya ilişkin görüşleri ile birlikte varsa tavsiyelerini ilgili taraflara iletir.

4) Komitenin görüş ve varsa tavsiyeleri ilgili taraf devlet tarafından değerlendirilir; konu hakkındaki bilgileri ve Komitenin görüş ve tavsiyeleri doğrultusunda alınan tedbirleri içeren yazılı bir cevap altı ay içinde Komiteye sunulur.

5) Komite uygun görürse taraf devleti, Komitenin görüş ve tavsiyeleri doğrultusunda alınan tedbirler hakkında -Sözleşmenin 18. maddesi çerçevesinde hazırlanan raporlar da dâhil olmak üzere- daha fazla bilgi sunmaya davet edebilir.

Madde 8

1) Taraf devletin Sözleşmede yer alan hakları ciddi ve sistematik biçimde ihlal ettiği yönünde güvenilir bir bilgi aldığında, Komite, taraf devleti bu bilgiye ilişkin incelemede işbirliği yapmaya ve konuyla ilgili görüşlerini sunmaya davet eder.

2) Komiteye ilgili taraf devletçe sunulmuş olan her türlü görüşü ve Komitece sahip olunan diğer güvenilir bilgileri göz önünde bulundurarak Komite üyelerinden birini ya da birkaçını araştırma yapmak, acil rapor hazırlamakla görevlendirebilir. Gereken hallerde ve taraf devletin rızasıyla araştırma ülkeye yapılacak bir ziyareti de içerebilir.

3) Araştırma bulgularının incelenmesinden sonra, Komite bu bulguları ve varsa görüş ve tavsiyelerini taraf devlete gönderir.

4) İlgili taraf devlet, Komitenin gönderdiği bulgu, görüş ve tavsiyelerin alınmasından itibaren altı ay içinde kendi görüşlerini Komiteye bildirir.

5) Araştırma gizlilikle ve her aşamada ilgili devletle işbirliği gözetilerek yürütülür.

Madde 9

1) Komite, ilgili taraf devleti Protokolün 8. maddesi uyarınca yürütülen araştırmaya ilişkin olarak, alınan tedbirlerin ayrıntılarının Sözleşmenin 18. maddesine göre hazırlanan rapora eklenmesi için davet edebilir.

2) Komite gerektiğinde 8. maddenin 4. bendinde öngörülen altı aylık sürenin bitiminde, araştırmaya ilişkin olarak alınan tedbirler hakkında bilgi vermesi için taraf devlete çağrıda bulunabilir.

Madde 10

1) Taraf devletler bu Protokolün imzası, onaylanması ya da Protokole katılma aşamalarında Komitenin 8. ve 9. maddeler ile düzenlenen yetkisini tanımadıklarını beyan edebilirler.

2) Bu maddenin 1. bendi uyarınca beyanda bulunan taraf devletler bu beyanlarını Genel Sekretere bildirimde bulunarak her zaman kaldırabilirler.

Madde 11

Taraf devletler, yargılama yetkileri altında bulunan bireylerin bu Protokol uyarınca yaptıkları başvurularından ötürü yıldırma veya kötü muameleye maruz kalmamalarını sağlayacak önlemleri alırlar.

Madde 12

Komite, Sözleşmenin 21. maddesi uyarınca hazırlayacağı yıllık rapora Protokol uyarınca gerçekleştirdiği faaliyetleri de ekler.

Madde 13

Taraf devletler Sözleşme ve Protokolün tanıtımı ve yaygın bir şekilde bilinmesini sağlamayı, Komite görüş ve tavsiyeleri hakkında bilgi edinmeyi, özellikle taraf devleti içeren konularda, kolaylaştırmayı taahhüt ederler.

Madde 14

Komite, Protokolde düzenlenen işlevlerini yerine getirirken izleyeceği kendi usul kurallarını geliştirir.

Madde 15

1) Bu Protokol, Sözleşmeyi imzalamış, onaylamış ve Sözleşmeye katılmış devletlerin imzasına açıktır.

2) Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış veya Sözleşmeye katılmış devletlerin onayına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilir.

3) Bu Protokol, Sözleşmeyi onaylamış veya katılmış devletlerin katılımına açıktır.

4) Katılmalar, katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilmesinden itibaren yürürlük kazanır.

Madde 16

1) Bu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verildiği tarihten üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

2) Yürürlüğe girmesinden sonra işbu Protokol'ü onaylayan veya katılan her bir Devlet için, işbu Protokol, söz konusu Devletin onay veya katılım belgesinin veriliş tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 17

Bu Protokole çekince konulmasına izin verilemez.

Madde 18

1) Bu Protokole taraf olan her devlet, Protokolde değişiklik yapılması yolunda teklifte bulunabilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne iletebilir. Genel Sekreter, değişiklik önerilerini bu Protokole taraf diğer devletlere iletir. Genel Sekreter taraf devletlerden, bu önerilerin incelenmesi ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmelerini isteyebilir. Taraf devletlerden en az üçte birinin böyle bir konferansın düzenlenmesini uygun görmeleri halinde, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler gözetiminde bir konferans düzenler. Konferansa katılan ve oylamada bulunan taraf devletlerin oy çokluğuyla kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun onayına sunulur.

2) Protokolde yapılan değişiklikler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandıktan ve bu Protokole taraf devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

3) Protokolde yapılan değişiklikler yürürlüğe girdiğinde, değişiklikleri kabul eden devletleri bağlar, diğer taraf devletler bu Protokolün değişiklikten önceki hükümleriyle ve daha önce kabul ettikleri değişiklik hükümleriyle bağlı kalmaya devam ederler.

Madde 19

1) Bir taraf devlet her zaman, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne hitaben yazılı bir bildirim göndererek bu Protokolden çıktığını bildirebilir. Çekilme bildirimini, bu bildirim Genel Sekreter tarafından alınmasından itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer.

2) Protokolden çıkma, bildirim yürürlüğe girmesinden önce, bu Protokolün 2. maddesine göre yapılan başvuruların incelenmesini ve 8. madde kapsamındaki araştırmaların sürdürülmesini engellemez.

Madde 20

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aşağıdaki hususlarda tüm devletleri bilgilendirir:

- Protokol uyarınca gerçekleştirilen imzalar onaylar ve katılmalar,
- Bu Protokolün ve değişikliklerinin 18. Maddeye göre yürürlüğe girme tarihleri,
19. maddeye göre Protokolden çıkma bildirimlerini,

Madde 21

1) Bu Protokolün eşit derece orijinal olan Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivinde saklanır.

2) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Protokolün onaylı örneğini Sözleşmenin 25. maddesinde belirtilen devletlere iletir.

AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

Kanun Numarası: 4320

Kabul Tarihi: 14.01.1998

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 17.01.1998

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 23233

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 38

Madde 1 - Türk Kanunu Medenisinde öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, Aile Mahkemesi Hâkimi (1) re'sen meselenin mahiyetini gözönünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin;

a) Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,

c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

d) Diğer eş, çocukları veya aynı çatı altında yaşan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,

e) Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,

f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.

Yukarıdaki hükümlerin tatbiki maksadıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eşe ihtar olunur.

Hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini gözönünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmeder.

Birinci fıkra hükmüne göre yapılan başvurular harca tabi değildir.

Madde 2 - Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler.

Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaybına bakılmaksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Fili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Madde 3 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun ve Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'un yararlı olabilecek bazı bölümlerini aşağıda bulabilirsiniz.

Kanun No: 4982

Kabul Tarihi: 9 Ekim 2003

Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 24 Ekim 2003 - Sayı: 25269

Madde 1 - Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

1.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır.

Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamında her türlü veriyi,

d) Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e) Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hâllerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini... ifade eder.

DİLEKÇE HAKKININ KULLANILMASINA DAİR KANUN

Madde 3 - Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler.

(Ek fıkra: 4778 - 2.1.2003 / m.25) Türkiye'de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.

DİLEKÇEDE BULUNMASI ZORUNLU ŞARTLAR

Madde 4 - (Değişik: 4778 - 2.1.2003 / m.26) Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde, dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir.

GÖNDERİLEN MAKAMDA HATA

Madde 5 - Dilekçe, konusuyla ilgili olmayan bir idarî makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idarî makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir.

İNCELENEMEYECEK DİLEKÇELER

Madde 6 - Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden;

- Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler,
- Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar,
- 4 üncü maddede gösterilen şartlardan herhangi birini taşımayanlar, incelenemezler.

DİLEKÇENİN İNCELENMESİ VE SONUCUNUN BİLDİRİLMESİ

Madde 7 - (Değişik madde: 4778 - 2.1.2003 / m.27) Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE YAPILAN BAŞVURULARIN İNCELENMESİ:

Madde 8 - (Değişik madde: 4778 - 2.1.2003 / m.28) Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kamu kurum veya kuruluşları Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde gösterilir.

BİLGİ EDİNME BAŞVURU FORMU

Başvuru sahibinin adı ve soyadı:

Oturma yeri veya iş adresi:

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik No:

Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz?

Elektronik ortamda yapılacak başvurular için elektronik posta adresi:
(Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)

İmzası:

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Tarih:

İstenen bilgi veya belgeler:

**T.C. BAŐBAKANLIK KADININ STATÜSÜ VE SORUNLARI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU**

Hazal Kaya

Hızır Baba Mah. Merdiven Sok. No 1 Fatih / İstanbul

TC Kimlik NO: 555000678897531

Türkiye Cumhuriyeti Yurttaşım. Yurdumuzda, kadınların somut, yaşamsal durumları ile ilgili olarak sağlıklı istatistikî veri ve bilgilere ulaşma şansımız bulunmamaktadır.

Kadın Hakları konusunda yapmakta olduğum bir çalışma için bilgi ve belgelere ihtiyacım vardır. Sorularım şudur:

1. Ülkemizde her yıl kaç kadın aile içi şiddete maruz kalmaktadır?
2. Ülkemizde her yıl kaç kadın aile içi şiddet nedeniyle sakatlanmakta ve bunlardan kaç kişi yaşamını engelli olarak sürdürmektedir?
3. Ülkemizde her yıl kaç kadın aile içi şiddet nedeniyle ölmektedir?
4. Ülkemizde sağlık kurumlarında her yıl kaç aile içi şiddet suçu ihbarı sağlık görevlileri tarafından bildirilmektedir? Bu ihbar zorunluluğuna uymayan kişiler Türk Ceza Yasasına göre suç işlemiş olduğundan ülkemizde her yıl aile içi şiddet ve suç işlendiği ihbarı görevini yerine getirmeyen sağlık görevlisi ceza almaktadır?

Başvurumun yazılı olarak cevaplandırılmasını istiyorum

Saygılarımla.

Tarih:

Hazal Kaya

İmza

BAŞVURU MERKEZLERİ

